

**SOCIALT
KAPITAL och
POLITISKT
DELTAGANDE
i Europa**

Maria Bäck

Maria Bäck

Född 6.2 1977 i Kyrkslätt, Finland
Student 1997 (Kyrksläotts Gymnasium)
Politices magister 2003 (Åbo Akademi)
Politices licentiat 2006 (Åbo Akademi)

Pärm: Haidi Bäck (e-post: haidi_b@hotmail.com)

Åbo Akademis förlag
Biskopsgatan 13, FI-20500 ÅBO, Finland
Tfn: +358-20 786 1468
E-post: forlaget@abo.fi
<http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag>

Distribution: Oy Tibo-Trading Ab
PB 33, FI-21601 PARGAS, Finland
Tfn: +358-2 454 9200
Fax: +358-2 454 9220
E-post: tibo@tibo.net
<http://www.tibo.net>

SOCIALT KAPITAL OCH POLITISKT DELTAGANDE
I EUROPA

Socialt kapital och politiskt deltagande i Europa

Maria Bäck

ÅBO 2011

ÅBO AKADEMIS FÖRLAG - ÅBO AKADEMI UNIVERSITY PRESS

CIP Cataloguing in Publication

Bäck, Maria.

Socialt kapital och politiskt deltagande i
Europa / Maria Bäck. – Åbo : Åbo Akademis
förlag, 2011.

Diss.: Åbo Akademi. – Summary.

ISBN 978-951-765-598-9

ISBN 978-951-765-598-9
ISBN 978-951-765-599-6 (digital)
UNIPRINT
Åbo 2011

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	1
1.2	Syfte, forskningsdesign och avgränsningar.....	3
2	Socialt kapital: ett teoretiskt ramverk.....	8
2.1	Likheter och skillnader	19
2.2	Två sätt att närma sig studiet av socialt kapital.....	21
2.2.1	Betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar.....	22
2.2.1.1	Formella och informella nätverk och aktivt respektive passivt deltagande.....	25
2.2.2	Det sociala förtroendet.....	27
2.2.2.1	Olika former av socialt förtroende	28
2.3	Betydelsen av kontext: staten, institutioner och socialt kapital..	39
2.3.1	Förklaringar på makronivån.....	41
2.3.2	Betydelsen av individernas förtroende för institutioner och politiska aktörer	44
2.4	Definition av socialt kapital	47
3	Socialt kapital och politiskt deltagande: lärdomar från tidigare forskning.....	49
3.1	Former av politiskt deltagande	52
3.1.1	Traditionella former av deltagande	54
3.1.1.1	Deltagande i val	55
3.1.1.2	Deltagande i partiverksamhet	56
3.1.2	Icke-traditionella former av deltagande.....	57
3.1.2.1	Kampanjorienterat deltagande	58
3.1.2.2	Deltagande som koncentreras kring en sak eller ett tema.....	59
3.2	Hypoteser	60

4 Metodologiska överväganden.....	65
4.1 Data och undersökningsenheter	65
4.2 Operationaliseringar och variabler	69
4.2.1. Det sociala kapitalets kontextuella determinanter.....	69
4.2.2 Oberoende variabler.....	72
4.2.3 Beroende variabler	77
4.2.4 Kontrollvariabler	81
5 Variation i socialt kapital och politiskt deltagande i Europa	84
5.1 En statistisk beskrivning av det sociala kapitalet i Europa.....	84
5.2 En statistisk beskrivning av politiskt deltagande i Europa	93
6 Empirisk analys	109
6.1 Det sociala kapitalets kontextuella determinanter.....	109
6.2 Socialt kapital och politiskt deltagande på makronivån.....	114
6.3 Skillnader på individnivån.....	129
6.4 Hur fungerar mikromekanismen inom makrokontexten?	165
7 Sammanfattning och konklusioner	183
7.1 Sammanfattning av resultaten av de statistiska analyserna.....	183
7.2 Resultatens validitet och implikationer	195
8 English summary	202
Referenser	213
Bilagor.....	<i>x-xxix</i>

Figurer

Figur 1.1 Illustration av avhandlingens syfte.....	4
Figur 5.1 Socialt förtroende inom ESS-länderna (2002/03, medeltal).....	85
Figur 5.2 Deltagande i frivilliga föreningar. ESS-länderna (2002/03, medeltal).....	87
Figur 5.3 Socialt umgänge inom ESS-länderna (2002/03, procent).....	90
Figur 5.4 Grad av socialt kapital. ESS-länderna (2002/03, medeltal).....	92
Figur 5.5 Valdeltagande inom ESS-länderna (2002/03, procent).....	94
Figur 5.6 Deltagande i partiverksamhet. ESS-länderna (2002/03, procent).....	96
Figur 5.7 Kontaktat politiker eller offentlig tjänsteman. ESS- länderna (2002/03, procent).....	98
Figur 5.8 Burit eller visat upp kampanjmärke. ESS-länderna (2002/03, procent).....	99
Figur 5.9 Skänkt pengar till en politisk organisation eller politisk grupp. ESS-länderna (2002/03, procent).....	100
Figur 5.10 Politisk konsumtion. ESS-länderna (2002/03, procent).....	101
Figur 5.11 Skrivit under namninsamling. ESS-länderna (2002/03, procent).....	103
Figur 5.12 Deltagande i lagliga demonstrationer i ESS-länderna (2002/03, procent).....	104
Figur 5.13 Repertoar av politiskt deltagande ESS-länderna (2002/03, medeltal).....	106
Figur 6.1 Ekonomisk jämlikhet och aggregerat socialt kapital (ESS 19).....	110
Figur 6.2 Grad av korruption och aggregerat socialt kapital (ESS 20).....	112
Figur 6.3 Den sammanslagna effekten av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption (ESS 19).....	113

Figur 6.4a Aggregerat socialt kapital och valdeltagande (ESS 18).....	115
Figur 6.4b Aggregerat socialt kapital och valdeltagande, exkl. GR och IT (ESS 16).....	117
Figur 6.5 Aggregerat socialt kapital och deltagande i partiverksamhet (ESS 20).....	118
Figur 6.6 Aggregerat socialt kapital och att kontakta av politiker (ESS 20).....	120
Figur 6.7 Aggregerat socialt kapital och att bära eller visa upp kampanjmärken (ESS 20).....	121
Figur 6.8 Aggregerat socialt kapital och att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper (ESS 20).....	123
Figur 6.9 Aggregerat socialt kapital och politisk konsumtion (ESS 20).....	124
Figur 6.10 Aggregerat socialt kapital och att skriva under namnsamlingar (ESS 20).....	125
Figur 6.11 Aggregerat socialt kapital och deltagande i lagliga demonstrationer (ESS 20).....	127
Figur 6.12 Aggregerat socialt kapital och repertoaren av politiskt deltagande (ESS 20).....	128
Figure 8.1 Research design.....	204

Tabeller

Tabell 4.1 Sammanställning av deltagarländerna i omgång 1 (2002/03) av <i>The European Social Survey</i> (ESS).....	67
Tabell 4.2 Inkomstskillnader i ESS-länderna.....	71
Tabell 4.3 CPI-index i ESS-länderna	72
Tabell 6.1 Determinanter för valdeltagande inom ESS. Logistisk regression.....	132
Tabell 6.2 Signifikanta determinanter för valdeltagande inom 20 ESS-länder.....	134
Tabell 6.3 Determinanter för deltagande i partiverksamhet inom ESS. Logistisk regression.....	120

Tabell 6.4 Signifikanta determinanter för deltagande i partiverksamhet inom 22 ESS-länder.....	136
Tabell 6.5 Determinanter för kontaktande av politiker eller tjänstemän inom ESS. Logistisk regression.....	139
Tabell 6.6 Signifikanta determinanter för att kontakta av politiker eller tjänstemän inom 22 ESS-länder.....	142
Tabell 6.7 Determinanter för att bära eller visa upp kampanjmärken inom ESS. Logistisk regression.....	144
Tabell 6.8 Signifikanta determinanter för att bära eller visa upp kampanjmärken inom 22 ESS-länder.....	145
Tabell 6.9 Determinanter för att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper inom ESS. Logistisk regression.....	147
Tabell 6.10 Signifikanta determinanter för att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper inom 22 ESS-länder.....	148
Tabell 6.11 Determinanter för politisk konsumtion inom ESS. Logistisk regression.....	150
Tabell 6.12 Signifikanta determinanter för politisk konsumtion inom 22 ESS-länder.....	152
Tabell 6.13 Determinanter för att skriva under namninsamlingar inom ESS. Logistisk regression.....	154
Tabell 6.14 Signifikanta determinanter för att skriva under namninsamlingar inom 22 ESS-länder.....	156
Tabell 6.15 Determinanter för deltagande i lagliga demonstrationer inom ESS. Logistisk regression.....	158
Tabell 6.16 Signifikanta determinanter för deltagande i lagliga demonstrationer inom 22 ESS-länder.....	159
Tabell 6.17 Determinanter för repertoaren av politiskt deltagande inom ESS. Logistisk regression.....	161
Tabell 6.18 Signifikanta determinanter för repertoaren av politiskt deltagande inom 22 ESS-länder. Poissonregression.....	163
Tabell 6.19 Indelning av ESS-länderna i tre ländergrupper enligt den genomsnittliga nivån av socialt kapital.....	167
Tabell 6.20 Socialt kapital och valdeltagande inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	169

Tabell 6.21 Socialt kapital och deltagande i partiverksamhet inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	171
Tabell 6.22 Socialt kapital och att kontakta av politiker inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	172
Tabell 6.23 Socialt kapital och att bära eller visa upp kampanjmärken inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	174
Tabell 6.24 Socialt kapital och att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	176
Tabell 6.25 Socialt kapital och politisk konsumtion inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	177
Tabell 6.26 Socialt kapital och att skriva under namninsamlingar inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	179
Tabell 6.27 Socialt kapital och deltagande i lagliga demonstrationer inom tre makrokontexter. Logistisk regression.....	180
Tabell 6.28 Socialt kapital och repertoaren av politiskt deltagande inom tre makrokontexter. Poissonregression.....	182
Tabell 7.1 Översikt av sambandet mellan socialt kapital och dess determinanter på makronivån.....	184
Tabell 7.2 Översikt av sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande på makronivån.....	185
Tabell 7.3 Översikt av sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande på mikronivån.....	188
Tabell 7.4 Sambandet mellan socialt förtroende och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext.....	191
Tabell 7.5 Sambandet mellan deltagande i frivilliga föreningar och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext.....	193
Tabell 7.6 Sambandet mellan socialt umgänge och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext.....	194

Förord

Mitt avhandlingsarbete fick sin början på hösten 2004 i och med att jag anställdes som doktorand i det av Finlands Akademi finansierade projektet *Socialt kapital och demokrati* under handledning av docent Kimmo Grönlund. Det är till honom jag vill rikta ett speciellt tack. Under hela min doktorandtid har Kimmos hjälp och vägledning varit ovärderlig. Förutom att han bidragit med insiktsfulla kommentarer gällande avhandlingens innehåll, har han också sett till att jag fått möjlighet att arbeta inom intressanta projekt som samtidigt finansierat mitt arbete. Ett innerligt tack för allt detta!

Jag vill också tacka mina övriga kolleger, både doktorander och seniora forskare vid statsvetenskapliga institutionen, deltagare vid finlandssvenska forskarskolan i statskunskap och projektmedverkande för den respons jag fått beträffande mitt arbete i samband med olika seminarier. Denna respons har otvivelaktigt bidragit till att förbättra avhandlingen och motiverat till att fortsätta min forskning. Jag uppskattar också stort de synpunkter jag fick av PD Susanne Lundåsen (Ersta Sköndal högskola) och professor Stefan Sjöblom (Svenska social och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet) i samband med förgranskningen av mitt avhandlingsmanuskript. Samarbetet över institutions- och universitetsgränserna har också lett till starka vänskapsband utanför arbetet. Jag vill för detta tacka speciellt PD Elina Kestilä-Kekkonen och PD Hanna Wass, vars sällskap alltid varit både inspirerande och uppmuntrande!

Slutskedet av doktorandtiden har förlöpt inom ramen för projektet *Svensk politik i Finland – beteende, opinion, framtid*, finansierat av Svenska Litteratursällskapet i Finland rf, och även i detta fall under Kimmo Grönlunds ledning. Jag vill tacka mina kolleger vid SLS för den trevliga gemenskapen under tiden jag hade mitt arbetsrum på Mariegatan i Helsingfors. Jag är också glad över att ha fått arbeta som doktorand vid statsvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi, där jag alltid känt mig hemma även om finansieringen tidvis kommit från andra håll. Andra instanser som bidragit med ekonomiskt stöd under doktorandtiden förtjänar även de ett stort tack. Av finansiärerna kan

speciellt nämnas Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut samt Otto Malms donationsfond.

Slutligen vill jag rikta ett varmt och innerligt tack till mina föräldrar och mina vänner utanför forskarvärlden för det stöd och den uppmuntran jag alltid kunnat räkna med. Min man David och min dotter Amelie har aldrig förlorat platsen som första prioritet, även om avhandlingsarbetet ofta slukat en betydande del också av min fritid. Den styrka och glädje jag fått av er båda har alltid hjälpt mig framåt.

Maria Bäck

Kyrkslätt, den 7 juni 2011

1 Introduktion

När Robert D. Putnams bok *Den fungerande demokratin* utgavs (1993) var hans idéer om medborgarsamhällets roll i skapandet av en effektiv och livskraftig demokrati inte helt nya (se t.ex. Almond & Verba 1963), men icke desto mindre bidrog undersökningen till utvecklingen av en av de gångna två decenniernas säkerligen mest studerade teorier – teorin om det sociala kapitalet. Rötterna till teorin kan återfinnas i klassisk sociologi och politisk ekonomi, och i fotspåren av Coleman, Bourdieu och Putnam har den kommit att omfattas inom många olika vetenskapsgrenar. Teorin har tillämpats speciellt inom samhällsvetenskapliga discipliner som statsvetenskap, offentlig förvaltning, sociologi och nationalekonomi, men även t.ex. inom folkhälsoområdet (Eriksson 2003).

Teorin om socialt kapital har ofta fått stå som utgångspunkt när man strävat efter att finna skillnader mellan såväl individer som samhällen när det gäller olika aspekter av det politiska livet och demokratin. Inom statsvetenskaplig forskning har man kommit fram med en oroväckande lista på saker som är fel med samhället och medborgarna. Forskare har oroat sig över demokratins tillstånd eftersom för få vill rösta i val, folk deltar inte längre i samhälleliga angelägenheter och är skeptiska gentemot de politiska institutionerna och de aktörer som är verksamma inom dem (Inglehart & Norris 2003; Norris 2002; Möller 1998; Putnam 1996; 2000; Verba et al. 1995). Det har till och med talats om den ”civila moralens” och medborgarandans förfall, något som lämpligen beskrivs med den franska termen *incivisme*. Avsaknaden av medborgaranda sägs försvåra även de andra problemen som har att göra med folks förankring i det politiska livet, som exempelvis det politiska deltagandet (Putnam 2000: 25, 117–133).

Trots vissa konceptuella och metodologiska problem som är förknippade med teorin om socialt kapital har idén använts flitigt då man velat förklara fenomen som är förknippade med de ovannämnda problemen. De egenskaper eller resurser som hör till definitionen av socialt kapital – sociala nätverk av olika slag, reciprocitetsnormer och mellanmänniskt förtroende – har sagts underlätta kollektivt

handlande och samarbete, vilka i sin tur har gynnsamma effekter på samhället, demokratin och "den civila moralen". Även om definitionerna och mätningen av socialt kapital varierar mellan olika undersökningar och discipliner, så har man i de flesta fall hänvisat till både strukturella och attitydrelaterade dimensioner av konceptet (Newton 2001), vilket dock ofta förbisetts i olika empiriska studier (Norris 2002: 138).

Det sociala kapitalet, som till en början var ett jämförelsevis enkelt idéutkast, har snabbt utvecklats till ett utbrett och komplicerat koncept med vilket man velat förklara ett flertal samhällliga fenomen. De ursprungliga definitionerna har kritiserats för att vara för vaga och svåroperationaliserade, men likväl tyder det alltjämt ökade intresset för idén på att det fortfarande finns potential för nya tillämpningar av teorin där alla dimensioner av konceptet finns inkluderade.

Socialt kapital förväntas alltså ha gynnsamma effekter för samhället och demokratin, men man har också funnit att det sociala kapitalet har en individaspekt. De kollektiva och individuella aspekterna som är förknippade med socialt kapital kräver förtydligande, inte bara när det gäller metoderna (som ofta begränsas av det data som finns tillgängligt) men också på det teoretiska planet. Länder eller samhällen kan karaktäriseras av en viss nivå av aggregerat socialt kapital (som i fortsättningen kommer att kallas "kontextuellt socialt kapital") och inom dessa länder med högt eller lågt socialt kapital finns det individer som besitter varierande (personliga) resurser av socialt kapital. Enligt Putnam (2000: 20) är det kontextuella eller samhällliga sociala kapitalet av störst betydelse, eftersom individer vars personliga sociala kapital exempelvis är lågt kan dra nytta av högt kontextuellt socialt kapital. Det kontextuella sociala kapitalet kan alltså ha en spillover-effekt som påverkar det individuella sociala kapitalet:

[...]social capital also can have "externalities" that affect the wider community, so that not all the costs and benefits of social connections accrue to the person making the contact. [...] a well-connected individual in a poorly connected society is not as productive as a well-connected individual in a well-connected society. And even a poorly connected individual may derive some of the spillover benefits from living in a well-connected

community.[...] Some of the benefit from an investment in social capital goes to bystanders, while some of the benefit redounds to the immediate interest of the person making the investment (Putnam 2000: 20).

I litteraturen och i de empiriska undersökningarna har man hittills i första hand koncentrerat sig på det sociala kapitalets effekter antingen på den samhälleliga eller på den individuella nivån och det finns få undersökningar där man försöker kombinera båda. Detta motiverar därför till vidare utredningar och försök att bestämma sambandsförhållanden och mekanismer bakom socialt kapital som beaktar båda nivåerna.

1.2 Syfte, forskningsdesign och avgränsningar

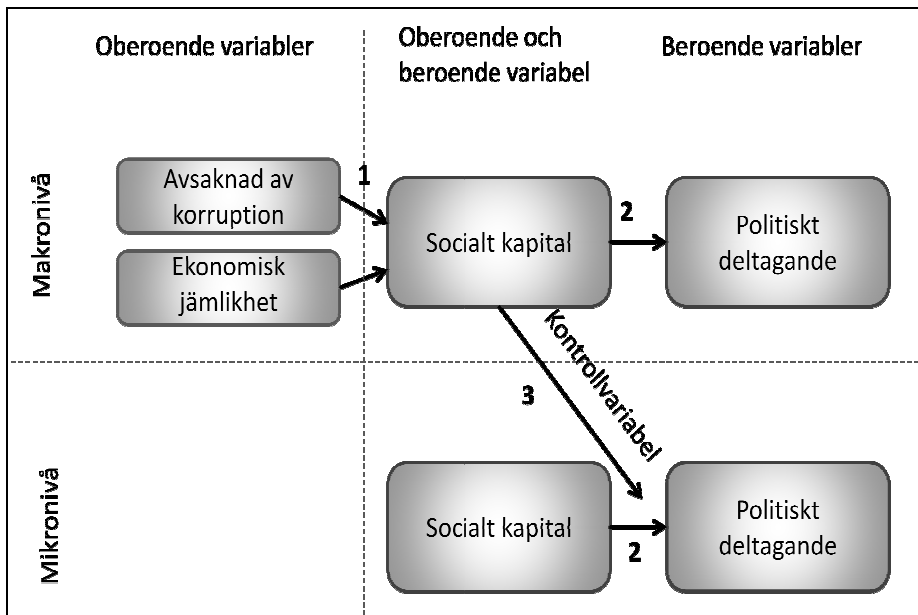
I denna avhandling granskas det sociala kapitalets betydelse för olika slag av politiskt deltagande genom att beakta sambandsförhållanden både på makronivån (land/samhälle) och på mikronivån (individnivån). Jag utgår i avhandlingen från en definition på socialt kapital som innefattar tre olika indikatorer och som samtidigt inbegriper både den kognitiva/attitydrelaterade och den strukturella aspekten: socialt förtroende, deltagande i (formella) frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför de formella föreningarna. Avhandlingen har tre centrala syften som illustreras i figur 1.1.

Inledningsvis (moment **1** i figuren) granskas två faktorer som förväntas påverka nivån av socialt kapital i olika länder, d.v.s. på makronivån. Tidigare forskning har visat att ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption främjar uppbyggandet av det sociala kapitalet i och med att de skapar känslor av rättvisa, lika möjligheter och optimism (Rothstein & Uslaner 2005). Förväntningen är, med andra ord, att länder med hög grad av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption har en hög nivå av kontextuellt socialt kapital medan det motsatta gäller i länder med högre grad av ojämlikhet och korruption.

Det andra syftet (**2**) är att granska sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande, dels på makronivån och dels på mikronivån (individnivån). I tidigare forskning har man presenterat

olika motiveringar för sambandet mellan det sociala kapitalets beståndsdelar och politiskt deltagande. Socialt förtroende kan tänkas skapa en samarbetskultur som får folk att engagera sig: det är mer meningsfullt att delta om man litar på att andra också kommer att göra det. Olika sociala kontakter, både inom och utanför de frivilliga föreningarna, kan i sin tur bidra till politisk mobilisering genom att information och normer sprids genom dem. Ett positivt samband förväntas återfinnas mellan dessa variabler på båda nivåerna, d.v.s. det politiska deltagandet är högre i länder med högt kontextuellt socialt kapital och individer med högt personligt socialt kapital (i form av socialt förtroende och deltagande i formella och informella sociala nätverk) är mer politiskt aktiva än individer vars personliga sociala kapital är lågt.

Figur 1.1 Illustration av avhandlingens syfte

Det tredje syftet (3) är att kontrollera huruvida det individuella sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande varierar enligt makronivån på socialt kapital. De länder som ingår i

undersökningen delas in i tre grupper där det kontextuella sociala kapitalet är högt, medelhögt och lågt och därefter analyseras hur sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande ter sig på individnivån inom dessa tre grupper. En bakomliggande förväntning är att sambandet är positivt inom alla tre grupper, men att det sociala kapitalet får en större betydelse i den grupp av länder som kännetecknas av lågt kontextuellt socialt kapital.

Forskningsfrågorna kommer att undersökas med hjälp av den första omgången av *The European Social Survey* (ESS) från 2002/2003. I denna enkätundersökning ingår 22 länder från geografiskt sett olika delar av Europa samt Israel. Länderna utgör alltså undersökningsenheterna på makronivån och individerna i dessa länder är följaktligen undersökningsenheterna på mikronivån. På den aggregerade nivån används främst nationella medelvärden för de variabler som undersöks, men dessa kompletteras i mån av möjlighet med registerdata.

Socialt kapital, som här utgör både en beroende variabel och en oberoende variabel, består av de tre redan nämnda indikatorerna social förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför de formella föreningarna. Det politiska deltagandet består också av flera olika typer av handlingar. Vid sidan av de mer traditionella formerna av deltagande som innefattar röstning i nationella och lokala val samt direkt eller indirekt deltagande i partiverksamhet, finns andra kanaler genom vilka medborgarna kan få sina röster hörda. Sådana icke-traditionella former av deltagande är exempelvis att demonstrera eller delta i bojkotter/ betalnings- eller köpstrejker. Det politiska deltagandet mäts således genom en uppsättning olika påverkningskanaler som medborgarna kan använda sig av för att få sina röster hörda.

Kapitel 2 är en genomgång av teorin om socialt kapital utgående från några centrala teoretiker på forskningsområdet. Trots att jag här diskuterar "teorin om socialt kapital" i singularis, är det skäl att komma ihåg att det ändå handlar om flera olika, och ibland också motstridiga synpunkter om det sociala kapitalets ingredienser och effekter. Avsikten är att ge läsaren en bild av hur man sett på begreppet och dess beståndsdelar, hur det operationaliserats samt vilka likheter och skillnader det finns mellan dessa olika ståndpunkter.

Kapitlet utmynnar i en presentation av den definition av socialt kapital som jag utgår ifrån i min avhandling, d.v.s. en kombination av socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför de formella föreningarna.

I kapitel 3 presenteras avhandlingens beroende variabel, eller variabler, d.v.s. olika former av politiskt deltagande. I kapitlet ingår en generell beskrivning av dessa deltagandeformer med speciell fokus på tidigare forskning om relationen mellan socialt kapital och politiskt deltagande. Kapitlet avslutas med en mer ingående beskrivning och formulering av de forskningshypoteser som är centrala för avhandlingen.

Kapitel 4 är en beskrivning av data och de metoder som kommer att användas. Här ingår också noggranna operationaliseringar av enkätfrågor till undersökningsvariabler, diskussion om vilka problem som operationaliseringarna kan vara behäftade med och hur väl de överensstämmer med de teoretiska definitionerna.

Den empiriska delen av avhandlingen inleds genom kapitel 5 och det är en statistisk beskrivning av hur socialt kapital och politiskt deltagande varierar mellan de olika länderna som ingår i enkätmaterialen. Variationerna illustreras lämpligen med hjälp av stapeldiagram. Kapitel 6 utgör emellertid avhandlingens empiriska kärna. Med hjälp av punktfigurer (scatterdiagram) visas hur sambandet ser ut dels mellan socialt kapital och dess kontextuella determinanter (här grad av ekonomisk jämlikhet och grad av korruption) och dels mellan socialt kapital och olika former av politiskt deltagande på den aggregerade nivån. Sambanden mellan socialt kapital och politiskt deltagande på individnivån studeras med hjälp av regressionsanalyser, både för hela samplet och för de enskilda länderna. Slutligen granskas sambandet ännu inom tre ländergrupper som är skapade enligt den genomsnittliga nivån av socialt kapital.

I kapitel 7 sammanfattas resultaten av de statistiska analyserna och de placeras i ett större sammanhang. Resultaten i avhandlingen visar att nivån av socialt kapital i hög grad bestäms av graden av ekonomisk jämlikhet och graden av korruption. Ju högre grad av jämlikhet och ju lägre grad av korruption, desto högre är det samhällsliga sociala kapitalet. Socialt kapital har också, med få undantag, ett samband med politiskt deltagande, såväl på den

aggregerade nivån som på individnivån. Deltagandet i de frivilliga föreningarna är dock i detta avseende den klart viktigaste av det sociala kapitalets beståndsdelar, medan betydelsen av socialt förtroende och socialt umgänge utanför de formella föreningarna blir mindre tydlig. Slutligen förblir hypotesen om det kontextuella sociala kapitalets spillover-effekt till individnivån overifierad, även om man kan skönja en viss tendens till det när det gäller deltagandet i frivilliga föreningar och politiskt deltagande av olika slag. Avhandlingen avslutas med ett sammandrag på engelska.

2 Socialt kapital: ett teoretiskt ramverk

Om man ser på antalet publicerade artiklar som behandlar socialt kapital så har det gångna årtiondet gett fart åt diskussionen, men begreppet "socialt kapital" är dock äldre än så. Referenser kan återfinnas så långt tillbaka som 1957, då ett litet verk, *Housing and Social Capital*, publicerades av Royal Commission on Canada's Economic Prospects.¹ Författarna till detta verk definierade socialt kapital på ett annat sätt än de flesta gör idag – det handlade mer om den fysiska infrastrukturen i ett land än om de komponenter som numera räknas in i definitionen (Schuller et al. 2000: 2). Enligt andra uppgifter har begreppet förekommit redan så tidigt som på 1920-talet, närmare bestämt i L.J. Hanifans *The Community Center* (Mac Gillivray & Walker 2000: 198). Det är dock helt andra teoretiker som idag bär ansvaret för att ha infört termen "socialt kapital" i den samhällsvetenskapliga diskussionen. I det följande återges kort idéerna hos fem sådana teoretiker som sinsemellan uppvisar relativt olika ståndpunkter gällande det sociala kapitalets definition och dess beståndsdelar.

Robert D. Putnam

I den litteratur som behandlar det sociala kapitalet är det svårt att inte hitta hänvisningar till Harvardprofessorn Robert Putnam (1941–), som trots att han inte själv myntat begreppet kan sägas vara det mest välkända namnet på området. Putnams definition av det sociala kapitalet lyder:

¹ Dube, Howes and McQueen (1957). Författarna definierade socialt kapital som "skolor och universitet, kyrkor och motsvarande byggnader, sjukhus, gator och vägar, flygplatser, avlopps- och vattensystem samt andra byggnader och inrättningar som hör till offentliga institutioner och ministerier" (departments of government); (i Schuller et al 2000: 2), min översättning av citatet).

[...] medan man med fysiskt kapital avser fysiska ting, och med humant kapital individernas färdigheter och kunskaper, avser man med det sociala kapitalet förbindelser mellan individerna, sociala nätverk och normer av ömsesidighet och tillförlitlighet som dessa förbindelser skapar (Putnam 2000: 19, min översättning).

De tre termer som Putnam nämner i sin definition av socialt kapital – normer, nätverk och förtroende – har kommit att dominera den begreppsliga diskussionen, även om man inte kunnat enas om vilken plats de tar i den kausala kedjan (Schuller et al. 2000: 9).

I *Den fungerande demokratin* (1996, ursprungligen utgiven 1993) undersöker Putnam effekterna av en decentraliseringsreform i Italien på 1970-talet och hur denna inverkade på den demokratiska processen i olika regioner. Han fann att demokratin fungerade bättre, institutionerna var effektivare och den ekonomiska tillväxten ökade i regioner med hög medborgaranda, starka civilsamhälleliga traditioner och ohierarkiska, horisontella nätverk. Sådana förutsättningar kunde Putnam finna i flera av regionerna i norra Italien. I de syditalienska regionerna saknades de civilsamhälleliga traditionerna, medborgarandan var svag och stor misstänksamhet rådde bland medborgarna. Nätverk existerade även där, men de var snarare av vertikal karaktär, ofta i form av beskyddar-klientnät. Sådana förhållanden visade sig vara mycket ogynnsamma och resulterade i odemokratiska och ineffektiva institutioner. Rötterna till hur samhällslivet var organiserat i de olika regionerna kunde, enligt Putnam, återfinnas redan i det medeltida Italien. Lärdomarna av det italienska experimentet med regionerna var således, kort sagt, att både stat och marknad fungerar effektivare i miljöer där god medborgaranda råder samt att samhällsmiljö och historia starkt påverkar institutionernas utveckling och effektivitet. Horisontella förbindelser mellan medborgarna "underbygger ekonomisk och institutionell effektivitet som generellt är mycket högre [i norr] än i söder, där sociala och politiska relationer har varit vertikalt strukturerade" (Putnam 1996: 147–195, 218).

I *Bowling Alone* (2000) beskriver Putnam hur det sociala kapitalet minskat i Förenta staterna sedan 1960-talet och vilka konsekvenser detta har haft för det amerikanska samhällslivet. Bokens titel (på svenska *Den ensamme bowlaren*) syftar på ett fenomen som,

enligt Putnam, är välbeskrivande för det avtagande förenings-engagemanget. Bowling har traditionellt varit starkt föreningsbaserat, och de amerikanska bowlingklubbarnas funktion har varit bredare än bara en rekreativmöjlighet. De har fungerat som skapare av sociala nätverk i en mycket djupare mening. I denna studie observerar Putnam en generell avtagande trend när det gäller olika former av deltagande och umgänge, allt från att besöka grannar eller släktingar till politiskt deltagande. Den stora boven i sammanhanget är, enligt Putnam, televisionen, framför vilken amerikanerna tillbringar allt mer av sin fritid i stället för att aktivera sig i mer sociala aktivitetsformer.

Flera författare har oroat sig över de effekter som det minskande sociala kapitalet har på demokratin, och samma trender som Putnam fann i Förenta staterna har kunnat skönjas även på andra håll i världen. Detta tycks ske trots förbättrad utbildning, som vanligen har bedömts ha en ökande effekt på samhällsligt deltagande. Man har bl.a. noterat att förtroendet för de politiska institutionerna har minskat också inom världens äldsta och mest stabila demokratier (Pharr & Putnam 2002; Putnam 2000).

Putnam har fått många efterföljare, men inte helt oväntat också många kritiker.² En stor del av kritiken som riktas mot Putnams (och flera andras) definitioner av det sociala kapitalet har att göra med svårigheterna i att operationalisera och mäta fenomenet ifråga. Ett sådant problem gäller dualismen i begreppet socialt kapital. Det sociala kapitalet kan ses som ett strukturellt fenomen (sociala nätverk) och som ett kognitivt eller attitydrelaterat fenomen (sociala normer och förtroende). Norris (2002: 138) menar att det ofta är så att någondera av aspekterna utelämnas, medan det enligt henne är viktigt att man kombinerar båda två.

Det som ofta uppstår i definitionerna av socialt kapital är ett cirkelresonemang som har att göra med begreppsuppsättningen. Det är väsentligt att avgöra vilka som är det sociala kapitalets källor och vilka som är effekterna. I litteraturen blandas dessa många gånger: sociala normer sägs utmynna ur sociala nätverk, som i sin tur genererar socialt förtroende. Det är också möjligt att förtroendet bidrar

² Se t.ex. Schuller m.fl. 2000; Portes 1998.

till att man vill delta i olika nätverk o.s.v. (Eriksson 2003: 13). Det uppstår en tautologi som, t.ex. enligt Portes, (1998: 19–20) är mycket uppenbar i Putnams undersökning av de italienska regionerna. Om regionen är "medborgerlig" så gör den "medborgerliga saker" och om den är "omedborgerlig" så gör den det inte.

James Coleman

Den amerikanske sociologen James Coleman (1926–1995) har också haft ett starkt inflytande på det sociala kapitalets teoriutveckling. Coleman intresserade sig speciellt för vilken roll det sociala kapitalet har när det gäller produktionen av humant kapital, som t.ex. utbildning. Med idén om socialt kapital eftersträvar han att sammanföra två olika perspektiv på individens sociala handlingar – dels ett sociologiskt perspektiv som utgår ifrån att socialisering och sociala normer styr individens handlingar, dels ett ekonomiskt perspektiv enligt vilket de självständiga individernas handlingar styrs av strävan efter att maximera den egna nyttan (Coleman 1988:S 95–121).

I sina studier om utbildning och kunskap i amerikanska ghetton bevisade Coleman att socialt kapital inte enbart var en tillgång hos eliter, utan det kunde också bibringa nytta för fattiga och marginaliserade gemenskaper eller samhällen. Coleman uppfattar det sociala kapitalet som en resurs som överskrider den individuella nyttan i och med att det innefattar en förväntning av ömsesidighet och ett större nätverk där relationerna kännetecknas av förtroende och delade värderingar (Field 2003: 20).

Generellt var Coleman upptagen av att försöka utveckla en tvärvetenskap som skulle ta fasta på såväl ekonomi som sociologi. Han influerades mycket av sin kollega Gary Becker och dennes studier av humant kapital. Becker ville applicera ekonomiska principer på studiet av t.ex. utbildning, familj, hälsa och diskriminering genom att använda sig av teorin om rationella val. Coleman har sedermera blivit känd för sin ivriga användning av teorin om rationella val inom sociologin, och senare även då han diskuterar sin syn på det sociala kapitalet. Med de principer i tankarna som teorin om rationella val innefattar anammade

Coleman en individualistisk förklaringsmodell av mänskligt beteende; människorna strävar efter att maximera sin egen nytta oberoende av hur det går för andra. För Coleman var det sociala kapitalet ett sätt att förklara hur människor samarbetar.³ Socialt kapital blev för Coleman med andra ord ett svar på frågan om varför människor ibland väljer att samarbeta i sådana fall där de (åtminstone på kortsikt) skulle gynnas av att enbart eftersträva den egna nyttan (Coleman 1988: S115; 1994; Field 2003: 21–22).

Precis som för Pierre Bourdieu (se följande avsnitt) väcktes Colemans intresse för det sociala kapitalet ur försök att förklara relationen mellan social ojämlikhet och akademiska framgångar. I ett antal olika undersökningar visade Coleman att familjen, samhället och olika referensgrupper (kamratgrupper) hade en större betydelse för individens utveckling och framgångar än själva skolan. Sin definition av det sociala kapitalet utvecklade Coleman först i en ofta omnämnd artikel i *American Journal of Sociology* (1988). I fokus står förhållandet mellan socialt kapital och humant kapital, och artikeln reflekterar Colemans intresse av att sammanföra ekonomi och sociologi. Centralt är hur socialt kapital kan omvandlas till humant kapital (Coleman 1988: S107). I en senare bok, *Foundations of Social Theory* (1994), definierar Coleman socialt kapital som

[...] en uppsättning resurser som är inneboende i familjerelationer och i samhällets sociala organisation och som är fördelaktiga för den kognitiva eller sociala utvecklingen hos ett barn eller en ung person. Dessa resurser varierar för olika personer och kan utgöra en viktig fördel för barn och ungdomar i utvecklingen av deras humankapital (Coleman 1994: 300ff, min översättning).

Inte heller Coleman undgår kritik när det gäller definitionen, som också i hans fall upplevts som konturlös och flertydig. Till exempel Portes (1998) efterlyser en tydligare distinktion mellan å ena sidan

³ Rational choice-förespråkare exemplifierar detta ofta genom är spelteorier som "fångens dilemma". Man kan i detta sammanhang också nämna fripassagerarfenomenet, som ofta diskuteras inom ekonomiska teorier (Field 2003: 21).

medlemskap i sociala strukturer, som kunde definieras som socialt kapital, och å andra sidan de resurser eller fördelar som dylika medlemskap kan medföra. Coleman lägger också för stor vikt på starka band mellan individerna och förbiser det faktum att svagare men breda kontakter kan skapa bättre förutsättningar för ny kunskap och nya resurser (Portes 1998: 4–5; Schuller et al. 2000: 7).

Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1930–2002) utvecklade sin version av begreppet socialt kapital på 1970- och 1980-talen. Dessa studier har emellertid inte åtnjutit lika stor uppmärksamhet som hans andra studier av sociala teorier. I motsats till amerikanerna Coleman och Putnam är Bourdieu mycket tydligt en europeisk kultursociolog. Av hans arbeten kan nämnas *Homo Academicus* (1984) i vilken han gör en omfattande undersökning av sin egen miljö, d.v.s. den parisiska universitetsvärlden. Bourdieu menar att den position man själv förfogar över har en inverkan på de resultat man kommer till i sina vetenskapliga undersökningar. I *Kultursociologiska texter* (1986) presenterar han ett antal grundläggande texter om bl.a. hederskänslan, sociala fält och sambandet mellan social struktur, kultur och smak. Ytterligare ett för många känt verk är *Om televisionen; följd av Journalistikens herravälde* (1998) i vilken Bourdieu, precis som Putnam, dryftar kring televisionens negativa effekter. Han anser televisionen vara det största hotet mot alla former av kulturproduktion, från konst och litteratur till vetenskap och rättsväsen.

Bourdieu utvecklade sin definition av socialt kapital över tid utgående från flera olika texter. På 1960-talet utförde han fältarbete i en berberstam i Algeriet och utvecklade koncepten "symboliskt kapital" och "kulturellt kapital". Med kapital avser Bourdieu förenklat sagt olika slag av symboliska och materiella tillgångar. Med det mycket allmänna symboliska kapitalet avser han det som erkänns och "som av sociala grupper igenkänns som värdefullt", må det vara fråga om examina, titlar, konstverk eller vetenskapliga arbeten (Broady 1991: 171; 1998: 3). Det kulturella kapitalet är den mest framträdande formen av symboliskt kapital och det syftar t.ex. på

kultiverat språkbruk, examina från respekterade läroanstalter och kännedom om klassisk musik eller litteratur (ibid.).⁴

Ett annat centralt begrepp är det som Bourdieu benämner "habitus" – ett system av dispositioner som människorna förvärvar genom att vistas i en speciell miljö. Han framhåller vidare att grupper använder sig av kulturella symboler för att markera sin ställning och särskilja sig från andra i den sociala strukturen. En ständig kamp pågår som gäller behärskan av kulturer. Denna kamp pågår på olika fält (t.ex. familj, fritid, politik) och kräver två slags resurser: pengar och kulturellt kapital (kulturell kompetens). Ett fält består av människor som kämpar om sin ställning på fältet, och människorna och den sociala värld de lever i är historiska produkter som formats utgående från dessa kamper (Field 2003: 13f).

Det sociala kapitalet blir dock inte så utförligt analyserat i Bourdieus teorier om kapital. Med socialt kapital syftar han på bl.a. släktskap och vänskapsförbindelser (Broady 1991: 179; 1998: 3). I *An Invitation to Reflexive Sociology* (1992: 119) lyder Bourdieus definition av socialt kapital:

Socialt kapital är summan av resurser, faktiska eller virtuella, som tillfaller en individ eller en grupp på grund av innehav av ett hållbart nätverk av mer eller mindre institutionaliserade relationer av ömsesidig bekantskap och erkännande (Bourdieu & Wacquant 1992:119, min översättning).

Broady (1998: 15) skriver att det sociala kapital som Bourdieu avser inte bör förstås som en underavdelning av det symboliska kapitalet, eftersom det "till skillnad från andra kapitalarter [inte låter sig] lagras i materiella tillgångar eller i institutioner, teorier och texter, examina och titlar. Det är så att säga oupplösligt förankrat i de band som förenar individerna i en grupp med varandra". Individerna i en grupp samlar var och en på sitt håll på kulturellt och ekonomiskt kapital och

⁴ Bourdieu gör för övrigt också skillnad på mer specifika kapitalarter, såsom utbildningskapital (betyg, examina) och vetenskapligt kapital (anseende i den lärda världen). Det ekonomiska kapitalet i sin tur syftar på materiella tillgångar och kunskap om ekonomiska spelregler (Broady 1998: 3).

knyter olika kontakter. Detta utgör sammantaget ett socialt kapital som alla gruppmedlemmar kan dra nytta av (ibid.).

Broady påpekar att Bourdieus definition av socialt kapital enbart är preliminär och inte bör "uppfattas som en etikett på givna empiriska fenomen". Det är snarare fråga om en intuitiv förståelse av de sociala förbindelsernas betydelse. Bourdieus intresse ligger i första hand i hur socialt kapital förmedlas och lagras inom nätverken, hur det kan omvandlas till exempelvis ekonomiskt kapital och vilket arbete (i form av tid och kostnad) allt detta kräver. Denna tankegång, d.v.s. att allt kan föras tillbaka till det ekonomiska kapitalet, återspeglar också hur Bourdieu influerades av marxistisk sociologi och hur hans ursprungliga intresse låg i förståelsen av sociala hierarkier och ojämlikhet. Tydligt blir också att Bourdieu ser det sociala kapitalet som en tillgång enbart för de privilegierade och eliterna (Broady 1991: 180; 2002: 55ff; Field 2003: 15ff).

I motsats till de flesta andra teoretiker förutsätter Bourdieu inte att den interaktion som sker inom nätverken grundar på normer av ömsesidighet eller förtroende. Man kan använda sig av det sociala kapital man samlat på sig utan att ha något förtroendeförhållande till de andra medlemmarna i nätverket. För Bourdieu är begreppet socialt kapital ett väldigt brett begrepp och "kan avse ganska asymmetriska relationer mellan människor" (Broady 2002: 58f). Enligt Bourdieu är det sociala kapitalet, i motsats till exempelvis Putnams resonemang, snarare en tillgång hos individen än hos kollektivet. Därmed saknas också reciprocitetsnormerna i de mellanmänskliga relationerna i Bourdieus definition av socialt kapital.

Eric Uslaner

Professor Eric M. Uslaner (1947–) är en av de många forskare som ser det sociala förtroendet som den viktigaste beståndsdelen i det sociala kapitalet. Ett verk som kommit att betraktas som centralt i den samhällsvetenskapliga forskningen om förtroende är hans *The Moral Foundations of Trust* (2002). Uslaner avstår ifrån att explicit ta ställning till termen socialt kapital, men samtidigt erbjuder han flera inlägg i diskussionen. Han skriver:

Förtroende har betydelse eftersom det är en del, kanske den viktigaste, av det sociala kapitalet. Putnam (1995a), som följer Coleman (1990: 300), hävdar att med "socialt kapital" avses egenskaper i den sociala organiseringen, så som centrala värderingar och normer (inklusive socialt förtroende) och nätverk, som underlättar koordinering och samarbete för den gemensamma nyttan. Han (Putnam 1996: 169) hävdar att det sociala kapitalet är en "moralisk resurs". Detta tror jag är essentiellt. Jag anser att socialt kapital först och främst reflekterar ett system av värderingar, framför allt socialt förtroende. Civila nätverk kan förbättra det sociala livet, men denna "sociala sammanhållning" (Uslaner 1996a) är en distinkt och sekundär form av moraliska värderingar (Uslaner 1999:122, min översättning).

I *The Moral Foundations of Trust* undersöker Uslaner, som titeln anger, de moraliska grunderna för förtroende bland människor. Centralt i Uslaners forskning är uppfattningen om att förtroendet formas relativt tidigt genom en socialisationsprocess i vilken familjen har en viktig roll. Uslaner argumenterar för att den i dessa sammanhang ofta använda enkätfrågan *Generellt sett, skulle du säga att de flesta människor är att lita på, eller kan man aldrig vara nog försiktig?* uttrycker förtroende för främlingar och kan således inte grundas på erfarenhet. Det han kallar "generaliserat mellanmänniskt förtroende" är ett moraliskt koncept som inverkar på många olika saker i det dagliga livet i samhället.

Uslaner noterar att det generaliserade mellanmänniska förtroendet håller på att minska och att detta har en inverkan på det amerikanska politiska livet. Som förklarande variabler ser Uslaner den avtagande optimismen (definierat som övertygelsen om att framtiden kommer att bli bättre än det förflutna samt känslan av att man har kontroll över sitt liv och sin miljö) och en ökande ekonomisk ojämlikhet. Då ojämlikheten ökar, avtar optimismen och därmed förtroendet. Pessimistiska individer litar enbart på en liten krets av likasinnade (partikulärt förtroende). De håller sig borta från deltagande i samhällslivet och går därför miste om de fördelar som risktagande ibland kan föra med sig (Uslaner 1999: 138; Rothstein & Uslaner 2005).

Det som skiljer Uslaner från flertalet forskare i socialt kapital är att han anser att socialt deltagande knappast har någon effekt på generaliserat mellanmänniskt förtroende. Avtagande trender i de flesta former av civilt engagemang har inte att göra med förtroende eftersom engagemanget varken producerar eller konsumerar förtroende. De flesta former av deltagande länkar oss inte till individer som är annorlunda än vi själva utan till sådana som är likasinnade. "Den största orsaken till att folk umgås mycket är att de har många vänner, inte att de litar på främmande. Misantroper har också vänner."⁵, skriver Uslaner. Enligt den undersökning han utför i *The Moral Foundations of Trust* är det endast frivilligarbete och bidragsgivande till välgörenhet som kan relateras till socialt förtroende, och detta p.g.a. att det sammanbinder oss med individer som är annorlunda än vi själva. Dessutom bidrar dessa former av engagemang till att utveckla idén om att vi är moraliskt ansvariga för varandra. Följer man Uslaners resonemang så kan man alltså konkludera att en individs förtroende för andra människor inte ökar genom deltagande i frivilliga nätverk (Uslaner 2002: kap 5, 7; 1999: 128).

Bo Rothstein

Intresset för teorin om socialt kapital har också spridit sig till Norden. Bland de nordiska, internationellt kända forskarna i socialt kapital återfinns den svenske professorn i statskunskap, Bo Rothstein (1954-). Bland Rothsteins intresseområden finns den sociala fällans problem, som han diskuterar i *Sociala fällor och tillitens problem* (2003). I ett samhälle kan alla vinna om man bara förmår arbeta tillsammans. För att samarbete ska vara möjligt krävs en viss grad av tillit mellan parterna. Denna tillit grundar långt på vilken förhandsuppfattning man har om den andra partens trovärdighet, d.v.s. hur man tror att den andra kommer att handla. Saknas sådant förtroende så kan det vara rationellt att inte samarbeta. I detta fall uppstår emellertid en social fälla. Ifall de båda parterna skulle samarbeta skulle de båda

⁵ (Uslaner 2002: 125). Min översättning.

vinna på detta samarbete, men eftersom förtroende och därmed samarbete saknas, förlorar båda. Detta är ett dilemma i det kollektiva handlandet som brukar benämnas "allmänningens tragedi". Ett botemedel för att undvika denna typ av sociala fällor är det sociala kapitalet, eller det som Rothstein (2003: 12, 14–15) benämner det sociala kapitalets "centrala kvalitativa ingrediens", nämligen tilliten.⁶ Rothsteins definition av det sociala kapitalet är mångsidigare än de som presenterats hittills. Enligt honom måste definitionen innehålla såväl rationalitetsaspekten som den moraliska aspekten:

Det system av övertygelser som utgör grunden för individers sociala kapital ligger på tre kontinuerliga skalor [...] där både formella och informella institutioner spelar roll, där såväl egennytta som självuppfattning har betydelse och där såväl strategiskt handlande som praxis måste ingå i den förklarande mekanismen (Rothstein 2003: 108–109).

Rothsteins framhåller vidare att en definition av socialt kapital även måste inkludera både en kvantitativ och en kvalitativ dimension:

En definition av socialt kapital kan därvidlag lämpligen starta med att begreppet är sammansatt av två olika termer. "Social" indikerar att det har något att göra med relationer mellan individer, "kapital" att det utgör någon slags tillgång för de människor eller organisationer som är i besittning av det. På den individuella nivån vill jag hävda att socialt kapital refererar till två olika dimensioner – en kvalitativ och en kvantitativ. Den första, mera kvantitativa dimensionen, är antalet sociala kontakter en individ har. [...] Det är [dock] inte bara antalet sociala kontakter som är viktiga utan också deras kvalitativa karaktär i form av graden av tillit som de innefattar. [...] För att sammanfatta, på den individuella nivån är socialt kapital summan av antalet sociala kontakter en individ har multiplicerat med graden av förtroende i dessa relationer (Rothstein 2003: 110ff).

⁶ Rothstein använder benämningen social tillit som synonymt med socialt eller mellanmänniskt förtroende.

På samma sätt som med andra former av kapital kan socialt kapital återfinnas såväl på en individuell som på en kollektiv nivå (man talar ofta om generella nivåer av t.ex. utbildning och välfärd). Enligt Rothstein (2003: 112) kan man då på motsvarande sätt uttrycka det sociala kapitalet i en organisation eller ett samhälle "som mängden sociala relationer multiplicerat med graden av förtroende i dessa".⁷ Rothstein inser dock problematiken i att finna kvantitativa mått för en dylik definition; man kan svårligen jämföra t.ex. hur många kontakter person A har i jämförelse med person B och av vilken karaktär kontakterna är (Vilken typ av nätverk, starka eller svaga band?) (ibid.).

En ytterligare aspekt som Rothstein vill föra fram och som inte berörts så mycket i den tidigare forskningen är statens och de samhällseliga institutionernas roll i skapandet av socialt kapital. Om Putnams förklaring snarare är sociologisk (människor med högt socialt kapital skapar fungerade demokratier) så erbjuder Rothstein en mer politologisk framställning: det är staten och dess organisationer som antingen skapar eller underminerar det sociala kapitalet genom att de fungerar som modeller för pålitlighet. Denna diskussion återupptas i ett senare avsnitt (2.3).

2.1 Likheter och skillnader

Som det torde ha framgått så uppfattar de forskare som här presenterats det sociala kapitalet och dess beståndsdelar på något olika sätt. I redovisningen för dessa ingick två sociologer (Coleman och Bourdieu) och tre statsvetare (Putnam, Uslaner och Rothstein). Samtidigt ingår alltså tre amerikaner (Putnam, Coleman och Uslaner) och två européer (Bourdieu och Rothstein). Definitionerna av socialt kapital inbegriper oftast samma termer, men det finns ingen konsensus när det gäller att avgöra vilka av dem som anger orsak och

⁷ Här handlar det alltså om den genomsnittliga mängden sociala kontakter och nätverk människorna inom ett visst samhälle har respektive "den utsträckning i vilken människorna i allmänhet anser att de kan lita på de flesta av dessa kontakter och nätverk och om de anser att de själva uppfattas sin pålitliga av desamma" (Rothstein 2003: 112).

vilka som är effekterna, eller hur de ska operationaliseras och mätas. Vilka är då de stora likheterna och skillnaderna mellan dessa teoretiker?

Om man inledningsvis jämför de tre först presenterade teoretikerna Putnam, Coleman och Bourdieu, så märker man att de närmar sig begreppet socialt kapital på ganska olika sätt. Vad gäller Coleman och Bourdieu så har deras definitioner emanerat ur mer allmänna teoretiska bidrag snarare än direkt ur diskussioner om socialt kapital. I Bourdieus fall är definitionen starkt förknippad med idén om det kulturella kapitalet och även om Coleman är grundligare så är han ändå inte helt stringent i sin framställning av det sociala kapitalet. Då Bourdieu och Coleman betraktar det sociala kapitalet som en tillgång hos individer, eller möjligtvis hos (mindre) grupper av individer, så ser Putnam det i första hand som ett makrosociologiskt fenomen och en resurs för kollektivet, även om också han medger att det sociala kapitlet har både en individuell och kollektiv aspekt. Socialt kapital kan alltså vara en tillgång inom större samfund och till och med nationer, och det kan således ha en inverkan på allt från ekonomi till demokrati (Paxton 1999: 95; Schuller et al. 2000: 12–13; Putnam: 2000: 20).

Medan Putnam lägger speciell vikt vid deltagandet i frivilliga föreningar så lägger både Uslaner och Rothstein större vikt vid det sociala förtroendet. Uslaner och Rothstein ifrågasätter föreningslivets betydelse för det sociala kapitalet eftersom föreningar, som Rothstein (2003: 166) uttrycker det, även kan fungera enligt "särskiljandets logik" och kan skapa starka band enbart mellan dem som ingår i föreningarna. Enligt Uslaner skapas generaliserat socialt förtroende genom svaga band som uppstår i samband med tillfälliga kontakter mellan människor som är olika än vi själva och inte genom att man deltar i frivilliga föreningar (Uslaner 2002: 29, 128).

Av de forskare som presenterats är Bourdieu tidsmässigt den som först som tar upp termen socialt kapital. Medan det sociala kapitalet för Bourdieu var något som eliterna kunde utnyttja i syftet att förbättra sina positioner, speciellt i de fall då de saknade fysiskt eller kulturellt kapital, så observerade Coleman att det sociala kapitalet också kunde vara en tillgång hos de mindre bemedlade i samhället. I likhet med Bourdieu ansåg han ändå att det var hos individer eller

familjer som denna resurs kunde återfinnas (Field 2003: 40). Man kunde alltså säga att den tidigare teoriutvecklingen med Bourdieu, Coleman och Putnam i förgrunden betonar den sociala interaktionen på mikronivån.⁸ Det kan vara fråga om växelverkan som sker inom frivilliga organisationer, men även i andra typer av grupper eller sammanslutningar där individerna agerar tillsammans (familjen, grannskapet o.s.v.).

Det sociala kapitalet kan också ha sitt ursprung på samhällsnivån, så som Rothstein hävdar. I detta fall ses strukturella eller samhälleliga (makro)egenskaper, såsom institutionernas och det politiska systemets fungerande, som variabler som genererar socialt kapital. Rothstein och Uslaners (2005) forskning om betydelsen av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption kommer att utgöra en central utgångspunkt även i denna avhandling och diskuteras närmare i ett senare avsnitt (2.3.1). Indelningen i mikro- eller makrodimensionen bör dock inte ses som definitiv, utan överlappningar förekommer mellan nivåerna. Det är rimligt att tänka sig att det sociala kapitalet samtidigt är en resurs både för individen och för kollektivet (Stolle & Hooghe 2003: 23).

2.2 Två sätt att närma sig studiet av socialt kapital

I litteraturen finner man ofta en annan tudelning som utgår från vilken variabel som antas utgöra den huvudsakliga förklarande variabeln när det gäller det sociala kapitalets ursprung. Den ena modellen betonar vikten av ett livligt föreningsliv för en fungerande demokrati (och ökat förtroende), medan den andra modellen snarare poängterar det sociala förtroendets betydelse för demokratins livskraft (och ökat deltagande).

⁸ Interaktionen på mikronivån kan sedan ha effekter på makronivån, så som Putnam framhåller.

2.2.1 Betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar

Många och omfattande studier har indikerat att det sociala kapitalet⁹ uppvisar en sjunkande trend (bl.a. Putnam 2000; Pharr & Putnam 2002). I dessa fall har man för det mesta undersökt det civila engagemanget och deltagandet i frivilliga organisationer och nätverk av olika slag. Teoretiska utgångspunkter kan återfinnas redan i Alexis de Tocquevilles demokratiteorier och hans observationer i 1800-talets Amerika (Warren 1999: 13–15). Putnam hör till dem som följt de Tocquevilles fotspår och undersökt det sociala kapitalet främst ur denna synvinkel.¹⁰ Efter att det genom empiriska undersökningar uppenbarats tecken på att folk i allt mindre utsträckning deltar i olika slag av sociala nätverk, har man oroat sig för vilken effekt detta har på demokratin och det politiska deltagandet.

Det har tett sig närmast självklart att det finns ett samband mellan civilt engagemang och demokrati, eftersom demokratiska institutioner per definition grundar på medborgerlig aktivitet. Till exempel de politiska partierna baserar åtminstone i princip på medborgarnas jämlika och frivilliga deltagande (Kaunismaa 2000: 120). Ett annat antagande som ofta framförs i den här typens undersökningar är att flitigt deltagande i frivilliga föreningar och nätverk kan spridas och därmed leda till ett ökat samhälls-engagemang. Frivilliga föreningar och nätverk kan fungera som "demokratiskolor" där man lär sig civila dygder (Putnam, 2000: 338; Lundåsen 2004: 37; Stolle 2003: 23).

Flera forskare har dock tagit avstånd från detta sätt att undersöka socialt kapital. Allan Schmid (2002: 747–768) hävdar att det inte är meningsfullt att undersöka förekomsten av organisationer, eftersom dessa kommer och går. Enligt Schmid är organisations-förekomsten också en effekt av socialt kapital, inte ett kapital i sig själv. Det är sannolikt att civilt engagemang snarare vilar på djuprotade värderingar, än att det själv skapar sådana. Det är också

⁹ Här avses Robert Putnams definition som redovisades i början av kapitel 2.

¹⁰ I senare verk har Putnam dock i större utsträckning diskuterat även förtroendespekten och menar att folk kan uppvisa hög nivå av förtroende och trots detta vara socialt inaktiva eller t.o.m. antisociala (Schuller et al 2000: 11).

problematiskt att göra länderjämförande analyser med stöd av organisationsförekomsten (se även Eriksson 2003: 21; Uslaner: 2003: 106).

Bo Rothstein (2003: 89, 165–168) ser åtminstone två nämnvärda källor för kritik då det gäller föreställningen om föreningslivets betydelse för det sociala kapitalet (definierat enligt Putnams termer). Den första otydligheten är begreppslig och har att göra med det svåra i att skilja mellan organisationer som skapar socialt kapital och organisationer som har motsatt inverkan. Vissa föreningar och organisationer verkar inte för demokratiska ideal utan är snarare "osociala" till karaktären.¹¹ Alla typer av sociala nätverk har med andra ord inte en positiv inverkan på "den fungerande demokratin". Individerna inom dessa grupper kan hysa ett stort förtroende sinsemellan men vara ytterst misstänksamma mot andra grupper. Det är som Rothstein påpekar logiskt motsägelsefullt "ifall det sociala kapitalet skapar sociala fällor i stället för att lösa dem" (Se även Field 2003: 70–94; Uslaner 1999: 125).

Det andra stora problemet är empiriskt till karaktären och kan sägas gälla även det förtroendebaserade närmelsesättet som presenteras i nästa avsnitt. En av de stora utmaningarna i studierna av socialt kapital har hittills varit frågan om hur den kausala mekanismen ser ut, vad det egentligen är i förändringen av den oberoende variabeln som leder till förändringar i den beroende variabeln. Ett vetenskapligt intressant resonemang kan inte grunda sig på en variabel som på samma gång anger både orsak och verkan. Dessutom har teorin om socialt kapital visat sig vara slagkraftig på den aggregerade nivån, men man har inte kunnat dra några trovärdiga slutsatser på individnivån (Rothstein 2003: 168–169). Som svar på kritiken har man då hävdats bl.a. att det sociala kapitalets effekter är viktigare på samhällsnivån (i alla fall vad gäller sambandet mellan generaliserat förtroende och tillit till institutioner) och att detta har att göra med den s.k. regnmakareffekten. Med detta menar man att socialt

¹¹ Rothstein använder sig av Margaret Levis distinktion mellan socialt och "osocialt" kapital och räknar upp t.ex. Ku Klux Klan, maffian och fotbollsklubben AIK: s aggressiva anhängarskara Black Army som skapare av det senare (Rothstein 2003: 165–166).

kapital fungerar som regn: den positiva effekten åtnjuts inte enbart av de individer som skapar socialt kapital, utan också av sådana som inte gör det. En sådan samhällelig effekt kan med andra ord inte reduceras till individnivån (van der Meer 2003: 134). Här lurar dock en risk för ekologiskt felslut. En stor del av variationen hos attitydvariabler återfinns ofta på individnivån snarare än på den aggregerade nivån (Grönlund 1999: 33ff; van de Meer 2003: 135). De nationella aggregatvärdena ger sällan möjlighet att uppskatta vilka sociala grupper som åtnjuter hurdan pålitlighet, under vilka omständigheter o.s.v. (Foley et al. 2001: 268).

Rothstein (2003: 168–169) är inne på samma linje som Allan Schmid (2002) då han hävdar att deltagande i föreningslivet visserligen kan vara fördelaktigt på många sätt, men att man inte kunnat bevisa att det har ett samband med ökat förtroende för andra individer, speciellt vad gäller den form av förtroende som antas gynna demokratin. Rothstein menar att sambandet snarare kan bero på en självselektionsprocess: det är individer som redan hyser stort förtroende för andra som är de mest aktiva och som i högre grad deltar i föreningslivet. De som saknar socialt förtroende kanske inte deltar precis därför. Då är det med andra ord inte så att föreningsaktiviteter ökar det sociala förtroendet (se även Armingeon 2007; Hooghe and Stolle 2003: 49–56; Stolle 2003: 25; Uslaner 1999: 146–147).¹² Gör den inte det så är det svårt att argumentera för att civilt engagemang ökar det sociala kapitalet, eftersom förtroendet utgör en väsentlig del av det sociala kapitalets definition. Däremot kan det vara befogat att, som Uslaner (1999: 131), anta att orsaken till att t.ex. amerikanerna dragit sig ur det sociala livet är att de har tappat förtroendet för varandra.¹³

¹² Det kan naturligtvis också vara så att det aktiva deltagandet i frivilliga organisationer eller nätverk skapar tillit till andra individer. Båda variablerna bör ingå i definitionen om socialt kapital men det är anledning att hålla dem analytiskt åtskilda eftersom de kan vara kausalt kopplade (Rothstein 2003: 96–98).

¹³ Uslaner visar med hjälp av statistiska data att så har fallet varit åtminstone i Förenta Staterna; då förtroendet för medmänniskorna sjunker så sjunker även det civila deltagandet. Detta gäller dock enbart för vissa former av deltagande, som frivilligarbete. Uslaner finner inga samband mellan förtroende och t.ex. politiskt deltagande (se Uslaner 1999: 131–133).

2.2.1.1 Formella och informella nätverk och aktivt respektive passivt deltagande

I litteraturen om socialt kapital brukar man oftast lyfta upp deltagandet i formella föreningar som betydande för det sociala kapitalet – genom deltagandet skapas sociala kontakter som i sin tur skapar socialt förtroende och annat medborgerligt engagemang. I en stor del av forskningen har man också funnit samband mellan föreningsaktivitet och politiskt deltagande. Något mindre uppmärksamhet har dock fästs vid distinktionen mellan aktivt och passivt deltagande i organisationerna och mellan formella och informella föreningar eller nätverk. Man kunde vänta sig att det finns en skillnad i graden av socialt kapital som kan föras tillbaka till hur aktivt man väljer att delta i frivilliga föreningar, d.v.s. en skillnad i "de jure" och "de facto" medlemskap. Denna skillnad kan dock vara svår att fånga upp om man enbart granskar officiella medlemsregister (Norris 2002: 141).

Wollebaek och Selles (2003) forskningsresultat som innefattar enkätdata där distinktionen låter sig göras visar att intensitet inte är avgörande för det sociala kapitalet: både aktivt och passivt deltagande ökar det sociala kapitalet (här mätt i form av socialt förtroende och samhällsligt deltagande) och aktivt deltagande har endast lite större effekt än passivt deltagande. Även Teorell (2003) hänvisar till betydelsen av svaga band (det som Putnam kallar överbryggande (bridging) socialt kapital) och menar att det för det politiska deltagandet är av större betydelse att man är med i många olika föreningar, eftersom de alla kan fungera som rekryterare. Författarnas slutsats är, att eftersom aktivt deltagande inte har en betydligt större effekt på socialt förtroende och medborgerligt engagemang än mer passivt deltagande, får betydelsen av att delta i frivilliga föreningar en alltför stor roll i det sociala kapitalets definition så som Putnam formulerar den.

Den andra frågan gäller innebörden av olika typer av nätverk. Endast en bråkdel av allt socialt umgänge sker inom ramen för formella föreningar. Den största delen av den mänskliga interaktionen sker inom informella, personliga nätverk, d.v.s. med familj, vänner och andra bekanta. Newton (1999: 6, 10–11) karakteriserar dessa informella

nätverk som själva substansen i samhället. Informella nätverk kan vara svårare att identifiera och mäta empiriskt än formella medlemskap i olika föreningar, men de kan ha en mycket större betydelse för individerna själva. Newton påpekar också att dessa informella grupper kan uppta minst lika mycket av folks fritid och vara lika förpliktigande som de formellt organiserade grupperna (ibid.). Som också Putnam beskriver så sker en stor del av våra politiska diskussioner just inom ramen för vänskapskretsar och informella samtal:

You tell me what you've heard and what you think, and what your friends have heard and what they think, and I accomodate that new information into my mental database as I ponder and revise my position on an issue. In a world of civic networks, both formal and informal, our views are formed through interchange with friends an neighbors. Social capital allows information to spread (Putnam 2000: 343).

Howard (2003: 174–175) anser att en delorsak till det förhållandevis låga deltagandet i de formella frivilliga föreningarna i post-kommunistiska länder är att den offentliga sektorn var så kontrollerad och politiserad att man i stället upprättade starka personliga nätverk med familj och vänner för att t.ex. anskaffa varor och service. Han hypotetiserar vidare att individer som behållit dessa nära band till släkt och vänner känner mindre behov av att delta i frivilliga föreningar (se även Bartkowski 2003).

Enligt Putnam, som också gör en distinktion mellan formella och informella sociala förbindelser¹⁴, är det inte bara engagemanget i de formella föreningarna som har minskat. I hans undersökning ingår

¹⁴ Putnam använder sig av benämningarna *machers* och *schmoozers* (från jiddisch). Med *machers* avses folk som tillbringar en stor del av sin tid genom att vara aktiva inom frivilliga föreningar och som över lag är mer samhälleligt engagerade än de s.k. *schmoozers*. *Schmoozers* kan också ha ett aktivt socialt liv, men deras deltagande är inte lika organiserat och mer tillfälligt till karaktären. Dessa två typer av socialt deltagande kan delvis vara överlappande, men Putnam menar att allt fler människor är varkendera. Man deltar inte längre i samhälleliga ärenden och träffar allt mer sällan vänner och bekanta (Putnam 2000: 93–94).

omfattande data om i vilken mån folk umgåtts med vänner, släktingar och bekanta till exempel genom att äta middag, gå på bio, konserter, idrottsevenemang o.s.v. Hans data pekar alltså på att alla slag av deltagande som involverar sociala kontakter utanför den omedelbara familjegemenskapen har minskat drastiskt under de senaste decennierna. Han menar också att trenden gått från att man är delaktig genom att göra och producera (t.ex. sport, kultur, musik) till att enbart konsumera (Putnam 2000: 93–115).

Även Welzel et al. (2005) ifrågasätter rollen av deltagande i frivilliga föreningar som en indikator av samhälleligt engagemang och menar att andra former av icke-institutionaliserat deltagande, som exempelvis deltagande i s.k. elitutmanande handlingar, har mycket större betydelse. Enligt författarna reflekterar det sociala kapitalet också sådana elitutmanande handlingar som exempelvis deltagande i demonstrationer och de är förknippade med större samhällelig nytta än deltagande i frivilliga föreningar, både på individ- och samhällsnivån. I detta sammanhang kommer emellertid dessa former av deltagande att ingå i den beroende sidan av analysen, d.v.s. som olika former av politiskt deltagande, även om de, precis som Welzel et al. hävdar, också kunde sägas tillhöra det som allmänt kallas "samhälleligt engagemang". Både deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför dessa föreningar kommer att ingå i den definition av socialt kapital som jag utgår ifrån i denna avhandling. Definitionen preciseras i slutet av detta kapitel (avsnitt 2.4).

2.2.2 Det sociala förtroendet

Det andra närmelsesättet fäster huvudtyngden på betydelsen av det sociala eller mellanmänniska förtroendet. I en stor del av litteraturen har fokus legat på att finna faktorer som bidrar till att skapa förtroende. Förklarande variabler som t.ex. optimism, ekonomisk jämlikhet, offentlig service som grundar på universalism och även det nyss omtalade föreningsengagemanget har befunnits inverka på graden av mellanmänniskt förtroende (Putnam 1996, 2000; Rothstein 2003; Uslaner 2002). Förtroendet har i sin tur visat sig ha en effekt på en mängd olika förhållanden:

The existence and maintenance of social trust and networks in communities seems to lower the amount of drug use, criminal activities, teenage pregnancies and delinquency; to increase the success of schools and their pupils; to enhance economic development; and to make government more effective (Stolle 2003: 19).

Då sociala nätverk och deltagandet i dessa förvisso kan bidra till att friska upp det sociala livet, fungerar förtroendet som den moraliska basen, en resurs som förmår oss att samarbeta även om vi inte alltid kan vara säkra på hur andra kommer att agera (Ilmonen 2000: 28; Uslaner 1999: 122).

Även om mycket talar för den förtroendebaserade modellens förklaringskraft finns det anledning att iaktta en viss försiktighet. Att undersöka förtroende ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv är komplicerat, inte minst metodmässigt. Förtroendet har olika dimensioner (t.ex. socialt respektive institutionellt) och det kan skapas på olika sätt, beroende t.ex. på vilka förhandsuppgifter man har om en annan individs (eller institutions) trovärdighet. I litteraturen om socialt kapital avslöjas en viss förvirring när det gäller att reda ut i vilket förhållande det mellanmännliga förtroendet står till konceptet. Förtroendet är viktigt för samhället i och med att det uppmuntrar folk till att kompromissa och samarbeta för att uppnå gemensamma mål (se t.ex. Kotkavirta 2000; Norris 2002; Putnam 1993; Rothstein 2003; Warren 1999). Så här långt är forskarna för det mesta överens. Men om förtroendet uppfattas som någonting gott och eftersträvansvärt är det nödvändigt att klargöra hur det skapas och upprätthålls. I tidigare undersökningar har man visat att förtroendet kan anta olika former eller dimensioner, och att alla av dessa inte nödvändigtvis har lika gynnsamma effekter för samhället.

2.2.2.1 Olika former av socialt förtroende

I diskussionen om förtroende och socialt kapital har man i första hand koncentrerat sig på det generaliserade mellanmännliga förtroendet som den drivande kraften. Samtidigt har man försökt kartlägga vilka

faktorer och omständigheter som framkallar sådant slag av socialt förtroende. I en stor del av dessa undersökningar söker man förtroendets källor i socioekonomiska och -demografiska egenskaper (se Kajanoja & Simpura 2000; Offe & Fuchs 2002) medan andra har ställt institutionella och strukturella förklaringar i centrum (se Rothstein 2002; 2003). Många studier har utförts, ofta med hjälp av stora databaser, men med få försök att skapa några empiriska generaliseringar. Varje studie tillämpar olika mätinstrument och relateras sällan till tidigare utförda mätningar. Denna mångfald av olika mätinstrument och förfaranden tyder på att det finns brister i den teoretiska och begreppsliga apparaten, och att det krävs vidare teoretisk diskussion innan man går vidare till empiriska undersökningar. Vad är förtroende egentligen och hur skapas olika förtroenderelationer?

Precis som det är ställt med det civila engagemanget så finns det studier som tyder på att det sociala förtroendet generellt sett håller på att sjunka. Man har dock funnit något olika trender på olika håll i världen. För det första har den avtagande trenden varit tydligare och snabbare i Förenta staterna än i Europa. Förtroendet har varit relativt stabilt och högt i de skandinaviska länderna, och i t.ex. Tyskland har det till och med gradvis ökat. Förtroendet är alltså inte något "stabilt element i vårt nationella arv", utan en mängd faktorer inverkar på utvecklingen av generaliserat förtroende och andra attityder som är relaterade till socialt kapital (Hooghe & Stolle 2003: 6).

För det andra har man i forskningen visat att socialt förtroende varierar mellan olika demografiska och samhällliga grupperingar. Putnam (2000) har t.ex. visat att ungdomar systematiskt uppvisar lägre grad av förtroende än den generation som deras föräldrar representerar. Resonemanget kring ålderskillnaden som förklarande variabel har dock ensamt föga betydelse för den genomsnittliga graden av förtroende ifall det inte finns tecken på att befolkningen i sin helhet håller på att föryngras eller föråldras. Det som däremot har större inverkan är att det, enligt vissa forskare, håller på att ske en djupare generationsväxling, där de nya generationernas miss-tänksamma förhållningssätt ersätter de äldre generationernas benägenhet att lita på folk i allmänhet. Denna förändring har betydligt allvarigare konsekvenser för det sociala förtroendet än de

förändringar som har att göra med livscyklar (Paxton 2005). Socialt förtroende har, för det tredje, också visat sig vara en resurs hos dem som är "vinnare i samhället", d.v.s. utbildade och höginkomsttagare (Hooghe & Stolle 2003).

Innan denna diskussion utvecklas ytterligare finns det dock skäl att först gå tillbaka till begreppet förtroende. Förtroende är ingen endimensionell företeelse och man kan inte heller dra några slutsatser om sjunkande eller ökande trender utan att först grundligt undersöka de olika inslagen som konceptet innehåller (Hooghe & Stolle 2003: 8). Det finns ett stort antal definitioner av förtroende men förenklat kunde man säga att förtroende innebär en förväntan på en annan aktörs framtida pålitlighet (se Rothstein 2003: 111).¹⁵ En ofta citerad forskare då det gäller förtroende är sociologen Niklas Luhmann, vars syn på förtroende beskrivs nedan.

Tillit är [...] nödvändigt för mellanmänsklig interaktion. Det är genom tillit som människor hanterar osäkerheter i tillvaron. Allt som inte kan hanteras genom egen kunskap eller genom vana innebär osäkerhet. Tillit är då människans sätt att reducera osäkerhet, att lita på någon/något och handla som utgången vore given. Tilliten ersätter bristande information med en internt garanterad säkerhet. Tillit människor emellan blir då ett sätt att hantera den osäkerhet som ligger i andras sätt att agera. Den som litar på någon bortser medvetet från den andres fria handlingsförmåga och handlar som om den andres agerande kunde förutses (Luhmann 1979, citerad i Hasselberg et al. 2002: 22).

I Luhmanns definition blir det tydligt att förtroende är något som innefattar, om också en implicit, risk. Den som litar på någon är tvungen att acceptera risken att bli besviken. Samtidigt gör alltså den som litar på någon en bedömning om den andres trovärdighet, även om denna bedömning inte alltid är medveten eller strategisk. Inbegripet i termen förtroende finns enligt de flesta definitioner en kognitiv och en emotionell sida. Den kognitiva sidan bygger på en

¹⁵ Rothstein använder sig i sin tur av Pjotr Sztompkas definition.

uppskattning av risker för eventuella negativa konsekvenser medan den emotionella sidan bygger på viljan att förlita sig på en annan aktör på grund av relativ känsla av säkerhet, även om det finns potential för negativa konsekvenser (McKnight & Chervany 2001; Warren 1999: 1).

Förutsägande och altruistiskt förtroende

Man kan dela in förtroendet i två olika kategorier utgående från de verklighetsuppfattningar man har (se bl.a. Mansbridge 1999: 290; Rothstein 2003: 99–108). Det förutsägande förtroendet (*predictive trust*) grundar sig på en rationell bedömning, antingen av en situations-specifik företeelse eller av en bredare uppsättning frågor. Hardin (1999: 24–29) skiljer helt och hållet på förtroende och altruism då han definierar förtroendet som en föreställning eller princip, inte en handling. För honom betyder förtroende att man bedömer en situation på ad hoc- basis och att man enligt bästa förmåga uppskattar huruvida någon är pålitlig eller inte. Hardin tar också avstånd ifrån att man kan tala om någonting som "allmänt förtroende" eftersom man enligt honom inte kan ha tillräcklig information om "de flesta andras" tillförlitlighet. Man kan alltså bara tala om förtroende på individnivå, inte i form av förtroende för institutioner eller stater, eftersom detta skulle vara jämställt med antagandet om det allmänna eller generaliserade förtroendet (se även Mansbridge 1999: 290).¹⁶

För Hardin är förtroendet "en kognitiv kategori" som grundar sig på kunskap. "Att säga 'jag litar på dig' betyder att jag känner, eller tror mig känna relevanta saker om dig, speciellt gällande dina intressen gentemot mig" (Hardin 1999: 24–28, min översättning). Vidare beskriver Hardin förtroenderelationen som att "A litar på att B gör X" eller alternativt att "A litar på B i avseendet X". Därtill krävs att "B har kompetensen att göra X". Det centrala är att förtroendet i nästan alla sammanhang är bundet till en viss situation eller möjligtvis den relation som finns mellan A och B. Här menas med andra ord att

¹⁶ Hardin benämner det "inkapslat intresse" ("encapsulated interest"). Se Hardin 1999: 24–29.

A och B måste umgås åtminstone relativt ofta så att de är i stånd att känna varandras avsikter. Därmed är det inte sagt att relationen mellan A och B måste vara särskilt stark. Relationen kan också baseras t.ex. på att B:s rykte skadas ifall han inte står för de förväntningar som A har på honom (ibid.).

Hardins rigoröst rationalistiska teser har dock ifrågasatts bl.a. av Mansbridge (1999), Uslaner (2002) och Rothstein (2003), vilka alla anser att det finns en moralisk dimension i förtroendet som inte enbart kan grundas på kallt nyttokalkylerande förutsägelser. Rothstein skriver i sin kritik av Hardin:

Hardin påstår att även den person som enbart ger sken av att vara att lita på och samarbetar fram till dess att det planerade sveket sker, är att betrakta som en pålitlig person fram tills det svekfulla beteendet inträffar. Jag vill hävda motsatsen, nämligen att en sådan person är att betrakta som generellt opålitlig under hela processen, dvs. även innan den svekfulla handlingen äger rum (Hardin 2002, s. 2). Det är här som den moraliska dimensionen i tillit, som Hardin menar inte existerar, kommer in. Att vara pålitlig innebär just att vara en person som inte, trots att man skulle förtjäna på det, väljer att utnyttja andra. [...] Att vara en person som det går att lita på kan därmed inte enbart infogas i ett renodlat incitaments-tänkande (Rothstein 2003: 105).

Mansbridge menar att förtroendet också kan vara altruistiskt. Förtroendet är altruistiskt då det härstammar från empati eller en princip som är avsedd att gagna andra eller att upprätthålla ett ideal som vanligen gagnar andra. Mansbridges syn på förtroende innebär att man kan ta risken att lita på någon enbart av moraliska eller altruistiska skäl, utan möjligheter att förutspå eventuella risker. Enligt henne kan man inte tala om förtroende som ett strategispel där den egna nyttomaximering är det viktigaste.

Uslaner anser att även om det ter sig som logiskt att man endast kan lita på folk som man känner, så är förtroendet mest gynnsamt då man kan överlåta det på obekanta personer. Han är således inne på samma linje som Mansbridge då han hävdar att även om de individer vi inte känner må komma från en annan kultur,

ideologi eller religion, så existerar ändå en underliggande moralisk gemenskap som gör det lättare för oss att samarbeta med främmande människor. Detta förtroendets moraliska fundament är något som finns inom den mänskliga naturen (Uslaner 2002: 1–2).¹⁷ Det moralistiska förtroendet är inte förknippat med någon specifik företeelse eller kontext. I stället för formeln som gäller det strategiska förtroendet, "A litar på B i avseendet X", gäller en enklare formel, "A litar", för moralistiskt förtroende. Det moralistiska förtroendet kräver inte att man under alla omständigheter litar på alla individer. Det som krävs är bedömningen att *de flesta individer för det mesta är att lita på* (Uslaner 2002: 21–22).

Strategiskt och moralistiskt förtroende fungerar på olika sätt då det gäller att lösa det kollektiva handlandets dilemman. Det strategiska förtroendet är en uppskattning eller en förutsägelse om en annan individs beteende, medan det moralistiska förtroendet är en utsaga om hur individen *borde* bete sig. Uslaner jämför detta med den gyllene regeln:

Strategic trust reflects our expectations about how people will behave. Otherwise there is no deal. Moralistic trust is a statement about how people should behave. People ought to trust each other. The Golden Rule does not demand that you do unto others as they do unto you. Instead, you do unto others as you would have them do unto you. The Eighth Commandment is not "Thou shalt not steal unless somebody takes something from you". Nor does it state "Thou shalt not steal from Bill" (Uslaner 2002: 23).

Enligt Uslaner (2002: 24–25) grundar sig det moralistiska förtroendet på synen om världen som en i grunden vänlig plats med välmenande folk, och att man är herre över sitt eget liv. Optimism är således nyckelordet i skapandet av moralistiskt förtroende. Det moralistiska förtroendet är mer stabilt över tid än det strategiska förtroendet eftersom det senare snabbt kan påverkas av nya erfarenheter. Det moralistiska förtroendet är något som, enligt Uslaner, börjar

¹⁷ Uslaner föredrar benämningarna *strategiskt* och *moralistiskt förtroende* (Uslaner 2002).

uppbyggas redan i barndomen. Föräldrarna är de som lär oss de centrala moraliska värderingarna och eftersom denna socialisationsprocess sker relativt tidigt i livet är det också stabilare.

Här finns ändå vissa frågetecken som Uslaner inte lyckas rätta ut. Uslaners idé om det moralistiska förtroendet innebär att man bör kunna lita på folk i allmänhet. Men vad händer om man flyttar sig från en miljö till en annan? Den verklighetsbild man har är nödvändigtvis inte samma då man befinner sig i Sverige som då man befinner sig i Mexiko (se Rothstein 2003: 99ff). Rothstein belyser problematiken genom ett exempel om hur polisen fungerar. Polisen i Sverige åtnjuter i allmänhet stort förtroende bland medborgarna, men detta har snarare att göra med deras (positiva) verklighetsuppfattning om polisens agerande. Den mexikanska poliskåren uppfattas, för det mesta med all orsak, som korrumpad och opålitlig. Då svensken besöker Mexiko förmedlas han eller hon en annan verklighetsbild och kommer kanske inte att underrätta polisen trots att det skulle finnas anledning till det. "Detta beror inte på att hennes moraliska norm om tillit förändrats, utan på att hon från tillgänglig information etablerat en annan verklighetsuppfattning om i vad mån Mexikos poliskår är pålitlig (som naturligtvis inte behöver vara sann i någon reell mening)" skriver Rothstein (2003: 101). Rothstein menar vidare att förtroendet för mexikanerna i allmänhet också kommer att lida av den korrumpade poliskårens verksamhet (ibid.).¹⁸

Den huvudsakliga slutsatsen är att socialt förtroende kan grunda sig såväl på förutsägande som på altruism, och det innehåller således element av både subjektiv rationalitet (verklighetsuppfattning) och moralisk etik (Rothstein 2003: 108–109; Mansbridge 1999: 290ff, 306; Uslaner 2002).

¹⁸ Här är det av föga betydelse om verklighetsuppfattningen faktiskt stämmer med verkligheten. Det avgörande är enbart uppfattningen, vilket kan vara enda man har att gå efter i en dylik situation (Rothstein 2003:101).

Generaliserat respektive partikulärt förtroende

Ett annat ordpar som ofta förekommer i diskussioner om socialt kapital är sammanbindande (bonding) och överbryggande (bridging) socialt kapital. De sammanbindande nätverken kännetecknas av starka band mellan medlemmar inom mycket homogena grupper, såsom religiösa eller etniska grupper, och de har en stark identitets- och solidaritetsskapande funktion. Banden mellan medlemmarna i överbryggande nätverk är inte lika starka som inom sammanbindande nätverk, men deras spännvidd är ofta större och de är viktiga för att få tillgång till information och möjligheter (Putnam 2000: 22; 2002). Man har i flera sammanhang betonat vikten av de överbryggande banden, eftersom det är dessa som kan ses som förutsättningen för gynnsamma trender för samhället i stort. En viktig observation som redan gjorts är att det sociala kapitalet kan återfinnas på olika nivåer. Socialt kapital (och därmed förtroende) inom en mindre grupp av individer har inte nödvändigtvis effekter på samhällsnivån (Paxton 1999: 96).

Paralleller till Putnams distinktion mellan överbryggande och sammanbindande socialt kapital kan dras från förslag om att skilja på partikulärt och generaliserat förtroende (se Uslaner 1999; Rothstein 2003). Det generaliserade förtroendet innebär att man uppfattar att de flesta människor är att lita på. Fundamentet till det generaliserade förtroendet kan återfinnas i det moralistiska förtroendet, men det är inte fråga om samma sak. För Uslaner (1999; 2002: 26) innebär det generaliserade förtroendet ett mått på vidden av vår gemenskap eller vårt samfund, och det grundar sig på såväl moral och gemensamma erfarenheter. Vidare låter han förstå att optimismen som bygger upp det generaliserade förtroendet inte är konstant, utan den kan växla. Detta leder dock inte till att de grundläggande värderingarna ändras, men sättet vi tolkar dem på kan återspegla erfarenheter från det dagliga livet. Det är här som skillnaden mellan moralistiskt och generaliserat förtroende finns: "Generaliserat förtroende går upp och ner, även om det i grund och botten är relativt stabilt. Det moralistiska förtroendet är ett mer varaktigt värde" (Uslaner 2002: 26, min översättning).

Det är viktigt att påpeka att det generaliserade förtroendet inte handlar om en "blind tro". Det är fråga om en generell övertygelse om

den mänskliga naturens välvillighet, men denna uppfattning är inte någonting absolut. Det vore inte förnuftigt att lita på allt folk i alla situationer. Att former av generaliserat förtroende ändå existerar har man kunnat bevisa genom länderkomparativa undersökningar. Folk litar trots att det inte alltid finns en orsak till det. Det finns betydande variationer mellan länderna beträffande svaren på enkätfrågan "är de flesta människor är att lita på?" och frågorna som gäller tillit till olika institutioner (Rothstein 2003: 102, 108).

Det partikulära eller särskiljande förtroendet går i sin tur ut på att man litar på enbart vissa andra människor, t.ex. medlemmar i den egna demografiska gruppen. Denna form av förtroende gagnar inte samhället i stort utan kan till och med skada det i och med att det skapar upplevelser av "vi" och "de andra". "Den centrala idén som skiljer det generaliserade förtroendet från det partikulära förtroendet är hur vidsträckt din moraliska gemenskap är", skriver Uslaner (2002: 26–27, min översättning). Om man inte kan lita på andra än dem som man redan känner bra och individer som är mycket lika en själv, är den moraliska gemenskapen mycket begränsad. Det partikulära förtroendet grundar sig på erfarenheter (strategiskt förtroende) och omfattar inte främlingar. Detta betyder dock inte att partikulära "litare" har en likgiltig förhållning till främmande. Tvärtom kan de hålla för sannolikt att dessa främlingar inte utgör en del i den moraliska gemenskapen, och att de möjligtvis besitter värderingar som är motstridiga med de egna (Uslaner 1999; 2002: 27; 2003: 7–8).

Uslaner (2002: 5) gör vidare gällande att det inte finns en väg från partikulärt förtroende till generaliserat förtroende. De allra flesta former av socialiserande sker mellan personer man redan känner sedan tidigare; att äta middag med grannarna, att delta i en bowlingklubb eller en kyrkokör är alla sätt att öka det partikulära förtroendet, men de ökar på inget sätt det generaliserade mellanmänskliga förtroendet. Viktigt är således att avgöra när förtroende har betydelse och när det inte har det. Enligt Misztal (1996: 72–74) kan det mycket väl vara så att det abstrakta (det generaliserade) gradvis får ökad betydelse i och med de karaktärsdrag som ett modernt samhälle har: opersonlighet, komplexitet, fragmentering och en accelererande förändringstakt gör det allt svårare att förlita sig på

personliga och konkreta (d.v.s. partikulära) former av förtroende (ibid.).

Om förtroenderelationer

Mellanmänniska förtroenderelationer kan upprättas på olika sätt, antingen direkt eller indirekt, och ett slags förtroende leder inte nödvändigtvis till ett annat. I litteraturen skiljer man på olika förtroenderelationer t.ex. enligt hur väl de som ingår i relationerna känner varandra. Det som man vanligen förstår med förtroende är det klassiska förtroendeförhållandet som handlar om relationen mellan två personer som känner varandra, det känslomässiga förtroendet (*affective trust*). Detta är en direkt form av förtroende som är symmetriskt eftersom båda parterna på samma gång utgör den som litar och den som man känner tillit till. Denna ömsesidiga relation förstärks vanligen av normer med starka sanktioner (Patterson 1999: 154–155). Vanligen är förtroendet mellan familjemedlemmar, nära vänner och partner av den känslomässiga typen.

Genom intermediärt förtroende (*intermediary trust*) kan en person A lita på personen C trots att de inte känner varandra, på grund av att en person B känner dem båda. B fungerar då som en förmedlare av förtroende.¹⁹ Här är förtroendet inte symmetriskt utan det grundar sig på personliga egenskaper hos den individ som blir litad på. Men det är inte enbart fråga om personen C:s trovärdighet, utan även B:s integritet läggs på spel (Patterson 1999: 155; Hardin 1999: 28).

En tredje typ av förtroendeförhållande är kollektivt till karaktären och solidariskt (*solidaristic trust*). Detta är en av de viktigaste formerna för förtroende när det gäller samhället, och det har till och med sagts vara en av de avgörande faktorerna i själva skapandet av demokratin genom att den har en identitetsskapande funktion. Det solidariska förtroendet innefattar personer som man möjligtvis ofta kommer i kontakt med, men som man inte alltid

¹⁹ James Coleman kallar detta för "train of trust" (Coleman 1990: 180–188).

utvecklar direkt personliga kontakter med. Den fundamentala basen för denna form av förtroende går tillbaka på att vi alla är människor, vilket gör att vi redan där har någonting gemensamt.²⁰ Men även i detta fall skapas förtroendet genom en upplevelse av solidaritet för en in-grupp, inte för alla, eller ens de flesta individer i hela samhället. Någon måste agera "främling" för att in-gruppen ska kunna skapa solidariska band sinsemellan. På samma gång skapas ofta förtroende mellan dem som blivit avvisade tillträde till den dominanta solidaritetsgruppen. Detta kan få negativa följder i och med att det då kan skapas misstroende mellan minoriteten och den dominanta majoriteten (Patterson 1999: 154ff). Det solidariska förtroendet hamnar någonstans mellan förtroende för specifika individer och det generaliserade mellanmänskliga förtroendet. Ifall man är medlem i en grupp är det möjligt att man i större utsträckning kan lita på andra medlemmar i samma grupp. En annan möjlighet är att man uppfattar vissa grupper i samhället som mer tillförlitliga än andra (Paxton 1999: 99).

För det fjärde kan man tala om s.k. delegerat förtroende (*delegated trust*). Denna form påminner om det intermediära förtroendet i och med att en tredje part är involverad, men i detta fall är det fråga om en mer okänd och opersonlig garant som agerar förmedlare för förtroendet. Ofta är det fråga om en formell organisation, vars byråkrater, affärsmän, journalister och övriga tjänstemän vi är tvungna att lita på i olika sammanhang. Det är denna form av förtroende det oftast är fråga om då det kommer till förtroende för de samhällseliga institutionerna. Eftersom vi inte alltid kan lita på våra medmänniskor så litar vi i stället på institutioner som medlare av det generaliserade förtroendet (Hardin 1999:28; Offe 1999: 65; Patterson 1999: 154ff).

Olika former av förtroende kan alltså skapas i olika sociala sammanhang. I denna avhandling utgår jag från att det är det generaliserade mellanmänskliga förtroendet (i fortsättningen synonymt med "socialt förtroende") som är en av det sociala kapitalets

²⁰ Patterson kallar denna form för mänskligt förtroende (*humanistic trust*) vilket det solidariska förtroendet är en subgrupp till (Patterson 1999).

huvudkomponenter och som ingår i den definition som kommer att användas här (se definitionen i avsnitt 2.4).

2.3 Betydelsen av kontext: staten, institutioner och socialt kapital

I den tidigare teoriutvecklingen när det gäller socialt kapital har både Coleman och Putnam uppmärksammat det sociala kapitalets kontextualitet, här i avseendet hur socialt kapital i en situation kan vara en positiv resurs medan det t.o.m. kan vara skadligt i en annan. Samma kan dock också sägas gälla för humant kapital och fysiskt kapital. Analysen fördjupas dock inte, utan det sociala kapitalet ses som en i första hand positiv resurs. Kontextualiteten behandlas mer utförligt av Uslaner, som också tillägger att socialt kapital sprids lättast i områden där det redan är högt. Då det individuella sociala kapitalet minskar finns det mindre kontextuellt förtroende²¹ att förbruka, och då blir också dess effekter svagare (Field 2003: 40–41; Uslaner 1999: 132).

Man kunde också anta att effekten av socialt kapital för politiskt deltagande av olika slag varierar enligt kontext, d.v.s. de kontextuella egenskaper som påverkar det sociala kapitalet. I avsnitt 2.2.2.1 framgick att det generaliserade förtroendet innebär att man litar på folk i allmänhet men att detta sociala kapital inte nödvändigtvis är överförbart till andra kontexter (Rothstein 2003). Norris säger: "If [social trust] is contextual, then it makes no sense to measure social capital at the individual level outside the specific community. You and I can display different levels of trust simultaneously, depending upon our location" (2002: 143–144). Hon påminner tillika om det viktiga i att uppmärksamma betydelsen av olika politiska och ekonomiska kontexter då man utför länderjämförande undersökningar om det sociala kapitalets roll för det civila samhället (ibid.).

Medan de flesta ser att den kausala riktningen går från individer (exempelvis nätverk) till samhället, så tyder Bo Rothsteins

²¹ Uslaner definierar kontextuellt förtroende som "den genomsnittliga graden av förtroende inom en region" (Uslaner 1999: 132).

undersökningsresultat på att riktningen kan vara omvänd. Med andra ord: "det kan helt enkelt vara så att det är en särskild sorts politiska institutioner som skapar socialt kapital, snarare än att socialt kapital skapar en särskild sorts (välfungerande) politiska institutioner" (Rothstein 2003: 170, 172–194). Denna associationsbana leder då till frågan om vilka speciella egenskaper det är i den politiska sfären och hos de statliga institutionerna som antingen kan bidra till att öka eller sänka det sociala kapitalet hos individer eller nätverk.

Enligt Putnams ursprungliga argument om hur socialt kapital skapas, så är det sociala kapitalet huvudsakligen ett resultat av olika mekanismer i det civila samhället. Samtidigt försiggår diskussionen om huruvida staten och de politiska institutionerna kan ha en oberoende effekt på det sociala kapitalet, som alltså inte är direkt bundet till det civila samhället (Rothstein & Stolle 2003a; 2003b). Då man jämför nivån av socialt kapital mellan olika länder förefaller det finnas en korrelation mellan högt socialt kapital och demokrati (Norris 2002), d.v.s. de flesta länder som karaktäriseras av en hög nivå av socialt kapital är demokratier medan många av de länder som har lågt socialt kapital är icke-demokratier. Det stora problemet har varit vilket som kommer först, demokrati eller socialt kapital. Uslaner argumenterar för att det är (socialt) förtroende som först skapar en känsla av moralisk sammanhörighet och samarbete. Dessa två effekter av det sociala förtroendet får folk att t.ex. respektera lagar eftersom man kan lita på att andra också följer dem. "You can have democracy without trust – we often do [...]. But effective democracy, a government where people can come together to resolve pressing issues, may well depend upon the social bonds of trust" (Uslaner 2002: 222–223).

Uslaner avslutar med att konstatera att man inte kan öka graden av socialt förtroende genom att göra landet mer demokratiskt, men att det förtroende som finns kan förstöras ifall landet blir odemokratiskt. En stabil demokrati vilar på ett förtroendefullt medborgarskap, poängterar Inglehart (1997: 180–188), men samtidigt är förtroende knappast en nödvändig förutsättning för demokrati och demokratisering. Detta argument stärks av det faktum att exempelvis de forna sovjetiska satellitstaterna demokratiserades utan någon nämnvärd grad av förtroende bland befolkningen i dessa länder. Icke

desto mindre fungerar demokratin bättre i en omgivning som karakteriseras av socialt förtroende än en miljö där det saknas (Uslaner 2002: 228, 251). Uslaner skriver också att demokratier möjliggör förtroende, men producerar det nödvändigtvis inte. På motsvarande sätt är det sociala kapitalet också oftast lägre i totalitära länder, men det betyder inte att det inte alls existerar där (Uslaner 2002: 226).

Samtidigt kan man tänka sig ett omvänt förhållande, nämligen att det är demokrati som föregår socialt kapital. I många undersökningar har man framhållit betydelsen av tilliten till institutionerna ("politiskt förtroende") för politiskt deltagande och demokrati. Detta är också väl motiverat – demokratin som sådan kan inte återgälda någon form av personligt förtroende liksom inte heller institutioner av olika slag kan göra det.

This is standard "public choice" analysis and proceeds as if all are rationally egoistic; there is no real trust in any personal sense at all. Now, it goes without saying that democracy as such cannot exhibit personal trustworthiness directly; democracy cannot feel guilt or shame and hence cannot have its performance moderated by the threat of such feelings (Brennan 1998: 212).

Att mäta hur väl demokratin i ett land fungerar är inte helt oproblematiskt och bedömningar kan göras både av mer objektivt slag (enligt uppgifter om grad av korruption, grad av ekonomisk jämlikhet) och subjektivt slag (individernas egna bedömningar av samhällsinstitutionernas och de politiska aktörernas pålitlighet, effektivitet och lyhörddhet). I det följande beskrivs vilka förklaringar man funnit för statens roll i skapandet av socialt kapital.

2.3.1 Förklaringar på makronivån

Det faktum att det sociala kapitalet är högt i de skandinaviska länderna har väckt intresset för de bakomliggande förklarande egenskaperna hos dessa länder. I litteraturen har åtminstone tre förklaringsfaktorer på makronivån uppdragats: 1) *förhållandevis hög ekonomisk jämlikhet*, 2) *förekomsten av huvudsakligen universella*

välfärdsprogram som inte diskriminerar någon viss grupp (i motsats till behovsprövande program) och 3) låg grad av korruption (Rothstein 2003; Rothstein & Stolle 2003b; Kumlin & Rothstein 2005).

De nordiska länderna karaktäriseras av en förhållandevis hög grad av jämlikhet. Rothstein och Uslaner (2005: 47) gör sig en föreställning om jämlikhet utifrån två dimensioner: ekonomisk jämlikhet och lika möjlighet för alla. Det senare är enligt författarna det avgörande och innefattar lika möjlighet för alla att uppnå ekonomisk förbättring i framtiden, även om samhället för närvarande skulle kännetecknas av stratifiering. Initiativ av staten att införa universella välfärdsprogram är ett sätt att öka dessa möjligheter åtminstone på långsikt. Uslaner framhåller att det generaliserade förtroendet påverkas av graden av jämlikhet i samhället, och han har även funnit att graden av förtroende samvarierar med förändringar i inkomstjämlighet över tid i Förenta staterna (Uslaner 2002). En motivering är att ojämlikhet skapar känslor av "vi" och "de andra" mellan individer med olika ekonomiska resurser, och att det är lättare att lita på folk om man upplever dem som jämlikar (Rothstein & Stolle 2003b: 19). För Rothstein och Uslaner (2005: 44–45) står jämlikhet och ärlighet i början av den kausala kedjan: båda är nödvändiga för att skapa förtroende och bidrar även till att möjliggöra införandet av universella välfärdsprogram. Sambandet är, enligt författarna, ömsesidigt förstärkande och kan leda till ett positivt jämviktsläge hos de samhällen som väljer att försöka införa sociala välfärdsprogram av det universella slaget. På motsvarande sätt kan ett omvänt förhållande skapa en ond cirkel: "Corruption feeds upon economic inequality, low trust and poor government performance. But it generates alternative ways of coping that may inhibit the adoption of [universal] programs that might alleviate inequality" (Rothstein & Uslaner 2005: 71).

Nära anknutet till betydelsen av jämlikhet är alltså innebörden av de universella välfärdsprogrammen som garanterar åtminstone en relativt hög materiell och personlig säkerhet för samtliga medborgare, i motsats till selektiva former av offentlig service som fördelas enbart till vissa individer enligt principer om behovsprövning (Rothstein 2003: 191–192). Behovsprövningen innebär att förmånstagaren måste uppfylla vissa bestämda krav för att erhålla förmånen ifråga. Detta ställer krav på de offentligt anställda i och med att de måste tolka varje

ansökning från fall till fall, vilket i sin tur i värsta fall kan ge utrymme för godtycke och diskriminering. Detta ger Rothstein anledningen att anta att folk som har erfarenheter av denna typ av välfärdsprogram också uppvisar lägre grad av socialt förtroende än andra, vilket hans empiriska (svenska) studie även bekräftar. På motsvarande sätt uppvisar de som hade erfarenheter av universella välfärdsförmåner högre grad av socialt förtroende (se även Kumlin & Rothstein 2005: 348–349).

Graden av och erfarenheter av korruption är en annan faktor som kan påverka det mellanmänniska förtroendet, eftersom korruption föder ojämlikhet. Rothstein och Uslaner (2005: 49–54) finner också att ohederliga regeringar bidrar till att underminera det sociala förtroendet, och gör det svårt att verkställa universella välfärdsprogram eftersom korrupta samhällen ofta inbegriper strukturer av beskyddar-klientnätverk. Därtill är korrupta ledare mer benägna att belöna dem som är lojala snarare än samhället i stort. Ett ytterligare särdrag för korrupta samhällen är att resurser överförs från massorna till eliten, med följderna att de fattiga blir fattigare och de rika rikare. Då mindre resurser finns för allokering på offentlig service och löner för de offentligt anställda ökar risken för korruption även på de lägre nivåerna. Att det finns ett samband mellan graden av korruption och graden av socialt kapital har även fastställts empiriskt. De nordiska länderna återfinns i toppen av listan med länder där det sociala kapitalet är högt, och även på listan med länder med den lägsta graden av korruption (Transparency International).²²

Norris (2002: 167) förhåller sig skeptisk till att det "nordiska X:et" som förklarar det höga sociala kapitalet i Norden kunde överföras till exempelvis transitionella demokratier som försöker etablera, konsolidera och institutionalisera politiska friheter och rättigheter. Även Rothstein och Uslaner (2005: 65–68, 72) demonstrerar en rätt så pessimistisk framtidssyn när det gäller länders möjligheter att komma loss ur den onda cirkel som ojämlikhet och korruption skapar med hänvisning till att såväl förtroende som ojämlikhet och

²² I rapporten för år 2007 återfinns alla nordiska länder bland de tio minst korrumperade länderna i världen (Corruption Preceptions Index 2007).

korruption är klistriga fenomen som inte tenderar att variera mycket över tid.

2.3.2 Betydelsen av individernas förtroende för institutioner och politiska aktörer

Betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar för skapandet av socialt förtroende har diskuterats i ett tidigare avsnitt. Olika egenskaper på individnivån kan alltså tänkas bidra till att öka eller sänka graden av socialt kapital. Man känner till från tidigare forskning att t.ex. politiskt deltagande kan vara knutet till uppfattningar om de politiska institutionernas och aktörernas pålitlighet (Bengtsson 2007: 109–110; Mattila & Sankiaho 2005: 74–75).²³

Enligt en del analyser kan individuella uppfattningar och erfarenheter av hur staten och dess institutioner fungerar också ha en inverkan på det sociala kapitalet. Tillit till institutioner är i likhet med det sociala förtroendet till en viss grad beroende av vilken förhandsuppfattning man har om trovärdigheten. Vad gäller institutioner så påverkas förtroendet av kunskap om de institutionella normerna, individens möjligheter att övervaka institutionens prestationer och de disciplinära konsekvenser som följer ifall institutionen bryter mot gängse normer. Det har visat sig att speciellt avgörande för tilliten till institutionerna är hur etiska och moraliska deras ledare är (Warren 1999: 7). Enligt en faktoranalys utförd av Rothstein utkristalliseras tre dimensioner av institutionellt förtroende och han gör således skillnad mellan effekterna av förtroende för de representativa institutionerna, de genomförande (implementerande) institutionerna och de övervakande institutionerna för det sociala kapitalet.

²³ Man kan också ifrågasätta hur nödvändigt det är med tillit till institutioner, eller åtminstone politiska sådana. En viss misstro mot de makthavande auktoriteterna kan ses som ett naturligt inslag i en fungerande demokrati, och kan vara det som får folk att aktivera sig (se t.ex. Listhaug & Wiberg 1995: 299; Uslaner 2002; Warren 1999).

Undersökningar i vilka man sökt efter samband mellan individers förtroende för de representativa politiska institutionerna och socialt kapital har uppkommit med något varierande resultat, och med varierande kausal riktning. På den aggregerade nivån finns forskningsresultat som visar att det kan finnas ett samband mellan socialt förtroende och tillit till politiska institutioner (Brehm & Rahn 1997). Misztal låter t.ex. förstå att det är samma individer som litar på andra människor som också litar på de politiska institutionerna:

The feeling of trust is seen as shaping citizen's expectations about other people and their own sense of personal competence in dealing with political forces; consequently trust also influences people's opinion about the performance of governmental institutions (Misztal 1995: 248).

Resonemanget grundar på antagandet att eftersom misantroper tvivlar på andra individers välvilliga avsikter, så drar de slutsatsen att alla andra kan vara potentiella fuskare eller lögnare. Individer som däremot uppvisar högre grad av förtroende är inte lika oroliga för att bli bedragna och utnyttjade. Eftersom de själva följer normer och regler så antar de att andra också gör det. Samtidigt är det lättare att foga sig efter samhällets och olika auktoriteters regler om man är övertygad om att även andra följer dem.²⁴ Ur de politiska auktoriteternas synvinkel är detta av stor betydelse eftersom de inte då i samma utsträckning behöver kontrollera medborgarnas beteende. Det finns omfattande bevis på att undfallenhet inte är effektivt då den grundar sig på en rädsla för auktoriteter snarare än på internaliserade normer (Brehm & Rahn 1997: 1003).

I en annan del av forskningen har man emellertid kommit fram till att sambandet mellan t.ex. politiskt förtroende (här alltså i avseendet förtroende för politiska institutioner såsom regering, partier och parlament) inte är kopplat till socialt förtroende (Norris 2002; Newton 1999) eftersom det politiska förtroendet i många länder, inte minst i Norden, har sjunkit medan det sociala förtroendet har

²⁴ Brehm och Rahn (1997: 1003) lyfter upp exempel som viljan att betala skatter och stödet av straffrätten.

kvarhållits på en hög nivå. Enligt Rothstein beror de tvetydiga resultaten på att den kausala mekanismen inte är tillräckligt väl specificerad. Han finner föga belägg för att socialt förtroende skulle alstra tillit till politiska institutioner, men hans svenska studie visar att det tycks finnas ett samband mellan hur medborgarna uppfattar förvaltningen, speciellt de funktioner som räknas till rättsstaten, och i vilken grad man säger sig kunna lita på folk i allmänhet. Detta torde bero på att folk vanligen har oftare kontakt med förvaltningsinstitutionerna och de implementerande institutionerna än de representativa institutionerna (Rothstein 2003: 172–184).

Kumlin och Rothstein (2005: 349) lyfter vidare upp speciellt uppfattningarna om tilliten till de offentligt anställda, och menar att det finns en viktig psykologisk länk som formar kausaliteten mellan proceduriell rättvisa, d.v.s. upplevelsen av att man blir rättvist och opartiskt bemött av tjänstemännen, och socialt kapital. Folk bildar sig en uppfattning om de "flesta människors" trovärdighet och pålitlighet enligt den uppfattning de har om de offentliganställdas pålitlighet enligt principen "om inte socialarbetare, poliser och andra tjänstemän betar sig på ett tillitsfullt sätt, varför skulle man då lita på folk i allmänhet?". Därtill drar folk slutsatsen att om de själva måste utnyttja någon form av fusk för att få de förmåner de behöver från den offentliga servicen så måste väl "folk i allmänhet" vara benägna att göra detsamma och är således inte att lita på. Etiken inom dessa institutioner har med andra ord en väsentlig roll både för hur de offentliga tjänstemännen sköter sitt arbete och "för vilka signaler de sänder ut till medborgarna om vilken typ av 'spel' som gäller i samhället" (Rothstein 2003: 189–190). Rothsteins visar avslutningsvis i sin statistiska analys att det är tilliten till de genomförande institutionerna som genererar eller underminerar socialt kapital, medan effekten av tilliten till de representativa och granskande institutionerna för det sociala kapitalet är positiv men betydligt mer modest (Rothstein 2003: 183).

2.4 Definition av socialt kapital

Detta kapitel torde ha gjort klart att det inte är en enkel uppgift att definiera socialt kapital. Trots att åsikterna går i sär när det gäller vilket som är viktigare, föreningsdeltagande eller socialt förtroende, och hur dessa står i förhållande till varandra, så torde den absoluta majoriteten av forskarna vara överens om att dessa två beståndsdelar utgör huvudkomponenterna i det sociala kapitalets definition. En ytterligare viktig aspekt är att en stor del av det sociala umgänget sker utanför de formella föreningarna, d.v.s. inom familje- och bekantskapskretsar. Frågan är om inte även denna aspekt borde inkluderas i definitionen om socialt kapital. De informella grupperna är dessutom sannolikt i många avseenden av större betydelse för de enskilda individerna än de formella föreningarna (t.ex. Newton 1999). Kritikerna påpekar ofta att sådant socialt umgänge inte bidrar till att öka förtroendet för folk i allmänhet, utan snarare för in-gruppen. Samma kan dock också sägas gälla för de formella föreningarna.

Ett ytterligare problem som redan nämnts är hur man ska operationalisera det sociala kapitalets beståndsdelar. Här är forskaren dessvärre ofta begränsad till det datamaterial som finns tillgängligt, och det finns inte många uppsättningar data som kombinerar alla de ingredienser som det sociala kapitalet innehåller (Stolle 2003: 23f). Därmed är det ändå inte sagt att konceptet, genom avsaknaden av konsensus gällande definitionen, saknar allt analytiskt värde. Portes (1998: 1, 18) hör till kritikerna och skriver att begreppet kommit att brukas i så många olika syften och sammanhang att det förlorat sin betydelse. Field (2003: 43) kontrar kritiken genom att konstatera att samma gäller för många andra begrepp inom samhällsvetenskaperna, inklusive "makt", "klass" och "kön". Field skriver:

The issue is not whether a concept can be applied loosely, but whether it leads to new insights when applied finely. In drawing our attention to the ways in which networks and shared values function as a resource for people and organizations, the concept of social capital has earned its share of the social scientific limelight (Field 2003: 43).

Denna avhandling utgår från en bred definition där socialt kapital ses som en metafor eller ett paraplykoncept för *en uppsättning "sociala resurser" eller tillgångar som individer och grupper av individer kan besitta. Socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför de formella föreningarna* är sådana tillgångar. Dessa indikatorer hålls åtskilda eftersom det kan finnas inbördes sambandsförhållanden mellan dem. Däremot är det möjligt att skapa en interaktionsvariabel som innehåller alla tre indikatorer och som kan användas för att bestämma nivån på socialt kapital inom en given kontext. Graden av socialt kapital bestäms här med andra ord av graden av socialt förtroende och graden av deltagande i såväl formella föreningar som andra sociala nätverk. I anknytning till detta ses det sociala kapitalet både *som en individegenskap och en systemegenskap*. Individer kan ha en stor eller liten reserv av personligt socialt kapital och samhällen kan karakteriseras av genomsnittligt högt eller lågt socialt kapital. Det senare benämns hädanefter "kontextuellt socialt kapital".

3 Socialt kapital och politiskt deltagande: lärdomar från tidigare forskning

Om man följer antagandet att det är det sjunkande sociala kapitalet som är orsaken till det sjunkande deltagandet i samhällslivet, kan man på motsvarande sätt argumentera för att ökande socialt kapital också främjar politiskt och samhälleligt deltagande. Det sociala kapitalet skapar samarbetsanda, gemenskapskänsla och vilja att följa gängse normer eftersom man litar på att också andra individer agerar enligt samma rättesnören. Dessa egenskaper kan med andra ord bidra till att folk i högre grad också vill engagera sig i olika politiska och samhälleliga aktiviteter (Kaase 1999; Putnam 1996).

Det må ha varit Putnam som populariserade begreppet "socialt kapital" men idén om medborgarsamhällets roll i skapandet av en effektiv och livskraftig demokrati är inte helt ny. Frivilliga föreningsars roll i åstadkommandet av politiskt deltagande och aktivitet upptäcktes redan av Almond och Verba i *The Civic Culture* (1963), och kopplingen undersöktes vidare i *Participation in America: Political Democracy and Social Equality* av Verba et al. (1978). Senare har sambandet studerats i många olika sammanhang och länder, med något varierande resultat.

På vilket sätt kan då medlemskap i frivilliga föreningar och socialt förtroende bidra till ökat politiskt deltagande? En klassisk förklaring härstammar från den redan nämnde Alexis de Tocquevilles studier av det amerikanska samhällslivet på 1800-talet.²⁵ de Tocqueville imponerades av den livliga föreningsverksamheten och porträtterade de frivilliga föreningarna som "demokratiskolor" där folk kunde få erfarenhet av och lära sig beslutsfattande. Dessa kunskaper skulle komma till nytta också utanför den småskaliga föreningsverksamheten och bidra till ökat deltagande även i det större samhället utanför. Enligt Putnam är regelbunden social interaktion den viktigaste mekanismen bakom normer av ömsesidighet och socialt förtroende, och de frivilliga föreningarna ses på så sätt som skapare av

²⁵ Alexis de Tocqueville (1835). *Democracy in America*.

socialt kapital genom sin socialiserande effekt när det gäller demokratiska värderingar. Därtill bidrar deltagandet i de frivilliga föreningarna till att skapa och omforma sociala värderingar, och föreningsengagemanget kan även lära deltagare att främja politiska målsättningar (se även Bengtsson 2007: 108; Lundåsen 2004: 37; Stolle 2003: 22–23; Putnam 2000: 394).

I en uppmärksamstudie beskriver Verba, Schlozman och Brady (1995) en s.k. *Civic Voluntarism Model* (CVM) i vilken faktorer som inverkar på politiskt deltagande ingår. Enligt författarna aktiverar sig folk politiskt i den mån de besitter tillräckliga resurser, motivation eller blir uppmanade att aktivera sig. Med resurser avser författarna främst tid och pengar, men också andra politiska färdigheter ("civic skills") som antas ha en ökande effekt på deltagande. Politiskt intresse, partiidentifikation och en god allmänbildning kan vara faktorer som motiverar individen att delta, medan olika slag av rekryterande nätverk kan fungera som forum där man förmedlas information och blir manad att delta t.ex. för något gemensamt mål. I litteraturen har man tillämpat CVM på olika sätt och man har identifierat ett antal variabler vars inverkan på det politiska deltagandet med stor sannolikhet har kunnat säkerställas. Vid sidan av sociodemografiska och -ekonomiska bakgrundsvariabler inverkar intresse för och kunskap om politiska frågor, identifikation med samhället, kollektiv identitet, ideologiska avstånd mellan partier och förtroende för det politiska systemet på huruvida man väljer att rösta eller inte. Faktorer som visat sig bidra till att man låter bli att rösta är protest, avsaknad av information eller svårigheter att välja lämplig kandidat, frustration samt avsaknad av kunskap, intresse och motivation, men kan också vara fråga om ett medvetet val (Norris 2002: 19–31; Grönlund et al. 2005: 143–144).

Stolle (2003: 23) och flera andra har emellertid uttryckt skepticism över sambandet mellan medlemskap i föreningar och dess demokratifrämjande effekter. Man vet helt enkelt inte tillräckligt mycket om hur mekanismerna ser ut och *vad* exakt det är i föreningsdeltagande och social växelverkan som gynnar det demokratiska deltagandet. Det finns också få obestridliga undersökningsresultat som skulle ge prov på att socialt förtroende är direkt kopplat till politiskt deltagande. Enligt en del av studierna ökar

socialt förtroende olika slag av politiskt deltagande (Fennema & Tillie 2001; Kaase 1999; Putnam 1996, 2000) medan andra enbart kunnat påvisa svaga eller inga korrelationer alls mellan dessa variabler (van Deth 2001a; Milner 2000; Muhlberger 2003). Många är däremot överens om att förtroende inverkar indirekt på t.ex. valdeltagande genom flera av de ovannämnda faktorerna, som t.ex. nationell identitet, gemenskapskänsla och normuppfattningar. Identifikationen med en viss samhällsgrupp aktiverade tidigare folk till att agera i förmån för den egna gruppen och det finns resultat som indikerar att de som klart identifierar sig med något visst parti röstar mer aktivt än de som inte gör det (Grönlund et al. 2005: 130). Identifikation med samhället, nationell stolthet och kollektiv identitet skapas av gemenskapskänsla och samhörighet, vilka i sin tur kräver åtminstone en viss grad av socialt förtroende. Vill man utgå från CVM så kan förtroende fungera som en komponent som bidrar till motivationen att delta.

Socialt förtroende bidrar till att skapa en samarbetskultur och en gemensam identitet, som, t.ex. enligt Uslaner (2002: 190–196), får folk att engagera sig i samhällslivet. Samtidigt får det folk att söka kompromisslösningar då meningsskiljaktigheter förekommer. Enligt Putnam (1996: 107–112) utgörs ett bra samhälle av ett intresserat och tillitsfullt medborgarskap och betoningen ligger på medborgerligt engagemang, politisk jämlikhet, solidaritet och tolerans. Dessa principer återspeglas i uppfattningar om vad som utgör ett "gott medborgarskap" och vilka normer som anses karaktärisera ett sådant medborgarskap. Samhällsinriktade medborgare har inte bara rätt att delta i offentliga ärenden, utan förväntas också vara aktiva för både samhällets och sin egen skull. Ett argument som kopplar det sociala förtroendet till politiskt deltagande är att mellanmänskligt förtroende dämpar det s.k. fripassagerarproblemet så som Oskarsson beskriver:

Det har påpekats att det så kallade samarbetsproblemet – att en rationellt agerande individ tenderar att åka snålskjuts och njuta frukterna av andras samarbete utan att själv delta – kan lösas givet att individer inte enbart har den egna snöda vinningen som måttstock samt att samarbetet villkoras av andras beteende. Idén är att vi drar vårt strå till stacken genom att rösta, avstå från att skräpa ned och betala in

skatten så länge vi tror att andra gör likadant. En viktig förutsättning för att så ska vara fallet är att tilliten människor emellan är hög (Oskarsson 2003: 70).

”Individuella rättigheter tenderar att falla i skymundan där de uppfattas som kontextuellt definierade. Plikter lyfts i sin tur fram eftersom de involverar ansvar, vilket välkomnas snarare än undviks” (Conover et al. 1991: 802, min översättning). Det sociala förtroendet kan med andra ord påverka skapandet av normuppfattningar som i sin tur skapar incitament till politiskt engagemang.

3.1 Former av politiskt deltagande

En av den representativa demokratins absoluta grundpelare är ett aktivt medborgarskap. Genom sitt intresse och engagemang är det medborgarna som styr samhället och dess utveckling. Utan detta deltagande förlorar demokratin sin legitimitet (Dalton 2006: 35). Dessvärre är detta precis den trend som fortgått i de västeuropeiska demokratierna. Medan de flesta är överens om att detta är fallet så går åsikterna mer isär när det gäller vad som utgör en acceptabel nivå av politiskt deltagande, och vilka omständigheter som ligger bakom denna utveckling (Dalton 2006; Inglehart & Norris 2003; Norris 2002; Topf 1995a; Verba et al. 1995). En annan trend som ser ut att gälla är att icke-traditionella eller alternativa former av politiskt deltagande har ökat i popularitet, inte minst bland de unga (Barnes & Kaase 1979; Verba et al. 1971; 1978; Topf 1995b; Norris 2002). Innan diskussionen om deltagande och trender fördjupas måste definitionerna av politiskt deltagande dock göras mer explicita.

”Politiskt engagemang” kan ses som ett paraplykoncept som rymmer inte bara olika sätt som man kan delta på, utan även politiskt intresse, politisk kunskap, att diskutera politik med familj och vänner eller att följa med politik genom medier. Även de uppfattningar man har om de politiska beslutsfattarnas och det politiska systemets mottagande och genmäle förknippas ibland med politiskt engagemang (Goul Andersen & Hoff 2001: 17). I denna avhandling står det handlingsbetonade engagemanget i fokus, medan politiskt intresse,

kunskap och upplevelser av politikerna och politiska institutionerna genmäle (och även institutionellt förtroende) snarare ses som determinanter för deltagandet.

Även i detta fall kan det vara något problematiskt att definiera politiskt deltagande med tanke på dess mångfacetterade karaktär. Tom Nilson vidhåller att "tyngdpunkten i deltagandediskussionen förskjutits mot aktiviteter som tidigare ansågs tillhöra den sociala sfären", och lyfter upp teorin om socialt kapital som en bidragande orsak till att så har skett. Nilson menar vidare att "samhälleligt engagemang också kan vara ett organiserat sätt att försöka påverka politiska beslutsfattare". Enligt Nilson har det politiska deltagandets innebörd förändrats med tiden, och den har successivt utvecklats från att ha betonat de politiska institutionerna till den administrativa sfären, och även den sociala och privata sfären (Nilson 2005: 32–35).

I en del sammanhang har det argumenterats för att man i definitioner om politik och politiskt deltagande måste koncentrera sig på sådana aktiviteter som är direkt och explicit politiska. Man kan då fråga sig hur politiska vissa aktivitetsformer, som exempelvis bojkottande av vissa produkter av principiella skäl, egentligen är. Andra betonar däremot vikten av att vara öppen och mottaglig för det politiska deltagandets förändrade natur, och att folk redan har funnit många alternativa sätt att ge uttryck för sina politiska åsikter (Stolle et al. 2005: 250).

Of course, political consumerism and even traditional political participation behavior might be motivated by personal or private concerns [...]. Buying organic food, for example, may or may not have a political meaning, depending on the motivations for and the effects of that act. Therefore, the measurement of behavior that reflects lifestyle politics, such as political consumerism, will inevitably have to cover more dimensions than simply registering, voting and holding party membership (Stolle et al. 2005: 254).

Av litteraturen om politiskt deltagande framgår att definitionerna blivit allt bredare och omfattar många dimensioner av deltagande. I stället för att enbart fokusera på val och partiverksamhet inkluderar de bredare definitionerna även alternativa former av deltagande, som

deltagande i protester och demonstrationer, politisk konsumtion och annat samhälleligt deltagande som syftar på att påverka den politiska beslutsfattningen. Exempelvis Verba et al. ger en sådan bred definition då de med politiskt deltagande avser

[...] those legal activities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personnel and/or the actions that they take (Verba et al. 1978: 46).

Esaiasson och Westholm tillägger ännu en annan viktig aspekt, nämligen att det politiska deltagandet bör definieras "som handlingar utförda i avsikt att påverka kollektiva utfall (resultat)". Den handling som utförs ska ha en betydelse för ett större kollektiv, inte enbart enskilda individer eller små, snävt avgränsade grupper (Esaiasson & Westholm 2003: 15–16). För både teoretiska och operationella skäl redogörs i det följande för några olika typer av politiskt deltagande, som i litteraturen ofta klassificeras enligt två kategorier: traditionella och icke-traditionella former av deltagande.

3.1.1 Traditionella former av deltagande

Då man talar om demokratiskt deltagande är det vanligt att tankarna främst förs till deltagande i de nationella valen och sådana former av politiskt deltagande som betonar medborgarens roll i den statsorienterade representativa demokratin. Med traditionella former av politiskt deltagande avses främst röstning i val samt direkt eller indirekt deltagande i partiverksamhet (Barnes & Kaase 1979; Dalton 2006; Bengtsson & Grönlund 2005: 149). Den allmänna utgångspunkten har varit att det är viktigt att medborgarna deltar i så hög grad som möjligt, men den generella trenden i de västeuropeiska demokratierna har visat på ett alltjämt sjunkande deltagande (Inglehart & Norris 2003: kap 5; Norris 2002: 19–20; Topf 1995a: 29–30; Verba et al. 1995).

3.1.1.1 Deltagande i val

Enligt moderniseringsteorierna har de gångna årtiondena skapat en god bas för det demokratiska deltagandet i Västeuropa. Läskunnighet, utbildning och välfärd har ökat, tillgången till information har förbättrats genom utvecklingen av massmedierna osv. (Dalton 2006: 35; Norris 2002: 26–37). Med andra ord skulle man kunna vänta sig att det politiska deltagandet skulle ha ökat i takt med denna moderniseringstrend. Trenden i valdeltagandet i Västeuropa har emellertid under de senaste decennierna varit klart avtagande.

Olika källor tyder på att valdeltagandet genomsnittligt sjunkit med ca 5 procentenheter från 1960-talet till slutet av 1990-talet (Dalton 2006; Goul Andersen & Hoff 2001; Lane & Ersson 1999: 141–142; Lijphart 2000; Mair 2001). Förklaringarna till denna trend kan återföras både till makro- och mikronivån. Exempelvis Goul Andersen och Hoff (2001: 32–44) räknar upp tre makronivåfenomen som påverkat folks benägenhet att rösta i val (mikronivån). För det första lyfter författarna upp de samhälleliga eller *sociala förändringarna* som följer bland annat av demobiliseringen av väljarkåren, av marginaliseringen på arbetsmarknaden och av förändrade familjeförhållanden. Konsekvenserna av dessa på mikronivån har varit ökande klasskillnader, ökad arbetslöshet, fler skilsmässor (och ensamstående hushåll) vilka alla kan förknippas med det sjunkande valdeltagandet. För det andra har förändringar skett när det gäller *värderingar*. I tidigare forskning redovisas för tillbakagående trender när det gäller upplevelsen om att det är en medborgerlig plikt att rösta. Olika faktorer inverkar på huruvida man röstar eller inte, men det är naturligt att man låter bli att rösta om man inte ser det som en viktig samhällsnorm. För det tredje så har de *politiska förändringarna* bidragit till förändrat väljarbeteende. Som exempel nämns den av Kirchheimer (1966) presenterade välkända teorin om "catch-all" partier. Masspartiernas försök att öka sina väljargrupper leder till att klassiska ideologiska skiljelinjer suddas ut, och väljarna uppfattar partierna som allt mer lika varandra. Det blir då svårare för väljarna att identifiera sig med något särskilt parti, vilket bidrar till ökad likgiltighet.

3.1.1.2 Deltagande i partiverksamhet

Valdeltagandet har alltså visat sig vara anknutet till medborgarnas partiidentifikation, d.v.s. i den mån individerna upplever samhörighet och identifiering med något politiskt parti. Individer med stark partiidentifikation är mer motiverade att rösta och lägger större vikt vid valutgången. En stark partiidentifikation kan vara ett incitament att delta aktivt i verksamheten hos något politiskt parti, och traditionellt har partierna fungerat som en av de viktigaste mobiliserande krafterna när det gäller det politiska deltagandet. Forskare har dock visat att deltagandet i partiverksamhet håller på att sjunka i de västerländska demokratierna, precis som valdeltagandet (Mair & van Biezen 2001; Bengtsson 2007: 107, 131–133; Goul Andersen & Hoff: 2001: 47).

Orsaken kan delvis härledas till de nyss nämnda politiska förändringarna som också påverkar valdeltagandet. Goul Andersen och Hoff delar in förklaringarna till det sjunkande deltagandet i partiverksamhet i samhällliga och institutionella förklaringar. De samhällliga förklaringarna, som dock av författarna upplevs som något deterministiska, grundar sig på resonemanget att partierna helt enkelt är "offer för de sociala förändringarna" och har föga möjligheter att förbättra sin roll. Därtill har andra, kanske mer effektiva, kanaler för politiskt engagemang uppstått vid sidan av partierna. Enligt de institutionella förklaringarna kunde den sjunkande trenden när det gäller partideltagande ändras eller modifieras genom vissa institutionella åtgärder. En förklaring är att partierna å ena sidan förlorar medlemmar eftersom de inte ger dem tillräckligt med inflytande. Å andra sidan kan man tänka sig att partimedlemmar inte längre är lika viktiga för partierna eftersom partierna i dagsläget i allt större utsträckning finansieras av staten och föredrar massmedia som kanal för kommunikation. Detta senare påstående har emellertid avfärdats av flera forskare eftersom partierna behöver medlemmar av bl.a. legitimitetsskäl (Goul Andersen & Hoff 2001: 49–51).

Kopplingen mellan socialt kapital och deltagande i partiverksamhet är inte specificerad i litteraturen, men man kan anta att det finns åtminstone en indirekt koppling mellan dem. Socialt kapital har tidigare hypotetiserats inverka på medborgarnormer (t.ex.

uppfattningen att det är en medborgerlig plikt att delta) och viljan att agera tillsammans för att uppnå gemensamma mål. Empiriskt stöd har funnits för vissa sådana tendenser: t.ex. de som ser deltagandet i föreningar som en god egenskap eller dygd är oftare medlemmar i partier än övriga medborgare i genomsnitt (Goul Andersen & Hoff 2001: 74).

3.1.2 Icke-traditionella former av deltagande

De traditionella och institutionaliserade formerna av deltagande kan vara viktiga, men de är inte den enda kanalen genom vilken medborgarna kan få sina röster hörda. Från och med början av 1970-talet har forskare kunnat skönja en omformning av det politiska deltagandet, speciellt bland unga, vilket också har bidragit till att man varit tvungen att revidera definitionerna av politiskt deltagande (Norris 2002: 188). Som innan nämndes har alternativa former av deltagande uppmärksammats i flera källor (se t.ex. Barnes & Kaase 1979; Verba et al. 1971; 1978; Topf 1995b; Norris 2002). Som orsaker bakom förändringen har forskare angett bl.a. att de stora politiska beslutens och de omvälvande förändringarnas tid är över. Därtill har de ideologiska skillnaderna mellan partierna har suddats ut och man talar om att det har skett en skiftning från materialistiska till postmaterialistiska värderingar (Bengtsson & Grönlund 2005: 147; Inglehart & Norris 2003; Inglehart 1997; Mattila & Sänkiäho 2005: 75).

I motsats till exempelvis valdeltagande är det icke-institutionaliserade deltagandet ofta mer kollektivt och ömsesidigt till naturen och kan kräva mer tid, energi, initiativtagande samt högre grad av social mobilisering (t.ex. demonstrationer, medborgarinitiativ). Det är denna karaktär som frammanar hypotesen om att socialt förtroende kan öka åtminstone vissa former av politiskt deltagande (Kaase 1999: 15; Inglehart & Norris 2003: 112). I forskningen om förtroende har man ofta koncentrerat sig på huruvida det finns ett samband mellan brist på tillit till staten och de icke-traditionella formerna av deltagande. Det finns en spänning mellan förtroende och politiskt deltagande som, enligt Uslaner, har sitt ursprung i att deltagandet i politiken, å ena sidan, är i sig självt en "förtroende-

förklaring”, men å andra sidan så är det politiska livet till naturen friktionsfullt. Att rösta och på andra sätt aktivera sig i politiken är enligt honom tecken på att man tror att någon lyssnar och på något sätt kommer att svara. Men, menar Uslaner vidare, folk tenderar att involvera sig i politiken snarare då de blir arga och upplever att någonting är fel (Uslaner 2002: 193).

Karakteristiskt för de nya formerna av deltagande är att de inte är institutionaliserade och att de grundar sig på yttre händelser eller specifika sakfrågor. Repertoaren av deltagandeformerna är bred och man har klassificerat dem på varierande sätt, beroende t.ex. på vilka normer man antar att styr handlingarna, vilka mål de politiska aktionerna har eller vilka metoder som utnyttjas (Bengtsson 2007: 124). Nedan används kategoriseringen av Norris et al. (2004) som indelar de icke-traditionella deltagandeformerna i kampanjorienterat deltagande och deltagande som koncentreras kring en sak eller ett tema.

3.1.2.1 Kampanjorienterat deltagande

Kampanjorienterat deltagande innebär aktioner vars mål är att påverka regeringar och parlament. Vanligen sker detta genom partierna och val och inkluderar arbete för något parti eller en kandidat, delta vid lokala partimöten, att donera pengar eller använda kampanjmaterial. Norris et al. (2004: 17–18) betonar partiernas roll i denna typ av deltagande som den initiativtagande och mobiliserande kraften, och ofta kräver kampanjerna mer tid och engagemang än att rösta i val. Verba et al. (1987: 53), som också ser kampanjaktivitet som en distinkt form av politiskt deltagande, anser det vara ett betydelsefullt alternativ som dessutom kan ge medborgaren ökat inflytande över val, vid sidan av den enskilda rösten som hon eller han har till sitt förfogande:

Like the vote it exerts a lot of pressure on the leaders, and for the same reason. But it can communicate more information about the participants' preferences because campaign activists are a more clearly identifiable group with whom candidates may be in close contact. Campaign activity, like voting, produces collective

outcomes. Unlike voting it requires cooperation among citizens. It involves the citizen in conflictual situations. And more initiative is required of the citizen than in the relation to the vote; campaign activity is clearly a more difficult political act than mere voting (Verba et al. 1987: 53).

3.1.2.2 Deltagande som koncentreras kring en sak eller ett tema

Under de senaste decennierna har alternativen att uttrycka politiska åsikter blivit allt mer varierade, inte minst som följd av en mängd nya sociala rörelser. Många av dessa rörelser använder sig också av en blandning av både konventionella former av deltagande och alternativa sätt och det som tidigare klassades som "protestpolitik" har idag blivit förhållandevis konventionellt (Bengtsson 2007: 133; Norris 2002: 191). Gemensamt för dem är att de ofta koncentrerar sig på att påverka ett visst tema, t.ex. kärnkraft, mänskliga rättigheter, djurskydd eller miljöfrågor. Till denna kategori kan även räknas politisk konsumtion, d.v.s. att köpa eller bojkotta vissa produkter av politiska eller etiska skäl. I västerländska kulturer som i stor utsträckning präglas av konsumtion har den politiska konsumtionen fått en ökande och allt mer uppmärksammas roll (Shah et al. 2007).

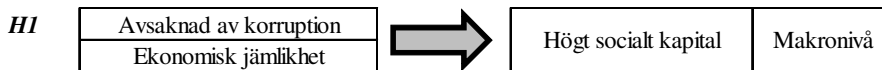
Stolle et al. (2005: 247, 263) förklarar den ökade politiska konsumtionen också med globaliseringsprocessen. Författarna menar att politisk konsumtion är mer individualiserat till sin karaktär än många andra former av politiskt deltagande, även om det har sin grund i kollektiva sociala och politiska värderingar och är nära förknippat med livsstilspolitik. Samtidigt riktar sig handlingarna snarare mot internationella företag och organisationer än mot de nationella politiska institutionerna. Enligt vissa uppgifter har exempelvis bojkotter som en form av politisk konsumtion ökat med nästan sju procentenheter från och med början av 1980-talet fram till millennieskiftet (Bengtsson 2007: 137).

Förutom bojkotter kan handlingsalternativen inkludera demonstrationer eller protester av olika slag. Bruket av dessa former av politiskt engagemang har också ökat markant sedan början av 1980-talet (Bengtsson 2007: 134–135). Deltagandet kan vara fredligt (fredliga

demonstrationer, att skriva under upprop eller kontakta politiker) eller innehålla inslag av olagligheter eller våld (t.ex. att uppvisa civil olydnad, att delta i demonstrationer där det tidigare har förekommit våld samt att uttryckligen använda sig av våld för att försöka uppnå politiska ändamål) (Bengtsson & Grönlund 2005: 147ff, 157ff).²⁶ Genom dessa handlingsalternativ kan man alltså försöka forma opinioner och "livsstilar", få medial uppmärksamhet för sitt ärende eller påverka policy och praxis hos internationella organisationer eller företag (t.ex. EU, FN eller WTO) (Norris 2004: 18).

3.2 Hypoteser

Litteraturgenomgången har hittills vaskat fram ett antal motiveringar som kan förklara sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande. Undersökningens övergripande design presenterades redan i avhandlingens introduktion, men hypoteserna och idéerna bakom dem preciseras i det följande:

H1: Ju lägre grad av korrupcion och ju högre grad av ekonomisk jämlikhet ett land eller område har, desto högre är det genomsnittliga sociala kapitalet i detta land.

Tidigare forskning ger anledning att anta att nivån av socialt kapital är beroende av kontext och att det politiska deltagandet i allmänhet är mer aktivt inom de samlingar av länder där vissa (kontextuella)

²⁶ Bengtssons och Grönlunds undersökning om de nya formerna av deltagande är del av en större utredning om val och demokrati i Finland. De variabler som förklarar deltagande i Finland kan dock mycket väl också stämma för andra stabila europeiska demokratier (se även Grönlund et al 2005: 121).

aspekter bidrar till högt socialt kapital. En förklaring till detta som presenteras (bl.a. Rothstein & Uslaner 2005) är att erfarenheter av de politiska institutionernas trovärdighet och effektivitet skapar eller underminerar socialt kapital och att de politiska institutionerna signalerar vilka spelregler som gäller i samhället. Ekonomisk ojämlikhet i sin tur skapar känslor av "vi" och "de andra" mellan individer med olika ekonomiska resurser. Det är lättare att lita på folk om man upplever dem som jämlikar och ekonomisk jämlikhet skapar också bättre förutsättningar t.ex. för skapandet av universella välfärdsprogram (ibid.). Hypotes *H1* som följer lyder alltså att socialt kapital (socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge) varierar enligt kontext, d.v.s. här grad av ekonomisk jämlikhet och grad av korruption. Högt ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption bidrar till högt socialt kapital.

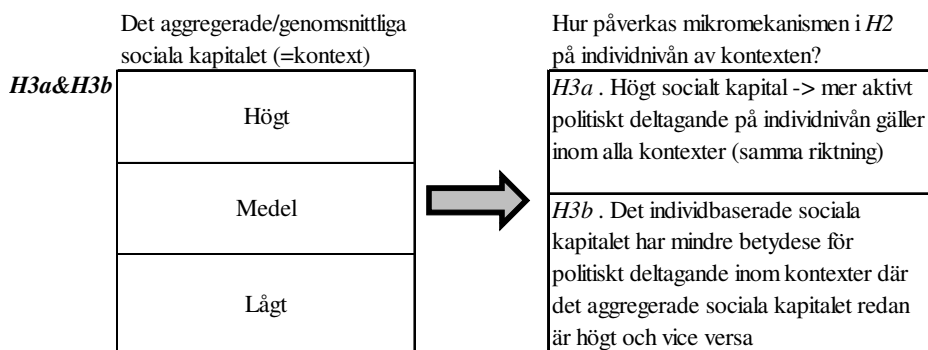
H2a och H2b: Ju högre det genomsnittliga sociala kapitalet är, desto högre är det politiska deltagandet. Antagandet gäller både på aggregerad nivå (H2a) och på individnivå (H2b)

I de flesta forskningsrapporter förutsätts att sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande är positivt så att högre nivåer av socialt kapital korrelerar med mer aktivt politiskt deltagande. Socialt förtroende sägs bidra till en samarbetskultur, gemensamma normupplevelser, en gemensam identitet och känsla av medborgerlig plikt som alla kan fungera som incitament för att få folk att engagera sig i samhällslivet. Socialt förtroende kan dämpa "fripassagerarproblemet" och det är också nära förknippat med solidaritet, vilket i sin tur innebär en beredskap att stödja och hjälpa andra människor. Denna beredskap kan även utmynna i politiska strävanden. Många motiveringar för betydelsen av frivilliga föreningar för det politiska deltagandet har också redan presenterats. Deltagande i frivilliga föreningar vidgar intressesfärer och gör så att offentliga angelägen-

heter blir mer framträdande. Frivilliga föreningar kan också fungera som arenor där politiska ärenden kan lyftas upp och diskuteras, och som demokratiskolor som bidrar med ökad information och kunskap om ledarskap, beslutsfattande, mötesteknik m.m. Genom deltagande i föreningar kan individen skapa sig nya kontakter och också komma i kontakt med folk från mycket annorlunda bakgrund. Detta kan skapa intresse för politiska angelägenheter och locka till politisk aktivitet. Frivilliga föreningar kan ha en socialiserande effekt när det gäller demokratiska värderingar och normupplevelser, och deltagandet kan också öka känslan av grupptillhörighet och viljan att ställa upp för att uppnå gemensamma mål. En stor del av den sociala växelverkan sker dock utanför de formella föreningarna. Bekantskapskretsar och socialt umgänge utanför de formella föreningarna kan alltså också ha en stor betydelse för den politiska orienteringen och aktiviteten.

Som det framkommit tidigare i kapitlet så är de former av politiskt deltagande som här fungerar som beroende variabler olika till karaktären. Vissa former av deltagande är mer krävande än andra när det gäller tid, pengar och andra resurser (t.ex. information och kunskap). Det kan förutsättas att det sociala kapitalets komponenter därför också påverkar de olika deltagandeformerna på något olika sätt. Man till exempel tänka sig att socialt kapital har en större betydelse för sådana former av deltagande som är mer ömsesidiga och kollektiva till karaktären (t.ex. deltagande i demonstrationer, medborgarinitiativ) än för mer individuella handlingar (t.ex. valdeltagande, politisk konsumtion). Socialt förtroende kan vara avgörande för en viss aktivitet, medan deltagande i frivilliga föreningar är viktigare för en annan. Litteraturen är på denna punkt rätt så fragmentarisk och därför förblir de potentiella sambanden mellan det sociala kapitalets enskilda beståndsdelar och de olika formerna av politiskt deltagande en empirisk fråga.

Sammanfattningsvis lyder hypotes *H2* att socialt kapital har en gynnsam effekt på politiskt deltagande både på samhälls- och individnivån. Förväntningen är att graden av politiskt deltagande är högre i samhällen där det aggregerade sociala kapitalet är högt (*H2a*), och individer med högt socialt kapital är mer aktiva politiskt än individer med lågt socialt kapital (*H2b*).

H3a och H3b: Ju högre socialt kapital desto mer aktivt är det politiskt deltagande inom alla tre grupper(H3a). Ju lägre det genomsnittliga sociala kapitalet är i ett land eller område, desto större betydelse har det sociala kapitalet för politiskt deltagande på individnivån (H3b).

I en stor del av litteraturen om socialt kapital har det framkommit att det sociala kapitalet har såväl en individuell som en kollektiv dimension. Som Putnam (2000: 20) hävdar, kan socialt kapital samtidigt vara en privat tillgång och en offentlig tillgång och de individer som har lågt privat socialt kapital kan dra nytta av det offentliga sociala kapitalet. I avsnitt 2.3 hänvisades också till Uslaners (1999: 132) förslag om det sociala kapitalets kontextualitet och att det sociala kapitalet sprids lättast i områden där det redan är högt. Vidare hävdar Uslaner att då det individuella sociala kapitalet minskar finns det mindre kontextuellt förtroende att förbruka, vilket i sin tur leder till att dess effekter blir svagare (Uslaner 1999: 132; Field 2003: 40–41). Paralleller kan även dras till Putnams, om än kritiserade, studie av den italienska demokratin och antagandet att demokratin fungerar bättre i områden där det sociala kapitalet är högt:

Stocks of social capital, such as trust, norms and networks, tend to be self-reinforcing and cumulative. Virtuous circles result in social equilibria with high levels of cooperation, trust, reciprocity, civic engagement and well-being. These traits define the civic community (Putnam 1993: 177).

Avsaknaden av dessa egenskaper kännetecknar, enligt Putnam, motsatsen, d.v.s. the uncivic community och kan förklara gapet mellan "the civic North and the uncivic South". Å andra sidan, kontrar kritikerna, att folk inte nödvändigtvis deltar i frivilliga organisationer för att göra något för samhället, utan för att de själva kan dra någon nytta av det. Om detta stämmer så skulle det kunna hjälpa att förklara vissa avvikelser när det gäller politiskt deltagande. Folk deltar i frivilliga organisationer även där graden av politiska engagemang är lågt och vice versa, det politiska engagemanget behöver inte vara högt bara för att folk deltar i frivilliga föreningar och har ett högt socialt förtroende.

Med både Putnams och Uslaners utsagor som bakgrund undersöks därför hur mekanismen i *H2b* (d.v.s. socialt kapital → politiskt deltagande på individnivån) fungerar inom tre makrokontexter. Dessa kontexter utgörs av grupper av länder där det kontextuella (aggregerade) sociala kapitalet är högt, medelhögt och lågt. Hypotesen (*H3a*) inbegriper förväntningen att effekten av socialt kapital på individnivån är likartad inom alla kontexter (d.v.s. riktningen går från högt individuellt socialt kapital → mer politiskt aktiva individer), men att styrkan varierar (*H3b*). Utgående från hypotes *H2a* kunde man förvänta sig att det politiska deltagandet är högre i samhällen där det kontextuella sociala kapitalet också är högt. Enligt Putnam har det samhällliga sociala kapitalet en större betydelse än det individbaserade sociala kapitalet, och förväntningen som följer här är således att det individuella sociala kapitalet spelar en mindre roll för det politiska deltagande där det kontextuella sociala kapitalet redan är högt. Med andra ord: socialt kapital bidrar till att öka det politiska deltagandet både på den samhällliga, aggregerade nivån, och för de enskilda individerna. Om det samhällliga sociala kapitalet är högt har det individbaserade sociala kapitalet mindre betydelse för det politiska deltagandet eftersom individerna alltid kan dra nytta av det offentliga eller kollektiva sociala kapitalet så som Putnam (2000: 20) resonerar.

4 Metodologiska överväganden

4.1 Data och undersökningsenheter

Enkätdata

Hittills har det vanligaste instrumentet för mätningen av socialt kapital varit strukturerade enkätundersökningar. Survey- eller enkätanalys är i många fall den mest användbara metoden då man vill få reda på hur folk verkligen tycker och tänker, och det finns oftast möjligheter att undersöka attityderna i både tid och rum (Stone 2001: 2). Dessvärre är få metoder och analysinstrument fulländade, och samma gäller givetvis dem som kommer att tillämpas här. Därför är några reflektioner kring problemen på sin plats inför operationaliseringen av variablerna.

Enkätundersökningar kan innehålla svagheter av både mer allmänt slag och svagheter som har att göra med enskilda frågor. Ett problem av det mer allmänna slaget är att själva intervjusituationen är artificiell och interaktionen mellan forskare och respondent kan skapa attityder som annars inte existerar. Respondenten kan till exempel svara på ett sätt som han eller hon antar intervjuaren förväntar sig. De nationella översättningarna av en enkätfråga kan innehålla små nyansskillnader, och eftersom frågorna är färdigt formulerade ger de inget utrymme för ändring av ordval (Miller & Mitamura 2003: 62).²⁷ Dessa är problem som man inte kan göra mycket åt, men de kan minimeras genom att man är medveten om deras existens. Samma gäller för s.k. carryover-effekter (Dillman 2000: 90). Det har uppdagats att variation i svaren kan förekomma beroende på vilket ställe i enkäten och i vilka sammanhang frågan ställts. Om exempelvis frågan om förtroende placerats direkt efter frågor om kriminalitet och om

²⁷ En jämförelse av nio opinionsundersökningar med flera olika mått på generaliserat mellanmänniskt förtroende (översatta från olika språk) utfördes av Gabriel Badescu (2003: 128) i Rumänien. I svaren förekom signifikanta variationer som enligt Badescus test härrörde sig från små nyansskillnader i översättningarna.

man blivit utsatt får något brott, så har det generellt sett dragit ner på svarsvärdena (Soroka m.fl. 2003: 2). Om enkäten däremot fokuserar på politiska och sociala frågor så är det möjligt att respondenterna tolkar frågan om generaliserat förtroende som politiskt förtroende. Betydelsen av t.ex. socialt förtroende kan följaktligen styras av logiken i enkäten som helhet (Muhlberger 2003: 4-5).

The European Social Survey (ESS) är designad i syfte att undersöka beteendemönster, attityder och värderingar hos den europeiska befolkningen. Israel ingår som det enda icke-europeiska landet. Inom ramen för ESS har man bl.a. kartlagt folks förtroende för såväl andra individer som ett antal olika samhällseliga institutioner. Därtill har man ställt en mängd olika frågor om politiskt deltagande och medborgarnormer. Man har lagt speciellt stor vikt vid metodologiska aspekter och urval, och materialet utgör därmed en förhållandevis pålitlig källa för studiet av socialt kapital och politiskt deltagande.

Enheterna i undersökningen utgörs av individerna i ett antal länder där enkätundersökningarna utförts (tabell 4.1). Respondenterna har valts genom slumpmässigt urval bland de medborgare som fyllt 15 år. Länderna representerar geografiskt olika delar av Europa och något olika grad av demokratisk utveckling och stabilitet. ESS har utförts i fyra omgångar. Av dessa är det den första omgången från år 2002/03 som bäst lämpar sig för analyserna, eftersom den möjliggör undersökning och operationalisering av samtliga variabler av intresse. Som det framgår av tabell 4.1 så förekommer en del variation mellan länderna beträffande svarsprocenterna och vissa länder har ett större bortfall av enkätsvar än andra. Några entydiga förklaringar till dessa skillnader framkommer inte av ESS' urvalsrapporter, men det kan finnas skillnader mellan länderna t.ex. när det gäller intervjuareffekten, intresset för frågorna o.s.v.²⁸ Man har dock gått in för att inte ersätta bortfallen med motiveringen att det inte är försvarbart på teoretiska grunder.

²⁸ www.europeansocialsurvey.org "ESS1 Sampling Plans"

Tabell 4.1 Sammanställning av deltagarländerna i omgång 1 (2002/03) av *The European Social Survey* (ESS)

Landskod	Land	N	Svarsprocent (%)
AT	Österrike	2257	60,4
BE	Belgien	1899	59,2
CH	Schweiz	2040	33,5
CZ	Tjeckien	1360	43,4
DE	Tyskland	2995	55,7
DK	Danmark	1506	67,6
ES	Spanien	1999	69,5
FI	Finland	2000	73,2
FR	Frankrike	1503	43,1
GR	Grekland	2566	80,0
HU	Ungern	1685	69,9
IE	Irland	2046	64,5
IL	Israel	2499	71,0
IT	Italien	1207	43,7
LU	Luxemburg	1552	43,9
NL	Nederländerna	2364	67,9
NO	Norge	2036	65,0
PL	Polen	2110	73,2
PT	Portugal	1511	68,8
SE	Sverige	1999	69,5
SI	Slovenien	1519	70,5
GB	Storbritannien	2052	55,5
ESS	TOTALT	40856	61,5

Källa: European Social Survey. Norwegian Social Science Data.

I analyserna används de vikter som rekommenderas av ESS.²⁹ I ESS kan data viktas både med sociodemografiska vikter och med vikter som beaktar befolkningens mängden i de olika länderna. Den förstnämnda vikten (*design weight*) uppmärksammar det faktum att de enskilda ESS-länderna inte alltid kunnat ge alla individer i populationen (+15 år) exakt samma möjlighet att ingå i urvalet. Denna vikt korrigerar alltså för de små skillnader som kan finnas i sannolikheten för att ingå i urvalet. Den andra vikten (*population size weight*) används då man undersöker data för två eller flera länder samtidigt och behövs eftersom de flesta deltagarländernas *N* är ungefär lika stora, utan att ta hänsyn till den totala populationen eller befolkningens mängden. I avhandlingen har vikterna använts på följande sätt: enbart designvikten används i undersökningen av enskilda länder och vid sådana jämförelser av länder där inga hänvisningar görs till genomsnittsvärden. I fall där även genomsnittsvärden, t.ex. för ländergrupper förekommer används både populations- och designvikten (produktvikten³⁰). De värden som uppges för "ESS (22) totalt" är aggregatvärden för de länder som ingår i tabellerna. Data analyseras med hjälp av statistikprogrammen SPSS och Stata.

Registerdata

Eftersom frågeställningarna i avhandlingen har dimensioner som också beaktar nationella kontexter kompletteras enkätdata i vissa avseenden även med olika slag av registerdata. För valdeltagande kombineras enkätsvaren med officiella valdata för ESS-länderna (IDEA), medan de kontextuella variablerna består av en kombination av enkätdata och registerdata insamlade av Förenta nationernas biståndsprogram UNDP (för närmare beskrivning av det sociala kapitalets kontextuella determinanter och data se avsnitt 4.2.1).

²⁹ www.europeansocialsurvey.org "ESS1Weighting ESS data" och "Design Weights"

³⁰ $Pweight * dweight$

4.2. Operationaliseringar och variabler

I det följande redogörs för hur de olika variablerna operationaliseras i denna avhandling och för sådana problem som har att göra med de enskilda enkätfrågorna. En mer detaljerad beskrivning av variablerna, de enkätfrågor som används för att operationalisera dem och kodning återfinns i bilaga 1.

4.2.1. Det sociala kapitalets kontextuella determinanter

Ekonomisk jämlikhet

Följer man Rothsteins argumentation är det sociala kapitalet högre inom sådana kontexter som präglas av ekonomisk jämlikhet. För att operationalisera den kontextuella variabeln "grad av ekonomisk jämlikhet" används gini-koefficienter som producerats av Förenta nationernas bistandsprogram UNDP inom *Human Development Report* 2007/08. Själva undersökningarna har emellertid utförts redan tidigare men för samtliga länder inte efter 2002.

Gini-koefficienterna är mått på ojämlikhet i inkomstfördelningen inom en population och kan anta värden mellan 0 (alla individer i populationen har exakt lika stora ekonomiska tillgångar, d.v.s. total jämlikhet) och 1 (en person har alla tillgångar medan andra har noll tillgångar, d.v.s. total ojämlikhet). Fördelen med gini-koefficienten som mått på ojämlikhet i inkomstfördelningen är att det är ett förhållandevis enkelt spridningsmått som ger relativa tal i stället för beskrivningar som inte är representativa för stora delar av populationen, som exempelvis BNP per capita. gini-koefficienten tillåter också jämförelser mellan länder, regioner eller grupper av individer oavsett deras storlek. Medan t.ex. BNP-mått inte beaktar förändringar för hela populationen visar gini-koefficienten hur inkomsten har förändrats för de rika och de fattiga. Ifall både gini-koefficienten och BNP visar på ökning är det alltså inte säkert att

välfärden ökar för majoriteten av populationen.³¹ Nackdelar med gini-koefficienten är att länder med liknande gini-koefficienter kan skilja sig med avseende på inkomstfördelningens struktur, eftersom Lorenzkurvan som koefficienten grundar sig på kan se något olika ut och ändå resultera i samma koefficient. Därtill kan kvaliteten på inkomstdata variera mellan olika länder, beroende t.ex. på om man redovisar registerdata eller enkätdata (ibid. Se även Jäntti & Nordberg 2004).

Ur ett globalt perspektiv varierade gini-koefficienten i rapporten för år 2007/08 mellan 0,247 (Danmark) och 0,743 (Namibia). I tabellen nedan anges gini-index (gini-koefficienten uttryckt som procenttal, d.v.s. gini-koefficienten*100) för de länder som ingår i ESS. Bland ESS-länderna framstår alltså Danmark (24,7) som det mest jämlika landet och Israel (39,2) som det mest ojämlika landet. Det är värt att notera att flera av de forna östeuropeiska socialiststaterna har förhållandevis låga gini-koefficienter. Detta kan dock delvis bero på den omfattande svarta ekonomin som döljer många medborgares inkomster. Inkomst- och välfärdsstatistiken tenderar att överrepresenteras speciellt inom låginkomstgrupper och -regioner och gör att gini-koefficienterna kan sjunka även om den verkliga ojämlikheten kvarstår (ibid.).

Gini-koefficienten bedöms ändå utgöra ett hållbart och acceptabelt mått på ojämlikhet eftersom den inte beaktar populationens eller ekonomins storlek eller om landet i fråga är genomsnittligt sett rikt eller fattigt (ibid.). I analyserna kommer jag att använda mig av ett *omvänt* gini-index, där höga värden innebär hög jämlikhet och låga värden låg jämlikhet, eftersom detta förefaller motsvara den intuitiva bilden bättre. I tabellen nedan rapporteras gini-värden dock i sin ursprungliga form.

³¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Gini_coefficient

Tabell 4.2 Inkomstskillnader i ESS-länderna

Landskod	Land	Survey år	Mått på ojämlikhet		
			Rikaste 10% till fattigaste 10%	Rikaste 20% till fattigaste 20%	Gini index
LU	Luxemburg	N/A	N/A	N/A	N/A
IL	Israel	2001	13,4	7,9	39,2
PT	Portugal	1997	15,0	8,0	38,5
IT	Italien	2000	11,6	6,5	36,0
GB	Storbritannien	1999	13,8	7,2	36,0
ES	Spanien	2000	10,3	6,0	34,7
PL	Polen	2002	8,8	5,6	34,5
GR	Grekland	2000	10,2	6,2	34,3
IE	Irland	2000	9,4	5,6	34,3
CH	Schweiz	2000	9,0	5,5	33,7
BE	Belgien	2000	8,2	4,9	33,0
FR	Frankrike	1995	9,1	5,6	32,7
NL	Nederländerna	1999	9,2	5,1	30,9
AT	Österrike	2000	6,9	4,4	29,1
SI	Slovenien	1998	5,9	3,9	28,4
DE	Tyskland	2000	6,9	4,3	28,3
FI	Finland	2000	5,6	3,8	26,9
HU	Ungern	2002	5,5	3,8	26,9
NO	Norge	2000	6,1	3,9	25,8
CZ	Tjeckien	1996	5,2	3,5	25,4
SE	Sverige	2000	6,2	4,0	25,0
DK	Danmark	1997	8,1	4,3	24,7

Kommentarer: Eftersom enkätundersökningarna varierar något beträffande datainsamlingsmetoder och typ av data är skillnaderna mellan länderna inte helt strikt jämförbara. Källa: UNDP *Human Development Report 2007/08* (utskrivet 24.06.2008).

Grad av korruption

Det är inte heller oproblematiskt att bedöma graden av korruption i ett land. Bedömningen påverkas givetvis både av hur man definierar korruption och av vem det är som gör bedömningen. I denna avhandling används CPI-indexet (Corruption Perceptions Index) som produceras av *Transparency International* (tabell 4.3).

Tabell 4.3 CPI-Index i ESS-länderna

Land	CPI 2001	Land	CPI 2001
Finland	9,9	Tyskland	7,4
Danmark	9,5	Spanien	7,0
Sverige	9,0	Frankrike	6,7
Nederländerna	8,8	Belgien	6,6
Luxemburg	8,7	Portugal	6,3
Norge	8,6	Italien	5,5
Schweiz	8,4	Ungern	5,3
Storbritannien	8,3	Slovenien	5,2
Österrike	7,8	Grekland	4,2
Israel	7,6	Polen	4,1
Irland	7,5	Tjeckien	3,9

Indexet grundar sig på sekundärdata från sådana enkätundersökningar där frågor om korruption finns inkluderade och mäter således hur allvarligt och omfattande problem respondenterna (i många fall företrädare för företag, akademiker och olika riskanalytiker) anser korruption är i de olika länderna. Även om nyare data finns att tillgå, så används CPI-koefficienterna från 2001 med motiveringen att dessa betecknar situationen i länderna något innan ESS-undersökningen utfördes, och kan därför antas känneteckna den situation som respondenterna upplever gällde då de svarade på enkätfrågorna.

4.2.2 Oberoende variabler

Socialt kapital utgör givetvis den beroende variabeln när det gäller analysen av dess kontextuella determinanter (ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption) men i de övriga analyserna utgör det den viktigaste oberoende variabeln. För att rekapitulera så bestäms graden av socialt kapital av graden av socialt förtroende, graden av deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge utanför de

formella föreningarna. Följande operationaliseringar av socialt kapital ingår i analyserna.

Socialt förtroende

Den största delen av de undersökningar som gäller socialt förtroende förlitar sig på en attitydfråga som återfinns i ett antal olika opinionsmätningar.³² Frågan, som enligt den svenska översättningen lyder "*Generellt sett, skulle du säga att de flesta människor är att lita på, eller kan man aldrig vara nog försiktig?*", har uppfattats som användbar av flera orsaker, men många har också uppfattat formuleringen av frågan som förvillande, och det är möjligt att den har lett till feltolkningar av den verkliga graden av förtroende, speciellt i ett länderjämförande perspektiv. Variationen i svaren kan bero på olikheter i tolkningen av vad det innebär att kunna lita på andra individer och vilka som egentligen utgör "de flesta människor". Det är möjligt att en del folk vid sidan av främmande människor uppfattar individer som de har olika grad av bekantskap med som en del av "de flesta människor", vilket leder till överlappningar med partikulära former av förtroende. Det finns också indikationer på att folk har olika uppfattningar om pålitligheten hos olika grupper av människor (Glaeser m.fl. 2000: 815; Norris 2002: 148; Stone 2001: 27).

Breda koncept som "socialt kapital" och "förtroende" kan svårigen förstås med hjälp av endast en enkätfråga. Ju mer komplicerat fenomenet är desto svårare är det att på ett pålitligt sätt fånga respondentens attityder. För att öka validiteten och göra data mer stabila kan det ibland finnas skäl att skapa en skala eller ett index i syfte att beskriva en latent variabel. Om man t.ex. önskar mäta trender och förändringar över tid så minskar "bruset" i trenderna och de kommer att vara lättare att följa om man ställer flera frågor (se Bradburn & Sudman 1988: 159; Dogan 1994: 48-49; Paxton 1999: 90).

³² Exempel vid sidan av ESS är The World Values Survey (WVS), The General Social Survey (GSS) och the International Social Survey Programme (ISSP).

Det är emellertid inte heller en enkel uppgift att avgöra vilka frågor som då bör inkluderas i indexet för att man på ett trovärdigt sätt ska kunna mäta socialt förtroende. Det finns åtminstone ett beprövat alternativ som visat sig vara dugligt. Vid sidan av standardfrågan har man inkluderat en fråga om rättvisa och en om hjälpsamhet som lyder: *Tror Ni att de flesta människor skulle försöka utnyttja Er om de fick chansen eller skulle de försöka vara ärliga och rättvisa? samt Tror Ni att de flesta människor för det mesta försöker vara hjälpsamma mot andra eller att de främst ser till sig själva?* Man kunde argumentera för att de två sistnämnda frågorna inte direkt mäter förtroende utan snarare en allmän bedömning av "de flesta människors" anständighet (Hardin 2002: Appendix). Alla tre frågor kan dock också motiveras fungera som dimensioner av den latent variabeln "generaliserat mellanmänskligt förtroende", eftersom de anknyter till folks känsla av moraliska förpliktelser, vilket i sin tur är väsentligt för det generaliserade förtroendet. Därtill kan frågorna sägas beskriva en allmän bedömning av hur riskfyllt respondenterna uppfattar att det är att vara utsatt för obekanta människors godtycke (se t.ex. Brehm & Rahn 1997, Paxton 1999: 105–106; Uslaner 2002). Trots detta samband så måste man komma ihåg att de tre frågorna inte helt exakt mäter samma sak. Det är inte samma sak att förvänta sig att någon är hjälpsam som att lita på någon. Denna grumlighet hör emellertid till enkätstudiers natur, och i flera fall måste man finna sig i att metoderna som man analyserar sådana data med har utvecklats snabbare än själva mätapparaten (Hardin 2002: Appendix; McKnight & Chervany 2001: 2). Ett reliabilitetstest för möjligheten att samordna de tre frågorna till en summavariabel visar att korrelationen mellan indikatorerna är tillräckligt stark för att detta skall låta sig göras. Cronbachs α är 0,765.³³

En genomgång av olika undersökningar om förtroende har visat att det finns ett antal problem förknippade med bruket av standardfrågan (Lunabba 2005). Dessa problem bör inte undan-

³³ Cronbachs alfa är ett korrelationsmått som inkluderar samtliga "items" eller variabler och beskriver deras interna konsistens. Det finns inget absolut gränsvärde för vad som är reliabelt och vad som inte är det, men i allmänhet brukar man acceptera värden över 0,6 (Field 2005: 667–672).

skymmas, men inte heller överdrivas. De enkätfrågor som kommer att användas här har utnyttjats i ett stort antal undersökningar, eftersom de ställts i sin nuvarande form sedan början av 1970-talet. Detta ger vid behov möjligheten att undersöka förändringar över tid, förutsatt att man håller sig till samma formuleringar. En tumregel är att ifall man vill studera förändring, bör man inte förändra de mått som används. Även om nyansskillnaderna skulle vara små, finns det risk att man mäter olika saker, och man kan således inte med säkerhet veta om en verklig förändring har skett eller om förändringen beror på att formuleringen av frågan är annorlunda. I denna undersökning används den ovan presenterade summavariabeln som en indikator på generaliserat mellanmänniskt förtroende med motiveringen att den trots bristerna kan bedömas vara det bästa möjliga av de alternativ som står till förfogande. Denna variabel kan anta värden mellan 0 och 10.

Deltagande i frivilliga föreningar

Den andra oberoende variabeln av intresse är deltagandet i olika frivilliga nätverk och den generella hypotesen är att ju mer aktiv man är inom frivilliga föreningar, desto mer aktiv är man även inom den politiska sfären. Eftersom det är problematiskt att finna pålitliga och objektiva aggregatdata om föreningsmedlemskap används enkätsvar även här. I ESS har respondenterna fått svara på huruvida de under de senaste tolv månaderna har varit medlemmar eller deltagit i, donerat pengar till eller utfört ideellt arbete för ett antal uppräknade föreningar. Eftersom det är svårt att avgöra grad av aktivitet eller betydelse av att skänka pengar eller utföra ideellt arbete utesluts dock dessa svars-kategorier i analysen. Jag har därtill valt att följa Teorells (2003) empiriska test och påföljande resonemang om att det är mindre viktigt hur aktiv eller passiv man är som deltagare och mer viktigt att vara medlem i många olika föreningar. I det ursprungliga frågebatteriet ingår även deltagandet i politiska partier men utelämnas här på grund av överlappning med den beroende variabeln, även om man kunde betrakta de politiska partierna som en slags frivilliga föreningar som fungerar som demokratiskolor och förbindelseelement

mellan medborgarna och den politiska eliten (Goul Andersen & Hoff 2001: 77). I analyserna operationaliseras "deltagande i frivilliga föreningar" som en summavariabel i vilken antal föreningar (repertoar) där respondenten antingen varit *medlem* eller *deltagit* under de senaste 12 månaderna beaktas. 11 olika slag av föreningar ingår: idrottsförening eller förening för utomhusaktiviteter, kultur- eller hobbyförening, fackförening, organisation för affärsidkare, lantbrukare eller annan självständig yrkesutövning, konsument- eller bilorganisation, organisation för humanitär hjälp, mänskliga rättigheter, minoriteter eller invandrare, miljö-, freds- eller djurrättsorganisation, religiös eller kyrklig förening, organisation för vetenskap, utbildning eller hem och skola, sällskapsklubb, ungdomsförening, pensionärsförening, kvinnoförening eller vänskapsförening, annan organisation. Teoretiskt sett kan variabeln således anta värden mellan 0 (har inte varit medlem eller deltagit i en enda förening) och 11 (varit medlem eller deltagit i alla 11 uppräknade föreningar).

Socialt umgänge

I avsnitt 2.2.1.1 redogjordes för kritik som riktar sig mot användningen av *formellt* deltagande i frivilliga föreningar som en determinant för socialt kapital. Eftersom merparten av det sociala umgänget sker utanför formella nätverk av föreningar och organisationer borde man, enligt kritikerna, fästa mer uppmärksamhet vid betydelsen av mer informella sammanslutningar och nätverk. De sociala nätverken har också en betydelse för det politiska deltagandet.

Problemet här ligger i hur sådana ska identifieras och mätas. Det finns inga vedertagna kriterier för variabler som mäter informella nätverk eller annat socialt umgänge, men i ESS finns enkätfrågor som kan motiveras fylla detta syfte. I denna undersökning använder jag frågan *Hur ofta umgås du med vänner, släktingar eller arbetskamrater?* för att beskriva socialt umgänge utanför de formella föreningarna. Den

ursprungliga enkätfrågan har fem kategorier³⁴ men här används ett dummykodat alternativ för överskådlighetens skull. Värdet 0 står för "mindre än 'fler gånger i månaden' (svarsalternativ 0–2)" och värdet 1 för "minst en gång i veckan (svarsalternativ 3 och 4)".

Socialt kapital (interaktionsterm)

Eftersom de flesta definitioner av socialt kapital innehåller både deltagande i frivilliga nätverk och socialt förtroende skapas här en interaktionsterm för socialt kapital. Denna interaktionsterm består följaktligen av *produkten av variablerna "socialt förtroende", "deltagande av frivilliga föreningar" och "socialt umgänge"*. Eftersom det är ett konceptuellt (och matematiskt) mått är det inte ändamålsenligt att försöka använda faktoranalys eller reliabilitetstest för att pröva den nya variabelns tillförlitlighet. Interaktionstermen används endast för att undersöka hur de olika länderna placerar sig med avseende på socialt kapital och de olika kontextuella aspekterna. I analyserna på individnivå hålls det sociala kapitalets komponenter åtskilda.

4.2.3 Beroende variabler

De beroende variablerna i denna undersökning består av olika typer av politiskt deltagande. Enkätstudier lämpar sig vanligen bättre för att undersöka attityder än verkligt beteende, eftersom det inte går att kontrollera huruvida respondenten talar sanning. Enligt Inglehart och Norris är enkätfrågor lämpligare i fråga om att uppfånga rutiner och återkommande handlingar av typen "*hur ofta deltar Ni i (en viss aktivitet)?*" än att svara på hypotetiska frågor som "*skulle du kunna tänka dig att demonstrera?*". Frågor av det sistnämnda slaget kan frambringe svar som uppfattas som socialt eftersträvansvärda, eller bara uppfånga allmänna inställningar gentemot det politiska systemet. Därför är det mer meningsfullt att fokusera på de aktiviteter som respondenterna uppger sig verkligen ha tagit del av (Inglehart & Norris 2003: 115, 155ff).

³⁴ 0=aldrig eller mindre än en gång i månaden, 1=en gång i månaden, 2=flera gånger i månaden 3=en gång i veckan, 4= varje dag eller flera gånger i veckan.

I ESS kan valdeltagande studeras med hjälp av frågan *En del människor röstar inte nuförtiden, av en eller annan anledning. Röstade Ni i det senaste nationella valet (månad/år)?* Här uppkommer emellertid ett validitetsproblem. ESS-undersökningarna utförs vid samma tidpunkt i alla deltagarländer, och de beaktar således inte de elektorala cyklerna. Det är alltså möjligt att respondenterna svarat något olika på grund av olika avstånd till det senaste valet, vilket också bekräftas om man ser på det faktiska valdeltagandet. Exempel på detta ges av Sami Borg (2005: 53–55). I Finland utfördes enkätundersökningen ungefär 3½ år efter det senaste riksdagsvalet (21.3.1999). En internationellt jämförbar procent för valdeltagandet har beräknats till 65,3³⁵ medan det i ESS beräknade valdeltagandet skulle ha varit ca 82 % (återigen uppskattat utifrån antal respondenter m.m.). Skillnaden är alltså ca 17 procentenheter. I Sverige där valet hade hållits bara någon månad innan enkätundersökningen (15.9.2002) var motsvarande siffror 80,4% (valet) mot 87 % (ESS) (ibid.). En annan kontrovers som har att göra med det faktiska och självrapporterade valdeltagandet kan uppdragas för länder som har röstplikt. Medan differensen för faktiskt deltagande och det rapporterade (aggregerade) deltagandet inom ramen för ESS för det mesta är negativt så är differensen positiv för Belgien och Luxemburg, där röstplikt alltså förekommer.³⁶

En annan fråga som behandlades i föregående kapitel handlade om vad som ska ses som politiskt deltagande och hur man ska kategorisera deltagandet. En faktoranalys utfördes för att se hur de olika formerna av deltagande laddas som olika faktorer, d.v.s. underliggande dimensioner av politiskt deltagande, men även om man kunde motivera användningen av olika summavariabler så har jag valt att studera de olika alternativen för politiskt deltagande både var för sig och som en "repertoar av deltagande". Valet motiveras inte minst av alla de invändningar som framlagts när det gäller olika klassificeringar (exempelvis traditionellt/icke-traditionellt) samt att de olika deltagandeformerna på många sätt kan ses som distinkta, av varandra oberoende typer av handlingar. I forskningen har man också

³⁵ Det faktiska valdeltagandet i Finland var 68,3%.

³⁶ Spanien utgör också ett undantag. Källa ESS och www.electionguide.org.

kommit fram till att det finns variationer i de resurser och kunskaper som är förknippade med de olika formerna av deltagande (Verba & Nie 1972; Bengtsson 2007: 123; Esaiasson & Westholm 2006: 13). Med dessa restriktioner och utgångspunkter i tankarna görs följande operationaliseringar och kodningar av de beroende variablerna³⁷:

- Valdeltagande: *En del människor röstar inte nuförtiden, av en eller annan anledning. Röstade Ni i det senaste nationella valet (månadlår?)*
- Deltagande i partiverksamhet: Dummyvariabel (0/1) som anger om respondenten för närvarande eller under de senaste 12 månaderna varit antingen *medlem* eller *deltagit* i ett politiskt parti eller *Arbetat i ett politiskt parti eller en aktionsgrupp?*
- Kontakta politiker: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna har *kontaktat en politiker eller offentlig tjänsteman på riksnivå- eller lokal nivå.*
- Burit eller visat upp något kampanjmärke: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna har *burit eller visat upp något kampanjmärke.*
- Skänkt pengar till någon politisk organisation eller politisk grupp: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna *skänkt pengar till någon politisk organisation eller politisk grupp.*
- Politisk konsumtion: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna antingen *bojkottat vissa produkter* eller *medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl* eller gjort både och.

³⁷ Deskriptiv statistik ges för de enskilda deltagandeformerna, men för överskådlighetens skull används dessa operationaliseringar i regressionsanalyserna.

- Skrivit under en namninsamling: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna *skrivit under en namninsamling*.
- Deltagande i lagliga demonstrationer: Dummyvariabel (0/1) som beaktar om man under de senaste 12 månaderna *deltagit i en laglig demonstration*.

Även om jag ansluter mig till Verba och Nies (1972) slutsatser om att det politiska deltagandet inte är endimensionellt utan att det finns kvalitativa skillnader mellan olika typer av politiskt engagemang, så är det ändå också av intresse att undersöka repertoaren av politiskt deltagande. Även om deltagandet är fragmenterat och mångdimensionellt när det gäller individnivån, så finns det forskningsrapporter som tyder på att det politiska deltagandet på den nationella nivån är mer endimensionellt och kumulativt, och uppvisar klara nationella profiler av deltagande (Newton & Giebler 2008).

Med repertoar avses här den uppsättning av alternativ för politiskt deltagande som finns till förfogande och som individerna alltså kan välja emellan och kombinera på olika sätt. Avsikten är här i första hand att kartlägga på vilket sätt indikatorer av socialt kapital kan förklara skillnader i hur bred eller hur snäv repertoaren för politiskt deltagande är hos individer och grupper av individer (länder). Här görs med andra ord ingen skillnad mellan konventionella eller okonventionella former av deltagande, och inte heller ses någon form som viktigare än en annan. På samma sätt som för de enskilda alternativen för politiskt deltagande så förväntas repertoaren av deltagande variera med avseende på vissa sociala och "politiska" bakgrundsvariabler.

Repertoar av politiskt deltagande: Variabeln är en summavariabel som består av de enskilda beroende variablerna *deltagande i partiverksamhet, skänkt pengar till en politisk organisation eller politisk grupp, kontaktat politiker eller tjänstemän på riksnivå eller lokal nivå, burit eller visat upp något kampanjmärke, bojkottat vissa produkter, medvetet köpt vissa produkter*

av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, skrivit under en namninsamling och deltagit i en laglig demonstration. Valdeltagandet ingår inte i summavariabeln av flera orsaker: dels visar en faktoranalys med alla variabler som gjordes i kontrollsyfte att valdeltagandet inte laddas på samma faktor som de övriga och dels är enkätmåttet på valdeltagande inte helt reliabelt (folk tenderar att rapportera högre deltagande än vad det faktiska deltagandet visar (se figur 5.5. i nästa kapitel). De flesta undersökningar pekar på att valdeltagandet alltid är "en egen form" av politiskt deltagande och är inte systematiskt relaterat till andra former av deltagande (Newton & Giebler 2008; van Deth 2001b: 8; Bengtsson 2007: 73). Variabeln kan anta värden mellan 0 och 7. Cronbachs Alfa (α) för reliabilitet är 0,658 och ligger något över det vanliga rekommenderade värdet, kring 0,6.³⁸ I det ursprungliga frågebatteriet ingår en fråga om man arbetat i en annan organisation eller förening, men på grund av närheten till den oberoende variabeln "deltagande i frivilliga föreningar" utelämnas den från den beroende sidan.

4.2.4 Kontrollvariabler

Socioekonomiska bakgrundsvariabler

Det är viktigt att relevanta kontrollvariabler som kan förklara variation i den beroende variabeln kommer med i regressionsanalyserna. Det är sedvanligt att inkludera ett antal socioekonomiska och -demografiska variabler i analyserna eftersom det visat sig att dessa påverkar såväl åsikter som beteende. Variablerna kön, ålder och utbildning är således naturliga kontrollvariabler som kommer att inberäknas även här. Utan att förringa den del av forskningen i vilken man fokuserar t.ex. på betydelsen av skillnader mellan mäns och kvinnors politiska deltagande (se t.ex. Burns et al. 2001) så fördjupas inte diskussionen

³⁸ Man kunde givetvis argumentera för att vissa av deltagande formerna är mer värda och kräver mer av individen, men här ges alla alternativ samma vikt. Summavariabeln följer således en diskret sannolikhetsfördelning som innehåller räknedata (poissonfördelning).

här gällande de socioekonomiska variablerna utan fokus förblir på det sociala kapitalets effekter.

Politiska attityd- och resursvariabler

I samband med den teoretiska diskussionen om politiskt deltagande (kapitel 3) framkom ett antal faktorer som i tidigare forskning visat sig ha betydelse för individernas möjligheter och vilja att engagera sig politiskt. Också dessa bör inkluderas i analyserna i kontrollsyfte. Två sådana faktorer som visat sig ha mycket stor inverkan är intresse för och kunskap om politik (Bengtsson & Grönlund 2005). Intresset för politik mäts lämpligen med frågan *Hur intresserad är Ni av politik*. Utgående från svarsalternativen delas respondenterna in i två grupper; "intresserade" och "ointresserade". Intresset för politik kan dock i viss mening uppfattas som en något problematisk variabel på grund av dess närhet till den beroende variabeln – d.v.s. att folk engagerar sig politiskt eftersom de är intresserade av politik (och därmed intresserade av att delta). Inkluderandet kan dock motiveras med att det utgör ett starkt test av de övriga variabelernas signifikans.

Hur politisk kunskap ska mätas är något mindre självklart eftersom det inte finns någon enskild fråga i enkäten som objektivt skulle kunna beskriva respondenternas kunskapsnivåer. Svaren på frågorna *Hur ofta verkar politik så komplicerat att Ni inte riktigt förstår vad det handlar om?*, *Hur svårt eller lätt tycker Ni att det är att ta ställning i politiska frågor?* ger ändå en bild av respondentens förmåga att förstå politik, och kan därför användas i syftet att evaluera den *subjektiva* politiska kunskapen. Frågorna har slagits ihop till en variabel som betecknar "politiskt kunniga" och "politiskt okunniga" respondenter.

En annan variabel som traditionellt använts åtminstone till att förklara valdeltagande är partiidentifikation, d.v.s. upplevelse av samhörighet eller identifiering med något politiskt parti. Ju starkare partiidentifikationen är desto mer motiverade antas individerna vara att engagera sig politiskt. Följaktligen inkluderas partiidentifikationen som en kontrollvariabel och operationaliseras med hjälp av enkätfrågan *Finns det något särskilt politiskt parti som du känner att du står närmare till än något annat parti?*

Av litteraturen om politiskt deltagande framgår att tillit till den representativa demokratins institutioner kan inverka på viljan att delta politiskt. Enligt en del hypoteser ökar det politiska engagemanget om man upplever att de politiska institutionerna är pålitliga, effektiva och lyhörda. Samtidigt har det på annat håll antagits att det de facto är *misstroende* mot de politiska aktörer och institutioner som får folk att vilja aktivera sig.

Rothsteins undersökning visar att man borde fästa mer uppmärksamhet vid tilliten till de implementerade institutionerna. Han påpekar att medan förtroendet sjunkit för de representativa politiska institutionerna så har förtroendet för förvaltningsinstitutionerna hållits på en förhållandevis hög nivå. Förtroendet för polis och domstolar visar sig vara betydligt högre än förtroendet för exempelvis partier och fackföreningar (Rothstein 2003: 176-179). Rothstein skriver att "medan den representativa sidans huvudidé är partiskhet, dvs. att de olika politiska majoriteternas inriktningar ska genomföras, så skall genomförandet ske opartiskt" (ibid.). Därtill är sambandet mellan social tillit och förtroendet för domstolar och polis starkare än sambandet mellan social tillit och förtroende för de representativa politiska institutionerna (ibid.).

Följaktligen kommer jag i kontrollsyfte att analysera vilken betydelse två olika dimensioner av politiskt förtroende har för det politiska deltagandet: dels förtroendet för den representativa demokratins institutioner (här slås förtroende för politiker och förtroende för parlamentet ihop till en variabel som representerar denna aspekt³⁹) och dels förtroende för de implementerande institutionerna (en sammanslagning av förtroende för rättssystemet och förtroende för polisen⁴⁰). Vilken form av politiskt förtroende som är viktigare för det politiska deltagandet, och med vilken riktning, får här bli en fråga som jag tar närmare ställning till i samband med de empiriska analyserna.

³⁹ Cronbachs alfa för förtroende för den representativa demokratins institutioner, $\alpha = 0,797$.

⁴⁰ Cronbachs alfa för förtroende för de implementerande institutionerna, $\alpha = 0,731$.

5 Variation i socialt kapital och politiskt deltagande i Europa

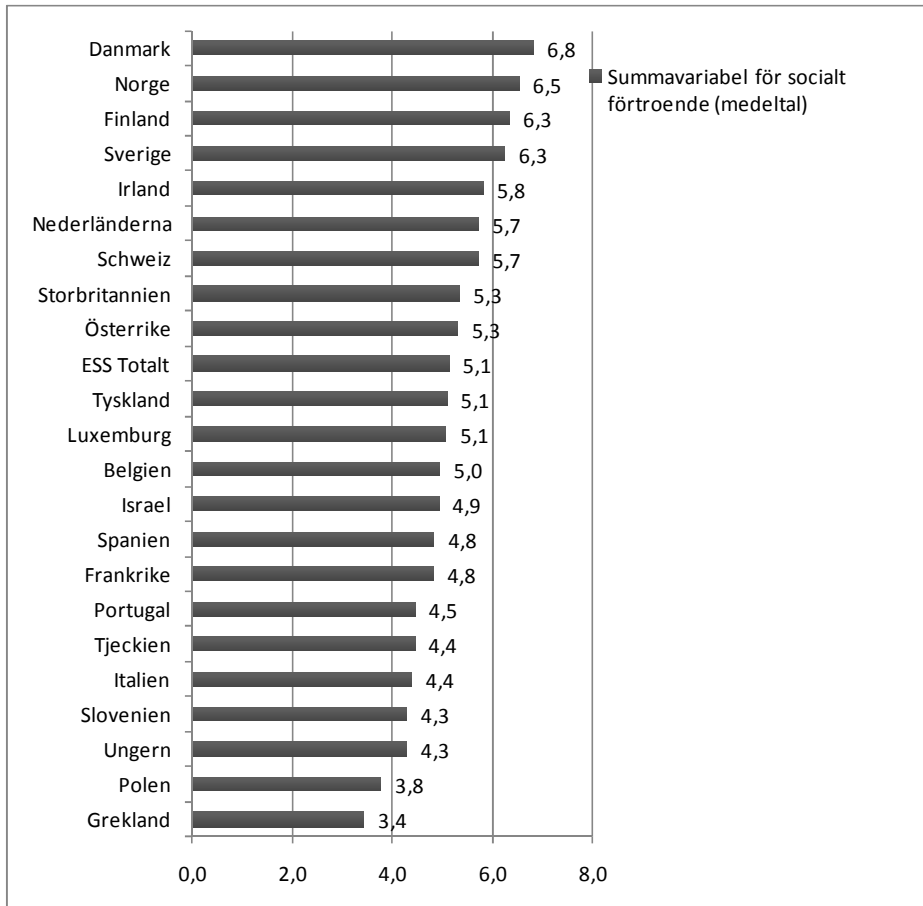
I detta kapitel återges deskriptiv statistik över variationen i socialt kapital och politiskt deltagande inom ESS-länderna. Syftet är i första hand att visa att det förekommer variation mellan de länder som ingår i undersökningen, både med avseende på den beroende variabeln och på den huvudsakliga oberoende variabeln. Mer ingående statistik och fördelningar har samlats i bilagorna 2, 3 och 4.

5.1 En statistisk beskrivning av det sociala kapitalet i Europa

I det följande studeras variationer bland ESS-länderna med avseende på de indikatorer av socialt kapital som huvudsakligen diskuterats, d.v.s. socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och informella sociala nätverk (socialt umgänge). Därtill kartläggs variationer i socialt kapital totalt sett, d.v.s. utgående från den variabel som kombinerar dessa indikatorer till en interaktionsvariabel.

I figur 5.1 illustreras variationen i graden av socialt förtroende mellan samtliga länder som omfattas av ESS. Variabeln "socialt förtroende" är en summavariabel som är konstruerad utifrån de tre enkätfrågor som i föregående kapitel motiverades höra samman och som kan anta värden på en skala mellan 0 och 10, där 0 innebär "mycket svagt förtroende" och 10 "mycket starkt förtroende". I de ursprungliga enkätfrågorna har man endast gett en benämning för de extrema värdena på skalan, medan alternativen däremellan inte är specificerade. Summavariabeln bör tolkas på samma sätt.

Figur 5.1 Socialt förtroende inom ESS-länderna (2002/03, medeltal)

Kommentarer: Land: N (standardavvikelse): ESS (22 länder) 42216 (2,01), AT: 2251 (2,041), BE 1893 (1,800), CH 2040 (1,622), CZ 1346 (1,958), DE 2914 (1,549), DK 1500 (1,549), ES 1709 (1,854), FI 1994 (1,556), FR 1497 (1,725), GB 2048 (1,727), GR 2560 (2,016), HU 1676 (1,978), IE 2039 (1,919), IL 2489 (2,067), IT 1200 (1,891), LU 1543 (1,843), NL 2363 (1,623), NO 2036 (1,490), PL 2101 (1,831), PT 1508 (1,756), SE 1994 (1,652), SI 1514 (2,037).

Figuren ovan bidrar inte med några större överraskningar utan den styrker redan tidigare uppnådda resultat om graden av socialt förtroende i Europa (jfr Norris 2002; Inglehart 1999). Man kan se att graden av förtroende varierar mellan de europeiska länderna, och att den genomsnittligt sett är högst i Danmark ($\bar{x}=6,8$) och det övriga Norden.

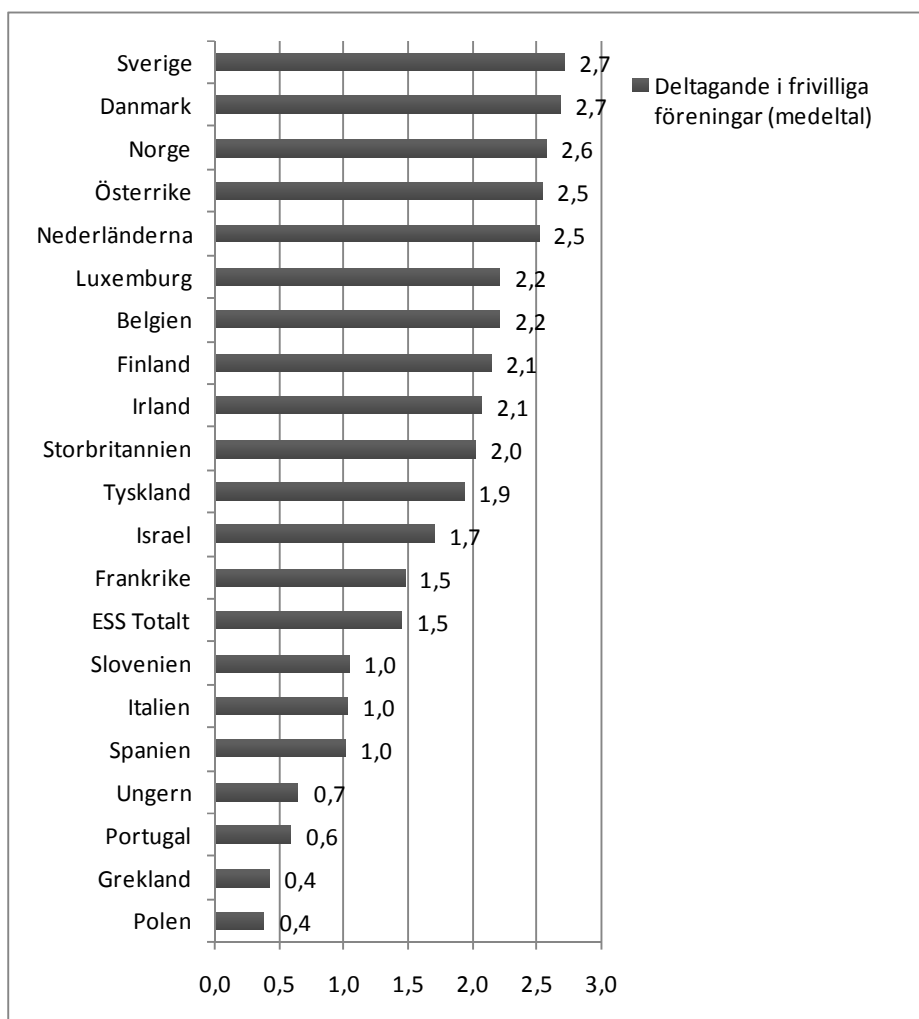
Lägst ner återfinns östeuropeiska stater med kommunistiskt förflutet samt Medelhavsländerna. Det genomsnittliga förtroendet är allra lägst i Grekland ($\bar{x}=3,4$). Gemensamt för alla dessa länder är de jämförelsevis korta demokratiska rötterna, vilket i ett antal studier förklarats vara orsaken till det låga sociala förtroendet. Denna teoretiska förväntning bekräftas åtminstone av Ronald Inglehart, som med hjälp av *World Values Survey* och *Freedom House* undersökt sambandet mellan förtroende och demokratisk stabilitet under perioden 1972–1997 (Inglehart 1999: 103). I avsnitt 2.3 argumenterades emellertid för att demokrati inte är vare sig en nödvändig eller tillräcklig förutsättning för att det sociala förtroendet ska vara högt. Det är sant att demokratier karakteriseras av högre grad av förtroende än icke-demokratier, men demokratier kan ha varierande nivåer av socialt förtroende, och graden kan också variera inom en och samma demokrati. Det är inte demokrati som skapar detta förtroende och inte heller är socialt förtroende något villkor för att transition ska kunna äga rum (Uslaner 2002: 225).

Även deltagandet i frivilliga föreningar varierar bland ESS-länderna. Denna variation illustreras i figur 5.2 utgående från det genomsnittliga antalet föreningar som svarspersonerna deltagit i inom de undersökta länderna. Genomsnittet för den totala populationen är 1,7 föreningar, och 64 procent uppger sig vara medlem eller ha deltagit i minst en förening.⁴¹

Av figur 5.2 framgår att svenskar och danskar är genomsnittligt sett medlemmar i 2,7 föreningar och de framstår således som de mest föreningsengagerade bland ESS-ländernas medborgare.

⁴¹ Data för andelen som varit medlem eller deltagit i minst en förening redovisas i Bilaga 2.

Figur 5.2 Deltagande i frivilliga föreningar i ESS-länderna (2002/03, medeltal)

Kommentarer: Data saknas för Schweiz och Tjeckien. ESS (20 länder) 36324 (2,0), AT: 2256 (2,150), BE 1899 (2,039), DE 2919 (1,749), DK 1506 (1,755), ES 1729 (1,533), FI 2000 (1,695), FR 1503 (1,726), GB 2052 (1,900), GR 2566 (0,921), HU 1685 (1,247), IE 2046 (2,009), IL 2499 (1,904), IT 1207 (1,545), LU 1552 (1,881), NL 2364 (1,906), NO 2036 (1,941), PL 2110 (0,892), PT 1511 (1,183), SE 1999 (1,802), SI 1519 (1,295).

Över 90 procent av svarspersonerna i dessa länder (91 % av svenskarna och 93 % av danskarna) uppgav sig samtidigt ha varit medlemmar eller deltagit i minst en förening eller organisation.

I motsats till Putnams studie om det allttjämt minskade deltagandet i frivilliga föreningar i Förenta staterna, har man i många andra länder sett en ökning i deltagandet. Siisiäinen visar att så är fallet bl.a. i Finland, där såväl antalet medlemskap som antalet registrerade föreningar klart har ökat under 1990-talet. Däremot ser han att en transition ägt rum när det gäller olika typer av organisationer. En del traditionella organisationer (som exempelvis politiska partier) har förlorat medlemmar medan andra (t.ex. sport- och miljöföreningar) blivit mer populära (Siisiäinen 1999: 136, 139–140). Siisiäinenens observationer och slutsatser för Finland (och även Sverige och Norge) ser också ut att gälla åtminstone Nederländerna (de Hart & Dekker 1999: 75–107).

Minst deltar man i föreningslivet i Polen, Grekland, Portugal och Ungern, där genomsnittet ligger på mindre än en förening per svarsperson. I Polen och Grekland hade 23 respektive 24 procent deltagit eller varit medlem i minst en förening, medan motsvarande andel var 32 procent i Ungern och 34 procent i Portugal. Precis som för det sociala förtroendet hänvisar forskare till perioder av politisk instabilitet och de korta demokratiska rötterna för flera av de länder där deltagandet i föreningslivet är lågt.

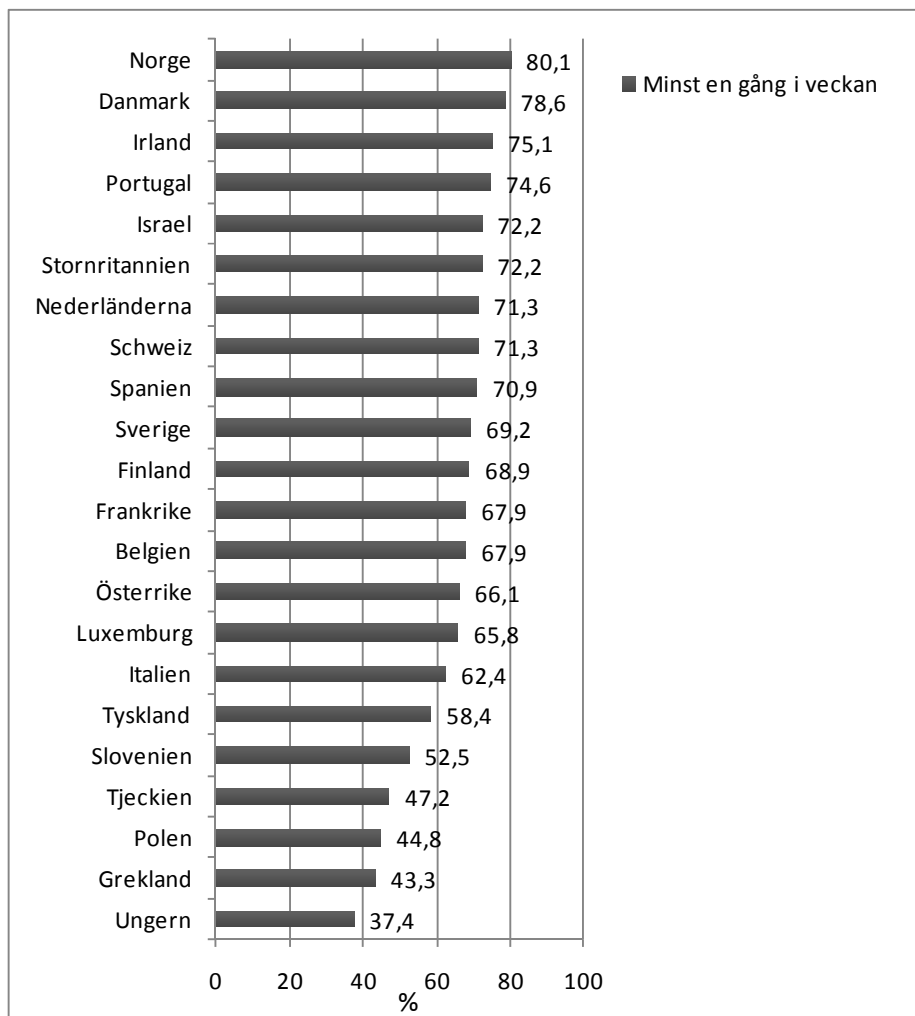
Institutionella skillnader har i viss mån visat sig påverka föreningsdeltagandet. Curtis et al. räknar upp fyra faktorer som påverkar utformningen av föreningslivet och som förklarar variationer i föreningsdeltagandet mellan olika länder: ekonomisk utveckling, religiös sammansättning, hur politiken är organiserad och hur långa demokratins rötter är. Författarnas analyser visar att föreningsengagemanget är speciellt högt i länder med hög grad av ekonomisk utveckling och som har liberala eller socialdemokratiska politiska system. Därtill är deltagandet högre i länder som är huvudsakligen protestantiska och som har långa demokratiska traditioner (Curtis et al. 2001: 783).

Howard (2003: 180) anger tre huvudsakliga faktorer som orsaker till det låga deltagandet i det postkommunistiska Europa. Den första faktorn har att göra med folks tidigare erfarenheter av de formella föreningarna, och speciellt det misstroende som blivit en följd av påtvingat medlemskap t.ex. i kommunistiska föreningar. För det andra anser Howard att deltagande i informella nätverk fungerat som substitut för formella och offentliga föreningar och för det tredje att känslor av besvikelse när det gäller förväntningarna på de nya demokratiska och kapitalistiska systemen fått folk att undvika den offentliga sfären. Samtidigt har man ändå funnit att deltagandet ökat efter införandet av demokratin (Bartkowski 2003; Torcal & Montero 1999: 173; 186).

Man har i många forskningsrapporter inom olika vetenskaps-grenar visat att individernas sociala kontaktnät är viktigt för både hälsa och välfärd. Samtidigt har man noterat att privata nätverk, vid sidan av de formella föreningarna, också kan utgöra betydelsefullt socialt kapital (se avsnitt 2.2.1.1). I figur 5.3 kartläggs den genomsnittliga sociala aktiviteten utanför de formella frivilliga föreningarna, så som redovisats i avsnitt 4.2.2, d.v.s. utgående från svaren på frågan *Hur ofta umgås du med vänner, släktingar eller arbetskamrater?* I figuren anges den andel av svarspersonerna som svarat att de umgås *minst en gång i veckan* med sina vänner, släktingar eller arbetskamrater (svarsalternativ 3 och 4).

I majoriteten av länderna är det sociala umgänget utanför de formella organisationerna livligt och i alla länder med undantag av Ungern, Grekland, Polen och Tjeckien uppger över hälften av respondenterna att de umgås med vänner, släktingar eller arbetskamrater minst en gång i veckan. Mest aktiv i detta avseende var man i Norge (80 %) och minst i Ungern (37 %). Starka privata nätverk kan alltså ha ersatt deltagandet i de frivilliga föreningarna i de postkommunistiska länderna så som Howard (2003) föreslår, men också denna form av socialt kapital är lägre i dessa länder än i de äldre demokratierna.

Figur 5.3 Socialt umgänge inom ESS-länderna (2002/03, procent)

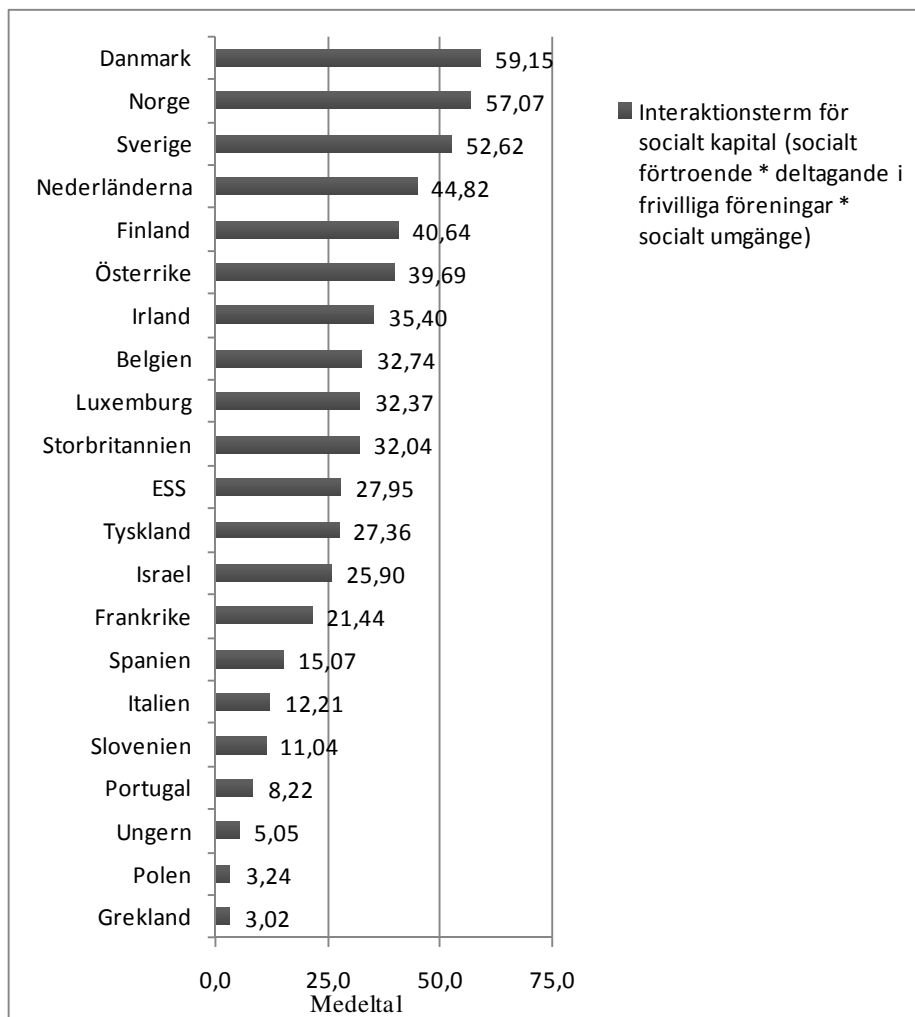
Kommentarer: I figuren anges andel som träffat vänner, släktingar eller arbetskamrater minst en gång i veckan (svarsalternativ 3 och 4 i den ursprungliga frågan). Den återstående procentandelen utgörs av de svarspersoner som umgåtts med vänner, släktingar eller arbetskamrater mindre än "flera gånger i månaden" (svarsalternativ 0–2). Land N: ESS (22 länder) 42253, AT: 2246, BE 1896, CH 2038, CZ 1353, DE 2917, DK 1498, ES 1709, FI 2000, FR 1500, GB 2048, GR 2561, HU 1684, IE 2041, IL 2486, IT 1203, LU 1544, NL 2364, NO 2036, PL 2105, PT 1510, SE 1998, SI 1516.

En snabb granskning av den ursprungliga kodningen av frågan med fem svarsalternativ visar att alla länder förutom Ungern har typvärdet 4, vilket innebär att "varje dag eller flera gånger i veckan" är det vanligaste svarsalternativet för denna fråga. Helhetsbilden ändras inte även om man kodar om variabeln så att procenttalen representerar den andel som "träffat vänner, släktingar eller arbetskamrater *varje dag eller flera gånger i veckan*" (d.v.s. endast svarsalternativ 4).

En helhetsbild av nivån på socialt kapital inom de olika ESS-länderna fås genom att se på de nationella medelvärdena för interaktionstermen av socialt kapital (figur 5.4). Interaktionstermen är, så som redogjordes i avsnitt 4.2.2, en produkt av de tre indikatorerna för socialt kapital, d.v.s. socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge. Schweiz och Tjeckien utelämnas eftersom det inte finns uppgifter om deltagande i frivilliga föreningar för dessa länder.

Genom att se på interaktionstermens medeltal får man en uppfattning om nivån av socialt kapital för de länder som ingår i studien. Genomsnittet för hela samplet är 27,95 och inte oväntat är nivån högst i de nordiska länderna samt Nederländerna och Österrike och lägst i de öst- och sydeuropeiska länderna. Denna figur kommer i ett senare skede att utgöra grunden för indelningen av länderna i makrokontexter, d.v.s. grupper av länder där nivån av socialt kapital (kontextuellt socialt kapital) är högt, medelhögt och lågt. Indelningen diskuteras närmare i avsnitt 6.4.

Figur 5.4 Grad av socialt kapital. ESS-länderna (2002/03, medeltal)

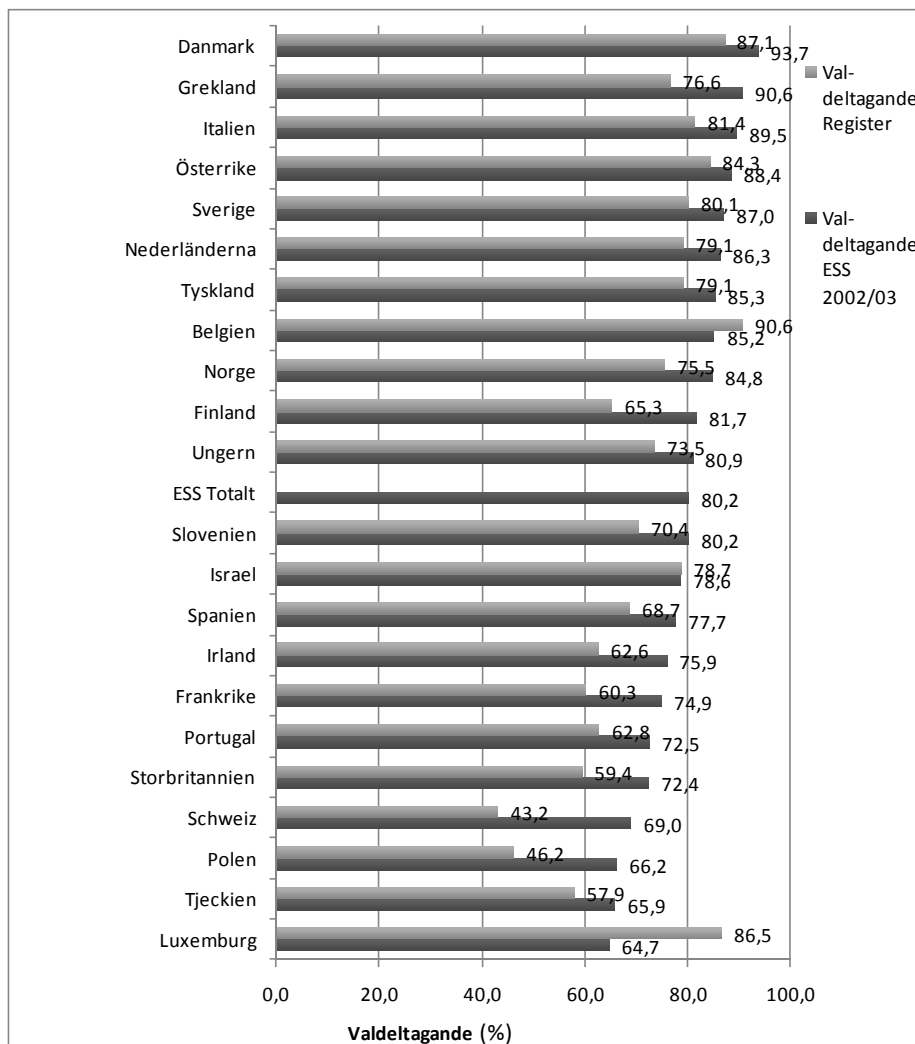
Kommentarer: I figuren anges ländernas medeltal med avseende på interaktionstermen för socialt kapital (socialt förtroende*deltagande i frivilliga föreningar*socialt umgänge). Land N: ESS (20 länder) 42253 AT: 2250 BE 1896), DE 2917, DK 1505, ES 1723, FI 1998, FR 1501, GB 2047, GR 2566, HU 1683, IE 2038, IL 2491, IT 1206, LU 1542, NL 2363, NO 2036, PL 2109, PT 1511, SE 1994, SI 1516.

5.2 En statistisk beskrivning av politiskt deltagande i Europa

I figur 5.5 presenteras valdeltagandet inom ESS-länderna utgående från den enkätfråga som använts i undersökningen samt det faktiska valdeltagandet i det val som närmast föregått undersökningen. Som det framgår av figuren så är det faktiska valdeltagandet lägre än det självrapporterade deltagandet i alla länder förutom Belgien och Luxemburg där röstandet är obligatoriskt. Även Grekland och Italien stadgar formellt om röstplikt, men eftersom sanktionerna är så svaga och osystematiska så betraktas de inte här som länder med röstplikt och ingår alltså i analyserna om valdeltagande. Därtill är röstning obligatoriskt i en av Schweiz' kantoner (*Schaffhausen*) och två av de Österrikiska förbundsländerna (*Tyrolen* och *Vorarlberg*) men dessa betraktas ändå inte som avgörande för analyserna (Gratschew 2002). I vissa fall är skillnaden till och med tiotals procentenheter (t.ex. Polen och Schweiz). För Schweiz' del motiveras det låga (faktiska) valdeltagandet i stor utsträckning av de ofta förekommande folkomröstningarna, vilka i sin tur kan leda till att man inte upplever parlamentsvalen som viktiga (Grönlund & Setälä 2007).

Detta illustrerar givetvis det problematiska i att använda enkätstudier då man ska studera valdeltagande. I de flesta fall får man alltså bilden att respondenterna är politiskt mer aktiva än vad de egentligen är. Dessvärre är forskarna ofta beroende av enkätdata även då det gäller valdeltagande, speciellt då man vill jämföra olika länder. Så länge som det inte finns några systematiska skillnader mellan länder eller grupper när det gäller rapporteringarna om valdeltagandet så torde detta inte vara ett oöverkomligt problem (Bengtsson 2007: 81–82).

Figur 5.5 Valdeltagande inom ESS-länderna (2002/03, procent)

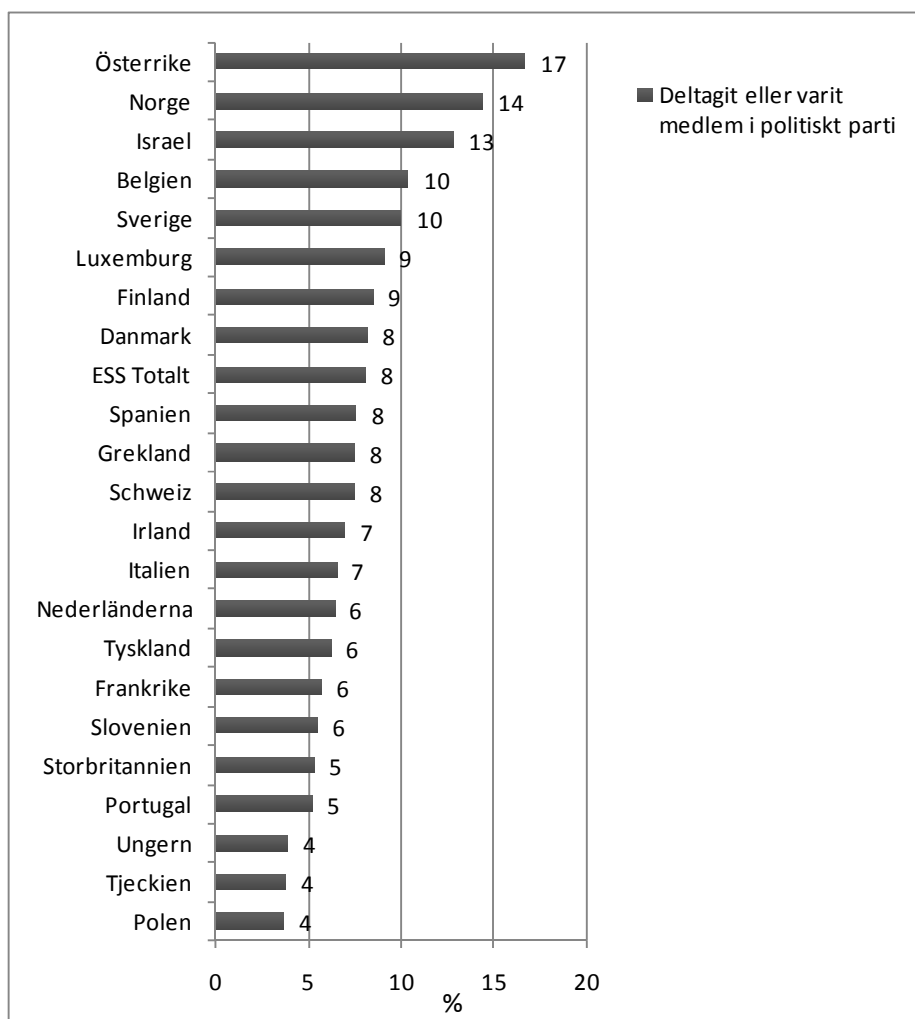
Kommentarer: ¹Källa för registerdata: IDEA: www.electionguide.org. Data är för det parlamentsval som närmast föregått inledningen av ESS' fältarbete i ifrågavarande land. Land N: ES (20), AT 2098, CH 1657, CZ 1320, DE 2682, DK 1421, ES 1616, FI 1749, FR 1300, GB 1946, GR 2387, HU 1636, IE 2037, IL 2316, IT 1148, NL 2272, NO 1944, PL 1961, PT 1437, SE 1871, SI 1405.

Blais (2000) identifierar tre olika faktorer som kan inverka på valdeltagandet: den socioekonomiska miljön, institutionella faktorer och partisystemet. När det gäller socioekonomiska variabler visar sig speciellt BNP per capita, populationsstorlek och grad av läskunnighet ha betydelse för valdeltagandet. Förutom röstplikten finns det också andra institutionella faktorer som kan inverka på valdeltagandet. En sådan faktor är hur viktigt man uppfattar att valet är. Deltagandet tenderar att vara högre ju mer makt den invalda ska inneha och ju högre rang av val det är fråga om. Valtrötthet i länder som ofta arrangerar val brukar resultera i lägre deltagande (Blais 2000: 26–27; Bengtsson 2007: 98).

Man har funnit att valdeltagandet är något högre inom proportionella system. Olika orsaker lyfts upp bl.a. av Blais (2000: 26–27). För det första är ett proportionellt system mer rättvist, vilket minskar alienationen bland väljarna. Detta kan motivera till röstning. För det andra är antalet partier större inom proportionella system och ger således väljarna fler alternativ. I ett proportionellt system bygger valen i högre grad på konkurrens eftersom flera kandidater kan väljas från varje valkrets. Då valmöjligheten ökar så tenderar också andelen bortkastade röster minska, vilket kan höja nivån av deltagande (se även Bengtsson 2007: 95–97, 99).

I figur 5.6 redogörs för andelen svars personer som antingen varit medlemmar eller deltagit i något politiskt parti inom ESS-länderna. Resultatet är förenligt med det stora antalet forskningsrapporter om partiernas sjunkande medlemssiffror och det ökade deltagandet när det gäller alternativa former av deltagande. Den största delen partiaktiva står att finna i Österrike där kring 17 % uppger sig ha arbetat i ett politiskt parti eller aktionsgrupp, medan bara kring 4 % av svars personerna i Polen, Tjeckien och Ungern uppger detsamma. Genomsnittet för de undersökta länderna ligger på 8 %.

Figur 5.6 Deltagande i partiverksamhet. ESS-länderna (2002/03, procent)

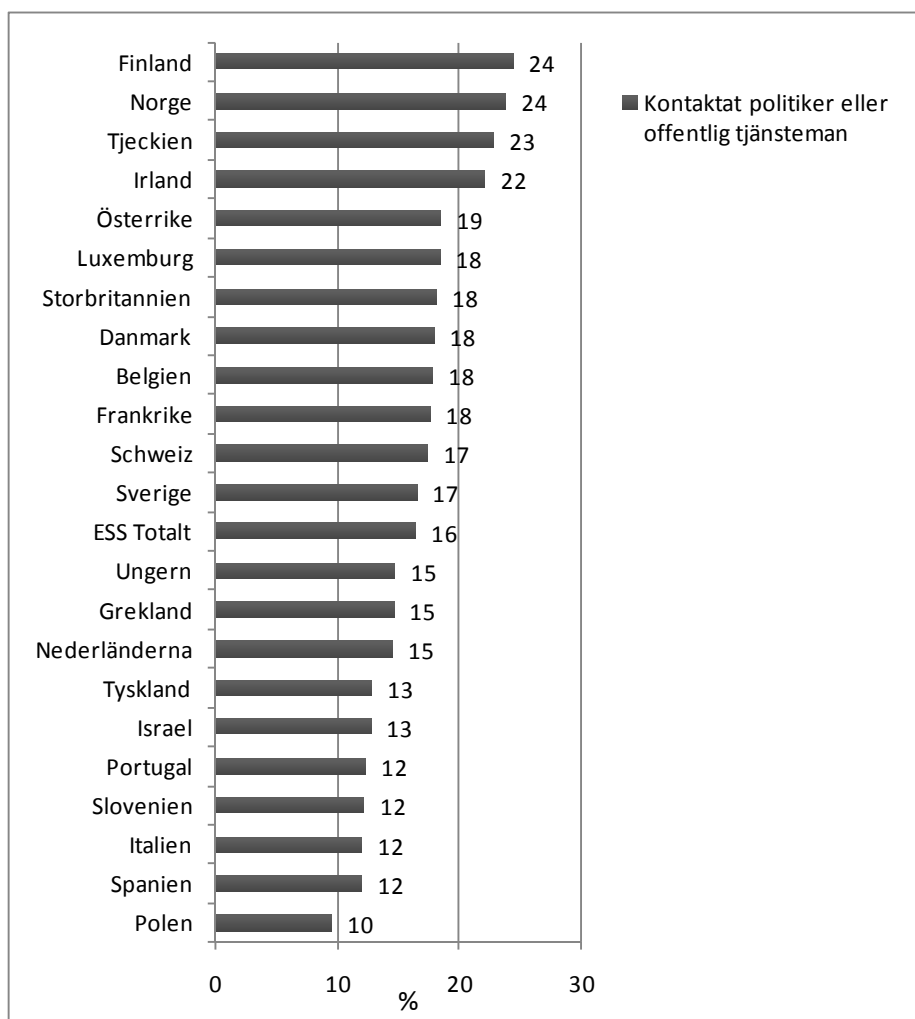
Kommentarer: Land N: ESS (22) 42358, AT 2256, BE 1899, CH 2040, CZ 1320, DE 2919, DK 1506, ES 1729, FI 2000, FR 1503, GB 2052, GR 2566, HU 1685, IE 2046, IL 2499, IT 1207, LU 1552, NL 2364, NO 2036, PL 2110, PT 1511, SE 1999, SI 1519.

Denna skevhet i distributionen och Österrike som ett starkt avvikande fall har återfunnits också i andra databaser (t.ex. Mair & van Biezen 2001: 9, 12). Någon självklar orsak till att så är fallet verkar inte finnas, men som en potentiell förklaring har man bl.a. angett det historiskt sett starka österrikiska partisystemet i vilket de största partierna genomsyrar den statliga förvaltningen och även det civila samhället på ett förhållandevis klientelistiskt vis. Detta kan i sin tur öka inregistreringen eftersom det ger partierna ytterligare selektiva incitament eller fördelar (inte minst i form av arbetsplatser eller anställningar) när det gäller rekryteringen av medlemmar (Weldon 2006; Müller 2006). Samtidigt visar data att minskningen i antalet partimedlemmar har varit mest dramatisk just i Österrike, med i genomsnitt över 10 procentenheter mellan 1980 och 1999. Det låga deltagandet i Polen, Tjeckien och Ungern (och i Östeuropa över lag) kan åtminstone delvis förklaras av att det tar tid att etablera en stark medlemsorganisation (Mair & van Biezen 2001: 9–10; Weldon 2006: 473).

I figur 5.7 anges andelen svars personer som uppger sig ha kontaktat en politiker eller offentlig tjänsteman antingen på riksnivå eller på lokal nivå. Närmare en fjärdedel av respondenterna i Finland och Norge hade under de senaste tolv månaderna brukat sig av denna form av deltagande, medan andelen i Polen endast är 10 procent. Genomsnittet för hela ESS ligger på 16 procent. Att användningen av denna påverkningskanal inte är så populärt kan tänkas bero på att det kräver förhållandevis mycket av den som kontaktar, både i form av tid och intresse.

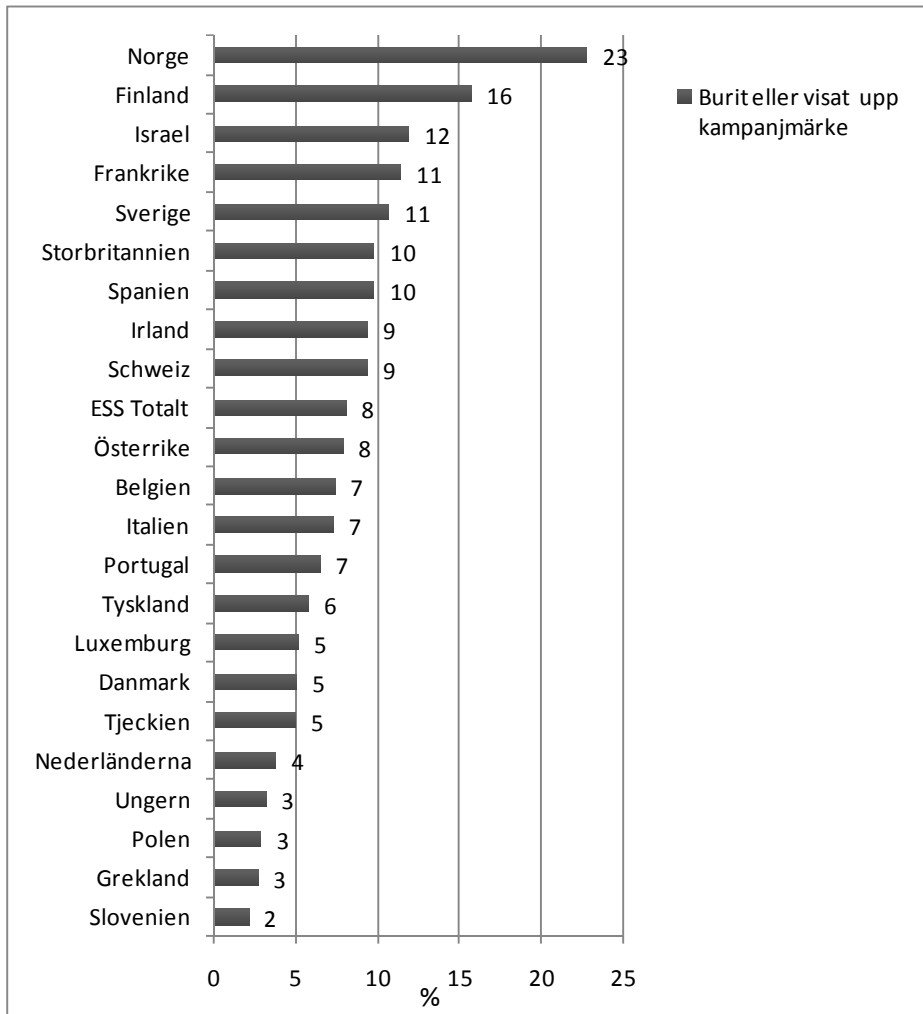
I figur 5.8 presenteras procenttalen för hur många av svars personerna i respektive land burit eller visat upp något kampanjmärke. Överlägset vanligast var denna typ av deltagande i Norge där över en femtedel (23 %) uppgav sig ha burit eller visat upp något kampanjmärke. Minst brukades detta alternativ i Slovenien (2 %). ESS-genomsnittet ligger på 8 procent. Totalt sett är detta alltså ingen populär form av deltagande även om det inte kräver så mycket av den som deltar.

Figur 5.7 Kontaktat politiker eller offentlig tjänsteman. ESS-länderna (2002/03, procent)

Kommentarer: Land N: ESS (22) 42155, AT 2227, BE 1891, CH 2035, CZ 1344, DE 2919, DK 1501, ES 1706, FI 1998, FR 1503, GB 2051, GR 2558, HU 1678, IE 2021, IL 2483, IT 1195, LU 1546, NL 2361, NO 2036, PL 2103, PT 1498, SE 1998, SI 1503.

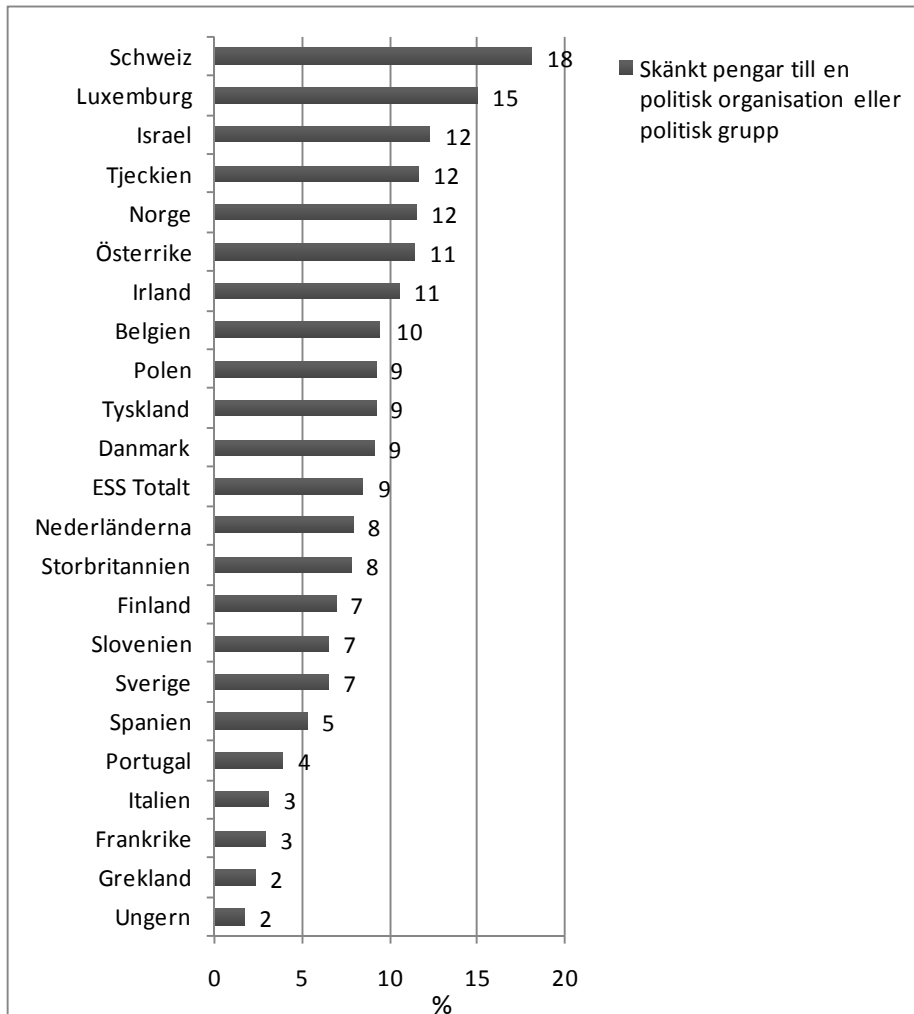
Figur 5.8 Burit eller visat upp kampanjmärke. ESS-länderna (2002/03, procent)

Kommentarer: Land N: ESS (22) 42358, AT 2227, BE 1892, CH 2036, CZ 1334, DE 2918, DK 1501, ES 1706, FI 1999, FR 1501, GB 2051, GR 2539, HU 1682, IE 1998, IL 2483, IT 1198, LU 1545, NL 2361, NO 2036, PL 2097, PT 1496, SE 1996, SI 1499.

Att skänka pengar till en politisk organisation eller politisk grupp (figur 5.9) visar sig inte heller vara så populärt, förutom möjligtvis i Schweiz (18 %) och Luxemburg (15 %). I de övriga länderna ligger man på båda sidorna om 10 procentsträcket, med genomsnittet på 9 procent.

Figur 5.9 Skänkt pengar till en politisk organisation eller politisk grupp. ESS-länderna (2002/03, procent)

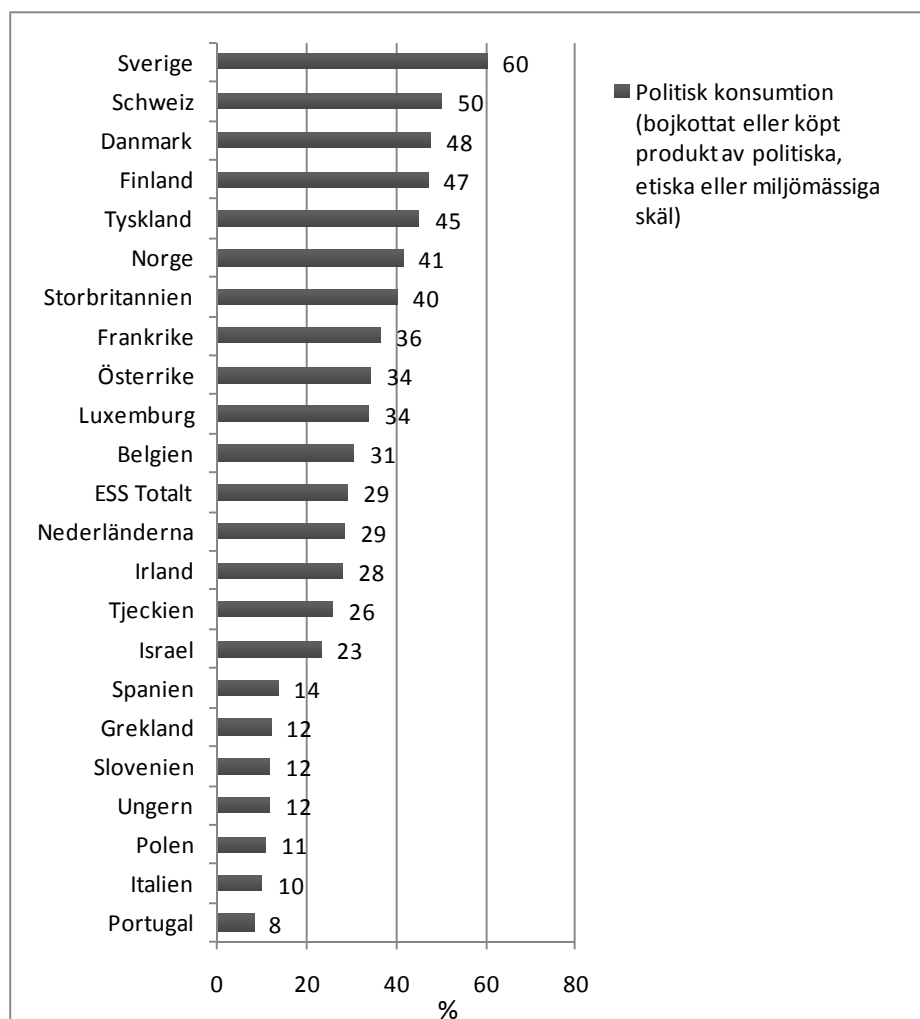

Kommentarer: Land N: ESS (22) 42086, AT 2229, BE 1887, CH 2037, CZ 1337, DE 2918, DK 1500, ES 1700, FI 1998, FR 1503, GB 2050, GR 2539, HU 1680, IE 1997, IL 2470, IT 1200, LU 1543, NL 2361, NO 2034, PL 2097, PT 1496, SE 1997, SI 1498.

Av figur 5.10 framgår att många väljer att visa sitt ställningstagande genom politisk konsumtion, d.v.s. att medvetet köpa eller låta bli att köpa någon produkt av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, och att det finns stor variation mellan länderna när det gäller denna typ av deltagande. Deltagandet är mycket högt i de nordiska länderna samt i

Schweiz och Tyskland. I Sverige hade över 60 procent av svarspersonerna under de senaste tolv månaderna antingen köpt eller bojkottat någon produkt av politiska, etiska eller miljömässiga skäl (Schweiz 50 %, Danmark 48 %, Finland 47 %) medan andelen i Portugal endast var 8 procent och i Italien 10 procent.

Figur 5.10 Politisk konsumtion. ESS-länderna (2002/03, procent)

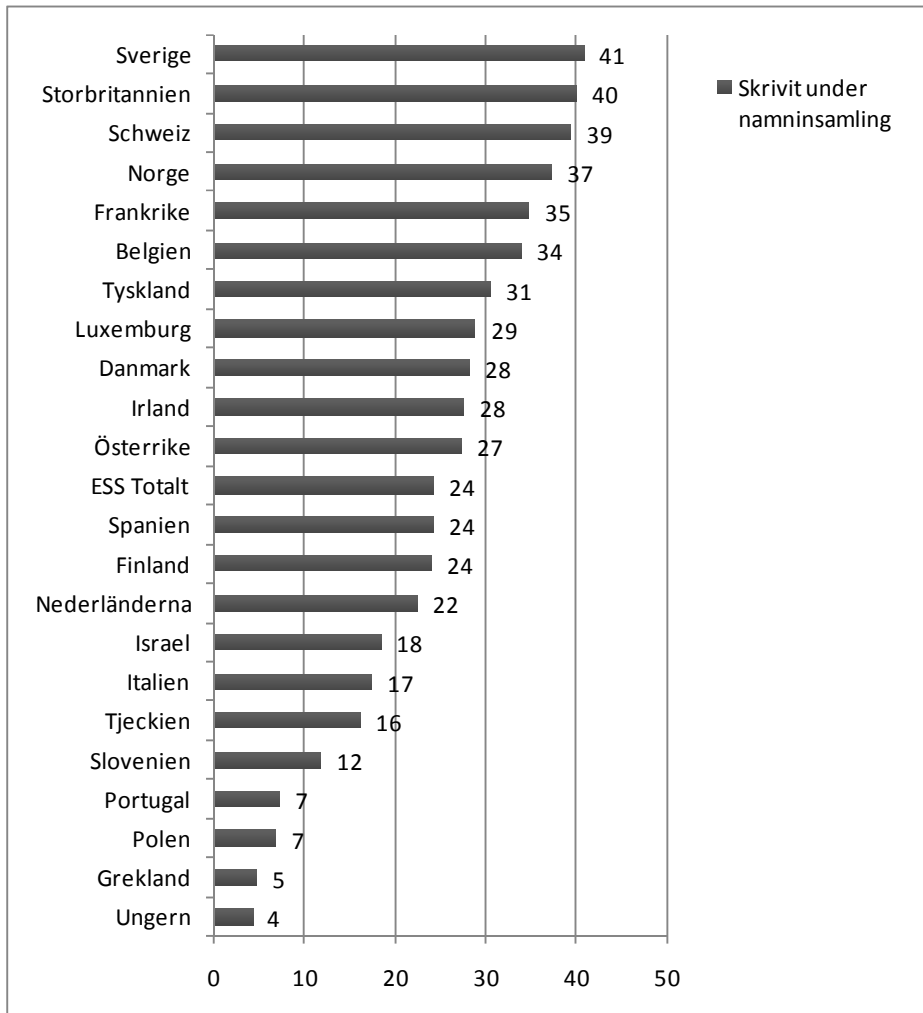
Kommentarer: Land N: ESS (22) 42358, AT 2256, BE 1889, CH 2040, CZ 1360, DE 2919, DK 1506, ES 1729, FI 2000, FR 1503, GB 2052, GR 2566, HU 1685, IE 2046, IL 2499, IT 1207, LU 1552, NL 2364, NO 2036, PL 2110, PT 1511, SE 1999, SI 1519.

Att skriva under namninsamlingar (figur 5.11) är ett enkelt sätt att engagera sig och kostar lite för den som vill delta. Samtidigt har det betydelse som en form av samhälleligt deltagande eftersom man genom att skriva under upprop och namninsamlingar har en möjlighet att påverka vilka frågor som kommer upp på agendan, antingen statligt eller mer lokalt. Nya möjligheter till denna form av deltagande har tillkommit i och med det ökade antalet namninsamlingar som förekommer på Internet, s.k. e-petitions (Adams, Macintosh & Johnston 2005).

På vissa håll (se Putnam 2000: 45) har man befarat att denna form av deltagande, liksom exempelvis politisk konsumtion, i grund och botten är mycket individualistiskt och sker på bekostnad av de mer kollektiva formerna av deltagande. Andra undersökningar tyder emellertid på att fallet inte är så, utan att det är fråga om ett ytterligare alternativ som kompletterar repertoaren av politiskt deltagande och att folk är realistiska när det gäller den potentiella effektiviteten av att använda detta instrument för deltagande. Konventionella metoder uppfattas som mer effektiva sätt att försöka få politiska och sociala förändringar till stånd även av dem som är aktiva på andra sätt (Stolle et al. 2005: 261–262; Micheletti & Stolle 2004: 110).

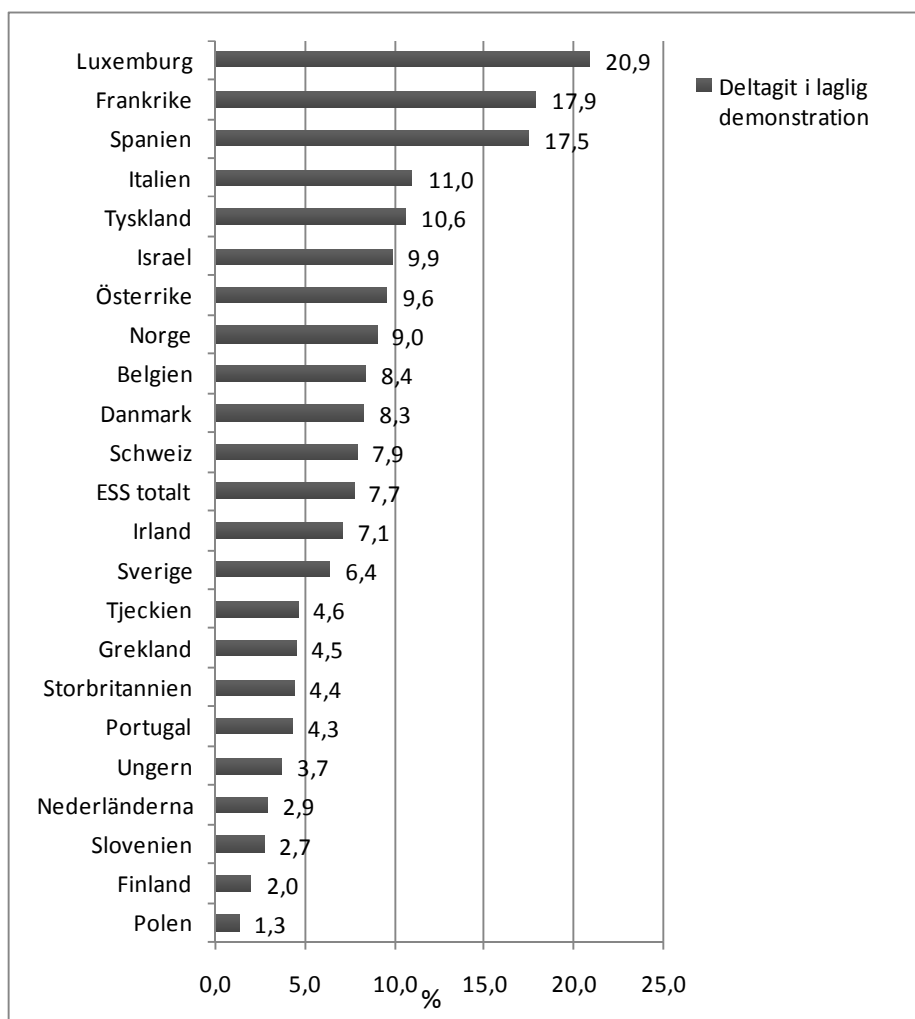
Inte förvånande är undertecknandet av namninsamlingar ett av de mest vanliga sätten att uttrycka sin politiska åsikt också då man granskar den repertoar av deltagande som ingår i denna avhandling. I genomsnitt (ESS totalt) hade uppemot en fjärdedel av alla svars personer skrivit under en namninsamling. I Sverige och Storbritannien var andelen redan över 40 procent. I Ungern och Grekland var andelen däremot under 5 procent.

Figur 5.11 Skrivit under namninsamling. ESS-länderna (2002/03, procent)

Kommentarer: Land N: ESS (22) 42028, AT 2231, BE 1882, CH 2022, CZ 1337, DE 2914, DK 1500, ES 1703, FI 1997, FR 1499, GB 2048, GR 2554, HU 1681, IE 1999, IL 2466, IT 1195, LU 1538, NL 2355, NO 2032, PL 2099, PT 1495, SE 1980, SI 1501.

Figur 5.12 Deltagande i lagliga demonstrationer. ESS-länderna (2002/03 procent)

Kommentarer: Land N: ESS (22) 42103, AT 2229, BE 1887, CH 2040, CZ 1334, DE 2919, DK 1501, ES 1707, FI 1998, FR 1502, GB 2051, GR 2555, HU 1682, IE 1992, IL 2474, IT 1200, LU 1544, NL 2358, NO 2036, PL 2100, PT 1497, SE 1997, SI 1500.

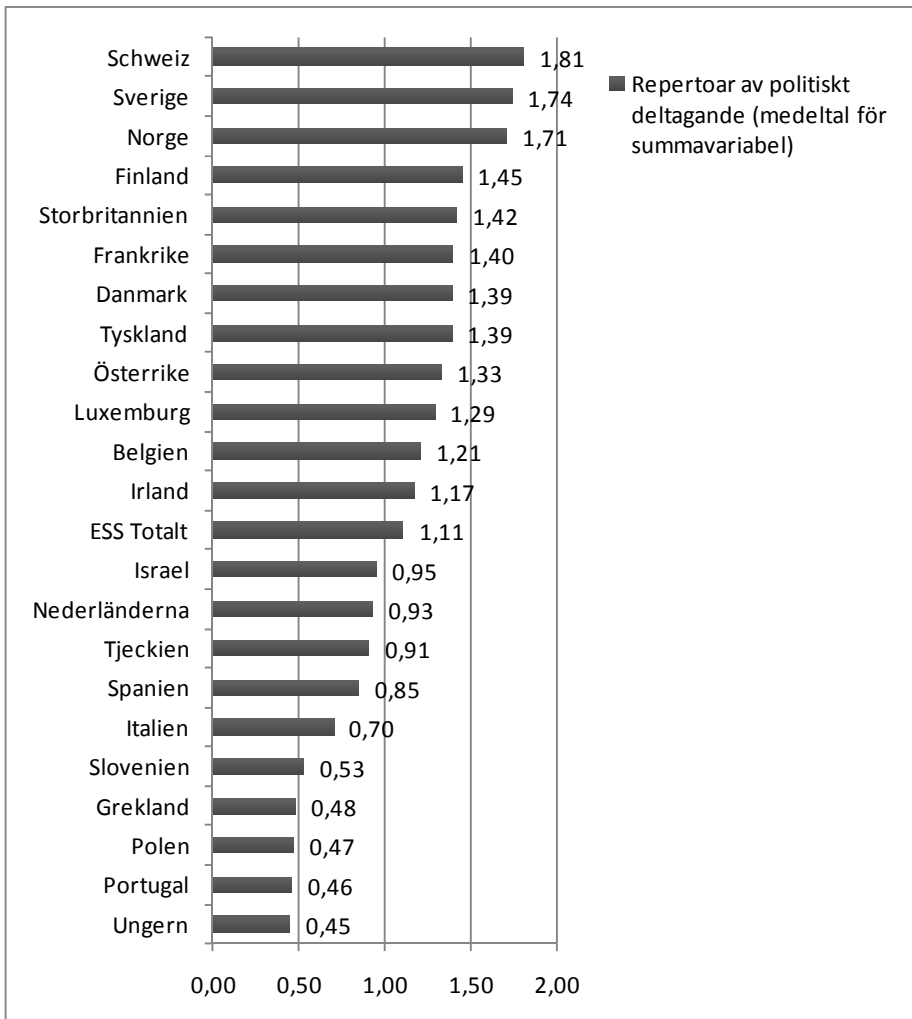
I figur 5.12 ovan delges andelen svarspersoner som uppger sig ha deltagit i en laglig demonstration under de senaste tolv månaderna. Man kunde förvänta sig att östeuropéer åtminstone har mer erfarenhet av vissa typer av aktivism, så som exempelvis demonstrationer, eftersom de demokratiska revolutionerna i slutet av 1980-talet fick sitt bränsle av manifestationer mot de gamla regimerna. Ingleharts genomgång av World Values Survey 1990 avslöjade en hög grad av protestdeltagande i flera av de östeuropeiska länderna under den här tidpunkten (Inglehart 1997). Data från ESS visar emellertid att svarspersonerna i de östeuropeiska staterna inte deltar oftare i lagliga demonstrationer än svarspersoner i de andra länderna. De facto så placerar sig alla de östeuropeiska länderna under ESS-genomsnittet i detta avseende. Enligt ESS demonstrerade man mest i Luxemburg (21 %), Frankrike (18 %) och Spanien (18 %) och minst i Polen (1 %), Finland (2 %), Nederländerna (3 %) och Storbritannien (3 %).

Man måste givetvis också komma ihåg att dessa olika former av deltagande kräver olika grad av engagemang och man kan förutsätta att tröskeln att delta är lägre om kostnaden att delta är mindre (d.v.s. kräver mindre insats av deltagaren). Jämförelser som gjorts mellan olika politiska system har framlagt bevis på att dessa aktivitetsformer är ständigt vanligare bland äldre och stabilare demokratier med långa traditioner av ett aktivt medborgarskap. Å andra sidan visar en undersökning av Pippa Norris (2002, 195f) att "semi-demokratier" och till och med icke-demokratier är mindre olika dessa länder än vad man kanske hade kunnat vänta sig, trots de begränsade politiska och medborgerliga rättigheterna. Som Bengtsson (2007: 147) noterar så ser det också ut att finnas ett kulturellt samband (i aktivitetsformernas popularitet) mellan en del av de undersökta formerna av politiskt deltagande, t.ex. mellan nivån av att delta i bojkotter och att skriva under upprop eller namninsamlingar. Repertoaren av politiskt deltagande varierar alltså mellan olika länder. Att delta i demonstrationer är betydligt mer vanligt i Frankrike än i Schweiz, medan det är mer vanligt att man deltar i folkomröstningar i Schweiz än i Frankrike. Repertoaren varierar alltså också utgående från historisk och kulturell bakgrund (Diani & della Porta 2006: 183).

Förutom att det finns skillnader mellan ESS-länderna när de gäller de olika typerna av deltagande så kan man också se vissa

skillnader i repertoarens "bredd". Av figur 5.13 framgår att det finns nationella skillnader när det gäller repertoarens spännvidd, d.v.s. i vissa länder brukar man sig av betydligt fler former av deltagande än i andra länder.

Figur 5.13 Repertoar av politiskt deltagande ESS-länderna (2002/03, medeltal)

Kommentarer: Land N: ESS (22) 41522, AT 2168, BE 1858, CH 1996, CZ 1291, DE 2905, DK 1492, ES 1667, FI 1990, FR 1492, GB 2041, GR 2525, HU 1666, IE 1960, IL 2414, IT 1182, LU 1496, NL 2347, NO 2029, PL 2075, PT 1489, SE 1958, SI 1496.

Det är givetvis rimligt att tänka att svarspersonerna föredrar något visst alternativ och brukar detta oftare än andra sätt. Svaren beaktar inte heller om man deltagit flera gånger genom samma alternativ under de senaste tolv månaderna. Man kan till exempel alltid rösta i alla val, men helt låta bli att demonstrera eller skriva under namninsamlingar. Som tidigare nämndes så har det politiska deltagandet visat sig vara mångdimensionellt och fragmenterat (jfr Verba & Nie 1972, Esaiasson & Westman 2006). Samtidigt har man i en annan del av forskningen visat att även om detta ser ut att vara fallet på individnivån så kan deltagandet på den nationella nivån vara endimensionellt och kumulativt (Newton & Giebler 2008).

Variabeln som studeras här beaktar alltså hur många av de olika formerna av politiskt deltagande, med undantag av valdeltagande, man använt sig av inom de olika länderna. Genomsnittet för hela ESS är 1,11. Det bredaste registret när det gäller olika typer av deltagande har man i Schweiz, Storbritannien, Frankrike och de nordiska länderna. Snävtast var repertoaren i Ungern, Portugal och Polen samt Medelhavsländerna.

Man kan fråga sig varför vissa individer (eller grupper av individer) använder sig av en bred repertoar medan andra enbart väljer ett av de tillgängliga alternativen. Newton och Giebler (2008) presenterar tre slutsatser när det gäller nationella mönster av socialt och politiskt deltagande. För det första är alltså deltagandet, enligt författarna, inte mångdimensionellt på den nationella nivån, utan endimensionellt, kumulativt och icke-fragmenterat. För det andra uppvisar länder där nivån av en specifik form av politiskt deltagande är hög också en hög nivå av deltagande beträffande andra deltagandeformer. Det är därför generellt sett samma länder som figurerar på toppen respektive botten av listan, oberoende av deltagandeform. Här finner författarna emellertid att mönstret inte håller om de "extrema fallen" valdeltagande (låg kostnad/högt deltagande) och deltagande i demonstrationer (hög kostnad/lågt deltagande) inkluderas i repertoaren. För det tredje utkristalliseras specifika kluster av länder, "country families", med sinsemellan klara skillnader i deltagandeprofilerna. De nordiska länderna utgör exempelvis en sådan grupp, och Medelhavsländerna en annan. Newton och Giebler (ibid.) påpekar ändå att även om grupperna

internt uppvisar många likheter på vissa aspekter, så kan det ändå finnas olikheter i andra avseenden. Man ska med andra ord inte förbise att det kan finnas andra egenskaper, såväl politiska som kulturella, på makronivån som kan spela en viktig roll för det politiska deltagandet. I en överväldigande majoritet av forskningen har man emellertid koncentrerat sig på att söka skillnader till politiskt deltagande på individnivån (Bengtsson 2007: 137–139).

6 Empirisk analys

6.1 Det sociala kapitalets kontextuella determinanter

När man vill undersöka betydelsen av socialt kapital för politiskt deltagande är det också av intresse att beakta den sociala och politiska kontexten individerna befinner sig i. I detta avsnitt undersöks först sambandet mellan två olika kontextuella egenskaper (ekonomisk jämlikhet och grad av korruption) och socialt kapital. Analyserna består av punktfigurer (s.k. scatterdiagram) där länderna utgör analysenheterna.

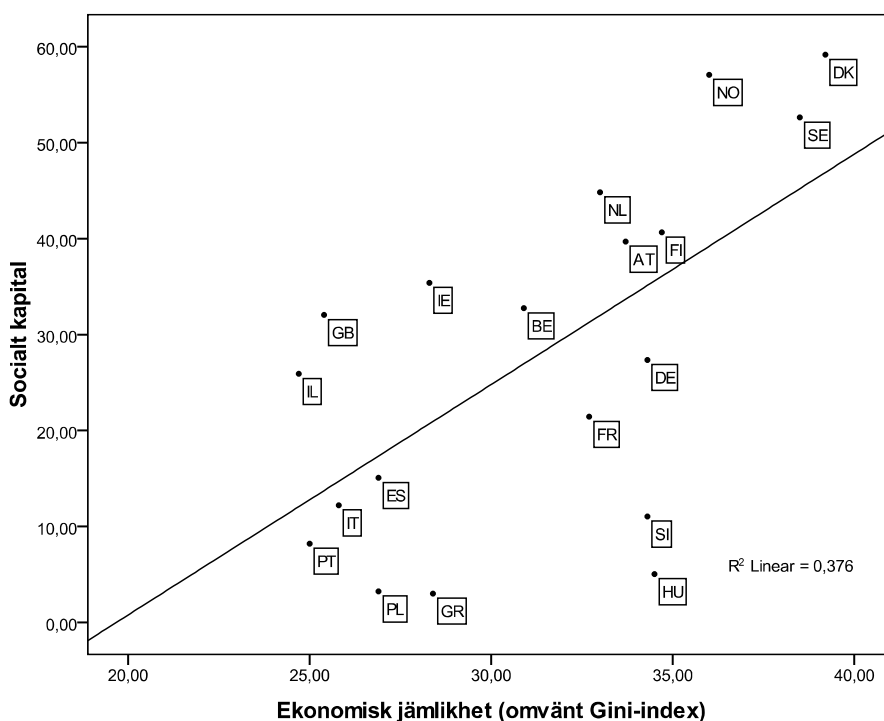
Ekonomisk jämlikhet och socialt kapital

I figur 6.1 ställs socialt kapital, bestående av tre indikatorer (socialt förtroende, socialt umgänge och deltagande i frivilliga föreningar) mot ekonomisk jämlikhet (mätt med hjälp av omvänt gini-index). Av figuren framgår att de länder där det sociala kapitalet är högt är även de mest ekonomiskt jämlika. Här finner vi främst de nordiska länderna samt Österrike och Nederländerna. Motsatsen i den andra ändan, d.v.s. lågt socialt kapital och ekonomisk ojämlikhet, är ett faktum i de östeuropeiska länderna men även i Grekland, Portugal, Italien och Spanien. Sambandet⁴² kan bedömas vara förhållandevis starkt ($r^2=0,376$, $p<0,05$). En snabb analys av det sociala kapitalets indikatorer var för sig visar att det finns ett linjärt samband mellan socialt förtroende och ekonomisk jämlikhet ($r^2=0,210$, $p<0,05$) samt deltagande i frivilliga föreningar och ekonomisk jämlikhet ($r^2=0,259$, $p<0,05$).

⁴² Eftersom det här är fråga om bivariata samband kan man inte säga något om kausalitet. I en bivariat regression är R^2 -värdet detsamma som kvadraten av korrelationskoefficienten, d.v.s. Pearsons r . I texten är detta anggett som (lilla) r^2 för att markera skillnaden till den förklarade variansen (stora) R^2 i multivariat regressionsanalys, och anger alltså huruvida det finns ett linjärt samband mellan de undersökta variablerna och vilken riktning sambandet har.

Sambandet mellan socialt umgänge och ekonomisk jämlikhet är dock inte signifikant ($r^2=0,017$, sig. 0,597). Vad detta beror på är inte klart, men man kunde tänka sig att starka privata nätverk har en större betydelse i sammanhang där ekonomisk ojämlikhet råder och där man inte kan förvänta sig att samhället ställer upp för de mindre bemedlade. Det är möjligt att familj, släkt och vänskapskretsar då kan fungera som stöd.

Figur 6.1 Ekonomisk jämlikhet och aggregerat socialt kapital (ESS 19)

Kommentarer: Schweiz och Tjeckien saknas eftersom frågan om deltagande i frivilliga föreningar inte ställts i dessa länder. Luxemburg finns inte med eftersom uppgifter om gini-värde saknas. $r^2=0,376$, $N=19$. Obs. Gini-skalan har omvänts för att riktningen skall vara den samma som för de andra variablerna som studeras i kapitlet.

När det gäller förhållandet mellan socialt förtroende och ekonomisk jämlikhet visar också Rothstein och Uslaner (2005: 48–49) att det är ojämlikhet som är den starkaste determinanten för generaliserat mellanmänniskt förtroende över tid (d.v.s. så att ju högre grad av ojämlikhet desto lägre mellanmänniskt förtroende). Däremot verkar motsatsen inte gälla: socialt förtroende har ingen relevant effekt på graden av ojämlikhet. Även i Rothstein och Uslaners undersökning återfinns de protestantiska länderna på toppen med både högt förtroende och hög grad av jämlikhet, medan länder med kommunistiskt förflutet och erfarenheter av inbördeskrig karaktäriseras av lågt förtroende och ojämlikhet. Förklaringar som författarna lyfter upp är att kommunismen gjorde det svårt för individerna att lita på någon utanför den närmaste (familje-)kretsen och att de protestantiska ländernas individualistiska politiska kultur bidragit till att höja graden av förtroende. Den kollektivistiska och hierarkiska kulturen i de katolska länderna leder, enligt Rothstein och Uslaner, till starkare förtroende för de närmaste grupperna, men inte generaliserat förtroende för folk i allmänhet (ibid.).

Avsaknad av korruption och socialt kapital

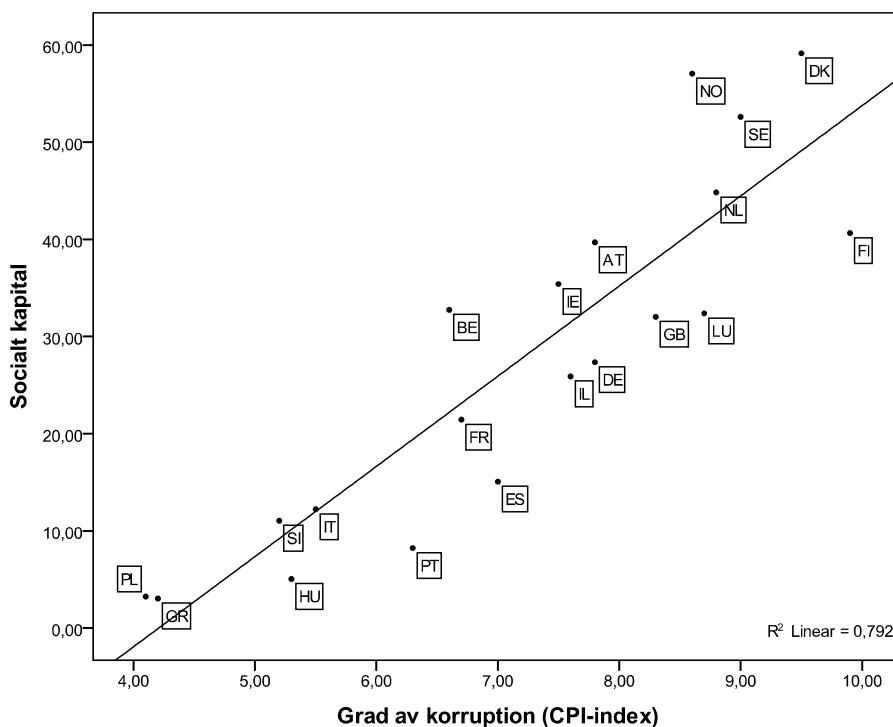
Rothstein och Uslaner visar vidare att det finns ett samband mellan grad av korruption och ojämlikhet. Man kan då även förvänta sig att det finns ett samband mellan socialt kapital och korruption. Enligt *The Corruption Perceptions Index* för år 2007, utförd av organisationen Transparency International, återfinns samtliga nordiska länder bland de tio minst korruperade länderna i världen.⁴³ Länder där graden av socialt förtroende är hög är mindre korruperade än länder med låg grad av förtroende. Enligt Uslaner är socialt förtroende kärnan i en miljö som kännetecknas av samarbetsvilja och gemenskap. Medan förtroende grundar på en optimistisk världsbild, så avslöjar

⁴³ Enligt detta index (2007) kommer Danmark och Finland på första plats (9,4). De övriga nordiska länderna rankas som 4. (Sverige 9,3), 6. (Island, 9,2) och 9. (Norge, 8,7). Källa: www.transparency.org.

korruption ett motsatt tankesystem med misstroende som underlag (Uslaner 2002: 242–243).

Sambandet mellan socialt kapital och korruption (figur 6.2) är $r^2=0,792$ och signifikant på 0,001-nivån. Ser man på de sociala kapitalets indikatorer var för sig så finns det ett starkt samband mellan socialt förtroende och grad av korruption ($r^2=0,845$, $p<0,001$) och deltagande i frivilliga föreningar och grad av korruption ($r^2=0,781$, $p<0,001$). Därtill är sambandet mellan socialt umgänge och grad av korruption signifikant ($r^2=0,577$, $p<0,001$) om än inte helt lika tydligt.

Figur 6.2 Grad av korruption och aggregerat socialt kapital (ESS 20)

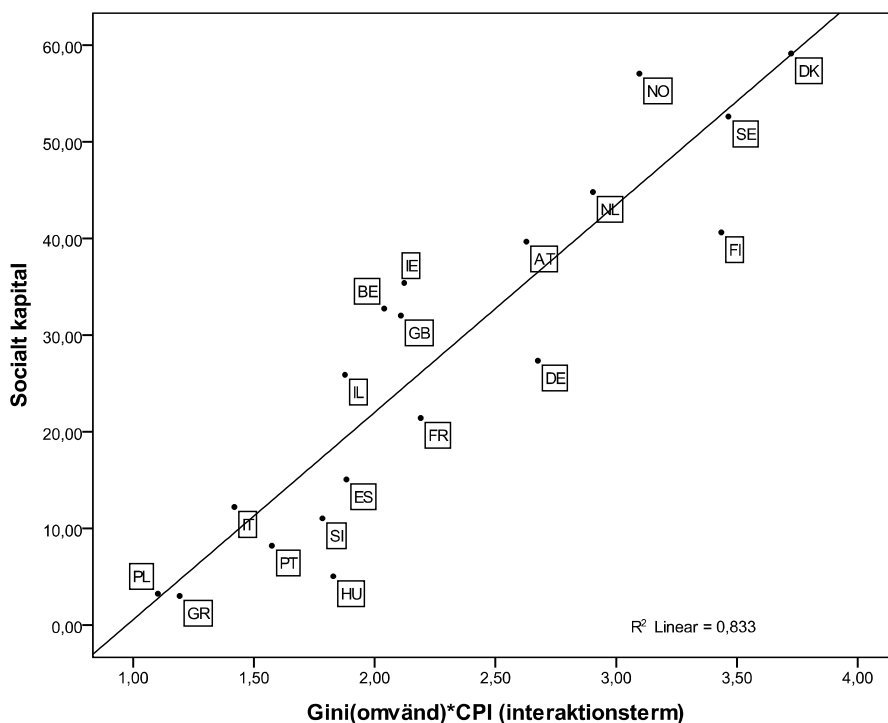

Kommentarer: Schweiz och Tjeckien saknas eftersom frågan om deltagande i frivilliga föreningar inte ställts i dessa länder. $r^2=0,792$, $N=20$.

Den sammanslagna effekten av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption och socialt kapital

För att ännu undersöka hur ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption tillsammans inverkar på den aggregerade nivån av socialt kapital inom ESS-länderna skapades en interaktionsterm av CPI- och de omvända gini-koefficienterna. Sambandet illustreras i figur 6.3.

Figur 6.3 Den sammanslagna effekten av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption och aggregerat socialt kapital i (ESS 19)

Kommentarer: Schweiz och Tjeckien saknas eftersom frågan om deltagande i frivilliga föreningar inte ställts i dessa länder. Luxemburg finns inte med eftersom gini-koefficient saknas. Interaktionstermen för den sammanslagna effekten av ekonomisk jämlikhet och grad av korruption har beräknats som (Omvänd gini*CPI)/100. $r^2=0,833$, $N=19$.

Sambandet mellan variablerna är tydligt och signifikant ($r^2=0,833$, $p<0,001$) och gäller även med avseende på socialt förtroende ($r^2=0,867$, $p<0,001$) och deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,782$, $p<0,001$). Den sammanlagda effekten av ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption på socialt umgänge är något mindre ($r^2=0,367$) men ändå signifikant på 0,01-nivån (sig. 0,006).

Sammantaget visar analyserna alltså att det finns ett klart samband mellan ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption (som ofta går hand i hand) och nivån av socialt kapital, vilket Rothstein och Uslaner också kommit fram till, och verifierar den första forskningshypotesen (*H1*). Avsaknad av korruption visar sig vara mer avgörande för nivån av socialt kapital än ekonomisk jämlikhet, men kan samtidigt vara svårare att uppnå än att minska ekonomisk ojämlikhet i samhället. Medan Rothstein och Uslaner (2005: 72) finner möjliga lösningar för att minska ekonomisk ojämlikhet (genom universella välfärdsprogram) har de, i likhet med många andra, en pessimistisk syn när det gäller att finna institutionella lösningar för att minska korruption: "Once the system gets there, it stays there" (ibid.).

6.2 Socialt kapital och politiskt deltagande på makronivån

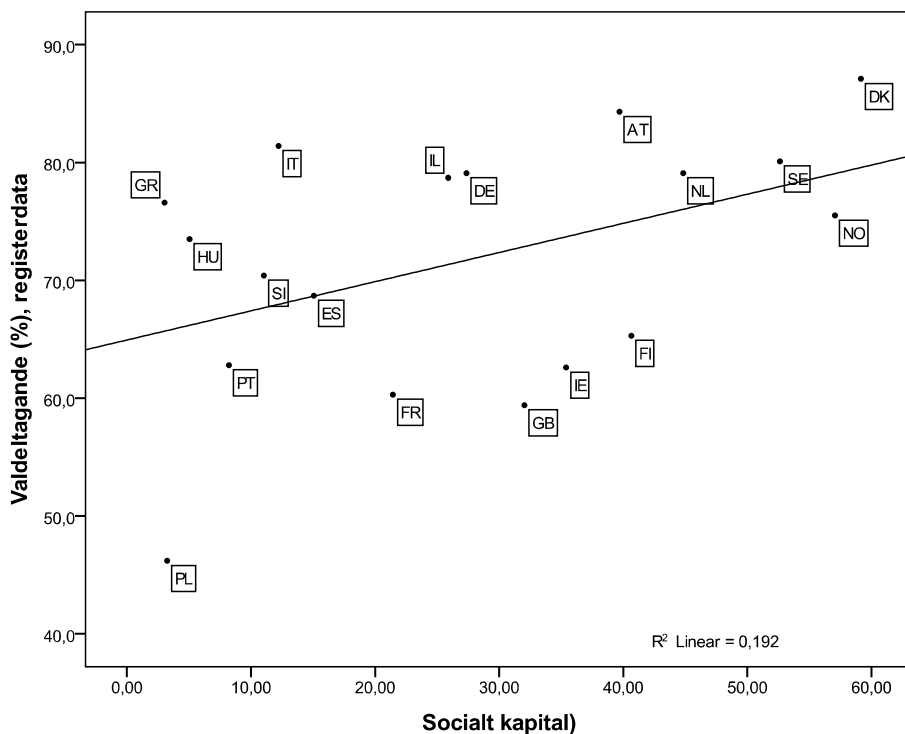
Den andra forskningshypotesen som presenterats handlar om det sociala kapitalets betydelse för politiskt deltagande av olika slag. Som redan framlagts har frågeställningen en makro- och en mikrodimension. I det följande undersöks makrodimensionen, d.v.s. om det finns ett linjärt samband mellan aggregerat (högt) socialt kapital och högt politiskt deltagande. Även här används scatterdiagram med länder som analysenheter. I figurerna redogörs endast för socialt kapital i form av den interaktionsterm som är en produkt av alla tre indikatorer (socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge), men test görs också för sambandet mellan de enskilda indikatorerna för socialt kapital och de olika formerna av politiskt deltagande.

Valdeltagande

I figur 6.4a ställs socialt kapital mot (det faktiska) valdeltagandet i 18 ESS-länder. Belgien och Luxemburg utesluts eftersom länderna har röstplikt och Schweiz och Tjeckien finns inte med på grund av att information om deltagande i frivilliga föreningar saknas.

Av figur 6.4a framgår att det inte finns något tydligt samband mellan aggregerat socialt kapital och valdeltagande ($r^2=0,192$, sig. 0,067). Samma analys utfördes också med hjälp av ESS-data, men resultatet är så gott som identiskt. I detta fall är sambandets styrka $r^2=0,194$ men det är inte heller signifikant (sig. 0,069).

Figur 6.4a Aggregerat socialt kapital och valdeltagande (ESS 18)

Kommentarer: Schweiz och Tjeckien saknas eftersom frågan om deltagande i frivilliga föreningar inte ställts i dessa länder. Belgien och Luxemburg finns inte med i länderna har röstplikt. $r^2=0,192$, sig. 0,067.

Ser man på de enskilda indikatorernas betydelse så finns heller inget samband mellan socialt förtroende och valdeltagande ($r^2=0,112$, sig. 0,174) eller socialt umgänge och valdeltagande ($r^2=0,040$, sig. 0,426), men däremot finns ett svagt men signifikant samband ($p<0,05$) mellan deltagande i frivilliga föreningar och valdeltagande på den aggregerade nivån ($r^2=0,217$, sig. 0,050).⁴⁴

I figur 6.4a har registerdata använts som bas eftersom detta data är mer korrekt än enkätmaterial. Grekland och Italien förefaller vara något avvikande fall, med högre valdeltagande än vad man kunde ha skäl att förvänta sig. Skillnaden är speciellt tydlig om man ser på ESS-materialet. Dessa länder har, som beskrevs i avsnitt 5.2, lagar som stadgar om röstplikt, även om sanktionerna är svaga eller obefintliga. Om man ändå på denna grund skulle utesluta Grekland och Italien från analysen (figur 6.4b) så visar sig sambandet mellan socialt kapital och valdeltagande faktiskt bli signifikant ($r^2=0,354$, sig. 0,015), liksom av de enskilda indikatorerna också socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar.⁴⁵

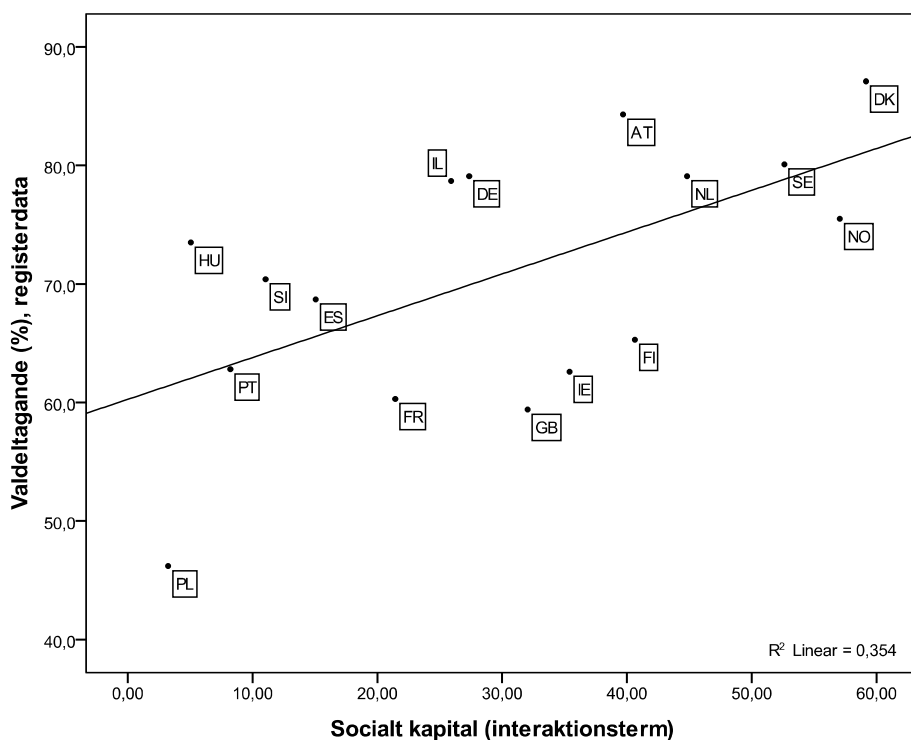
Ser man på ett punktdiagram med ESS-data som bas (figuren presenteras inte här) så är sambandet ännu starkare ($r^2=0,530$, $p<0,001$). För de enskilda indikatorerna gäller samma som för registerdata, d.v.s. socialt umgänge är inte signifikant medan deltagande i frivilliga föreningar och socialt förtroende är signifikanta på 0,001- respektive 0,01-nivån.⁴⁶

⁴⁴ För ESS-data gäller följande: socialt förtroende ($r^2=0,114$, sig. 0,171), socialt umgänge ($r^2=0,010$, sig. 0,676), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,187$, sig. 0,073).

⁴⁵ Socialt förtroende ($r^2=0,270$, sig. 0,039), socialt umgänge ($r^2=0,102$, sig. 0,227), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,404$, sig. 0,008).

⁴⁶ Socialt förtroende ($r^2=0,465$, sig. 0,004), socialt umgänge ($r^2=0,104$, sig. 0,214), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,545$, sig. 0,001).

Figur 6.4b Aggregerat socialt kapital och valdeltagande exkl. GR och IT (ESS 16)

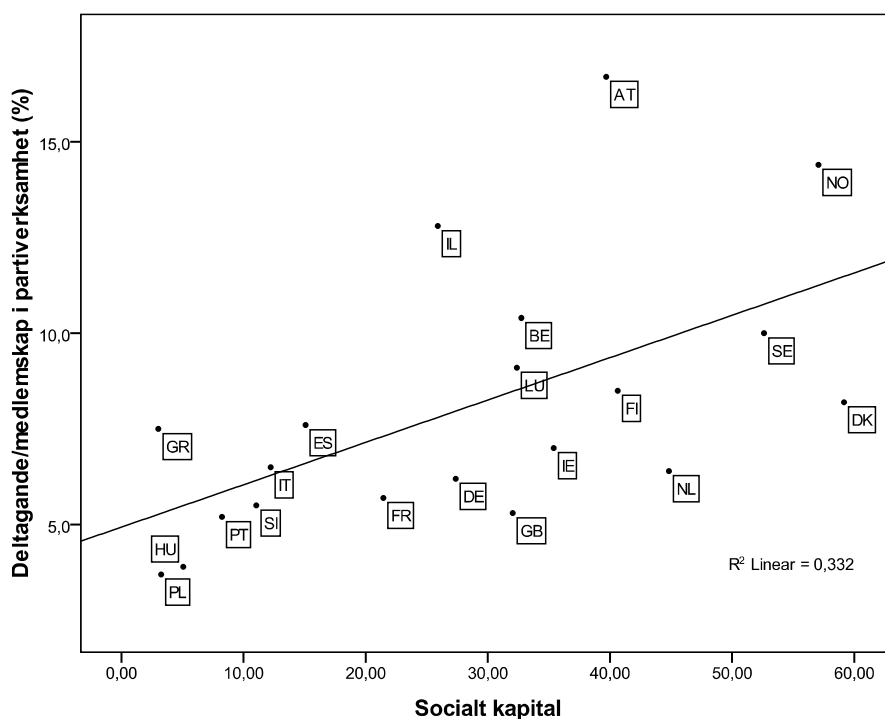

Frågan är då hur man ska förhålla sig till dessa resultat. Analyserna visar att även om det finns skillnader mellan ESS-materialet och officiella registerdata så ser relationen mellan variablerna likadan ut oberoende av vilket material som används. Då återstår att bedöma huruvida Grekland och Italien ska inkluderas i analyserna eller inte, med tanke på att de trots allt har en stor inverkan på den slutliga bedömningen om det sociala kapitalets relevans för valdeltagandet. Att länderna i punktfiguren kan ses som outliers, och att det dessutom finns en teoretisk motivering (formell röstplikt) till att de förefaller vara sådana, motiverar uteslutningen av dessa två länder när det gäller denna analys. Då kan man alltså med vissa förbehåll konstatera att det finns ett samband mellan socialt kapital (med undantag av indikatorn "socialt umgänge") och valdeltagande.

Deltagande i partiverksamhet

I figur 6.5 ställs socialt kapital mot deltagande i partiverksamhet. Variabeln "deltagande i partiverksamhet" grundar sig på frågan *Har du under de senaste 12 månaderna varit medlem eller deltagit i ett politiskt parti?* beaktats och beskriver alltså andelen (%) svarspersoner som antingen varit medlemmar eller deltagit i något politiskt parti under de senaste 12 månaderna innan enkätstudien utfördes. Här ingår även Belgien och Luxemburg, som p.g.a. röstplikten inte inkluderades i analysen om valdeltagande.

Figur 6.5 Aggregerat socialt kapital och deltagande i partiverksamhet (ESS 20)

Av figuren framgår att det finns ett statistiskt signifikant ($p < 0,01$) samband mellan socialt kapital och deltagande i partiverksamhet ($r^2 = 0,332$, sig. 0,008). Utesluter man Österrike, som både här och i tidigare forskning om partimedlemskap (se kap. 5, Mair & van Biezen 2001; Weldon 2006; Müller 2006) visar sig vara en tydlig outlier, så förbättras dessutom modellens anpassningsgrad något ($r^2 = 0,372$, $p < 0,01$), men inte så mycket att de skulle ha någon avgörande betydelse för tolkningen. Därför finns det heller ingen större orsak att utesluta Österrike ur analysen. De enskilda indikatorerna är också alla signifikanta: socialt förtroende och socialt umgänge är signifikanta på 0,05-nivån, och deltagande i frivilliga föreningar på 0,01-nivån.⁴⁷

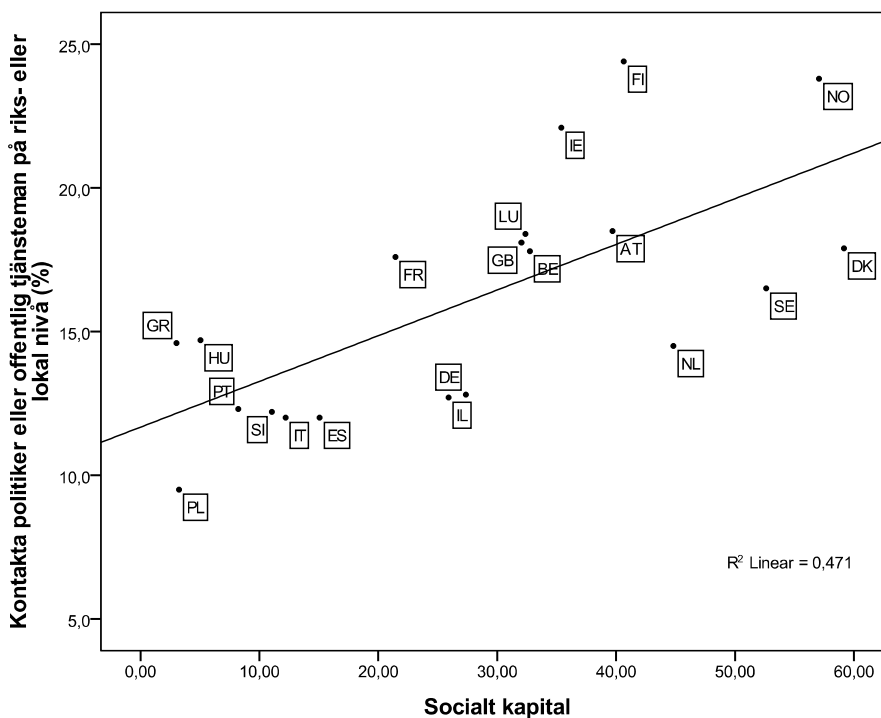
Att kontakta politiker eller tjänstemän

I figur 6.6 illustreras sambandet mellan aggregerat socialt kapital och kontaktandet av politiker eller offentliga tjänstemän på riksnivå eller lokal nivå och det framgår att det finns ett signifikant samband mellan socialt kapital och villigheten att kontakta politiker eller tjänstemän på den aggregerade nivån ($r^2 = 0,471$, $p < 0,001$). Socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar är positivt signifikanta på 0,001- respektive 0,01-nivån, medan sambandet mellan socialt umgänge och att kontakta politiker eller tjänstemän inte är signifikant.⁴⁸

⁴⁷ Socialt förtroende ($r^2 = 0,195$, sig. 0,050), socialt umgänge ($r^2 = 0,246$, sig. 0,026), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2 = 0,361$, sig. 0,005). Utan AT: socialt förtroende ($r^2 = 0,265$, sig. 0,024), socialt umgänge ($r^2 = 0,336$, sig. 0,009), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2 = 0,339$, sig. 0,009).

⁴⁸ Socialt förtroende ($r^2 = 0,508$, sig. 0,000), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2 = 0,435$, sig. 0,002), socialt umgänge ($r^2 = 0,181$, sig. 0,061).

Figur 6.6 Aggregerat socialt kapital och att kontakta av politiker (ESS 20)

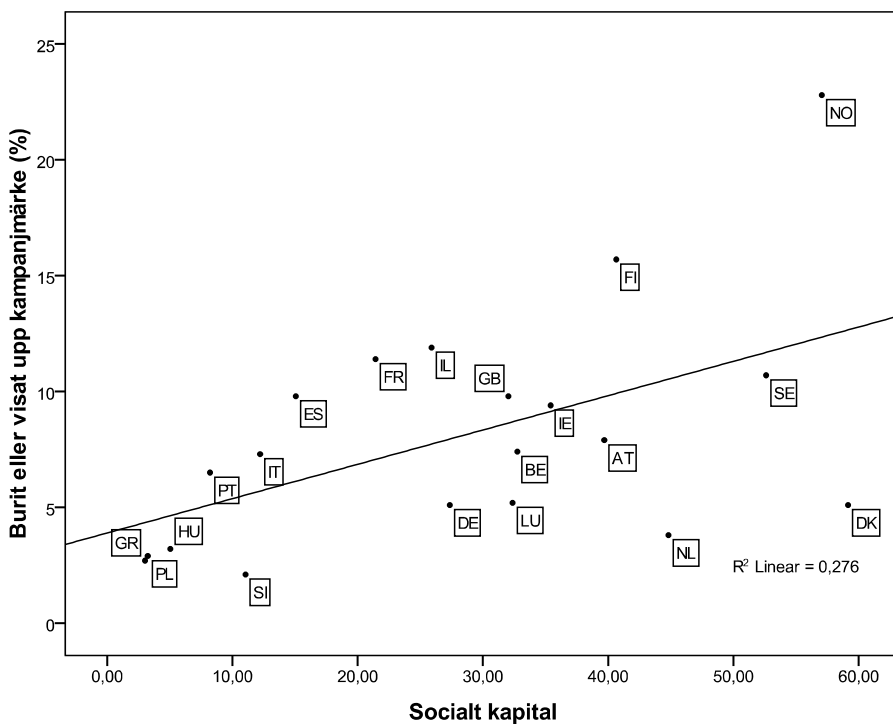
Burit eller visat upp kampanjmärke

Sambandet mellan aggregerat socialt kapital och att bära eller visa upp något kampanjmärke som en form av politiskt ställningstagande visas i figur 6.7. Sambandet mellan variablerna inte är helt tydligt, även om det är signifikant på 0,05-nivån ($r^2=0,276$, sig. 0,017). De enskilda indikatorerna för socialt kapital är alla signifikanta.⁴⁹ Här är det det sociala umgänget som har den starkaste förklaringskraften, men också det sociala förtroendet spelar en betydande roll. Deltagande i frivilliga

⁴⁹ Socialt förtroende ($r^2=0,350$, sig. 0,006), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,0197$, sig. 0,050), socialt umgänge ($r^2=0,393$, sig. 0,003).

föreningar framstår som mindre signifikant och faller strax innanför det 95-procentiga konfidensintervallet.

Figur 6.7 Aggregerat socialt kapital och att bära eller visa upp kampanjmärke (ESS 20)

Även denna punktfigur ger anledningen att studera vissa av länderna närmare. Om man å ena sidan ser till exempel på Norge som en outlier och exkluderar landet ur analysen (figur 6.7b) så blir sambandet osignifikant ($r^2=0,152$, sig. 0,090), men å andra sidan följer det norska exemplet den teoretiska förväntningen. Det genomsnittliga sociala kapitalet i landet är högt och deltagandet, i detta fall benägenheten att bära eller visa upp kampanjmärken är likväl högt.

Redan i den deskriptiva presentationen av det politiska deltagandet i ESS-länderna kunde man se att denna form av deltagande inte var så populär exempelvis i Danmark, där nivån av

socialt kapital trots allt visade sig vara högst. I Israel och Frankrike är det genomsnittliga sociala kapitalet lägre än ESS-genomsnittet, men de hör ändå till de länder där andelen svars personer som under det senaste året burit eller visat kampanjmärken var högst. Skulle man i stället se att det är Danmark som utgör ett avvikande fall så blir modellens anpassningsgrad betydligt bättre ($r^2=0,417$, $p<0,01$)⁵⁰.

Skänkt pengar till en politisk organisation eller en politisk grupp

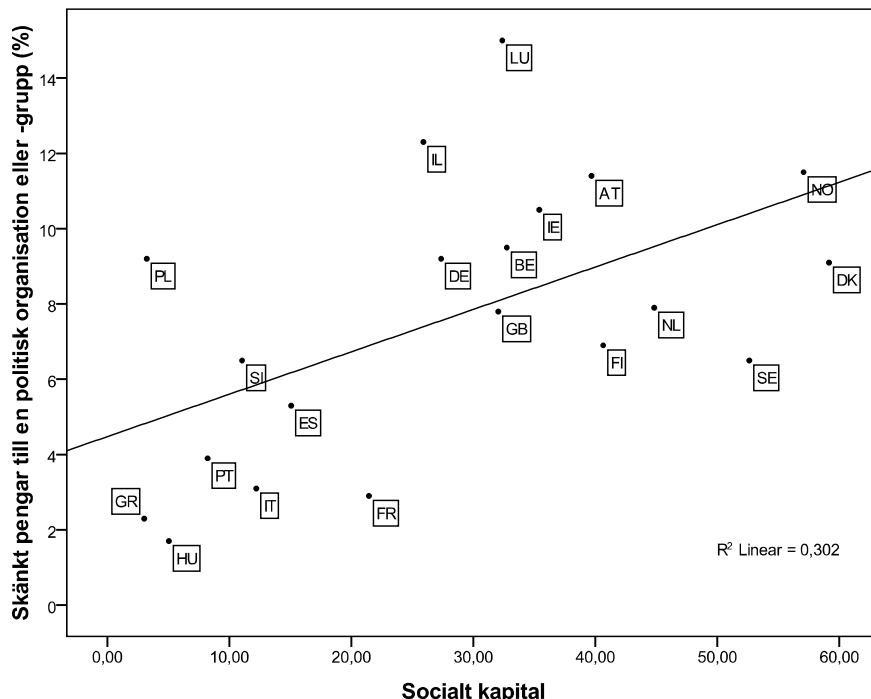
I det följande granskas sambandet mellan aggregerat socialt kapital och att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper (figur 6.8). Sambandet mellan variablerna ($r^2=0,302$) är signifikant ($p<0,05$). Nivån av deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge korrelerar med andelen av svars personerna som skänkt pengar till politiska organisationer eller -grupper men det finns inget tydligt samband när det gäller det sociala förtroendets betydelse. I detta fall faller signifikansen strax utanför det 95-procentiga konfidensintervall.⁵¹

Av figuren framgår därtill att länderna ordnar sig i två distinkta grupper, helt i linje med de hypoteser som ställts. Den ena gruppen består av länder där både det sociala kapitalet och benägenheten att donera pengar till politiska organisationer är lågt. Hit hör de östeuropeiska länderna och Medelhavsländerna, med undantag av Israel. I den andra gruppen är både det sociala kapitalet och deltagandet högt.

⁵⁰ Punktfiguren ger också anledning att kontrollera om en andragradsmodell bättre skulle fånga upp residualerna och således ge en bättre anpassningsgrad. Så är dock fallet enbart om Norge exkluderas ($r^2=0,348$, sig. 0,033). Den kubiska modellen som också testades var inte signifikant vare sig då Norge inkluderas eller exkluderas.

⁵¹ Socialt förtroende ($r^2=0,193$, sig. 0,053), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,368$, sig. 0,003), socialt umgänge ($r^2=0,179$, sig. 0,050).

Figur 6.8 Aggregerat socialt kapital och att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper (ESS 20)

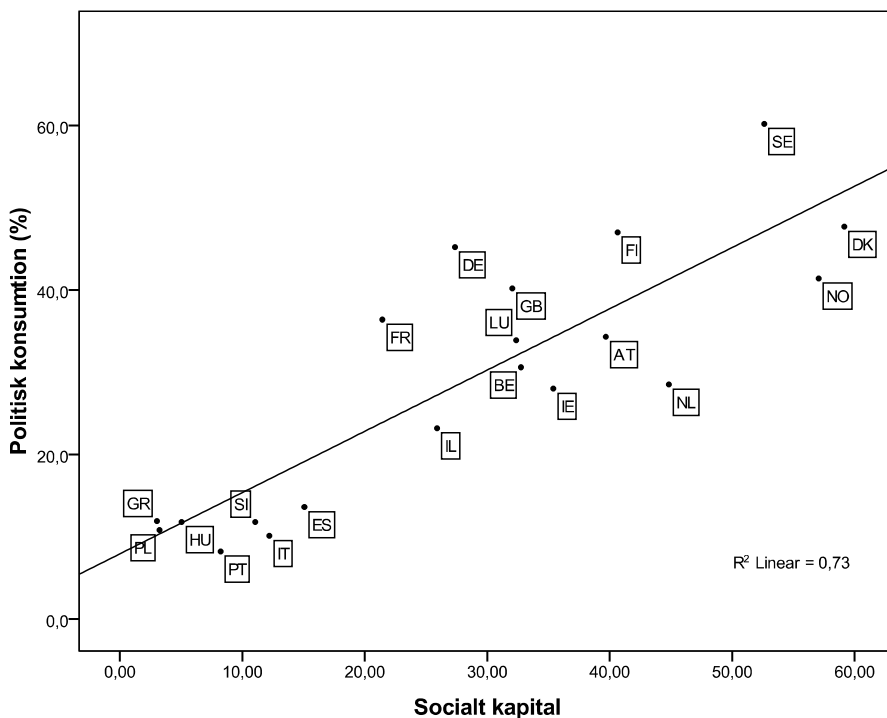
Politisk konsumtion

Tidigare diskuterades även icke-traditionella former av politiskt deltagande och den ökade betydelse som sådana former har fått under de senaste decennierna. I det följande granskas politisk konsumtion som en sådan form av deltagande (figur 6.9). Variabeln "politisk konsumtion" består av två olika enkätfrågor: *Har du under de senaste 12 månaderna gjort något av följande? Bojkottat vissa produkter och/eller Medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl* (d.v.s. andel (%) svarspersoner som antingen bojkottat vissa produkter eller medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, eller gjort både och).

Det råder ingen tvekan om att nivån av socialt kapital spelar en stark och signifikant roll för graden av politisk konsumtion bland ESS-

länderna ($r^2=0,730$, $p<0,001$). Av de enskilda indikatorerna för socialt kapital är socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar signifikanta på 0,001-nivån, medan socialt umgänge är signifikant på 0,01-nivån.⁵²

Figur 6.9 Aggregerat socialt kapital och politisk konsumtion (ESS 20)

Också här kan man se att länderna grupperar sig enligt förväntningen, d.v.s. länder med lågt socialt kapital och låg grad av politisk konsumtion (Östeuropa och Medelhavsländerna) och länder med högt socialt kapital och hög nivå av politisk konsumtion (Norden). Därtill

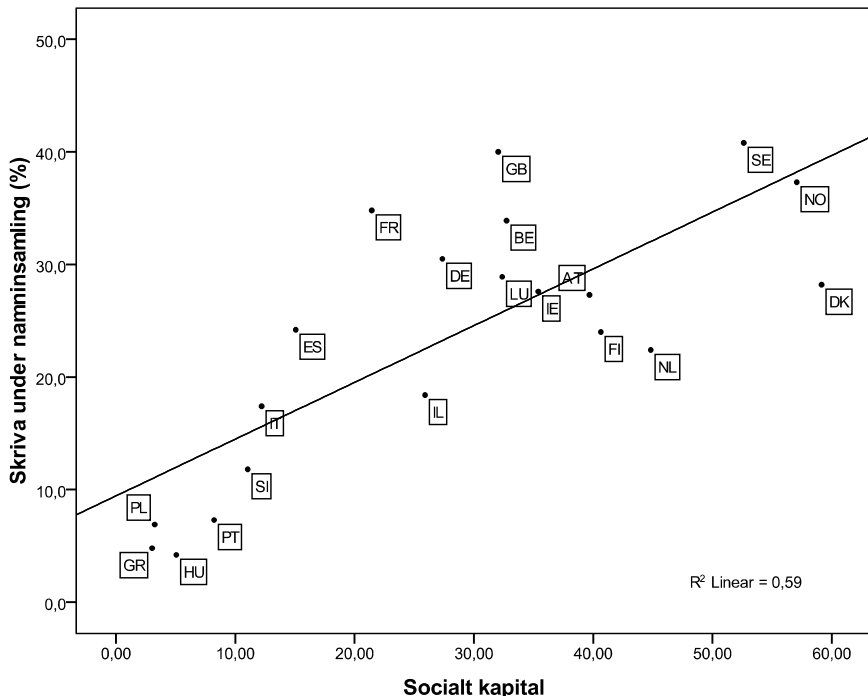
⁵² Socialt förtroende ($r^2=0,675$, sig. 0,000), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,736$, sig. 0,000), socialt umgänge ($r^2=0,318$, sig. 0,010).

kan man se att en grupp placerar sig ungefär i mitten (Centraleuropa och Israel).

Att skriva under namninsamlingar

I det följande undersöks i vilken utsträckning det finns ett samband mellan aggregerat socialt kapital och andelen svarspersoner i ESS-länderna som under det senaste året deltagit genom att skriva under en namninsamling. Genom figur 6.10 bekräftas att det finns ett samband mellan variablerna. Sambandet ($r^2=0,590$) är signifikant på 0,001-nivån.

Figur 6.10 Aggregerat socialt kapital och att skriva under namninsamlingar (ESS 20)

De enskilda indikatorerna för socialt kapital är också alla signifikanta på 0,001-nivån och deltagande i frivilliga föreningar ser ut att vara den viktigaste av de tre.⁵³

Deltagande i lagliga demonstrationer

I figur 6.11 anges sambandet mellan socialt kapital och andelen (%) svars personer i ESS-länderna som under *de senaste 12 månaderna deltagit i en laglig demonstration*. Sambandet visar sig vara både otydligt och osignifikant ($r^2=0,008$, sig. 0,705). Vissa av länderna uppvisar en förhållandevis hög nivå av deltagande i demonstrationer. För Frankrikes del har man bl.a. motiverat det förhållandevis höga protestdeltagandet med kulturella och historiska traditioner, svaga sociala grupper och bristen av kanaler för mer konventionella former av deltagande (Dalton 2006: 65–66). I ESS-materialet är deltagandet i demonstrationer därtill exceptionellt högt i Luxemburg, men också Spanien uppvisar en hög demonstrationsbenägenhet. Anpassningsgraden blir därför något bättre om man utesluter Spanien, Frankrike och Luxemburg som outliers, men sambandet blir ändå inte signifikant ($r^2=0,109$, sig. 0,195). Inte heller när det gäller de enskilda indikatorerna för socialt kapital så existerar något samband på aggregerade nivå med avseende på demonstrationsbenägenheten, vare sig om man inkluderar Spanien, Frankrike och Luxemburg eller inte.⁵⁴

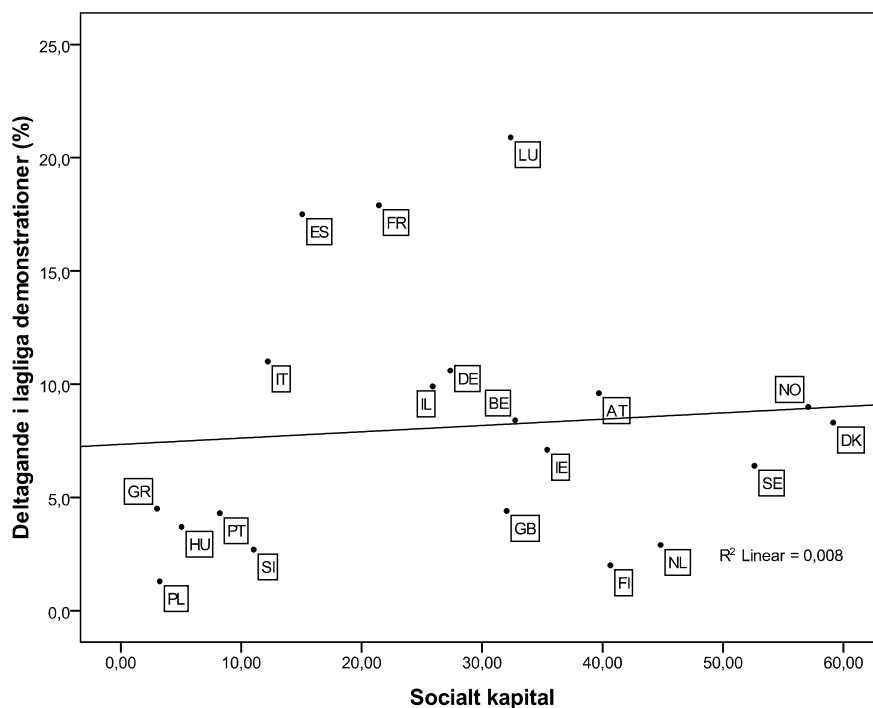
En tänkbar förklaring till att det inte förefaller finnas något samband mellan socialt kapital och deltagande i demonstrationer hänger ihop med dess annorlunda karaktär jämfört med andra, mer

⁵³ Socialt förtroende ($r^2=0,508$, sig. 0,000), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,672$, sig. 0,000), socialt umgänge ($r^2=0,505$, sig. 0,000). En kubisk funktion skulle också fånga upp residualerna något bättre än den linjära ($r^2=0,754$, sig. 0,000). Eftersom tolkningen dock försvåras om man utgår från en dylik polynomial trend förefaller det enklast att hålla sig till den linjära, eftersom den trots allt är signifikant.

⁵⁴ Socialt förtroende (alla 20 länder) ($r^2=0,003$, sig. 0,821), socialt förtroende (exkl. ES, LU och FR) ($r^2=0,060$, sig. 0,344), deltagande i frivilliga föreningar (alla 20 länder) ($r^2=0,030$, sig. 0,462), deltagande i frivilliga föreningar (exkl. ES, LU, FR) ($r^2=0,159$, sig. 0,113), socialt umgänge (alla 20 länder) ($r^2=0,113$, sig. 0,147), socialt umgänge (exkl. ES, LU och FR) ($r^2=0,162$, sig. 0,109).

organiserade former av deltagande och det civila samhället. Demonstrering handlar oftast uttryckligen om protest, missnöje och misstroende det är möjligt att denna aspekt förklarar varför till exempel socialt förtroende inte ökar benägenheten att delta i demonstrationer.

Figur 6.11 Aggregerat socialt kapital och deltagande i lagliga demonstrationer (ESS 20)

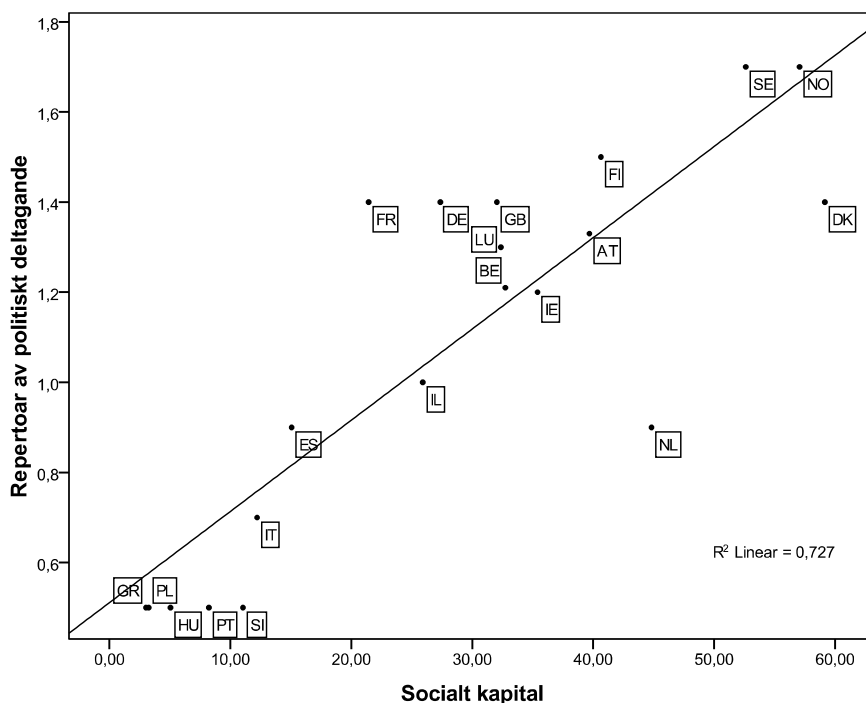
Repertoar av politiskt deltagande

Variabeln "repertoar av politiskt deltagande" består av 8 olika typer av politiskt deltagande⁵⁵, och eftersom det är en summavariabel så är det

⁵⁵ Repertoar av politiskt deltagande= Deltagande i partiverksamhet, skänkt pengar till en politisk organisation eller politisk grupp, kontaktat en politiker eller offentlig tjänsteman på riksnivå eller lokal nivå, burit upp något kampanjmärke, skrivit under en namnsamling, deltagit i en laglig demonstration, bojkottat vissa produkter,

de nationella medeltalen och inte procenttal som figur 6.12 grundar sig på. Genom figuren blir det klart att ju större reserv av socialt kapital ett land har, desto bredare är repertoaren av det politiska deltagandet ($r^2=0,727$, sig. 0,000). Även de enskilda indikatorerna var alla signifikanta på 0,001-nivån.⁵⁶

Figur 6.12 Aggregerat socialt kapital och repertoaren av politiskt deltagande (ESS 20)

Sammanfattningsvis kan man alltså, med smärre invändningar, verifiera den första delen i Hypotes *H2a* om att den politiska

medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl. Ländernas medeltal presenterades i figur 5.13. i avsnitt 5.2.

⁵⁶ Socialt förtroende ($r^2=0,681$, sig. 0,000), deltagande i frivilliga föreningar ($r^2=0,749$, sig. 0,000), socialt umgänge ($r^2=0,467$, sig. 0,000).

aktiviteten är högre i de länder där det aggregerade sociala kapitalet också är högt. Med "smärre invändningar" menas här att detta gäller både för repertoaren av deltagande och för de enskilda formerna av politiskt deltagande, med undantag av deltagande i lagliga demonstrationer och möjligtvis valdeltagandet. Här är det skäl att påminna om hänvisningen till Newton & Giebler (2008) som också bedömer valdeltagandet och deltagandet i demonstrationer som avvikande former när det gäller mönster i repertoaren. För valdeltagandets del ser sambandet ut att existera enbart om man exkluderar alla länder med röstplikt, inklusive Grekland och Italien där röstplikten inte är kopplad med sanktioner om man låter bli att rösta.

6.3 Skillnader på individnivån

I det följande granskas i vilken mån det sociala kapitalet inverkar på politiskt deltagande på individnivån. Undersökningen består av hierarkiska multivariata regressionsanalyser (logit) som görs dels för hela samplet och dels för de enskilda länderna. I modell 1 finns inledningsvis enbart de variabler som beskriver socialt kapital, d.v.s. socialt förtroende, deltagande i frivilliga föreningar samt socialt umgänge. I modell 2 inkluderas variabler som beskriver social bakgrund (kön, ålder och utbildning) och i modell 3 inkluderas slutligen ett antal "politiska attityd- och resursvariabler", d.v.s. variabler som i tidigare forskning visat sig ha betydelse för politiskt deltagande (politiskt intresse, politisk kunskap, partiidentifikation, förtroende för den representativa demokratins institutioner och förtroende för de implementerande institutionerna). Procentuella fördelningar för kön, ålder (5 åldersklasser) och utbildning (4 kategorier) när det gäller de olika formerna av deltagande har samlats i bilaga 4. Efter noggrant övervägande kommer interaktionstermen för socialt kapital inte att inkluderas i analyserna på individnivån. En korrekt användning av interaktionstermen skulle innebära att man förutom själva interaktionstermen också inkluderar alla enskilda indikatorer som interaktionstermen består av samt alla deras kombinationer. Med andra ord, om man inkluderar interaktions-

termen XZJ så borde även X, Z, J, XZ, XJ och ZJ ingå i regressionsmodellen (Brambor et al. 2006: 66, 70–71). Det test som gjordes visade att det förekom kraftig multikollinearitet och att interaktionstermen, förutom att själv ofta visa sig bli osignifikant, ”stal” signifikans från de övriga indikatorerna. Inte ens en standardisering av de relevanta variablerna kunde lösa detta problem, även om denna metod använts i vissa sammanhang (ibid.)

Valdeltagande

Inledningsvis studeras sambandet mellan socialt kapital och valdeltagande (med data från ESS), med kontroll för ett antal socioekonomiska bakgrundsvariabler och övriga politiska attityd- och resursvariabler (tabell 6.1). I Belgien och Luxemburg är valdeltagandet som bekant obligatoriskt och därför utesluts dessa ur analyserna. Grekland och Italien inkluderas även om de formellt har röstplikt med motiveringen att sanktionerna trots allt är svaga.

I modell 1 som endast innefattar indikatorerna för socialt kapital är alla koefficienter signifikanta. Koefficienten för socialt umgänge är i motsats till förväntningen negativ, d.v.s. individer som ofta umgås med vänner och bekanta är mindre benägna att rösta i val. Den andra modellen där bakgrundsvariablerna ingår har något bättre anpassningsgrad än den första modellen. Pseudofaktorn (Nagelkerkes R^2) ökar från 0,05 till 0,10 och χ^2 -värdena visar också på en liten förbättring av modellen. Hosmer-Lemeshow-testet visar dock att ingendera av modellerna 1 eller 2 har en särskilt bra anpassningsgrad, d.v.s. det finns en betydlig skillnad mellan de observerade och förväntade värdena. Det sociala umgänget förlorar sin förklaringskraft medan socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar kvarstår som signifikanta variabler. Den tredje och slutliga modellen innehåller därtill ett antal variabler som i tidigare forskning visat sig vara signifikanta för valdeltagande. Återigen förbättras modellens anpassningsgrad och Nagelkerkes R^2 ökar från 0,10 till 0,18 och modellen kan nu sägas predicera det verkliga förhållandet ganska bra. Socialt förtroende är inte längre signifikant, medan socialt umgänge blir signifikant på 0,01-nivån, dock fortsättningsvis med negativt

förtecken. Deltagande i frivilliga organisationer visar sig vara en stark determinant för valdeltagande, men av de variabler som ingår i analysen visar sig dock partiidentifikation bidra med mest förklaringskraft, vilket står helt i linje med tidigare forskning om valdeltagande. Att känna starka band till något visst parti bidrar med samhörighetskänsla med andra likasinnade och det förenklar också valet av hur man ska rösta. Därtill fungerar partierna som mobiliserare av väljarna (Bengtsson 2007: 106).

Alla de variabler som representerar social bakgrund är statistiskt signifikanta. Att egenskaper som kan betecknas som personliga resurser eller social status (t.ex. utbildning och politisk kunskap) ökar valdeltagandet har varit känt sedan länge, liksom också effekten av ålder och kön (Bengtsson 2007: 104–105). De procentuella fördelningarna ser något annorlunda ut än i regressionsanalyserna där också olika kontrollvariabler ingår. Andelen män som röstat i det senaste valet var 81 procent och andelen kvinnor 80 procent. Valdeltagandet är störst inom åldersklassen 50–64-åringar (87 %) och när det gäller utbildningen hos individer med högre högskoleexamen (88 %) (bilaga 4).

En stark determinant är även intresse för politik. Att inkludera politiskt intresse som en förklarande variabel kan med befog kritiserars, eftersom det kan uppfattas som tautologiskt att förklara att man deltar politiskt eftersom man är intresserad av politik, och det inte blir klart varför vissa individer är mer intresserade än andra (Bengtsson 2007: 109). Samtidigt bidrar dock inkluderandet av variabeln ett starkt test av modellen och de övriga variabelernas signifikans. Denna analys tyder på att också tillit till de politiska institutionerna (både de representativa och de implementerande) ökar sannolikheten för att rösta, vilket också står i samklang med tidigare forskning (se t.ex. Grönlund & Setälä 2007).

Tabell 6.1 Determinanter för valdeltagande inom ESS. Logistisk regression.

	VALDELTAGANDE								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
<i>konstant</i>	0,958	(581,221)	***	-1,236	(209,824)	***	-1,374	(223,083)	***
socialt förtroende ⁱ	0,079	(116,609)	***	0,056	(54,537)	***	-0,006	(0,430)	
deltagande i frivilliga föreningar ⁱⁱ	0,238	(606,823)	***	0,210	(431,264)	***	0,163	(247,257)	***
socialt umgänge ⁱⁱⁱ	-0,220	(52,234)	***	-0,051	(2,571)		-0,092	(7,413)	**
Social bakgrund									
kön ^{iv}				0,024	(0,654)		-0,128	(17,413)	***
ålder				0,031	(1000,698)	***	0,025	(567,718)	***
utbildning				0,068	(245,741)	***	0,041	(77,040)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse ^v							0,556	(267,929)	***
subjektiv politisk kunskap ^{vi}							0,196	(30,654)	***
partidentifikation ^{vii}							0,852	(707,970)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner ^{viii}							0,043	(90,089)	***
förtroende för de implementerande institutionerna ^{ix}							0,017	(16,474)	***
N	34495			34473			33473		
Percent correctly predicted	82,4			82,4			82,7		
Model Chi-sq.	1008,63			2105,31			3866,38		
Hosmer-Lemeshow ^x	27,527 (sig. 0,001)			43,159 (sig. 0,000)			12,595 (sig. 0,127)		
-2 Log likelihood	31124,16			30027,49			28266,41		
Nagelkerke R ²	0,05			0,10			0,18		

Kommentarer: se fotnot⁵⁷

⁵⁷ Ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. För detaljer beträffande frågornas formulering och kodning se bilaga 1.

ⁱ skala 0–10, 0= inget förtroende alls, 10= fullständigt förtroende

ⁱⁱ skala 0–11 (antal föreningar)

ⁱⁱⁱ 0 (referensgrupp) = mindre än fler gånger i månaden (0–2),

1= minst en gång i veckan (3–4)

^{iv} 0 (referensgrupp) kvinna, 1= man

^v 0 (referensgrupp) ointresserad, 1= intresserad

^{vi} 0 (referensgrupp) låg kunskapsnivå, 1= hög kunskapsnivå

^{vii} Finns det något särskilt parti som du känner att du står närmare till än något annat parti? 0=nej, 1=ja

^{viii} skala 0–20, 0= inget förtroende alls, 20= fullständigt förtroende

^{ix} skala 0–20, 0= inget förtroende alls, 20= fullständigt förtroende

I tabell 6.2 sammanfattas situationen (enbart modell 3) för de olika ESS-länderna. Variabler som har en signifikant ($p < 0,05$), positiv effekt på valdeltagande betecknas (+) och variabler som är signifikanta men har en negativ riktning betecknas (-). Frågorna om deltagandet i frivilliga föreningar ställdes på ett avvikande sätt för Tjeckien och Schweiz och har därför inte inkluderats i den internationella databasen. Länderna finns med i analyserna, men för dessa saknas alltså variabeln "deltagande i frivilliga föreningar". Av de variabler som beskriver socialt kapital har deltagande i frivilliga föreningar klart störst betydelse. Variabeln är signifikant och positiv för nio länder. Socialt förtroende är signifikant endast i Schweiz, och Storbritannien. Socialt umgänge är däremot inte en signifikant variabel för valdeltagandet i något av länderna.

Av bakgrundsvariablerna är åldern den viktigaste variabeln och är signifikant (och positiv) i 16 länder. Utbildning har en signifikant effekt i 11 länder. Totalt sett framstår partiidentifikationen som den klart viktigaste variabeln och är signifikant i alla länder. Förtroende för den representativa demokratins institutioner är en viktig variabel i fem av länderna men förtroendet för de implementerande institutionerna saknar betydelse för valdeltagandet. Det är skäl att påminna om att en del av variationen mellan länderna möjligtvis kan föras tillbaka till avstånd till det senaste valet (se avsnitt 4.3.1). Enligt en undersökning av Grönlund & Setälä (2007) gällande effekten av legitimitet, förtroende och valdeltagande blir förklaringsgraden de facto mycket större med hårddata för valdeltagande än den proportion av den totala variationen som fås med hjälp av enkätdata.

× Hosmer-Lemeshow-test för modellens anpassningsgrad. I tabellen anges χ^2 -värde (signifikans). Observera att principen är det omvända jämfört med då man prövar en nollhypotes: en signifikansnivå *över* 0,05 innebär ett godkännande av modellen. För att förkasta en nollhypotes måste effekten av en variabel vara större än vad som kan förklaras av slumpen (vanligen $p < 0,05$). För att en modell ska godkännas av Hosmer-Lemeshow-testet får skillnaden mellan observerade och förväntade värden *inte* vara större än vad som kunde förklaras av slumpen (se Field 2005: 254).

Tabell 6.2 Signifikanta determinanter för valdeltagande inom 20 ESS-länder

	AT	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital										
socialt förtroende		+							+	
delt.frivilliga föreningar				+	+		+	+	+	
socialt umgänge										
Social bakgrund										
kön	-			-					-	
ålder	+	+		+	+	+	+	+	+	+
utbildning	+		+	+		+	+			
Politiska variabler										
politiskt intresse	+	+	+	+	+			+	+	
subjektiv politisk kunskap		+								
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner				+			+			
förtroende för de implementerande institutionerna										
N	1791	1538	1119	2496	1330	1226	1685	1224	1857	2127
Percent correctly predicted	88,8	77,4	70,3	87,0	94,3	81,7	83,1	77,2	76,8	91,6
Model Chi-sq.	200,1	398,6	186,5	340,9	80,0	234,2	214,9	169,5	308,0	102,8
-2 Log likelihood	1049,5	1464,2	1246,2	1631,3	502,6	992,3	1354,5	1202,7	1841,3	1125,8
Nagelkerke R ²	0,21	0,33	0,21	0,23	0,17	0,28	0,20	0,19	0,22	0,18
	HU	IE	IL	IT	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital										
socialt förtroende										
delt.frivilliga föreningar		+			+	+			+	
socialt umgänge										
Social bakgrund										
kön									-	
ålder		+	+			+	+	+	+	+
utbildning	+		+			+	+	+		+
Politiska variabler										
politiskt intresse	+	+	+		+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap	+									
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner						+	+			+
förtroende för de implementerande institutionerna										
N	1393	1702	1873	988	2135	1914	1674	1193	1751	1200
Percent correctly predicted	83,8	82,6	82,8	90,8	87,4	85,4	70,7	77,9	88,2	82,4
Model Chi-sq.	192,9	191,4	255,0	67,2	230,8	259,7	223,2	259,5	162,3	160,9
-2 Log likelihood	1035,7	1424,2	1528,5	540,2	1378,5	1365,0	1854,4	1083,8	1114,2	985,4
Nagelkerke R ²	0,22	0,17	0,21	0,14	0,19	0,22	0,18	0,29	0,17	0,20

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att ha röstat. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

Deltagande i partiverksamhet

I följande regression undersöks sambandet mellan socialt kapital och deltagande i partiverksamhet. Kodningen är gjord så att 0 anger att man varken varit medlem, deltagit eller arbetat och 1 anger om man antingen varit medlem, deltagit eller arbetat i ett politiskt parti. I övrigt byggs modellerna upp på samma sätt som i analyserna av valdeltagandet.

Medan inte mycket kan sägas om Modell 1 som sådan eller om skillnaden mellan Modell 1 och Modell 2 (ingendera modellen har en bra anpassningsgrad) så ger Modell 3 en betydligt bättre anpassningsgrad om man ser på Hosmer-Lemeshow-testet, pseudofaktorn och χ^2 -värdena. Regressionskoefficienten för socialt förtroende blir i den tredje modellen signifikant på 0,05-nivån, men riktningen är inte den förväntade, d.v.s. individer vars sociala förtroende är lägre är mer benägna att delta i partiverksamhet.

Som det framkommit i tidigare kapitel så har man i forskningen om socialt kapital inte varit helt entydig när det gäller det kausala förhållandet mellan socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar. Deltagande eller medlemskap i politiska partier är inte substantiellt avvikande från deltagande i övriga frivilliga föreningar (partierna kan ses som föreningar och deltagandet är likväl frivilligt) så man kan förmoda att samma skepticism gäller i detta sammanhang. Därtill verkar inte den självselektionsprocess som antagits vara orsaken till att mer tillitsfulla individer är mer benägna att delta i frivilliga föreningar gälla för deltagande i partiverksamhet (jfr t.ex. Stolle & Hooghe 2003).

Socialt umgänge är en signifikant variabel och betakoefficienten (logit-värdet) berättar att de som ofta träffar släktingar och bekanta (minst flera gånger i månaden) deltar oftare också i partiverksamhet. Precis som för valdeltagandet ser deltagande i frivilliga föreningar ut att ha en stark mobiliserande kraft. Alla bakgrundsvariabler visar sig också vara signifikanta: män är betydligt oftare aktiva som partimedlemmar än kvinnor, och deltagandet ökar med åldern. 10 procent av de manliga och 5 procent av de kvinnliga svarspersonerna uppgav sig ha deltagit i eller arbetat för ett politiskt parti, och av ålderskategorierna är man mest aktiv inom gruppen 50-

-64-åringar (11 %). I de övriga åldersklasserna ligger deltagandet på under 10 procent. Utbildning är negativt förknippat med partiaktivism, men det kan, vilket Bengtsson (2007: 151) håller för sannolikt, bero på att äldre generationer med generellt lägre formell utbildning oftare är medlemmar och deltar i partverksamhet. Ser man emellertid på de procentuella fördelningarna för fyra utbildningskategorier så är partiaktivismen ändå mest utbredd bland svars personer med högre högskoleexamen.

Tabell 6.3 Determinanter för deltagande i partiverksamhet inom ESS. Logistisk regression.

	DELTAGANDE I PARTIVERKSAMHET								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
<i>konstant</i>	-3,245	(2665,915)	***	-4,326	(1423,064)	***	-4,849	(1418,212)	***
socialt förtroende	0,018	(3,097)		0,012	(0,232)		-0,027	(5,252)	*
deltagande i frivilliga föreningar	0,315	(1303,148)	***	0,304	(1094,739)	***	0,264	(768,756)	***
socialt umgänge	0,180	(17,778)	***	0,265	(37,260)	***	0,246	(30,449)	***
Social bakgrund									
kön				0,454	(135,039)	***	0,244	(35,491)	***
ålder				0,014	(124,366)	***	0,005	(16,494)	***
utbildning				0,014	(7,575)	***	-0,025	(20,546)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,883	(289,449)	***
subjektiv politisk kunskap							0,426	(99,643)	***
partiidentifikation							1,358	(615,718)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner							0,011	(3,554)	
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,003	(0,253)	
N	36032			36032			36032		
Percent correctly predicted	91,3			91,3			91,3		
Model Chi-sq.	1435,61			1699,21			3362,26		
Hosmer-Lemeshow	32,331 (sig. 0,000)			18,190 (sig. 0,020)			6,306 (sig. 0,613)		
-2 Log likelihood	19933,75			19670,14			18007,10		
Nagelkerke R ²	0,09			0,10			0,20		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Partiidentifikationens betydelse för deltagandet torde vara tämligen självklar. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap är också signifikanta determinanter för deltagande i partier, medan förtroende för den representativa demokratins institutioner och de implementerande institutionerna i detta fall saknar förklaringskraft.

I tabell 6.4 återges variablernas signifikans för 22 ESS-länder. Här ingår alltså även Belgien och Luxemburg som föll bort i analysen om valdeltagandet. Av de inkluderade variablerna visar sig deltagande i frivilliga föreningar vara en betydande determinant för partiaktivism i alla de länder som ingår. Socialt förtroende saknar betydelse i alla länder förutom Grekland, där sambandet är signifikant och negativt. Socialt umgänge ser inte heller ut att öka förklaringskraften nämnvärt förutom i Tyskland, Storbritannien, Grekland och Israel.

Betydelsen av de sociala bakgrundsvariablerna varierar och det är svårt att dra några klara slutsatser. Ålder är signifikant i sju länder och utbildningen i åtta länder – åldern positivt (förutom i Grekland där det är negativt) och utbildningen negativt (förutom i Storbritannien där utbildningen ökar sannolikheten för att delta i partiverksamhet). Partiidentifikationen som redan visade sig vara en stark determinant är signifikant i alla länder med undantag av Frankrike.

Politiskt intresse ökar benägenheten att delta i partiverksamhet i alla länder förutom Ungern, och subjektiv politisk kunskap i tretton länder. När det gäller det institutionella förtroendet är resultaten tvetydiga. Förtroende för den representativa demokratins institutioner är positivt signifikant i Tjeckien, Finland, Nederländerna och Sverige medan förtroende för de implementerande institutionerna endast har betydelse i Luxemburg.

Tabell 6.4 Signifikanta determinanter för att delta i partiverksamhet inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende delt.frivilliga föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge					+					+	+
Social bakgrund											
kön	+										
ålder	+							+		+	-
utbildning	-	-				-		-		+	-
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap				+	+	+	+		+	+	+
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner				+				+			
förtroende för de implementerande institutionerna											
N	1866	1518	1812	1135	2595	1362	1269	1820	1361	1912	2242
% correctly pred.	83,2	88,6	92,0	95,8	93,4	91,3	92,2	91,0	94,0	94,6	92,3
Model Chi-sq.	344,9	181,7	130,1	65,3	244,0	114,8	156,6	222,7	130,6	139,7	240,6
-2 Log likelihood	1456,5	903,4	880,4	332,4	1006,0	697,3	572,6	893,3	494,5	662,4	1012,5
Nagelkerke R ²	0,27	0,22	0,16	0,19	0,24	0,18	0,266	0,25	0,25	0,21	0,24
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende delt.frivilliga föreningar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge			+								
Social bakgrund											
kön			+						+		
ålder					+	+				+	
utbildning		-								-	
Politiska variabler											
politiskt intresse		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap				+		+	+	+		+	+
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner						+				+	
förtroende för de implementerande institutionerna					+						
N	1402	1704	1943	1007	968	2160	1975	1715	1228	1791	1247
% correctly pred.	95,8	92,9	85,2	92,9	87,9	93,2	85,8	95,6	94,3	89,6	93,7
Model Chi-sq.	53,0	181,6	214,2	128,2	122,2	141,3	250,6	116,7	148,8	214,2	124,9
-2 Log likelihood	442,6	707,0	1388,2	390,4	583,6	927,3	1386,7	499,5	404,9	1014,4	458,6
Nagelkerke R ²	0,13	0,25	0,19	0,30	0,23	0,16	0,21	0,22	0,31	0,23	0,26

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

Att kontakta politiker eller offentliga tjänstemän på riksnivå eller lokalnivå

Det sociala kapitalets och de övriga determinanternas samband till att kontakta politiker eller tjänstemän redogörs i tabell 6.5. Samtliga modellers anpassningsgrad kan godkännas, men den blir klart bättre för varje steg. Deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge är signifikanta på 0,001-nivån i samtliga tre modeller och ökar således benägenheten att kontakta politiker.

Tabell 6.5 Determinanter för att kontakta av politiker eller tjänstemän inom ESS. Logistisk regression.

	KONTAKTA POLITIKER ELLER TJÄNSTEMÄN								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-2,102	(227,028)	***	-3,230	(1481,970)	***	-3,047	(1188,950)	***
socialt förtroende	-0,013	(3,180)		-0,027	(12,653)	***	-0,038	(20,140)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,261	(1386,962)	***	0,225	(951,176)	***	0,203	(745,366)	***
socialt umgänge	0,166	(28,359)	***	0,189	(35,264)	***	0,178	(30,517)	***
Social bakgrund									
kön				0,327	(128,986)	***	0,188	(39,862)	***
ålder				0,006	(49,114)	***	0,002	(3,291)	
utbildning				0,063	(253,616)	***	0,036	(75,973)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,540	(250,400)	***
subjektiv politisk kunskap							0,363	(133,966)	***
partiidentifikation							0,366	(132,716)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner							0,014	(10,433)	***
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,024	(34,226)	***
N	35938			35398			35398		
Percent correctly predicted	82,6			82,7			82,8		
Model Chi-sq.	1525,67			1923,48			2764,78		
Hosmer-Lemeshow	15,325 (sig. 0,053)			8,693 (sig. 0,369)			4,564 (sig. 0,803)		
-2 Log likelihood	31727,01			31329,20			30487,91		
Nagelkerke R ²	0,07			0,09			0,12		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Motsägelsefullt är emellertid att socialt förtroende är signifikant men negativt förknippat även med denna aktivitetsform. Man kunde förvänta att lågt förtroende för människor i allmänhet också innebär lågt förtroende för politiker och tjänstemän (se avsnitt 2.3.2 för mer utförlig diskussion). Om man inte litar på politikerna och tjänstemännen så förefaller det naturligt att inte vilja kontakta dem i något som helst ärende, medan högt förtroende leder till att man ser detta som en bra påverkningskanal (vilket också bekräftas om man ser på effekten av "förtroende för den representativa demokratins institutioner").

Här visar det sig dock att de är de individer som hyser ett lågt socialt förtroende som oftare kontaktar politiker och tjänstemän. Förklaringarna till att sambandet ser ut som de gör förblir spekulativa. Muhlberger (2003: 4) resonerar att det är möjligt att generaliserat mellanmänniskt förtroende inte ökar det politiska deltagandet eftersom det kan innehålla element som både gynnar och hämmar deltagandet. Å ena sidan borde en tillitsfull individ mer sannolikt tro på fördelarna och effekten av kollektivt handlande, men om man å andra sidan litar på politikerna och de lokala tjänstemännen så kan det upplevas att det inte finns ett behov att kontakta dem.

Som Rothsteins svenska studie visar så ser det ut att finnas ett samband mellan hur medborgarna uppfattar de implementerande institutionerna, och i vilken grad man säger sig kunna lita på folk i allmänhet eftersom folk vanligen har oftare kontakt med förvaltningsinstitutionerna och de implementerande institutionerna än de representativa institutionerna (Rothstein 2003: 172–184). Det är möjligt att någon del av förklaringen finns i detta samband. Som analysen visar så har även regressionskoefficienten för "förtroende för de implementerande institutionerna" negativt förtecken.

Yttermera visar analysen att män kontaktar politiker och tjänstemän i större utsträckning än kvinnor. 19 procent av männen och 14 procent av kvinnorna uppgav sig ha kontaktat en politiker eller tjänsteman under de senaste tolv månaderna. Utbildningen är också en signifikant variabel (över en fjärdedel av respondenterna med högre högskoleexamen hade kontaktat politiker eller tjänstemän medan andelen var mellan 10 och 17 procent i de övriga kategorierna), men åldern saknar statistisk betydelse. Den procentuella fördelningen visar

att 35–49-åringarna är de mest aktiva (20 %) medan 18–25-åringarna var minst aktiva (11 %) när det gäller att kontakta politiker eller tjänstemän. Aktiviteten bland över 65-åriga svarspersoner var på samma nivå som inom den yngsta ålderskategorin (12 %).

Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och parti-identifikation är alla starka determinanter för att man väljer att kontakta politiker eller tjänstemän. Man kan anta, och som redan konstaterats så bekräftar regressionsanalysen detta antagande, att folk som har ett högt förtroende för den representativa demokratis institutioner tenderar att oftare använda denna påverkningsskanal, eftersom de förväntar sig att politiker och tjänstemän är lyhörda och att deras ärenden tas på allvar. Däremot är det personer som i lägre grad litar på de implementerande institutionerna som är mer benägna att kontakta politiker och tjänstemän. Vad detta beror på är inte helt klart, men ett förslag på förklaring utgår från en konsumentaspekt där individerna är mera konsumenter när det gäller den implementerande sidan (poliser och domstolar), i motsats till mandataspekten när det gäller den representativa demokratis institutioner (politiker och parlament). När det gäller politiker och parlament har individerna snarare en roll som fullmaktsgivare. Det kan tänkas vara mer sannolikt att man kontaktar politiker eller tjänstemän om man är missnöjd med polisens och domstolarnas verksamhet, men att behovet är mindre när det gäller den representativa sidan (se även Rothstein 2003: 172–184).

Det är därtill mer sannolikt att man kontaktar politiker om man litar på dem, medan myndigheter ibland måste kontaktas oberoende (om man exempelvis anser sig ha blivit felaktigt eller orättvist bemött). Dessvärre kan inte detta antagande bekräftas fullt ut eftersom den beroende variabeln i detta avseende endast avser politiker och/eller tjänstemän och inte poliser/domstolar.

Tabell 6.6 Signifikanta determinanter för att kontakta politiker eller tjänstemän inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende		-						-	-		-
delt.frivilliga											
föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge					+		+		+		
Social bakgrund											
kön			+	+				+			
ålder	+							+		+	-
utbildning		+	+		+	+		+	+	+	
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+		+		+	+	+	+	+
subjektiv politisk			+		+	+	+	+			+
kunskap	+		+		+		+	+			+
partiidentifikation	+		+	+	+		+				+
förtroende för den											
representativa											
demokratis		+							+		
institutioner											
förtroende för de											
implementerande						+					
institutionerna		-								-	
N	1847	1518	1808	1126	2595	1362	1262	1820	1361	1912	2242
% correctly pred.	81,5	81,0	81,7	77,6	86,0	81,3	87,2	76,6	82,9	80,5	65,6
Model Chi-sq.	238,5	164,5	121,0	61,8	236,6	86,9	134,0	262,2	133,3	188,6	235,1
-2 Log likelihood	1557,8	1322,0	1594,3	1130	1842,2	1226,5	844,8	1823,3	1131,5	1678,6	1666,3
Nagelkerke R ²	0,20	0,16	0,11	0,08	0,16	0,10	0,19	0,20	0,15	0,15	0,17
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende							-				-
delt.frivilliga											
föreningar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge		-					+				+
Social bakgrund											
kön				+	+		+				
ålder											
utbildning		-				+	+	+		+	+
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk			+	+				+	+	+	
kunskap	+	+	+	+				+	+	+	
partiidentifikation	+	+	+				+			+	
förtroende för den											
representativa											
demokratis	+										
institutioner											
förtroende för de											
implementerande											
institutionerna	-	-	-				-			-	
N	1399	1686	1935	1005	968	2159	1975	1709	1220	1790	1239
% correctly pred.	83,9	77,5	87,6	87,0	77,1	84,9	77,5	89,4	87,4	83,1	86,9
Model Chi-sq.	143,5	109,4	134,0	150,6	81,7	187,6	213,4	131,1	149,7	180,6	138,9
-2 Log likelihood	1113,5	1714,4	1328,5	638,7	970,4	1669,1	1967,9	1032,3	783,1	1460,0	848,4
Nagelkerke R ²	0,16	0,10	0,13	0,26	0,12	0,14	0,15	0,15	0,22	0,16	0,19

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

Deltagandet i frivilliga föreningar är en signifikant variabel också inom alla ESS-länder (tabell 6.6), medan den positiva effekten av det sociala umgänget som kunde konstateras i hela samplet endast kan bekräftas för fyra länder. I Israel är detta samband negativt. Det sociala förtroendet i sin tur har en negativ effekt i sex länder och saknar signifikans i de övriga. Av de sociala bakgrundsvariablerna är utbildningen signifikant i tolv länder (samt negativt i Israel) medan kön och ålder saknar betydelse i de flesta länder. Att politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation ökar benägenheten att kontakta politiker och tjänstemän stämmer för de flesta länder, medan betydelsen av det institutionella förtroendet är mindre utbredd. Förtroende för den representativa demokratis institutioner ökar deltagandet endast i Belgien, Frankrike och Ungern medan det negativa sambandet mellan förtroende för de implementerande institutionerna och kontaktandet av politiker kan bekräftas för sju länder. Endast i Danmark är de som i högre grad litar på polis och domstolar också mera benägna att kontakta politiker och tjänstemän.

Att bära eller visa upp kampanjmärke

I tabell 6.7 undersöks determinanter som har betydelse för att man valt att bära eller visa upp ett kampanjmärke av något slag under de senaste tolv månaderna. Alla indikatorer för socialt kapital är positiva och signifikanta på 0,001-nivån för alla tre modeller (av vilka dock endast Modell 3 har en godkänd anpassningsgrad) men deltagandet i frivilliga föreningar visar sig vara den klart viktigaste av de tre.

Att visa upp kampanjmärken är något vanligare bland kvinnor (även om skillnaden procentuellt sett är obetydlig) och yngre svars personer, medan aktiviteten ökar med högre utbildning. 11 procent av respondenterna i ålderskategorin 18–25-år hade burit ett kampanjmärke under de senaste tolv månaderna jämfört med 5 procent av personerna i kategorin över 64 år.

Tabell 6.7 Determinanter för att bära eller visa upp kampanjmärke inom ESS. Logistisk regression.

	BURIT ELLER VISAT UPP KAMPANJMÄRKE								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
konstant	-3,613	(2869,015)	***	-3,587	(954,059)	***	-3,551	(834,927)	***
socialt förtroende	0,080	(55,889)	***	0,077	(50,518)	***	0,069	(33,720)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,245	(745,690)	***	0,228	(581,038)	***	0,201	(436,307)	***
socialt umgänge	0,383	(72,145)	***	0,310	(45,668)	***	0,298	(41,307)	***
Social bakgrund									
kön				-0,033	(0,772)		-0,158	(15,099)	***
ålder				-0,009	(48,567)	***	-0,015	(123,085)	***
utbildning				0,039	(50,683)	***	0,016	(8,028)	**
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,482	(103,789)	***
subjektiv politisk kunskap							0,221	(26,578)	***
partiidentifikation							0,684	(224,832)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner							0,001	(0,010)	
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,013	(4,817)	*
N	35887			35887			35887		
Percent correctly predicted	91,7			91,7			91,7		
Model Chi-sq.	1064,02			1205,16			1731,04		
Hosmer-Lemeshow	17,355 (sig. 0,027)			18,093 (0,021)			17,070 (0,051)		
-2 Log likelihood	19395,60			19254,46			18728,58		
Nagelkerke R ²	0,07			0,08			0,11		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Av svarspersoner med högre högskoleexamen hade 12 procent burit ett kampanjmärke, medan andelen varierade mellan 4 och 8 procent i de övriga utbildningskategorierna.

Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation har alla en ökande effekt på benägenheten att visa upp kampanjmärken. Medan förtroende för den representativa demokratis institutioner inte har någon signifikant betydelse så visar man oftare upp kampanjmärken om man har ett lågt förtroende för de implementerande institutionerna.

Tabell 6.8 Signifikanta determinanter för att bära eller visa upp kampanjmärke inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende							+			+	
delt.frivilliga							+			+	
föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge	+										
Social bakgrund											
kön			-			-	-	-	-		
ålder	-	-	-	-	-	-			-	-	
utbildning			+					+	+		
Politiska variabler											
politiskt intresse	+				+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk	+		+	+			+		+		
kunskap											
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+			+	+
förtroende för den											
representativa											
demokratis											
institutioner											
förtroende för de											
implementerande											
institutionerna											
N	1849	1517	1808	1116	2595	1361	1261	1820	1359	1912	2235
% correctly pred.	91,2	92,2	91,3	95,3	94,2	94,6	90,6	84,1	88,9	90,0	97,2
Model Chi-sq.	129,2	105,4	69,6	46,3	135,8	81,5	102,1	114,3	112,3	140,8	81,4
-2 Log likelihood	969,1	718,9	997,7	380,1	1010,6	487,6	667,9	1485,5	840,0	1105,8	485,4
Nagelkerke R ²	0,15	0,16	0,09	0,13	0,14	0,17	0,17	0,10	0,16	0,15	0,16
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende	+										
delt.frivilliga	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
föreningar											
socialt umgänge								+	-		
Social bakgrund											
kön							-	-			
ålder			-	-						-	
utbildning		-									
Politiska variabler											
politiskt intresse		+	+	+		+	+	+	+	+	
subjektiv politisk			+		+				+		
kunskap											
partiidentifikation	+	+	+	+		+	+		+	+	+
förtroende för den											
representativa											
demokratis										+	
institutioner											
förtroende för de											
implementerande	-							-		-	
institutionerna											
N	1401	1668	1935	105	964	2159	1975	1704	1218	1790	1235
% correctly pred.	96,5	91,5	88,8	91,7	93,9	96,1	77,6	96,5	93,1	89,5	98,0
Model Chi-sq.	57,2	101,0	104,0	136,3	23,4	51,1	80,2	68,3	125,7	119,8	36,1
-2 Log likelihood	361,0	874,9	1245,9	441,4	420,5	665,5	2029,8	444,5	506,3	1083,0	208,4
Nagelkerke R ²	0,16	0,13	0,10	0,29	0,07	0,08	0,06	0,15	0,24	0,13	0,16

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

I tabell 6.8 summeras de signifikanta determinanterna för de olika ESS-länderna. I Av tabellen framgår tydligt att deltagande i frivilliga föreningar är den viktigaste av indikatorerna för socialt kapital, och är signifikant för alla länder där variabeln ingått i frågebatteriet. Socialt förtroende har en ökande effekt på villigheten att visa upp kampanjmärken endast i Spanien, Storbritannien och Ungern, och socialt umgänge utanför de formella organisationerna i Österrike och Polen. I Portugal visar sig ett frekvent socialt umgänge vara negativt förknippat med att bära eller visa upp kampanjmärken. I sju länder är kvinnor signifikant mer benägna att bära kampanjmärken, och deltagandet är vanligare bland yngre svarspersoner i elva länder. Utbildningens betydelse är inte utbredd utan har en signifikant effekt endast i fyra länder (positiv i Schweiz, Finland och Frankrike och negativ i Israel). Av de politiska attityd- och resursvariablerna är politiskt intresse och partiidentifikation de viktigaste. Förtroende för den representativa demokratins institutioner ökar benägenheten att bära kampanjmärken endast i Sverige, medan lågt förtroende för de implementerande institutionerna ökar benägenheten i Ungern, Polen och Sverige. I de övriga länderna är dessa variabler inte signifikanta.

Att skänka pengar till en politisk organisation eller –grupp

I tabell 6.9 granskas i vilken mån socialt kapital kan inverka på benägenheten att vilja donera pengar till politiska organisationer eller grupper. Även här visar sig alla indikatorer för socialt kapital vara signifikanta och koefficienterna har ett positivt förtecken. Deltagande i frivilliga föreningar har klart mest betydelse av de tre också för denna form av deltagande, följt av socialt umgänge och socialt förtroende, av vilka speciellt det sistnämnda förlorar en stor del av sin förklaringskraft när kontrollvariablerna inkluderas i modellen. Endast den tredje modellens anpassningsgrad kan i detta fall bedömas vara tillräckligt bra. Det finns ingen statistisk skillnad mellan män och kvinnor när det gäller villigheten att donera pengar till politiska organisationer, men deltagandet ökar med ålder och utbildning, möjligtvis i och med att dessa också brukar ha en ökande effekt på de tillgängliga ekonomiska resurserna.

Tabell 6.9 Determinanter för att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper inom ESS. Logistisk regression.

SKÅNKT PENGAR TILL EN POLITISK ORGANISATION ELLER -GRUPP									
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
konstant	-3,166	(2647,782)	***	-4,564	(1672,456)	***	-4,531	(1442,905)	***
socialt förtroende	0,071	(49,484)	***	0,053	(26,919)	***	0,035	(9,599)	**
deltagande i frivilliga föreningar	0,198	(500,088)	***	0,159	(294,434)	***	0,126	(177,804)	***
socialt umgänge	0,099	(5,787)	*	0,152	(13,185)	***	0,136	(10,272)	***
Social bakgrund									
kön				0,194	(26,327)	***	0,016	(0,157)	
ålder				0,012	(98,960)	***	0,006	(21,684)	***
utbildning				0,069	(188,198)	***	0,036	(47,174)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,725	(226,496)	***
subjektiv politisk kunskap							0,413	(99,873)	***
partiidentifikation							0,639	(204,173)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner							0,023	(15,869)	***
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,030	(29,984)	***
N	35879			35876			35878		
Percent correctly predicted	91,1			91,1			91,1		
Model Chi-sq.	657,99			911,15			1797,56		
Hosmer-Lemeshow	23,414	(sig. 0,003)		21,975	(sig. 0,005)		7,831	(sig. 0,450)	
-2 Log likelihood	20865,37			20612,21			19725,80		
Nagelkerke R ²	0,04			0,06			0,11		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Av kvinnorna hade 8 procent och av männen 10 procent donerat pengar till någon politisk organisation. Också bland åldersgrupperna varierade andelen mellan 7 procent (åldersklasserna 18–25 år och 26–34 år) och 10 % (50–64 år). Tretton procent av svars personer med högre högskoleexamen hade skänkt pengar till en politisk organisation medan motsvarande andel var endast 4 procent bland svars personer i den lägsta utbildningskategorin. Alla politiska attityd- och resursvariabler, med undantag av förtroendet för de implementerande institutionerna, ökar också viljan att donera pengar till politiska grupper. Viljan att donera pengar till politiska organisationer visar sig öka ju lägre förtroendet för de implementerande institutionerna är.

Tabell 6.10 Signifikanta determinanter för att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende		–									+
delt. frivilliga											
föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge	+	+									
Social bakgrund											
kön											
ålder	+				+						
utbildning	+		+		+						
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
subjektiv politisk											
kunskap	+		+	+		+					+
partiidentifikation	+		+		+	+	+		+		+
förtroende för den											
representativa											
demokratins	+									+	
institutioner											
förtroende för de											
implementerande					–		–				
institutionerna	–										
N	1850	1515	1811	1117	2595	1360	1259	1820	1361	1911	2238
% correctly pred.	87,7	90,0	80,4	87,8	90,4	90,4	94,0	92,9	96,8	92,5	97,4
Model Chi-sq.	184,3	89,2	197,8	46,1	189,1	81,1	97,4	52,9	49,3	83,4	116,6
-2 Log likelihood	1197,1	839,6	1597,4	781,3	1451,4	776,5	454,4	878,6	339,2	938,1	421,6
Nagelkerke R ²	0,18	0,12	0,16	0,08	0,15	0,12	0,21	0,07	0,14	0,10	0,24
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende								+			
delt. frivilliga											
föreningar		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge	–								–		
Social bakgrund											
kön											
ålder		+					–		+	+	
utbildning						+		+			
Politiska variabler											
politiskt intresse			+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk											
kunskap		+		+	+		+		+		+
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
förtroende för den											
representativa											
demokratins						+	+			+	
institutioner											
förtroende för de											
implementerande		–	–							–	
institutionerna	–	–	–								
N	1399	1667	1925	1006	964	2159	1973	1706	1218	1790	1235
% correctly pred.	98,1	89,3	87,4	96,3	82,5	91,4	88,4	90,2	95,9	93,2	93,1
Model Chi-sq.	33,9	155,3	96,5	90,5	66,4	145,1	103,1	141,4	91,2	74,3	56,1
-2 Log likelihood	224,9	985,8	1359,4	226,5	828,6	1117,7	1305,4	960,7	332,3	811,3	562,9
Nagelkerke R ²	0,14	0,18	0,09	0,32	0,11	0,15	0,10	0,17	0,25	0,10	0,11

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

I granskningen av de enskilda länderna (tabell 6.10) framstår, som väntat, deltagandet i de frivilliga föreningarna som en viktig determinant och är signifikant i alla länder där den ingår, med Ungern som det enda undantaget. Socialt förtroende och socialt umgänge har ingen utbredd effekt på deltagandet då man granskar länderna var för sig, och det har i ett par länder även en signifikant men negativ inverkan.

De sociala bakgrundsvariablerna har ingen större betydelse i de flesta länder, medan politiskt intresse, politisk kunskap och partiidentifikation ökar deltagandet i merparten av de undersökta länderna. Förtroendet för den representativa demokratins institutioner ökar deltagandet i fem länder (Österrike, Storbritannien, Nederländerna, Norge och Sverige) medan lägre förtroende för de implementerande institutionerna korrelerar med deltagandet i sju länder (Österrike, Tyskland, Spanien, Ungern, Irland, Israel och Sverige).

Politisk konsumtion

I det följande undersöks betydelsen av socialt kapital för politisk konsumtion på individnivån. Den beroende variabeln "politisk konsumtion" är den samma som användes i avsnitt 6.2. där sambandet undersöktes på den aggregerade nivån. Som påminnelse är kodningen är gjord så att 0 innebär att man varken bojkottat vissa produkter eller medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl och 1 innebär att man gjort antingen eller, eller både och.

I tabell 6.11 återges de redan bekanta determinanternas betydelse för politisk konsumtion. Medan skillnaderna mellan de observerade och förväntade värdena är för stora i modellerna 1 och 2 för att de ska kunna accepteras så kan anpassningsgraden i den sista modellen godkännas. Här visar det sig att alla determinanter, med undantag av förtroende för de implementerande institutionerna, är statistiskt signifikanta.

**Tabell 6.11 Determinanter för politisk konsumtion inom ESS.
Logistisk regression.**

	POLITISK KONSUMTION					
	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	(Wald) p	B	(Wald) p	B	(Wald) p
Socialt kapital						
konstant	-2,130	(3055,861) ***	-2,944	(1662,963) ***	-2,783	(1342,820) ***
socialt förtroende	0,152	(566,739) ***	0,137	(427,963) ***	0,132	(331,263) ***
deltagande i frivilliga föreningar	0,272	(1857,614) ***	0,228	(1183,899) ***	0,207	(937,466) ***
socialt umgänge	0,171	(45,060) ***	0,099	(14,078) ***	0,088	(10,833) ***
Social bakgrund						
kön			-0,313	(164,802) ***	-0,447	(308,885) ***
ålder			-0,005	(42,752) ***	-0,010	(168,218) ***
utbildning			0,112	(1030,123) ***	0,088	(587,435) ***
Politiska attityder och resurser						
politiskt intresse					0,609	(483,957) ***
subjektiv politisk kunskap					0,230	(73,991) ***
partientifikation					0,302	(133,456) ***
förtroende för den representativa demokratis institutioner					-0,008	(5,107) *
förtroende för de implementerande institutionerna					-0,001	(0,051)
N	36032		36032		36032	
Percent correctly predicted	69,7		71,2		71,9	
Model Chi-sq.	3383,56		4915,97		5909,83	
Hosmer-Lemeshow	74,158 (sig. 0,000)		54,330 (0,000)		17,003 (0,055)	
-2 Log likelihood	42075,58		40543,16		39549,31	
Nagelkerke R ²	0,13		0,18		0,21	

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Av de variabler som betecknar socialt kapital är deltagande i frivilliga föreningar den viktigaste, men även socialt förtroende och umgänget utanför de formella föreningarna spelar en roll. Att det sociala kapitalets indikatorer visar sig vara av stor betydelse just för politisk konsumtion finns dokumenterat också i tidigare forskning. Sociala nätverk kan fungera för politisk konsumtion på samma sätt som för andra typer av politiskt deltagande, genom att bidra med motivering, kunskap och information.

När det gäller det sociala förtroendet har tillitsfulla individer en större motivation att vara politiska konsumenter eftersom de upplever att också andra ska uppvisa liknande, socialt ansvarsfullt och moraliskt beteende (se t.ex. Nielson & Paxton 2010).

Tidigare studier har visat att politisk konsumtion har ökat i omfattning även om det fortfarande finns skillnader som kan härledas till exempelvis ekonomiska resurser. En förklaring till den ojämna fördelningen är att politisk konsumtion kan vara kostsam eftersom många av de politiskt korrekta produkterna ofta är dyrare än andra varor (Bengtsson 2007: 155–157).

I linje med tidigare forskning visar sig den typiska konsumentaktivisten vara en ung, utbildad kvinna. 32 procent av kvinnorna och 29 procent av männen uppgav sig ha idkat någon form av politisk konsumtion under de senaste tolv månaderna. De mest aktiva personerna var 26–34-åringarna och 35–49-åringarna (36 procent inom vardera gruppen) medan endast 19 procent av personerna i ålderskategorin över 64 år rapporterade att de hade konsumerat enligt politiska eller etiska principer. Över hälften (52 %) av svarspersonerna med högre högskoleexamen hade deltagit genom politisk konsumtion, jämfört med 12 procent av personerna med den lägsta utbildningen (förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan). Politiskt intresse, partiidentifikation och den subjektiva politiska kunskapen spelar en betydande roll för politisk konsumtion.

När det gäller det institutionella förtroendets roll visar det sig att ju mindre man litar på den representativa demokratis institutioner, desto mer benägen är man att konsumera enligt politiska, etiska eller miljömässiga principer. Även när det gäller förtroendet för de implementerande institutionerna pekar riktningen åt samma håll, men sambandet kan inte säkerställas statistiskt. Tidigare forskning har dock också visat på detta samband: politiska konsumenter är kritiska mot både politiska och andra auktoriteter och institutioner, såväl nationella som internationella (Stolle et al. 2005: 261).

Tabell 6.12 Signifikanta determinanter för politisk konsumtion inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende	+		+	+	+				+		+
delt.frivilliga föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge										-	
Social bakgrund											
kön	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
utbildning	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Politiska variabler											
politiskt intresse	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap	+		+		+		+	+			
partiidentifikation	+		+	+	+			+		+	
förtroende för den representativa demokratis institutioner					-						-
förtroende för de implementerande institutionerna	-										
N	1866	1518	1812	1135	2595	1362	1269	1820	1361	1912	2242
% correctly pred.	71,1	74,8	64,2	74,2	64,5	66,7	85,3	68,2	70,5	69,0	87,2
Model Chi-sq.	314,3	293,0	867,0	203,5	133,5	360,8	235,3	152,9	325,1	243,0	359,0
-2 Log likelihood	2111,6	1615,6	2295,7	1177,4	3226,2	1652,8	922,2	2195,1	1556,4	2248,7	1456
Nagelkerke R ²	0,21	0,25	0,14	0,16	0,17	0,21	0,20	0,22	0,22	0,23	0,21
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende			+		+			+			
delt.frivilliga föreningar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge											
Social bakgrund											
kön	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
utbildning	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap		+	+		+	+	+		+		
partiidentifikation	+		+	+		+	+	+	+		+
förtroende för den representativa demokratis institutioner			-	-				-			
förtroende för de implementerande institutionerna						+				-	
N	1402	1704	1943	1007	968	2160	1975	1715	1228	1791	1247
% correctly pred.	87,4	72,9	78,5	88,8	66,3	72,5	69,0	87,6	90,3	68,6	87,3
Model Chi-sq.	266,8	147,2	235,7	267,6	109,3	349,2	371,9	205,1	164,4	238,3	93,6
-2 Log likelihood	900,5	1825,0	1821,0	612,7	1190,2	2324,4	2314,3	1097,4	618,6	2134,8	846,6
Nagelkerke R ²	0,19	0,18	0,20	0,20	0,15	0,21	0,23	0,21	0,27	0,17	0,14

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

I föregående kapitel som behandlade variationen i det politiska deltagandet framgick att politisk konsumtion ser ut att vara mest utbredd i de nordiska länderna samt Tyskland och Schweiz. Av tabell 6.12. framgår vilka förklaringar som gäller inom de olika länderna. Det sociala förtroendet har en betydelse i nio länder och deltagande i frivilliga föreningar i alla länder. Däremot har det sociala umgänget utanför de formella föreningarna ingen betydelse för graden av politisk konsumtion i något land, med undantag av Storbritannien där sambandet är negativt.

Att kvinnor brukar sig av den här typens deltagande oftare än män och att deltagandet sjunker med åldern och ökar med utbildningen stämmer också, med få undantag, i granskningen av de enskilda länderna. Av de 22 länder som ingår är politiskt intresse signifikant i 20 länder, subjektiv politisk kunskap i tio länder och partiidentifikation i 14 länder. Man kunde förvänta sig att misstroende för institutionerna får folk att delta i den typ av aktiviteter som undersöks här, men sambandet kan inte bekräftas fullt ut. Förtroendet för den representativa demokratins institutioner är negativt förknippat med politisk konsumtion i Tyskland, Grekland, Israel, Italien och Polen medan koefficienten för förtroendet för de implementerande institutionerna är signifikant (och negativ) i Österrike och Sverige. Sambandet är positivt endast i Nederländerna.

Att skriva under namninsamlingar

Alla indikatorer för socialt kapital visar sig ha en positiv och statistiskt signifikant inverkan på viljan att skriva under upprop och namninsamlingar (tabell 6.13). Modellen förbättras avsevärt för varje steg, och endast Modell 3 kan accepteras. Betydelsen är stor för alla tre indikatorer, men återigen ger deltagandet i de frivilliga föreningarna den överlägset starkaste koefficienten. Alla indikatorer behåller också sin signifikans på 0,001-nivån även om nya (kontroll)variabler inkluderas.

Tabell 6.13 Determinanter att skriva under namninsamlingar inom ESS. Logistisk regression.

	SKRIVIT UNDER NAMNINSAMLING								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
<i>konstant</i>	-2,350	(3196,726)	***	-2,631	(1228,387)	***			
socialt förtroende	0,113	(280,381)	***	0,105	(226,609)	***	0,109	(201,946)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,239	(1385,879)	***	0,208	(952,538)	***	0,190	(770,028)	***
socialt umgänge	0,340	(150,881)	***	0,260	(84,068)	***	0,256	(79,686)	***
Social bakgrund									
kön				-0,164	(41,153)	***	-0,256	(93,501)	***
ålder				-0,009	(111,825)	***	-0,013	(238,848)	***
utbildning				0,073	410,028)	***	0,054	(210,113)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,498	(288,529)	***
subjektiv politisk kunskap							0,119	(17,955)	***
partiidentifikation							0,322	(136,374)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner							-0,005	(1,708)	
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,014	(14,909)	***
N	35835			35835			35835		
Percent correctly predicted	74,8			74,9			75,2		
Model Chi-sq.	2448,02			3214,20			3855,81		
Hosmer-Lemeshow	129,218 (sig. 0,000)			69,531 (sig. 0,000)			12,607 (sig. 0,060)		
-2 Log likelihood	38200,69			37434,51			36792,90		
Nagelkerke R ²	0,10			0,13			0,15		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Som när det gällde den politiska konsumtionen så är det unga, utbildade kvinnor som är mest benägna att skriva under namninsamlingar. Procentuellt sett är skillnaden mellan män och kvinnor dock obetydlig (24 % för båda). Andelen som skrivit under namninsamlingar var uppemot 30 procent bland de tre lägsta ålderskategorierna och endast 14 procent bland svars personer över 65 år.

Skillnaden mellan utbildningsgrupperna är markant: medan 38 procent av personer med högre högskoleexamen hade skrivit under en namninsamling under de senaste tolv månaderna var motsvarande andel under 10 procent inom den lägsta utbildningskategorin. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation höjer sannolikheten för deltagande av detta slag, medan deltagandet hänger ihop med lågt förtroende för de implementerande institutionerna.

Deltagandet i de frivilliga föreningarna framstår också som en stark determinant i granskningen av alla de enskilda länderna (tabell 6.14). Socialt förtroende ökar på benägenheten att skriva under namninsamlingar i åtta länder, medan det sociala umgängets betydelse blir mer tvetydigt. Det har en ökande inverkan i Schweiz och en minskande effekt i Portugal. Också i undersökningen av de enskilda länderna är kvinnor och yngre svars personer mer aktiva än män och äldre svars personer, och deltagandet ökar med högre utbildning.

Politiskt intresse och partiidentifikation har en ökande inverkan i de flesta länder, medan den subjektiva politiska kunskapen spelar en signifikant roll endast i fem länder. Det institutionella förtroendet sänker deltagandet i ett antal länder, men ökar villigheten att skriva under namninsamlingar i Finland (förtroende för den representativa demokratins institutioner) och Nederländerna (förtroende för de implementerande institutionerna).

Tabell 6.14 Signifikanta determinanter för att skriva under namnsamlingar inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende	+				+		+				+
delt.frivilliga föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge			+								
Social bakgrund											
kön											
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
utbildning	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+		+		+	+	+
subjektiv politisk kunskap								+			
partiidentifikation	+	+	+		+		+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner								+			
förtroende för de implementerande institutionerna			-				-	-			
N	1851	1511	1796	1119	2592	1361	1261	1819	1357	1910	2240
% correctly pred.	72,6	70,2	65,6	84,2	69,9	71,5	77,3	76,5	68,4	65,0	95,0
Model Chi-sq.	167,2	222,8	179,5	90,2	238,7	76,0	226,2	217,2	165,0	218,2	133,8
-2 Log likelihood	2058,7	1743,7	2269,5	880,2	3017,9	1554,6	119,5	1822,5	1587,2	2363,7	743,7
Nagelkerke R ²	0,12	0,19	0,13	0,13	0,12	0,08	0,24	0,17	0,16	0,15	0,18
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende			+				+	+		+	
delt.frivilliga föreningar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge									-		
Social bakgrund											
kön		-		-		-	-			-	-
ålder		-	-	-		-	-			-	-
utbildning		+	+		+	+	+	+	+		
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
subjektiv politisk kunskap			+			+		+	+		
partiidentifikation	+	+	+	+		+		+	+		+
förtroende för den representativa demokratis institutioner		-	-			-		-			
förtroende för de implementerande institutionerna						+				-	
N	1401	1668	1922	1003	963	2154	1971	1706	1217	1776	1237
% correctly pred.	95,5	73,7	81,3	82,5	70,7	77,0	65,9	91,9	91,8	63,3	87,6
Model Chi-sq.	45,9	216,1	196,6	179,3	93,3	206,1	149,8	95,9	127,5	159,4	109,0
-2 Log likelihood	468,1	1763,8	1648,5	822,8	1104,6	2156,5	2451,7	852,9	554,2	2249,0	824,5
Nagelkerke R ²	0,11	0,18	0,16	0,26	0,13	0,14	0,10	0,13	0,23	0,12	0,16

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

Deltagande i lagliga demonstrationer

I motsats till de flesta andra former av politiskt deltagande så visade sig socialt kapital inte vara förknippat med deltagande i lagliga demonstrationer på den aggregerade nivån. I tabell 6.15 anges hur socialt kapital och de övriga determinanterna är förknippade med benägenheten att delta i demonstrationer på individnivån. Anpassningsgraden förbättras klart för varje steg. Medan deltagande i frivilliga föreningar och det sociala umgänget utanför dessa har en positiv effekt på benägenheten att delta i demonstrationer så uteblir den statistiska betydelsen av socialt förtroende. Vad detta beror på är inte helt klart men i tidigare avsnitt har det framkommit att deltagandet i demonstrationer är en form av politiskt deltagande som i mycket avviker från de övriga formerna av deltagande och hör till den extrema ändan av skalan där kostnaden att delta är högt och deltagandet följaktligen lågt.

Andra undersökningar tyder därtill på att konventionella och okonventionella former att delta kan förklaras med något olika mekanismer och determinanter. Bengtsson lyfter som exempel upp att skriva under namninsamlingar och att delta i demonstrationer. Hennes studie visar att deltagarprofilerna varierar i många avseenden mellan dessa två typer av aktiviteter, t.ex. när det gäller kön, civilstånd och socialt förtroende. Däremot pekar resultaten på att bl.a. ålder, utbildning, medborgarkompetens, systemresponsivitet och deltagande i frivilliga föreningar har samma effekt på båda deltagandeformerna. Politisk vänsterorientering och lågt förtroende för parlament och politiker är därtill en gemensam determinant för att skriva under namninsamlingar och att delta i demonstrationer (Bengtsson 2007: 151–153).

Analysen visar vidare att män är något mer benägna att demonstrera än kvinnor, och att benägenheten minskar med åldern men ökar med utbildning. 9 procent av männen hade deltagit i en demonstration under de senaste tolv månaderna jämfört med 7 procent av kvinnorna. Av ålderskategorierna var 18–25-åringarna de mest aktiva (13 %) medan de över 65-åriga svarspersonerna var minst aktiva (3 %). 12 procent av respondenterna med högre högskoleexamen hade deltagit i en demonstration medan andelen var mellan 4

och 8 procent för de övriga utbildningskategorierna. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation har alla en ökande effekt på deltagande i demonstrationer. Lågt institutionellt förtroende, både när det gäller den representativa demokratins institutioner och de implementerande institutionerna, visar sig också i denna analys vara förknippat med deltagande i demonstrationer.

Tabell 6.15 Determinanter för deltagande i lagliga demonstrationer inom ESS. Logistisk regression.

	DELTAGIT I LAGLIG DEMONSTRATION								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
Socialt kapital									
<i>konstant</i>	-3,228	(2427,015)	***	-3,152	(714,140)	***	-2,847	(531,108)	***
socialt förtroende	-0,002	(0,038)		-0,005	(0,241)		0,022	(3,139)	
deltagande i frivilliga föreningar	0,209	(497,087)	***	0,181	(331,832)	***	0,159	(247,047)	***
socialt umgänge	0,469	(100,504)	***	0,322	(45,196)	***	0,317	(43,058)	***
Social bakgrund									
kön				0,198	(23,806)	***	0,088	(4,346)	*
ålder				-0,019	(193,029)	***	-0,025	(305,893)	***
utbildning				0,065	(131,565)	***	0,042	(51,803)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse							0,625	(160,910)	***
subjektiv politisk kunskap							0,208	(22,112)	***
partiidentifikation							0,525	(131,291)	***
förtroende för den representativa demokratins institutioner							-0,016	(6,107)	*
förtroende för de implementerande institutionerna							-0,040	(47,631)	***
N	35886			35886			35886		
Percent correctly predicted	92,4			92,4			92,4		
Model Chi-sq.	667,063			1143,92			1674,57		
Hosmer-Lemeshow	23,693 (sig. 0,003)			11,768 (sig. 0,162)			6,858 (0,552)		
Nagelkerke R ²	0,044			0,08			0,11		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med Wald-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Tabell 6.16 Signifikanta determinanter för deltagande i lagliga demonstrationer inom 22 ESS-länder

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende					+		+		+	+	+
delt.frivilliga föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge	+								+		+
Social bakgrund											
kön											
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-
utbildning	+		+		+	-	+		+		
Politiska variabler											
politiskt intresse	+			-	+	+	+		+	+	+
subjektiv politisk kunskap											
partiidentifikation	+				+			+	+		
förtroende för den representativa demokratis institutioner				+					-		
förtroende för de implementerande institutionerna	-					-	-				
N	1849	1515	1812	1115	2595	1361	1262	1820	1360	1912	2239
% correctly pred.	89,9	90,8	91,9	95,8	88,7	91,8	83,4	98,2	84,0	95,6	95,6
Model Chi-sq.	176,9	82,6	88,5	48,1	138,6	85,8	180,4	53,2	200,6	85,8	120,6
-2 Log likelihood	1043,2	837,1	926,8	341,5	1691,1	683,3	978,0	276,9	1048,2	621,8	684,3
Nagelkerke R ²	0,19	0,12	0,11	0,14	0,10	0,142	0,22	0,17	0,23	0,14	0,17
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende	+	+					+	+			
delt.frivilliga föreningar	+		+	+	+		+	+	+	+	+
socialt umgänge											
Social bakgrund											
kön		+	+								
ålder		-	-	-	-		-			-	-
utbildning	+		+								
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
subjektiv politisk kunskap				+					+		
partiidentifikation	+	+	+	+	+					+	
förtroende för den representativa demokratis institutioner										+	
förtroende för de implementerande institutionerna	-	-	-							-	
N	1400	1663	1927	1006	966	2156	1975	1707	1219	1791	1237
% correctly pred.	95,9	93,2	89,5	89,8	80,7	97,3	91,1	98,4	95,2	93,8	96,9
Model Chi-sq.	85,5	149,6	148,5	167,2	73,6	17,3	68,1	37,3	68,0	104,4	44,6
-2 Log likelihood	384,7	686,7	1166,1	543,8	872,9	523,7	1114,1	240,2	404,4	727,9	288,0
Nagelkerke R ²	0,21	0,22	0,15	0,30	0,12	0,04	0,08	0,14	0,17	0,15	0,15

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar sannolikheten för att deltagit. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

I tabell 6.16 redogörs för de determinanter som är signifikanta i 22 ESS-länder. I motsats till vad resultatet av hela samplet låter förvänta så visar sig socialt förtroende ha en ökande effekt på benägenheten att delta i demonstrationer i nio länder.

Deltagande i frivilliga föreningar är signifikant och positivt i alla länder förutom Irland och Nederländerna samt Tjeckien och Schweiz där enkätfrågan inte fanns med. Socialt umgänge har en viss effekt endast i Österrike, Frankrike och Grekland. Av de sociala bakgrundsvariablerna har speciellt åldern betydelse – effekten uteblir endast i fem länder. Utbildning ökar deltagandet i sju länder, medan kön endast har betydelse i tre. Av de s.k. politiska attityd- och resursvariablerna har politiskt intresse och partiidentifikation klart störst betydelse och i sju länder är demonstrerandet klart sammankopplat också med lågt förtroende för de implementerande institutionerna.

Repertoar av politiskt deltagande

I föregående avsnitt klargjordes att repertoaren av politiskt deltagande i allmänhet är bredare i länder med högt socialt kapital, d.v.s. i dessa länder brukar man sig samtidigt av flera alternativa former av deltagande än i länder där det sociala kapitalet är lägre. I det följande undersöks huruvida sambandet också kan återfinnas på individnivån. Som i analyserna ovan består repertoaren av det politiska deltagandet av 8 olika deltagandeformer (tabell 6.17). Summavariabeln "repertoar av politiskt deltagande" följer en diskret sannolikhetsfördelning som innehåller räknedata (0–8) vilket i praktiken innebär att vanlig linjär regressionsanalys (OLS) inte kan tillämpas här utan det behövs en metod med en annan linkfunktion.

Här används en poissonregressionsmodell (ZIP) som också beaktar det stora antalet nollor i fördelningen.⁵⁸ I övrigt följs samma principer som i analyserna ovan.

Tabell 6.17 Determinanter för repertoaren av politiskt deltagande inom ESS. Poissonregression.

	REPERTOAR AV POLITISKT DELTAGANDE (Summavariabel)								
	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	Koeff.	(z)	p	Koeff.	(z)	p	Koeff.	(z)	p
Socialt kapital									
konstant	-0,759	(0,016)	***	-0,492	(-21,99)	***	-0,608	(-24,08)	***
socialt förtroende ⁱ	0,069	(27,28)	***	0,072	(27,87)	***	0,060	(20,68)	***
deltagande i frivilliga föreningar ⁱⁱ	0,187	(88,48)	***	0,183	(84,63)	***	0,142	(62,15)	***
socialt umgänge ⁱⁱⁱ	0,186	(17,67)	***	0,148	(13,66)	***	0,140	(12,47)	***
Social bakgrund									
kön ^{iv}				0,000	(0,01)		-0,125	(-12,52)	***
ålder				-0,007	(-24,13)	***	-0,009	(-29,43)	***
utbildning				0,006	(13,06)	***	0,004	(7,53)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse ^v							0,511	(43,25)	***
subjektiv politisk kunskap ^{vi}							0,233	(22,23)	***
partiidentifikation ^{vii}							-0,001	(30,22)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner ^{viii}							-0,001	(-0,68)	
förtroende för de implementerande institutionerna ^{ix}							-0,010	(-7,67)	***
N	41329			39388			35867		
LR Chi-sq.	10241,2			10758,00			14693,78		
Pseudo R ² (McFadden)	0,078			0,085			0,125		

Kommentarer: ostandardiserade regressionskoefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

⁵⁸ Poissonregressionen är en generaliserad linjär modell med vars hjälp man förklarar "benägenheten" (intensiteten) för att delta, och är samtidigt ett alternativ då man inte kan möta de krav på normalfördelning som t.ex. linjär (OLS) regressionen ställer. I linjär poissonregression används vanligen den naturliga logaritmen av förväntat antal fall som förutsägs med linjära kombinationer av de determinanter som ingår. Regressionskoefficienterna anger hur en höjning med en enhet i den oberoende variabeln förändrar logaritmen för den "relativa risken" att komma till en viss kategori. Vuong-test utfördes för att jämföra en poissonmodell som beaktar stort antal nollor ("zero-inflated poissonmodell", ZIP) och vanlig poisson. Det signifikanta testet (z=32,78, Pr>z 0,000) visar att ZIP-modellen har en bättre anpassningsgrad än vanlig poissonregression. För poissonregressioner måste också andra metoder användas för att bedöma modellens anpassningsgrad än för de binära logistiska regressionerna. Vanligen används likelihood-test av α .

Efter analysen står det klart att alla indikatorer för socialt kapital gör repertoaren av politiskt deltagande bredare och koefficienterna är signifikanta i alla tre modeller. Individer med högt personligt socialt kapital väljer i allmänhet flera sätt att delta än individer med lågt socialt kapital.

Kvinnor deltar i allmänhet på fler sätt än män och yngre svarspersoner på fler sätt än de äldre. (Medeltalen för grupperna står att finna i bilaga 4). Därtill korrelerar högre utbildning, politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation med en bredare repertoar av deltagande. Lågt förtroende för de implementerande institutionerna hänger ihop med en bredare repertoar, medan effekten uteblir när det gäller betydelsen av förtroendet för den representativa demokratins institutioner.

Ser man på de enskilda länderna (tabell 6.18) ser mönstret ut som redan setts för flera av de analyserade formerna av deltagande: medan deltagandet i de frivilliga föreningar är starkt förknippat med deltagande (i detta fall i alla länder där variabeln ingår) så blir det sociala förtroendets och det sociala umgängets roll något mindre tydligt, men båda indikatorerna har en positiv och signifikant effekt i tio länder. I Portugal har personer med högt socialt förtroende en snävare repertoar av politiskt deltagande än övriga.

Kvinnor deltar i allmänhet på något fler sätt än män i 13 länder och yngre svarspersoner har en bredare deltaganderepertoar än de äldre i alla 22 länder. Högre utbildning är signifikant förknippat med en bred repertoar av politiskt deltagande i 12 länder. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikationen utvidgar repertoaren i alla länder. Lågt förtroende för de implementerande institutionerna korrelerar med en bredare repertoar av politiskt deltagande i elva länder och endast i Nederländerna innebär högt förtroende att också repertoaren är bredare. Repertoaren blir bredare ju lägre förtroendet för den representativa demokratins institutioner är i fem länder (Tyskland, Grekland, Israel, Italien och Nederländerna) medan det omvända gäller i Belgien, Ungern, Norge och Sverige. I dessa länder är repertoaren bredare ju högre förtroendet är.

Tabell 6.18 Signifikanta determinanter för repertoaren av politiskt deltagande inom 22 ESS-länder.

	AT	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR
Socialt kapital											
socialt förtroende	+		+	+	+		+		+		+
delt.frivilliga föreningar	+	+			+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge	+	+	+	+					+		+
Social bakgrund											
kön	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
utbildning	+		+	+	+	+		+			
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner		+			-						-
förtroende för de implementerande institutionerna	-		-	-	-		-	-			-
N	1825	1512	1782	1106	2591	1361	1325	1819	1373	1911	2233
Model Chi-sq.	908,1	731,0	598,7	292,5	904,5	400,8	782,7	667,8	650,9	764,7	822,6
Pseudo R ² (McFadden)	0,14	0,15	0,09	0,09	0,10	0,09	0,19	0,11	0,13	0,12	0,17
	HU	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI
Socialt kapital											
socialt förtroende			+	+				+			
delt.frivilliga socialt umgänge	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
socialt umgänge					+		+		-	+	+
Social bakgrund											
kön	-	-				-	-	-		-	
ålder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
utbildning	+						+	+	+	+	+
Politiska variabler											
politiskt intresse	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
subjektiv politisk kunskap	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
partiidentifikation	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
förtroende för den representativa demokratis institutioner	+		-	-		-	+			+	
förtroende för de implementerande institutionerna	-	-	-			+				-	
N	1389	1688	1948	1014	960	2159	1972	1689	1214	1764	1232
Model Chi-sq.	410,3	740,3	766,4	673,3	320,4	739,4	725,8	561,2	664,7	509,2	382,4
Pseudo R ² (McFadden)	0,14	0,13	0,13	0,24	0,09	0,12	0,10	0,15	0,23	0,08	0,14

Kommentarer: Positivt tecken ökar och negativt tecken minskar repertoaren för deltagande. Enbart signifikanta variabler har en markering. Tabellen grundar sig på (binär) logistisk regression. Variablerna har samma kodning som i tabell 6.1.

Analyserna på individnivån visar att det sociala kapitalets indikatorer har en betydelse för individernas politiska aktivitet och mönster av deltagande. Samtidigt blir det klart att det är de sociala nätverken, och framför allt deltagandet i frivilliga föreningar, snarare än det sociala förtroendet som är av avgörande betydelse för det politiska deltagandet. Det sociala förtroendet förväntades ha en ökande effekt på alla former av politiskt deltagande, med motiveringen att det reducerar osäkerhet som förknippas med kollektivt handlande.

Resultaten av analyserna är emellertid långt ifrån enkelspåriga. Man kunde tänka sig att det sociala förtroendets svaga och oklara roll beror på ett nära samband mellan förtroende och deltagande i sociala nätverk. En snabb analys visar att det finns ett signifikant samband mellan socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar; individer som deltar i många olika frivilliga föreningar är något mer tillitsfulla gentemot folk i allmänhet än andra, men sambandet kan endast bedömas vara måttligt starkt ($r=0,232$, $p<0,01$, $\eta^2=0,064$). Pattie et al. (2003), som kommit till motsvarande slutsats med sin undersökning om Storbritannien, föreslår att det mellanmännsliga förtroendet i detta avseende kan fungera som ett dubbeleggat svärd: individer som är tillitsfulla kan vara mer aktiva eftersom de förväntar sig att deras aktivitet spelar en roll och att andra också kommer att delta, men de kan också bli mer inaktiva eftersom de litar på andras aktivitet och förväntar sig att "jobbet ändå blir gjort". På motsvarande sätt kan vissa individer som inte är tillitsfulla vara politiskt aktiva för att de vill försäkra sig om att de "opålitliga maktavarna" ska ställas till svars. Om detta stämmer, menar författarna, så kan det hända att socialt förtroende har en "självuteslutande" effekt på aktivism för vissa människor (Pattie et al. 2003: 458).

Att en del av koefficienterna för det sociala kapitalets indikatorer blev osignifikanta i granskningen av de enskilda länderna kan möjligtvis förklaras av urvalsstorleken, men hypotes *H2b* kan följaktligen med klarhet endast bekräftas för deltagandet i de frivilliga föreningarna och i stor utsträckning för det sociala umgänget (som dock var negativt förknippat med valdeltagandet).⁵⁹

⁵⁹ Samtliga analyser både på aggregat- och individnivån utfördes också med en omkodad version av variabeln "socialt umgänge" där svarskategori 4 ("varje dag eller flera gånger i

6.4 Hur fungerar mikromekanismen inom makrokontexten?

Tidigare (i avsnitt 6.1) fastställdes att nivån av socialt kapital i ett land är beroende av den ekonomiska och politiska kontexten och att strukturella faktorer således kan påverka olika nivåer av socialt kapital. Man kan vidare anta att den kontextuella omgivningen påverkar det politiska engagemanget hos individerna. Därtill tyder analyserna som hittills gjorts, med få undantag, på att det politiska deltagandet är högre i de länder där det sociala kapitalet också är högt. Följer man Putnams resonemang så är det sociala kapitalet i första hand en samhällelig egenskap. Även individer kan besitta olika mängd socialt kapital, men den individuella nivån av socialt kapital kan modifieras av det kontextuella sociala kapitalet, d.v.s. hur man använder sitt sociala kapital, vilken potential och vilka effekter det har beror på hur det är ställt med det sociala kapitalet i det samhälle man lever i. Tidigare hänvisades till Norris' (2002: 143–144) mening om att ifall det sociala kapitalet är kontextbundet så är det meningslöst att undersöka dess effekter på individnivån utanför specifika samhällen.

I detta avsnitt föreligger uppgiften att undersöka hur sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande ter sig inom tre grupper av länder som karaktäriseras av högt, medelhögt och lågt kontextuellt socialt kapital. Dessa grupper utgör alltså makrokontexter och avsikten är att undersöka mikromekanismen (individuellt socialt kapital → politiskt deltagande) inom dessa makrokontexter. Hypotesen (*H3*) är som tidigare presenterats, att ju lägre det genomsnittliga sociala kapitalet är, desto större betydelse har det sociala kapitalet för det politiska deltagandet på individnivån. Med andra ord förväntas det sociala kapitalet ha den största betydelsen för det politiska deltagandet inom den grupp av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är lägst. På motsvarande sätt förväntas individernas personliga sociala kapital påverka det politiska deltagandet minst i den grupp där det kontextuella sociala kapitalet är

veckan”) gavs värdet 1 och de övriga svarkategorierna utgjorde referensgruppen. Resultaten av testanalyserna var så gott som identiska med de analyser som rapporterats i texten.

högst. Indelningen i makrokontexterna görs utgående från de nationella medeltalen med avseende på interaktionstermen för socialt kapital.

Indelningen av länderna i makrokontexter

När det gäller gränsdragningen mellan grupperna faller det naturligt att dela in länderna enligt percentiler, d.v.s. att ange delningspunkterna på variabeln då enheterna är rangordnade i detta fall tre lika stora grupper. Gränsvärdet för 33,333-percentilen går vid 15,07 och för 66,666-percentilen vid 35,40. I tabell 6.19 redogörs för denna indelning.

Indelningen förefaller logisk också med ögonmått, då det finns en tydlig skillnad i medelvärdena vid de länder som utgör gränfallen. Skillnaden mellan Spanien som klassificerats som ett land med lågt kontextuellt socialt kapital och Frankrike som faller i mellangruppen är 6,37 och skillnaden mellan Irland i mellangruppen och Österrike som hör till gruppen med högt kontextuellt socialt kapital är 4,29. Förutom att det redan klargjorts att länderna har ett genomsnittligt högt socialt kapital så finns det många andra likheter mellan dem som har att göra med den geografiska placeringen men också de politiska kulturen, ekonomiska och sociala determinanter, värderingar o.s.v. Givetvis finns också skillnader och överlappningar, och variationer förekommer beroende på vilken determinant som står i fokus, men forskningsresultaten tyder på att det är adekvat att dela in dessa länder i ett teoretiskt syfte (Castles & Obinger 2008; Newton & Giebler 2008: 20–21). Med socialt kapital som determinant ser indelningen ut som följande:

Tabell 6.19 Indelning av ESS-länderna i tre ländergrupper enligt den genomsnittliga nivån av socialt kapital

Nivå av socialt kapital	Land	Medelvärde ¹
Högt (>35,4)	Danmark	59,15
	Norge	57,07
	Sverige	52,62
	Nederländerna	44,82
	Finland	40,64
	Österrike	39,69
Medelhögt (>15,07, ≤35,4)	Irland	35,40
	Belgien	32,74
	Luxemburg	32,37
	Storbritannien	32,04
	Tyskland	27,36
	Israel	25,90
	Frankrike	21,44
Lågt (≤15,07)	Spanien	15,07
	Italien	12,21
	Slovenien	11,04
	Portugal	8,22
	Ungern	5,05
	Polen	3,24
	Grekland	3,02

Kommentarer: ¹Medelvärde för interaktionstermen för socialt kapital (socialt förtroende * deltagande i frivilliga föreningar *socialt umgänge). ESS genomsnitt: 27,95. Grupp 1 (högt kontextuellt socialt kapital): N=12616, Grupp 2 (medelhögt kontextuellt socialt kapital): N=14470, Grupp 3 (lågt kontextuellt socialt kapital): N=12327. Grupp 2 utan BE och LU (pga. röstplikt): N=11019.

- Den första gruppen utgörs av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är högt. Till denna grupp hör de nordiska länderna samt Nederländerna och Österrike.
- Till den andra gruppen, där det sociala kapitalet kan sägas vara "medelhögt" hör Irland, Belgien, Luxemburg, Storbritannien, Tyskland, Israel och Frankrike.

- Gruppen av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är lågt är Medelhavsländerna (Spanien, Italien, Portugal och Grekland) samt de postkommunistiska staterna i Östeuropa (Polen, Ungern och Slovenien).

Schweiz och Tjeckien finns inte med i analyserna i detta avsnitt p.g.a. avsaknaden av informationen om de frivilliga föreningarna. Belgien och Luxemburg exkluderas p.g.a. röstplikten när det gäller valdeltagandet, men inkluderas i analyserna av de övriga formerna av deltagande. Variablerna är kodade på samma sätt som i avsnitt 6.3 men här har alla determinanter inkluderats i ett steg.

Valdeltagande

Analyserna på individnivån i avsnitt 6.1 visade att endast deltagande i frivilliga föreningar hade en obestridlig och ökande effekt på valdeltagandet. Det sociala förtroendet var osignifikant och det sociala umgänget hade ett rätt så svagt men signifikant negativt samband till valdeltagande. I tabell 6.20 visas att deltagande i frivilliga föreningar har en ökande, och ungefär lika stark effekt på valdeltagandet inom alla tre kontexter. Effekten är marginellt större ju högre det kontextuella sociala kapitalet är, men signifikant på 0,001-nivån för samtliga grupper. Det sociala umgänget utanför dessa föreningar är däremot inte signifikant i någon av grupperna. När det gäller det sociala förtroendet är resultaten ännu mer tvetydiga. Socialt förtroende har ingen signifikant betydelse i gruppen med högt kontextuellt socialt kapital, ett svagt men positivt samband i den grupp i mellangruppen ($p < 0,05$) och ett negativt samband i den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är lågt ($p < 0,01$). Modellens anpassningsgraden är bäst i mellangruppen men kan godkännas för alla tre grupper. Hypotes $H3$ får med avseende på valdeltagandet alltså enbart ett svagt stöd som endast kan sägas gälla betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar.

Tabell 6.20 Socialt kapital och valdeltagande inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

VALDELTA GANDE									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-1,995	(77,936)	***	-1,900	(104,107)	***	-1,537	(86,670)	***
socialt förtroende	0,030	(2,452)		0,037	(5,173)	*	-0,043	(7,861)	**
deltagande i frivilliga föreningar	0,162	(68,197)	***	0,129	(51,017)	***	0,154	(29,075)	***
socialt umgänge	-0,108	(2,233)		-0,094	(2,277)		-0,004	(0,004)	
Social bakgrund									
kön	-0,276	(18,778)	***	-0,196	(11,435)	***	-0,015	(0,070)	
ålder	0,027	(152,415)	***	0,028	(218,923)	***	0,027	(185,240)	***
utbildning	0,067	(35,273)	***	0,047	(24,002)	***	0,058	(53,347)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,734	(110,053)	***	0,729	(139,320)	***	0,320	(22,874)	***
subjektiv politisk kunskap	0,174	(5,710)	*	0,245	(14,736)	***	0,112	(2,650)	
partiidentifikation	0,730	(127,580)	***	0,693	(132,740)	***	1,156	(347,635)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner	0,061	(41,653)	***	0,025	(9,649)	**	0,039	(20,051)	***
förtroende för de implementerande institutionerna	0,013	(2,140)		0,025	(10,741)	***	0,043	(32,289)	***
N	10606			9152			9801		
Percent correctly predicted	87,5			81,4			82,3		
Model Chi-sq.	1065,94			1130,35			1141,73		
-2 Log likelihood	6965,91			7904,56			8149,34		
Hosmer-Lemeshow ⁱ	12,821 (sig. 0,118)			9,698 (sig. 0,287)			15,151 (sig. 0,056)		
Nagelkerke R ²	0,18			0,19			0,18		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Kodning som i tabell 6.1. ⁱHosmer-Lemeshow-test för modellens anpassningsgrad (8 frihetsgrader). I tabellen anges χ^2 -värde (signifikans). Observera att principen är det omvända jämfört med då man prövar en nollhypotes: en signifikansnivå *över* 0,05 innebär ett godkännande av modellen (se fotnot 57).

För de sociala bakgrundsvariablernas del ser analysen ut ungefär som den som gjordes för hela samplet: kvinnor tenderar att rösta i något större utsträckning än män (med undantag för länderna med lågt kontextuellt socialt kapital där kön inte är en signifikant variabel), och deltagandet ökar med ålder och utbildning. Partiidentifikation och

politiskt intresse är starka determinanter för valdeltagande i samtliga grupper. Därtill ökar både förtroende för den representativa demokratis institutioner och för de implementerande institutionerna valdeltagandet inom alla grupper, med det enda undantaget att koefficienten för det sistnämnda inte är signifikant i den grupp av länder där det sociala kapitalet är högt. Politisk kunskap har enbart en svag effekt i grupperna med högt och medelhögt socialt kapital, men ingen signifikant betydelse i gruppen med lågt socialt kapital.

Partimedlemskap

I analysen av hela samplet var socialt förtroende negativt signifikant, medan socialt umgänge och deltagande i de frivilliga föreningarna ökade benägenheten att delta i partiverksamhet. Också när det gäller deltagandet i partiverksamhet inom ländergrupperna blir resultatet mångtydigt (tabell 6.21). Högt socialt förtroende ser ut att sänka deltagandet, men sambandets signifikans kan bara bekräftas för den grupp där det kontextuella sociala kapitalet är lågt. Socialt umgänge ökar deltagandet speciellt i mellangruppen, men är inte signifikant i gruppen med högt socialt kapital. Som för valdeltagandet så visar sig dock deltagandet i frivilliga föreningar ha en stor betydelse för deltagandet i partiverksamhet, och är det facto i samtliga grupper den starkaste determinanten i modellen. Betydelsen av deltagandet i frivilliga föreningar är något större ju lägre det kontextuella sociala kapitalet är, men signifikant på 0,001-nivån inom alla grupper.

Sambanden mellan de sociala bakgrundsvariablerna och deltagande i partiverksamhet ser ut på samma sätt som i analysen av hela samplet när det gäller regressionskoefficienternas riktning. Ålder och utbildning har i själva verket ingen signifikant effekt inom de grupper av länder där det sociala kapitalet är medelhögt och lågt. Män är mer benägna att delta i partiverksamhet inom alla grupper men betydelsen av kön ökar ju lägre det kontextuella sociala kapitalet är. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation ökar deltagandet i alla grupper medan det institutionella förtroendet inte ser ut att vara signifikant.

Tabell 6.21 Socialt kapital och deltagande i partiverksamhet inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

DELTAGANDE I PARTIVERKSAMHET									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-4,954	(430,358)	***	-4,882	(450,213)	***	-4,727	(343,578)	***
socialt förtroende	-0,010	(0,249)		-0,034	(2,772)		-0,062	(6,679)	**
deltagande i frivilliga föreningar	0,262	(262,471)	***	0,266	(266,834)	***	0,388	(239,652)	***
socialt umgänge	0,136	(3,457)		0,368	(21,269)	***	0,232	(6,435)	*
Social bakgrund									
kön	0,160	(5,935)	*	0,220	(9,540)	**	0,364	(16,080)	***
ålder	0,010	(24,544)	***	0,004	(2,981)		0,000	(0,016)	
utbildning	-0,049	(26,210)	***	-0,016	(2,403)		-0,015	(0,161)	
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,886	(104,150)	***	0,875	(89,644)	***	0,832	(66,443)	***
subjektiv politisk kunskap	0,421	(37,735)	***	0,331	(20,441)	***	0,566	(35,471)	***
partiidentifikation	1,273	(188,940)	***	1,387	(239,878)	***	1,363	(131,998)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner	0,017	(2,524)		0,009	(0,827)		-0,003	(0,058)	
förtroende för de implementerande institutionerna	0,010	(1,003)		-0,009	(0,846)		0,005	(0,208)	
N	10947			12001			10110		
Percent correctly predicted	88,6			91,2			93,7		
Model Chi-sq.	1117,17			1118,30			852,50		
Hosmer-Lemeshow	5,537 (sig. 0,699)			11,309 (sig. 0,185)			8,149 (sig. 4,19)		
-2 Log likelihood	6722,94			5998,36			3941,19		
Nagelkerke R ²	0,19			0,20			0,21		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Att kontakta politiker eller offentliga tjänstemän på riksnivå eller lokal nivå

I det följande undersöks huruvida det finns en skillnad mellan ländergrupperna när det gäller det sociala kapitalets betydelse för kontaktandet av politiker eller tjänstemän (figur 6.22). I analysen av hela samplet såg sambanden ut precis som för valdeltagandet: socialt förtroende hade en sänkande effekt, och deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge hade en ökande effekt. Den negativa regressionskoefficienten för socialt förtroende är inte signifikant i

mellangruppen men i övrigt ser sambanden lika ut också när vi ser på de tre ländergrupperna.

Tabell 6.22 Socialt kapital och att kontakta av politiker inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

KONTAKTA POLITIKER									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-3,532	(401,362)	***	-2,863	(328,077)	***	-2,902	(282,456)	***
socialt förtroende	-0,040	(5,996)	*	-0,024	(2,655)		-0,053	(9,493)	**
deltagande i frivilliga föreningar	0,229	(304,490)	***	0,235	(350,786)	***	0,322	(252,468)	***
socialt umgänge	0,200	(11,566)	***	0,159	(8,043)	**	0,170	(7,009)	**
Social bakgrund									
kön	0,226	(19,094)	***	0,122	(5,675)	*	0,118	(3,506)	
ålder	0,004	(6,994)	**	0,003	(2,818)		-0,006	(8,676)	**
utbildning	0,050	(47,508)	***	0,027	(12,514)	***	0,016	(4,042)	*
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,540	(78,132)	***	0,420	(51,001)	***	0,704	(105,223)	***
subjektiv politisk kunskap	0,373	(47,503)	***	0,295	(30,312)	***	0,486	(52,401)	***
partiidentifikation	0,235	(17,355)	***	0,296	(30,907)	***	0,616	(80,837)	***
förtroende för den representativa demokratins institutioner	-0,011	(1,992)		0,032	(20,142)	***	0,003	(0,123)	
förtroende för de implementerande institutionerna	0,003	(0,115)		-0,050	(52,614)	***	-0,002	(0,070)	
N	10953			11975			10076		
Percent correctly predicted	80,5			82,4			86,5		
Model Chi-sq.	940,45			887,99			928,16		
Hosmer-Lemeshow	6,481 (sig. 0,594)			7,492 (0,485)			10,411 (0,237)		
-2 Log likelihood	10033,55			10271,97			7109,59		
Nagelkerke R ²	0,13			0,12			0,16		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Män är mer aktiva än kvinnor när det gäller kontaktandet av politiker och tjänstemän inom grupperna med högt och medelhögt socialt kapital och utbildningens positiva effekt kan ses inom alla grupper. Ålder var inte signifikant i analysen av hela samplet, och i granskningen av ländergrupperna visar sig effekten vara positiv i gruppen med högt socialt kapital och negativt i gruppen med lågt socialt kapital. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation ökar i samtliga grupper benägenheten att kontakta politiker eller tjänstemän, medan det institutionella förtroendet enbart har signifikant betydelse i mellangruppen (så att förtroendet för den representativa demokratins institutioner ökar och förtroendet för de implementerande institutionerna sänker deltagandet). Modellens anpassningsgrad för samtliga grupper är bra, men något sämre för den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är lågt. Också i detta fall kan man alltså konstatera att hypotes $H3$ endast får ett (svagt) stöd med avseende på sambandet mellan kontextuellt socialt kapital och föreningsengagemangets effekt på kontaktandet av politiker eller tjänstemän.

Att bära eller visa upp kampanjmärke

En jämförelse av det sociala kapitalets betydelse för att bära kampanjmärken mellan de tre ländergrupperna (tabell 6.23) visar att effekten av deltagandet i frivilliga föreningar är ungefär lika stor inom samtliga grupper. Signifikansen ligger på 0,001-nivån inom alla tre grupper, men beta-koefficienterna är större ju lägre det kontextuella sociala kapitalet är. Däremot finns det en del skillnader mellan grupperna när det gäller det sociala förtroendet och det sociala umgängets roll. Socialt förtroende ökar deltagandet i grupperna för lågt och högt kontextuellt socialt kapital, men saknar statistisk signifikans i mellangruppen. Det sociala umgänget ökar benägenheten att bära kampanjmärken i grupperna för högt och medelhögt socialt kapital, men är inte en signifikant variabel för gruppen med lågt kontextuellt socialt kapital. Samtliga modeller anpassningsgrad kan godkännas, men är klart sämst för den grupp av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är lågt.

Tabell 6.23 Socialt kapital och att bära eller visa upp kampanjmärke inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

BÄRA ELLER VISA UPP KAMPANJMÄRKE									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-3,206	(214,993)	***	-3,267	(228,664)	***	-3,876	(196,479)	***
socialt förtroende	0,065	(9,644)	**	-0,003	(0,018)		0,123	(19,793)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,174	(121,223)	***	0,219	(184,347)	***	0,276	(104,307)	***
socialt umgänge	0,232	(9,616)	**	0,354	(19,491)	***	0,175	(2,836)	
Social bakgrund									
kön	-0,197	(9,715)	**	-0,081	(1,363)		-0,165	(2,756)	
ålder	-0,011	(27,025)	***	-0,016	(51,816)	***	-0,020	(36,004)	***
utbildning	0,010	(1,169)		0,010	(0,997)		0,006	(0,239)	
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,316	(18,439)	***	0,481	(34,937)	***	0,760	(45,247)	***
subjektiv politisk kunskap	0,113	(2,848)		0,173	(5,742)	*	0,477	(20,451)	***
partiidentifikation	0,407	(32,882)	***	0,803	(112,478)	***	1,120	(84,451)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner	0,005	(0,221)		-0,003	(0,121)		-0,014	(0,816)	
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,003	(0,107)		-0,008	(0,657)		-0,039	(8,035)	**
N	10954			11950			10059		
Percent correctly predicted	88,6			91,4			95,2		
Model Chi-sq.	356,59			593,13			528,53		
Hosmer-Lemeshow	5,948	(0,653)		10,062	(0,261)		14,428	(0,071)	
-2 Log likelihood	7400,90			6415,39			3334,91		
Nagelkerke R ²	0,06			0,11			0,16		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Kodning som i tabell 6.1.

Kvinnor är statistiskt sett mer benägna att delta än män endast i länderna där det sociala kapitalet är högst och yngre svars personer är mer aktiva än äldre inom samtliga grupper. Utbildningens betydelse uteblir i alla tre grupper. Politiskt intresse och partiidentifikation ökar också deltagandet inom alla tre grupper, medan den subjektiva politiska kunskapen endast ökar deltagandet i grupperna för medelhögt och lågt socialt kapital.

Det institutionella förtroendet saknar betydelse inom alla grupper förutom i gruppen med lågt socialt kapital. I denna grupp visar sig lågt förtroende för de implementerande institutionerna ha en statistiskt signifikant effekt på benägenheten att bära eller visa upp kampanjmärken.

Att skänka pengar till en politisk organisation eller -grupp

I tabell 6.24 granskas skillnaderna mellan de tre ländergrupperna när det gäller viljan att donera pengar till politiska organisationer eller -grupper. Modellens anpassningsgrad kan godkännas för samtliga grupper, men är dock den bästa för mellangruppen. Deltagande i frivilliga föreningar har en klar, ökande effekt på deltagandet inom alla grupper och ser dessutom ut att öka något ju lägre det kontextuella sociala kapitalet är, medan effekten av de två övriga indikatorerna blir mer varierande. Socialt förtroende har en ökande effekt endast i länderna med lågt genomsnittligt socialt kapital, och socialt umgänge enbart i gruppen för högt socialt kapital. I detta fall får alltså hypotes *H3* ett svagt stöd när det gäller föreningsengagemangets och det sociala förtroendets betydelse, men inte med avseende på det sociala umgängets roll.

Kön har ingen säkerställd effekt i någon av grupperna medan äldre svarspersoner och högre utbildade generellt sett tenderar att vara villigare att donera pengar än övriga i alla tre grupper. Åldern saknar dock betydelse i gruppen där det sociala kapitalet är lågt. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation visar sig vara starka determinanter inom alla ländergrupper. Högre förtroende för den representativa demokratins institutioner ökar viljan att donera pengar till politiska organisationer i grupperna för högt och medelhögt socialt kapital medan lågt förtroende för de implementerande institutionerna har en sänkande effekt på deltagandet i mellangruppen och gruppen med lågt socialt kapital.

Tabell 6.24 Socialt kapital och att skänka pengar till en politisk organisation eller -grupp inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

SKÄNKA PENGAR TILL EN POLITISK ORGANISATION ELLER GRUPP									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-4,761	(381,133)	***	-4,204	(421,326)	***	-4,632	(303,312)	***
socialt förtroende	-0,007	(0,084)		-0,14	(0,561)		0,098	(13,551)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,201	(138,116)	***	0,184	(143,655)	***	0,236	(74,607)	***
socialt umgänge	0,243	(8,991)	**	0,059	(0,712)		-0,077	(0,600)	
Social bakgrund									
kön	-0,076	(1,193)		0,023	(0,123)		0,174	(3,144)	
ålder	0,007	(9,887)	**	0,005	(6,232)	*	0,000	(0,000)	
utbildning	0,021	(4,632)	*	0,028	(9,070)	**	0,046	(15,532)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,598	(45,411)	***	0,614	(63,988)	***	0,864	(58,858)	***
subjektiv politisk kunskap	0,395	(28,827)	***	0,319	(22,057)	***	0,527	(25,587)	***
partiidentifikation	0,559	(44,411)	***	0,715	(99,354)	***	0,508	(21,603)	***
förtroende för den representativa demokratins institutioner	0,041	(12,620)	***	0,029	(9,852)	**	-0,011	(0,563)	
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,000	(3,500)		-0,026	(8,548)	**	-0,053	(15,722)	***
N	10952			11938			10061		
Percent correctly predicted	90,7			90,1			95,1		
Model Chi-sq.	545,03			665,02			456,66		
Hosmer-Lemeshow	14,885 (sig.0,061)			10,216 (sig. 0,250)			11,827 (sig. 0,159)		
-2 Log likelihood	6239,27			7031,42			3508,07		
Nagelkerke R ²	0,11			0,11			0,14		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Politisk konsumtion

Alla tre indikatorer för socialt kapital visade sig ha en ökande effekt på politisk konsumtion i undersökningen av hela samplet. För de tre ländergrupperna stämmer detta också med avseende på socialt förtroende och deltagande i frivilliga föreningar, men inte för det sociala umgängets del. Socialt förtroende ser ut att ha en lite större betydelse i grupperna för högt och medelhögt kontextuellt socialt

kapital och föreningsengagemangets betydelse ökar ju lägre det kontextuella sociala kapitalet är, men i övrigt kan man inte se några större skillnader mellan grupperna. Här måste emellertid påpekas att modellens anpassningsgrad endast kan accepteras för de grupper av länder där det kontextuella sociala kapitalet är högt och medelhögt. För gruppen med låg nivå av socialt kapital är signifikansen 0,021 vilket tyder på att det finns för stora skillnader i de förväntade och observerade värdena för att anpassningsgraden ska kunna godkännas.

Tabell 6.25 Socialt kapital och politisk konsumtion inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

POLITISK KONSUMTION									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-1,912	(173,210)	***	-2,087	(256,504)	***	-3,120	(307,537)	***
socialt förtroende	0,080	(34,211)	***	0,067	(30,886)	***	0,052	(8,348)	**
deltagande i frivilliga föreningar	0,195	(281,761)	***	0,222	(399,591)	***	0,247	(143,300)	***
socialt umgänge	-0,010	(0,045)		-0,064	(2,083)		-0,009	(0,018)	
Social bakgrund									
kön	-0,532	(152,279)	***	-0,416	(96,994)	***	-0,424	(40,881)	***
ålder	-0,016	(133,224)	***	-0,008	(33,023)	***	-0,015	(45,620)	***
utbildning	0,089	(180,636)	***	0,088	(182,982)	***	0,101	(149,351)	***
Politiska variabler									
politiskt intresse	0,461	(94,788)	***	0,604	(172,210)	***	0,561	(61,879)	***
subjektiv politisk kunskap	0,175	(14,589)	***	0,252	(32,801)	***	0,354	(25,511)	***
partiidentifikation	0,341	(57,584)	***	0,226	(27,759)	***	0,486	(48,389)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner	0,000	(0,005)		-0,018	(9,788)	**	-0,034	(11,719)	***
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,001	(0,021)		-0,023	(16,780)	***	-0,005	(0,352)	
N	10974			12001			10110		
Percent correctly predicted	66,3			69,0			87,5		
Model Chi-sq.	1599,25			1621,72			962,91		
Hosmer-Lemeshow	13,000 (sig. 0,112)			10,679 (sig. 0,221)			18,012 (0,021)		
Nagelkerke R ²	0,18			0,17			0,17		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Beträffande de sociala bakgrundsvariablerna, politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation ser koefficienterna i modellen ganska lika ut som för hela samplet. I samtliga grupper är kvinnor mer aktiva än män, yngre svars personer mer aktiva än äldre och deltagandet ökar med ju längre utbildning man har bakom sig. Politiskt intresse, politisk kunskap och partiidentifikation är alla signifikanta på 0,001-nivån inom samtliga grupper. Politisk konsumtion är starkt förknippad med lågt förtroende för de implementerande institutionerna i mellangruppen, men sambandet kan inte bekräftas för de två övriga grupperna även om riktningen ser ut att vara den samma. Den politiska konsumtionen har också ett samband med lågt förtroende för den representativa demokratins institutioner i grupperna där det sociala kapitalet är medelhögt och lågt, men eftersom modellens anpassningsgrad inte är så bra för denna grupp så måste resultatet tolkas med försiktighet.

Att skriva under namninsamlingar

Skillnader mellan ländergrupperna beträffande viljan att skriva under namninsamlingar kartläggs i tabell 6.26. Samtliga indikatorer för socialt kapital är signifikanta och dessutom är beta-koefficienterna störst i den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är lägst. Dessvärre är modellens anpassningsgrad inte bra för mellangruppen eller för gruppen med lågt kontextuellt socialt kapital och kan egentligen godkännas endast för gruppen med högt social kapital. Med andra ord ser trenden ut att följa den teoretiska förväntningen, men kan inte bekräftas fullt ut eftersom anpassningsgraden inte är så bra.

De sociala bakgrundsvariablerna är också alla signifikanta inom alla tre grupper. Kvinnor och yngre svars personer är mer aktiva än män och äldre svars personer och deltagandet ökar med högre utbildning. Intresset för politik är en stark determinant inom alla grupper, liksom också partiidentifikationen. Den subjektiva politiska kunskapens effekt kan inte säkerställas för mellangruppen men ökar deltagandet i de två övriga. Lågt institutionellt förtroende ser i allmänhet ut att öka deltagandet inom alla grupper, även om den

statistiska signifikansen uteblir i grupperna för högt och medelhögt socialt kapital när det gäller förtroendet för de representativa institutionerna.

Tabell 6.26 Socialt kapital och att skriva under namninsamlingar inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

SKRIVA UNDER NAMNINSAMLING									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-1,665	(122,564)	***	-1,728	(172,448)	***	-3,199	(276,748)	***
socialt förtroende	0,078	(29,366)	***	0,045	(13,353)	***	0,148	(58,273)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,171	(212,419)	***	0,197	(317,542)	***	0,349	(269,246)	***
socialt umgänge	0,118	(5,480)	*	0,139	(9,159)	**	0,273	(14,022)	***
Social bakgrund									
kön	-0,334	(55,784)	***	-0,213	(24,753)	***	-0,246	(12,146)	***
ålder	-0,016	(121,868)	***	-0,013	(92,253)	***	-0,015	(41,641)	***
utbildning	0,040	(35,342)	***	0,058	(80,564)	***	0,048	(30,509)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,281	(31,392)	***	0,464	(96,730)	***	0,532	(48,313)	***
subjektiv politisk kunskap	0,150	(9,963)	**	0,056	(1,557)		0,168	(4,933)	*
partiidentifikation	0,328	(47,592)	***	0,313	(51,174)	***	0,492	(42,662)	***
förtroende för den representativa demokratins institutioner	-0,004	(0,344)		-0,001	(0,038)		-0,021	(3,845)	*
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,015	(4,762)	*	-0,028	(23,440)	***	-0,030	(9,758)	**
N	10932			11923			10065		
Percent correctly predicted	70,3			70,0			89,2		
Model Chi-sq.	849,10			1133,43			891,86		
Hosmer-Lemeshow	8,810 (sig. 0,359)			23,487 (sig. 0,003)			31,967 (sig,0,000)		
-2 Log likelihood	12633,77			13710,04			5956,49		
Nagelkerke R ²	0,11			0,13			0,17		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Deltagande i lagliga demonstrationer

Deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge visade sig öka benägenheten att delta i lagliga demonstrationer inom hela samplet, medan det sociala förtroendets betydelse uteblev. Analysen av ländergrupperna ger samma resultat och det sociala förtroendet har också en signifikant betydelse för deltagandet inom gruppen med lågt genomsnittligt socialt kapital (tabell 6.27).

Tabell 6.27 Socialt kapital och deltagande i lagliga demonstrationer inom tre makrokontexter. Logistisk regression.

DELTAGANDE I LAGLIGA DEMONSTRATIONER									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p	B	(Wald)	p
<i>konstant</i>	-3,099	(120,817)	***	-2,327	(143,324)	***	-4,244	(289,631)	***
socialt förtroende	0,037	(1,749)		0,007	0,134)		0,150	(35,702)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,141	(46,086)	***	0,188	(154,859)	***	0,292	(141,427)	***
socialt umgänge	0,347	(10,793)	***	0,175	(5,987)	*	0,532	(30,013)	***
Social bakgrund									
kön	-0,116	(1,939)		0,202	(10,138)	***	0,124	(1,907)	
ålder	-0,027	(85,639)	***	-0,027	(166,176)	***	-0,017	(31,019)	***
utbildning	0,030	(5,975)	*	0,031	(10,614)	***	0,050	(20,280)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,723	(47,323)	***	0,586	(63,134)	***	0,565	(32,293)	***
subjektiv politisk kunskap	0,298	(11,516)	***	0,058	(0,781)		0,218	(5,166)	*
partiidentifikation	0,488	(25,624)	***	0,513	(59,911)	***	0,714	(50,421)	***
förtroende för den representativa demokratins institutioner	0,002	(0,013)		-0,015	(2,807)		-0,017	(1,551)	
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,052	(17,839)	***	-0,025	(9,208)	**	-0,041	(10,624)	***
N	10952			11938			10070		
Percent correctly predicted	93,8			89,4			93,9		
Model Chi-sq.	391,03			678,52			636,13		
Hosmer-Lemeshow	6,979 (sig. 0,539)			5,887 (sig. 0,660)			10,975 (sig. 0,203)		
Nagelkerke R ²	0,09			0,11			0,17		

Kommentarer: ostandardiserade beta-koefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1.

Över lag ser det sociala kapitalet alltså ut att ha en något större effekt på demonstrationsbenägenheten inom denna grupp än inom de två övriga. Enligt Hosmer-Lemeshow-testet är anpassningsgraden god för alla tre grupper av länder vilket innebär stöd för hypotes $H3$.

Medan kön inte har en signifikant betydelse för deltagandet i demonstrationer i någon av grupperna så gäller som för den politiska konsumtionen att deltagandet sjunker med åldern och ökar med utbildningen. De politiska attityd- och resursvariablerna ser ut att ha en något större effekt i den grupp av länder där det sociala kapitalet är högt. Inom samtliga grupper finns ett samband mellan lågt förtroende för de implementerande institutionerna och deltagandet i demonstrationer, men i motsats till förväntningen är sambandet inte signifikant när det gäller förtroendet för den representativa demokratis institutioner (även om riktningen är den samma).

Repertoar av politiskt deltagande

Slutligen undersöks skillnader i mikromekanismen när det gäller repertoaren för politiskt deltagande. Samtliga indikatorer för socialt kapital är, precis som i undersökningen av hela samplet, positivt och signifikant förknippade med en bredare repertoar av deltagande. Även om skillnaderna när det gäller regressionskoefficienterna inte kan sägas vara särskilt markanta, och med tanke på att de alla är signifikanta på 0,001-nivån, så har ändå alla indikatorer av socialt kapital den starkaste effekten i den grupp av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är lägst. Hypotes $H3$ får således lite stöd även i detta avseende.

Inga stora skillnader kan heller skönjas mellan grupperna när det gäller de övriga determinanternas betydelse. Kvinnor och yngre svars personer har en bredare deltaganderepertoar inom alla tre grupper medan utbildningens ökande effekt uteblir i mellangruppen. Politiskt intresse, subjektiv politisk kunskap och partiidentifikation utvidgar repertoaren ungefär lika mycket inom alla tre grupper, dock mest i den grupp där det kontextuella sociala kapitalet är lägst. Förtroende för den representativa demokratis institutioner gör repertoaren snävare endast i den grupp av länder där det kontextuella

sociala kapitalet är lågt, medan förtroende för de implementerande institutionerna begränsar repertoaren också i mellangruppen.

Tabell 6.28 Socialt kapital och repertoaren av politiskt deltagande inom tre makrokontexter. Poissonregression.

REPERTOAR AV POLITISKT DELTAGANDE (Summavariabel)									
Nivå av socialt kapital									
	Högt			Medel			Lågt		
Socialt kapital	Koeff.	(z)	p	Koeff.	(z)	p	Koeff.	(z)	p
<i>konstant</i>	-0,370	(-7,41)	***	-0,151	(-3,71)	***	-1,092	(-17,74)	***
socialt förtroende	0,033	(6,22)	***	0,027	(5,68)	***	0,058	(7,99)	***
deltagande i frivilliga föreningar	0,135	(34,19)	***	0,157	(42,97)	***	0,226	(34,36)	***
socialt umgänge	0,093	(4,86)	***	0,068	(3,80)	***	0,117	(4,28)	***
Social bakgrund									
kön	-0,170	(-10,36)	***	-0,107	(-6,55)	***	-0,070	(-2,65)	**
ålder	-0,009	(-17,60)	***	-0,009	(-17,32)	***	-0,012	(-15,14)	***
utbildning	0,008	(6,72)	***	0,000	(0,88)		0,007	(5,05)	***
Politiska attityder och resurser									
politiskt intresse	0,357	(18,29)	***	0,458	(23,87)	***	0,621	(20,94)	***
subjektiv politisk kunskap	0,207	(11,92)	***	0,175	(10,30)	***	0,392	(13,97)	***
partiidentifikation	0,280	(15,16)	***	0,304	(17,63)	***	0,550	(18,37)	***
förtroende för den representativa demokratis institutioner	0,000	(0,37)		-0,002	(-0,92)		-0,011	(-2,81)	**
förtroende för de implementerande institutionerna	-0,004	(-1,60)		-0,018	(-8,47)	***	-0,019	(-5,37)	***
N	10900			11983			10096		
LR Chi-sq.(11)	3566,1 (prob>chi2 0,000)			4455,04 (prob>chi2 0,000)			3915,74 (prob>chi2 0,000)		
Pseudo R ² (McFadden)	0,10			0,11			0,16		

Kommentarer: ostandardiserade regressionskoefficienter rapporteras med z-statistik inom parenteserna. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001. Kodning som i tabell 6.1

7 Sammanfattning och konklusioner

Målet för denna avhandling har varit att undersöka hur två olika egenskaper på makronivån inverkar på den genomsnittliga nivån av socialt kapital och att analysera betydelsen av socialt kapital för politiskt deltagande både på den aggregerade nivån (makronivån) och på individnivån (mikronivån). I avsnitt 3.2 presenterades de forskningshypoteser och -frågor som jag utgått från. I detta kapitel sammanfattas resultaten och de slutsatser som kan dras av de statistiska analyserna i kapitel 6. Därtill diskuteras hur resultaten ser ut i förhållande till tidigare forskning om socialt kapital och politiskt deltagande.

7.1 Sammanfattning av resultaten av de statistiska analyserna

De empiriska analyserna inleddes genom att undersöka om det finns ett statistiskt samband mellan å ena sidan ekonomisk jämlikhet och socialt kapital, och å andra sidan avsaknad av korruption och socialt kapital på den aggregerade nivån (makronivån). De resultat som pekar på att socialt kapital undermineras av erfarenheter av orättvisa kommer knappast som någon överraskning. Förutom att korruption ytterligare ökar graden av ojämlikhet (i och med att resurser överförs från massorna till eliten och mindre pengar blir över för att användas till universella, sociala ändamål) så grundar sig korruption i första hand på förtroende för och lojalitet till in-gruppen, inte på samhället i stort (Rothstein & Uslaner 2005: 53–54). Den första arbetshypotesen (H1) löd som följande:

H1: Ju lägre grad av korruption och ju högre grad av ekonomisk jämlikhet ett land eller område har, desto högre är det genomsnittliga sociala kapitalet i detta land.

I tabell 7.1 summeras de samband som kunde konstateras mellan variablerna på makronivån. Positiva samband betecknas med (+) och negativa samband med (-). Antalet tecken symboliserar signifikansnivåerna $p < 0,5$; $p < 0,1$ och $p < 0,001$.

Tabell 7.1 Översikt över sambandet mellan socialt kapital och dess determinanter på makronivån

	SOCIALT KAPITAL (INTERAKTIONSTERM)	SOCIALT FÖRTROENDE	DELTAGANDE I FRIVILLIGA FÖRENINGAR	SOCIALT UMGÄNGE
Ekonomisk jämlikhet	+	+	+	
Avsaknad av korruption	+++	+++	+++	+++
Ekonomisk jämlikhet * avsaknad av korruption (interaktionsterm)	+++	+++	+++	+

Kommentarer: Plus- och minustecknen anger vilka variabler som är signifikanta och på vilken nivå: +/- $p < 0,05$; ++ +/- $p < 0,01$; +++ +/- $p < 0,001$.

Analyserna i avsnitt 6.1. visade att ekonomisk jämlikhet och avsaknad av korruption hade en höjande inverkan på nivån av samtliga indikatorer för socialt kapital på den aggregerade nivån, med ett undantag: sambandet mellan ekonomisk jämlikhet och socialt umgänge var positivt men det kunde inte säkerställas statistiskt. Därtill kan det konstateras att avsaknad av korruption är viktigare för det sociala kapitalet än ekonomisk jämlikhet. Ju större förtroende folk har för de demokratiska institutionerna och tjänstemännens ärlighet, desto lättare är det för dem att lita också på folk i allmänhet. Avsaknad av korruption ser också ut att ha en stimulerande effekt på det sociala livet, både när det gäller de formella och de informella nätverken, och mera så än vad den ekonomiska jämlikheten ser ut att ha. Dessvärre är det svårare att åtgärda korruption än ekonomisk ojämlikhet, vilket inte bådär gott för det sociala kapitalet i de länder som är de mest drabbade. Det är också svårare att införa ekonomiska reformer och sociala välfärdsprogram i länder som redan är drabbade av korruption och ojämlikhet. Ett alternativ är ändå att försöka införa program som bidrar till ökade möjligheter för ekonomisk jämlikhet, genom exempelvis förbättrad utbildning. Utbildning är för övrigt en mycket stark determinant för socialt förtroende (Rothstein & Uslaner 2005: 43, 47).

Av det sociala kapitalets indikatorer påverkas umgänget utanför de formella frivilliga föreningarna minst av korruption och ekonomisk ojämlikhet. Detta kan tänkas bero på att de privata nätverken får större betydelse i sådana sammanhang i vilka man inte kan lita på staten eller samhällsinstitutionerna. Folk umgås med familj och vänner även i dessa samhällen. *Sammantaget kan alltså hypotesen (H1) om att avsaknad av korruption och ekonomisk jämlikhet bidrar till högt socialt kapital på makronivån verifieras.*

På den aggregerade nivån (makronivån) undersöktes även sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande (H2a), med förväntningen att länder med genomsnittligt högt socialt kapital också uppvisar högre nivåer när det gäller olika slag av politiskt deltagande. Resultaten summeras i tabell 7.2.

H2a: Ju högre det genomsnittliga sociala kapitalet är, desto högre är det politiska deltagandet (på makronivån).

Tabell 7.2 Översikt över sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande på makronivån

	VALDELTAGANDE	PARTIVERKSAMHET	KONTAKTAT POLITIKER
Socialt kapital (interaktionsterm)	(+)	++	+++
Socialt förtroende	(+)	+	+++
Deltagande i frivilliga föreningar	+(++)	++	++
Socialt umgänge		+	

	BURIT KAMPANJMÄRKE	SKÅNKT PENGAR TILL POLITISK ORGANISATION	POLITISK KONSUMTION
Socialt kapital (interaktionsterm)	+	+	+++
Socialt förtroende	++		+++
Deltagande i frivilliga föreningar	+	++	+++
Socialt umgänge	++	+	++

	SKRIVIT UNDER NAMNINSAMLING	DELTA GIT I LAGLIG DEMONSTRATION	REPERTOAR AV POLITISKT DELTAGANDE (Summavariabel)
Socialt kapital (interaktionsterm)	+++		+++
Socialt förtroende	+++		+++
Deltagande i frivilliga föreningar	+++		+++
Socialt umgänge	+++		+++

Kommentarer: Plus- och minustecknen anger vilka variabler som är signifikanta och på vilken nivå: +/- p<0,05; ++ +/- - p<0,01; +++ +/- - - p<0,001. För valdeltagandet anges signifikansnivåerna i parentes om man utesluter Grekland och Italien.

Genom den inledande analysen visades att det inte fanns något samband mellan reserven av socialt kapital (den kombinerade effekten av alla tre indikatorer för socialt kapital) och valdeltagande på den aggregerade nivån. Däremot fanns ett svagt samband mellan nivån av deltagande i frivilliga föreningar och valdeltagande, d.v.s. länder där nivån av deltagande i frivilliga föreningar är hög tenderar att också ha högre valdeltagande. Socialt förtroende och socialt umgänge som enskilda indikatorer gav inga signifikanta utslag för nivån av valdeltagande. En närmare granskning av punktfiguren visade emellertid att det kan finnas anledning att utesluta både Grekland och Italien som outliers. Uteslutningen motiveras av att båda länderna har en formell röstplikt, även om sanktionerna för att inte rösta är svaga. Uteslutningen av dessa länder innebär en substantiell förändring i bedömningen av det sociala kapitalets relevans för valdeltagandet i och med att alla indikatorer, med undantag för socialt umgänge, blir positiva och signifikanta.

Därefter undersöktes samma samband mellan socialt kapital och deltagande i partiverksamhet. Såväl interaktionstermen som de tre enskilda indikatorerna visade sig vara signifikanta. Andelen partiaktiva är alltså högre i de länder där det aggregerade sociala kapitalet är högt. Förhållandet mellan socialt kapital och att kontakta politiker eller tjänstemän på riksnivå eller lokal nivå granskades som följande, och med undantag för socialt umgänge var alla indikatorer för socialt kapital klart signifikanta. Socialt kapital visade sig också ha en betydelse för tendensen att bära eller visa upp kampanjmärken och viljan att skänka pengar till politiska organisationer eller grupper.

Effekten av socialt förtroende var osignifikant när det gällde benägenheten att donera pengar, men i övrigt var alla indikatorer av socialt kapital signifikanta antingen på 0,01- eller på 0,05-nivån. Beträffande politisk konsumtion och benägenheten att skriva under namninsamlingar var resultatet också entydigt: i länder där det sociala kapitalet är högt är befolkningen mer benägen att utöva politisk konsumtion och att skriva under upprop eller namninsamlingar. Sambandet gällde såväl vid granskningen av de enskilda indikatorerna för socialt kapital som vid undersökningen av deras kombinerade effekt. Inget signifikant samband kunde dock återfinnas

mellan socialt kapital eller dess indikatorer och deltagandet i lagliga demonstrationer.

För att få en helhetsbild undersöktes också sambandet mellan socialt kapital och repertoaren av politiskt deltagande (bestående av åtta olika former av deltagande). Sambandet var starkt och entydigt signifikant både när det gällde de enskilda indikatorerna och interaktionstermen för socialt kapital: högt socialt kapital bidrar till en bredare repertoar. Det sociala kapitalets effekt när det gäller de olika aktivitetsformerna varierar något, men över lag ger analyserna anledning att verifiera *H2a*, med ett par smärre invändningar. Det sociala kapitalet hade ingen signifikant effekt på deltagandet i demonstrationer. Som det dock påvisats i tidigare forskning så kan det ha att göra med den annorlunda naturen hos denna form av deltagande. Samma gäller i viss mån för valdeltagandet (Newton & Giebler 2008).

Det är också något förvånande att det sociala umgänget inte hade en större genomslagskraft. Som bekant har man i en betydande del av forskningen kommit fram till att (informellt) socialt umgänge gynnar det politiska deltagandet genom att det ger möjligheter till politiska diskussioner och att både normer och information kan spridas genom dessa kontakter. Att det sociala umgängets betydelse inte visar sig vara så stort i detta sammanhang kan delvis bero på att mekanismen bakom det förväntade sambandet inte är klar. Man kan givetvis ha många sociala kontakter men ändå vara ointresserad av politik och till exempel aldrig diskutera politik med vänner, bekanta eller släktingar. Precis som när det gäller deltagandet i de frivilliga föreningarna finns det alltså ännu behov av att utreda vad det är i olika typer av nätverk som får folk att också engagera sig politiskt.

H2b föreskrev att socialt kapital bidrar till att öka politiskt deltagande av olika slag även på individnivån, d.v.s. individer med högt "personligt" socialt kapital deltar i större utsträckning än individer med lågt socialt kapital. Resultaten är sammanfattade i tabell 7.3.

H2b: Ju högre det genomsnittliga sociala kapitalet är, desto högre är det politiska deltagandet (på mikronivån).

Analyserna visar att betydelsen av det sociala kapitalets indikatorer varierar något beroende på typ av deltagande, precis som det gjorde på makronivån. En bakomliggande förväntning var att högt socialt förtroende bidrar till att skapa en samarbetskultur, en gemensam identitet och gemensamma normupplevelser, som i sin tur kan fungera som incitament för politiskt deltagande. Resultatet av de statistiska analyserna bekräftar emellertid inte detta samband fullt ut. Det sociala förtroendets roll när det gällde valdeltagande var osignifikant för såväl hela samplet som för de enskilda länderna, med Schweiz och Storbritannien som de enda undantagen.

Tabell 7.3 Översikt över sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande på mikronivån

	VALDELTA GANDE	PARTIVERKSAMHET	KONTAKTAT POLITIKER
Socialt förtroende		-	---
Deltagande i frivilliga föreningar	+++	+++	+++
Socialt umgänge	--	+++	+++

	BURIT KAMPANJMÄRKE	SKÄNKT PENGAR TILL POLITISK ORGANISATION	POLITISK KONSUMTION
Socialt förtroende	+++	++	+++
Deltagande i frivilliga föreningar	+++	+++	+++
Socialt umgänge	+++	+++	+++

	SKRIVIT UNDER NAMNINSAMLING	DELTA GIT I LAGLIG DEMONSTRATION	REPERTOAR AV POLITISKT DELTA GANDE (Summavariabel)
Socialt förtroende	+++		+++
Deltagande i frivilliga föreningar	+++	+++	+++
Socialt umgänge	+++	+++	+++

Kommentarer: Plus- och minustecknen anger vilka variabler som är signifikanta och på vilken nivå: +/- $p < 0,05$; ++/- $p < 0,01$; +++/- $p < 0,001$.

När det gällde de två andra traditionella eller konventionella formerna av deltagande, d.v.s. att delta i partiverksamhet och att kontakta politiker eller tjänstemän, var sambandet dessutom negativt och signifikant, även om också denna effekt uteblev i analysen av de flesta enskilda länderna. Det är inte klart varför förhållandet är det omvända jämfört med resultaten på den aggregerade nivån, men sannolikt är att resultaten på individnivån påverkas av att olika kontrollvariabler kunde införas i regressionsanalyserna.

I undersökningarna där alla länder ingick (hela samplet) hade det sociala förtroendet en ökande effekt på villigheten att bära kampanjmärken, att donera pengar till politiska organisationer, att utöva politisk konsumtion och att skriva under namninsamlingar. I granskningen av de enskilda länderna blev effekten av det sociala förtroendet blygsammare, möjligtvis på grund av den minskade urvalsstorleken. Det sociala förtroendets positiva (ökande) effekt kunde ändå bekräftas för åtta ESS-länder när det gällde att skriva under namninsamlingar och i nio länder när det gällde den politiska konsumtionen. Det sociala förtroendet hade inte någon signifikant effekt beträffande benägenheten att delta i lagliga demonstrationer (hela samplet), men det förväntat positiva sambandet återfanns dock i nio ESS-länder, om än ganska svagt i de flesta av dem. Det sociala förtroendet gjorde repertoaren av politiskt deltagande bredare i granskningen av hela samplet och effekten var också signifikant i sju av de undersökta länderna.

En fråga som kan uppstå är varför det sociala förtroendet är negativt förknippat med deltagande i partiverksamhet, medan sambandet är positivt när det gäller att bära kampanjmärken eller att skänka pengar till politiska organisationer. Det är lätt att anta att de två sistnämnda hör ihop med partier och partiverksamhet. En plausibel förklaring är att svarspersonerna helt enkelt inte har uppfattat det så, utan att de förknippar "politiska grupper och organisationer" och kampanjmärken med något annat än politiska partier, som till exempel Amnesty, Greenpeace, olika folkrörelser eller till och med fackföreningar.

Förväntningen om att de individer som ofta träffar sina vänner och bekanta (socialt umgänge) också är mer politiskt aktiva visade sig slå in för alla former av politiskt deltagande, med undantag för att rösta i val, när hela populationen ingick i analyserna. I granskningen av de enskilda länderna blev variabeln emellertid oftast osignifikant, eller till och med negativt signifikant. Det sociala umgänget ökade deltagandet i partiverksamhet i fyra länder, att kontakta politiker i fem länder och att bära kampanjmärken och att donera pengar till politiska organisationer i två länder. Därtill ökade det sociala umgänget benägenheten att skriva under namninsamlingar i ett land och att delta i lagliga demonstrationer i tre länder. Trots att det sociala umgänget

hade en ökande effekt på politisk konsumtion i undersökningen av hela samplet, så uteblev denna effekt i genomgången av de enskilda länderna. Effekten var signifikant endast i ett land, Storbritannien, men koefficienten hade ett negativt förtecken. Det sociala umgängets ökande effekt på repertoaren av politiskt deltagande kunde bekräftas för fyra länder, medan effekten var negativ i ett land.

En klart tydligare effekt har deltagandet i de frivilliga föreningarna, som i samtliga analyser hörde till de starkaste determinanterna för politiskt deltagande. Sambandet håller även i granskningen av de enskilda länderna, med mycket få undantag. Slutresultatet av analyserna när det gäller skillnaderna på individnivån är att *H2b* endast kan verifieras med avseende på deltagande i frivilliga föreningar. Deltagande i frivilliga föreningar ökar sannolikheten för alla typer av politiskt deltagande, både på den aggregerade nivån (med undantag för demonstrationsdeltagandet) och på individnivån. Med avseende på socialt umgänge, och särskilt socialt förtroende, blir sambanden något oklara, även om *H2b* inte heller alltigenom kan falsifieras. Socialt umgänge utanför de formella föreningarna ser ut att ha en större betydelse för politiskt deltagande på individnivån än på den aggregerade nivån. Överlag är sambandet positivt, men när det gäller valdeltagandet (på den aggregerade nivån) är sambandet negativt. Socialt förtroende verkar i sin tur ha en positiv effekt på de flesta typer av deltagande på den aggregerade nivån. Slutsatserna på individnivån förblir oklara eftersom koefficienterna uppvisar både positiva och negativa förtecken.

Som en tredje dimension granskades hur de sambandsförhållanden som studerades inom ramen för *H2b* på individnivån tedde sig inom tre makrokontexter som karaktäriserades av högt, medelhögt och lågt kontextuellt socialt kapital. Resultaten för det sociala kapitalets effekter för politiskt deltagande på individnivån inom dessa tre kontexter sammanfattas i tabellerna 7.4, 7.5 och 7.6.

H3a och H3b: Ju högre socialt kapital desto mer aktivt är det politiskt deltagandet inom alla tre grupper (H3a). Ju lägre det genomsnittliga sociala kapitalet är i ett land eller område, desto större betydelse har det sociala kapitalet för politiskt deltagande på individnivån (H3b).

I tabell 7.4 summeras de samband som finns mellan socialt förtroende och politiskt deltagande på mikronivån inom de tre kontexterna. När det gäller sambandets riktning så visade analyserna att det inte fanns några större skillnader mellan kontexterna.

Tabell 7.4 Sambandet mellan socialt förtroende och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext

	Socialt kapital på makronivån		
	HÖGT	MEDEL	LÅGT
Valdeltagande		+	-
Partiverksamhet			--
Kontakta politiker	-		--
Bära/visa upp kampanjmärke	++		+++
Skänka pengar till en politisk organisation			+++
Politisk konsumtion	+++	+++	++
Skryta under namninsamling	+++	+++	+++
Deltagande i demonstrationer			+++
Repertoar av politiskt deltagande	+++	+++	+++

Kommentarer: Plus- och minustecknen anger vilka variabler som är signifikanta och på vilken nivå: +/- p<0,05; + + /- - p<0,01; + + + /- - - p<0,001.

I fråga om valdeltagande hade det sociala förtroendet dock en ökande effekt inom mellangruppen, medan riktningen var den motsatta i gruppen med lågt kontextuellt socialt kapital. Socialt förtroende var också negativt förknippat med partiverksamhet i länder med lågt kontextuellt socialt kapital och med kontaktandet av politiker inom grupperna med högt och lågt kontextuellt socialt kapital. För de övriga formerna av politiskt deltagande var sambandet för det mesta positivt eller osignifikant. Även om sambandens styrka varierar så är riktningen för det mesta densamma.

Inom ramen för *H3b* förväntades att socialt kapital (och därmed även socialt förtroende) skulle ha den starkaste effekten på politiskt

deltagande inom den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är lägst. Hypotesen kan emellertid inte ovillkorligen verifieras för det sociala förtroendets del. Beträffande valdeltagande så visade sig socialt förtroende inte ha någon signifikant effekt i gruppen med högt socialt kapital. Det hade en ökande effekt i mellangruppen och en sänkande effekt i gruppen med lågt socialt kapital. Analyserna visade vidare att lågt socialt förtroende korrelerar med deltagande i partiverksamhet i länderna med lågt kontextuellt socialt kapital och när det gäller kontaktandet av politiker kunde samma effekt skönjas inom grupperna för högt och lågt kontextuellt socialt kapital.

Det sociala förtroendet hade ingen signifikant effekt på viljan att bära kampanjmärken inom mellangruppen, eller viljan att delta i demonstrationer eller att skänka pengar till politiska organisationer inom grupperna för högt och medelhögt socialt kapital. Däremot har socialt förtroende en klart positiv effekt på politisk konsumtion, att skriva under namninsamlingar och på hela repertoaren av politiskt deltagande (sum mavariabel). Ser man på det sociala förtroendets betydelse inom de olika kontexterna i form av ostandardiserade betavärden så är effekten de facto störst inom gruppen för lågt socialt kapital (d.v.s. enligt förväntningen i *H3b*) beträffande valdeltagande, deltagande i partiverksamhet och kontaktande av politiker. I dessa fall är sambandet negativt. Därtill är effekten störst, och sambandet positivt, när det gäller att bära kampanjmärken, att skänka pengar till politiska organisationer, att skriva under namninsamlingar, att delta i demonstrationer och hela repertoaren av politiskt deltagande. Däremot är effekten av socialt förtroende i de flesta fall större i den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är högt än i mellangruppen.

Tabell 7.5 Sambandet mellan deltagande i frivilliga föreningar och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext

	Socialt kapital på makronivån		
	HÖGT	MEDEL	LÅGT
Valdeltagande	+++	+++	+++
Partiverksamhet	+++	+++	+++
Kontakta politiker	+++	+++	+++
Bära/visa upp kampanjmärke	+++	+++	+++
Skänka pengar till en politisk organisation	+++	+++	+++
Politisk konsumtion	+++	+++	+++
Skriva under namninsamling	+++	+++	+++
Deltagande i demonstrationer	+++	+++	+++
Repertoar av politiskt deltagande	+++	+++	+++

Kommentarer: Plus- och minustecknen anger vilka variabler som är signifikanta och på vilken nivå: +/- p<0,05; + +/- - p<0,01; ++++/- - - p<0,001.

Mest stöd får hypoteserna *H3a* och *H3b* när det gäller betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar för det politiska deltagandet (tabell 7.5). I samtliga fall och kontexter är sambandet starkt och positivt. Därtill är betakoefficienterna störst i den grupp av länder där det kontextuella sociala kapitalet är lägst, näststörst i mellangruppen och lägst i gruppen med högt socialt kapital, d.v.s. helt enligt förväntningen i *H3b*. Det bör dock påpekas att skillnaderna är ganska små och för alla grupper är deltagandet i de frivilliga föreningarna trots allt alltid signifikant på 0,001-nivån.

Beträffande det sociala umgänget (tabell 7.6) är riktningen densamma inom alla grupper (i de fall där variabeln är signifikant). Det sociala umgänget hade ingen signifikant effekt i någon av kontexterna beträffande valdeltagande eller politisk konsumtion. Däremot får *H3b* inget starkt stöd. Enligt beta-värdena har socialt umgänge den största betydelsen i länderna med lågt kontextuellt socialt kapital enbart när det gäller att skriva under namninsamlingar, att delta i demonstrationer och när det gäller summavariabeln som betecknar hela repertoaren av politiskt deltagande. I övrigt kan man inte se något klart mönster mellan kontexterna.

Tabell 7.6 Sambandet mellan socialt umgänge och politiskt deltagande på mikronivån enligt kontext

	Socialt kapital på makronivån		
	HÖGT	MEDEL	LÅGT
Valdeltagande			
Partiverksamhet		+++	+
Kontakta politiker	+++	++	++
Bära/visa upp kampanjmärke	++	+++	
Skänka pengar till en politisk organisation	++		
Politisk konsumtion			
Skriva under namnsamling	+	++	+++
Deltagande i demonstrationer	+++	+	+++
Repertoar av politiskt deltagande	+++	+++	+++

Kommentarer: Plus- och minustecknen visar vilka variabler är signifikanta och på vilken nivå: +/- p<0,05; ++ +/- - p<0,01; +++ +/- - - p<0,001.

Förväntningen inom ramen för *H3a* var alltså att riktningen för mekanismen i *H2b* skulle vara densamma inom alla tre ländergrupper. Detta visar sig stämma i det stora hela: det sociala kapitalets indikatorer är positiva och signifikanta i de allra flesta avseenden (58 fall av 81), men undantag finns. I fyra fall visar sig det sociala förtroendet ha en negativ effekt på deltagandet, och i tre fall av dessa är det inom den grupp av länder där det genomsnittliga sociala kapitalet är lägst. I 19 fall av 81 är indikatorerna osignifikanta. Medan betydelsen av deltagande i frivilliga föreningar är entydig, så är de två övriga indikatorernas betydelse mindre klar, precis som det visade sig vara i analyserna på individnivån. Så långt fungerar alltså mikromekanismen på samma sätt, oberoende av kontexten.

En annan aspekt beträffande *H3* (*H3b*) var därtill att det individuella sociala kapitalet spelar en mindre roll i de sammanhang där det samhällsliga sociala kapitalet redan är högt. I detta avseende är resultaten mer svårtydda och pekar på att det inte finns något verifierbart samband. Om man dock vill vara riktigt noggrann så kan man ändå se att den förväntade trenden bekräftas, igen med undantag för valdeltagandet, när det gäller föreningsengagemangets betydelse för det politiska deltagandet. Dessvärre kan samma trend inte skönjas lika klart för det sociala förtroendet eller det sociala umgänget. Det sociala förtroendet har den största effekten i gruppen med lågt genomsnittligt socialt kapital i fem fall av nio (att bära eller visa upp

kampanjmärken, att donera pengar till politiska organisationer, att skriva under namninsamlingar, att delta i demonstrationer samt för repertoaren av politiskt deltagande). Däremot ser det inte ut att finnas något mönster mellan de två andra grupperna (högt respektive medelhögt socialt kapital) när det gäller socialt förtroende.

Socialt umgänge har störst betydelse för gruppen med lågt socialt kapital när det gäller att skriva under namninsamlingar, att delta i demonstrationer och när det gäller repertoaren av politiskt deltagande, men i övrigt är det svårt att se något mönster som skulle bekräfta forskningshypotesen. Därtill visade sig modellernas anpassningsgrad inte alltid vara på önskvärd nivå, vilket innebär att reliabiliteten blir lidande. Slutsatsen måste därför vara att hypotes *H3b* enbart får mycket svagt stöd när det gäller det kontextuella sociala kapitalets roll för sambandet mellan föreningsengagemang och politiskt deltagande. Gruppindelningen har ingen signifikant betydelse när det gäller det sociala förtroendets och det sociala umgängets betydelse för politiskt deltagande. Inte heller kan motsatsen bevisas, d.v.s. att betydelsen av individuellt socialt kapital skulle vara ännu större om det kontextuella sociala kapitalet också var högt.

7.2 Resultatens validitet och implikationer

Det övergripande syftet i avhandlingen har varit att granska vilka samband som kan finnas mellan socialt kapital och politiskt deltagande. Luckor i den tidigare forskningen har funnits både när det gäller att inkludera olika indikatorer av socialt kapital och att beakta möjliga skillnader mellan olika nivåer. Idén om socialt kapital, åtminstone så som den beskrivs av Putnam, innefattar både en strukturell dimension (sociala nätverk) och en kulturell eller en attitydrelaterad dimension (socialt förtroende, sociala normer) som båda borde inkluderas i analyser och mätning av socialt kapital (Norris 2002: 138).

Medan teorin om socialt kapital har fått starkt stöd i undersökningar på makronivån så har upptäckterna på mikronivån uteblivit eller blivit mer blygsamma (Rothstein 2003: 168–169).

Bidraget utöver den tidigare forskningen har följaktligen varit att göra en systematisk undersökning av det sociala kapitalets betydelse för politiskt deltagande genom att 1) inkludera både strukturella och attitydrelaterade indikatorer av socialt kapital, 2) inkludera olika typer av politiskt deltagande och även hela repertoaren av deltagande i form av en summavariabel och att 3) undersöka effekterna både på samhälls- och individnivån. Därtill innefattar de empiriska analyserna en undersökning av 4) i vilken mån sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande varierar enligt makronivån på socialt kapital. Denna aspekt har blivit försummad i den tidigare forskningen, men är ändå av väsentlig betydelse eftersom det sociala kapitalet kan vara en tillgång för både individer och samhällen och det har, som Putnam beskriver det, både ett "offentligt" och ett "privat ansikte" (Putnam 2000: 20; Norris 2002: 138).

Av detta bidrag följer ett antal insikter. För det första: socialt kapital är kontextberoende och den genomsnittliga nivån av socialt kapital i ett land eller område bestäms i hög grad av både ekonomisk jämlikhet och grad av korruption. Ju högre grad av ekonomisk jämlikhet och ju lägre grad av korruption, desto högre är det aggregerade sociala kapitalet. Resultatet tyder ändå på att man i fortsättningen i större utsträckning kunde försöka komplettera användningen av enkätdata med ekologdata inom forskningen om socialt kapital. Socialt kapital kan alltså ha sitt ursprung på olika nivåer i samhället och ekonomiska och politiska kontexter fungerar som betydelsefulla förklarande variabler vid sidan av individkaraktäristika. Därför finns det stor anledning att studera sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande både på den aggregerade nivån och på individnivån.

Det sociala kapitalets beståndsdelar har, för det andra, något olika betydelse för det politiska deltagandet. I denna avhandling inkluderades både den strukturella och attitydrelaterade dimensionen av socialt kapital genom att definiera socialt kapital som en produkt av mellanmänniskt (socialt) förtroende, deltagande i frivilliga föreningar och sociala nätverk utanför de formella föreningarna (socialt umgänge). Alla dessa indikatorer kan motiveras ha en betydelse för politiskt deltagande, men analyserna visade att deltagande i de frivilliga föreningarna var den klart viktigaste av de tre. Deltagande i

frivilliga föreningarna ser också ut att utvidga repertoaren av det politiska deltagandet. Därtill kan det konstateras att medlemskap i de frivilliga föreningarna, som alltså inte behöver ha någon politisk anknytning, också visade sig vara en stark determinant för politiskt deltagande i jämförelse med kontrollvariablerna.

Vad det är i deltagandet i frivilliga föreningar som gör att de som deltar också är mer politiskt aktiva är inte helt klart, men olika tänkbara svar på frågan har presenterats. Å ena sidan kan det ha att göra med frivilliga föreningar som potentiella mobiliserare som sammanför individer med andra liksinnade. Gruppmedlemmar har också möjlighet att utöva inflytande på varandra, skapa normer, sprida information och kanske också frambringa möjligheter för andra former av deltagande genom rekrytering (Teorell 2003). Å andra sidan kan det handla om någon form av självselektion, d.v.s. att det är en viss typ av personer som deltar i frivilliga föreningar och som också är mer politiskt engagerade. Till detta resultat kommer även Armingeon (2007: 361) i en artikel om föreningslivets betydelse för det politiska deltagandet. Enligt honom har dock "den organisationella eliten" inte någon nämnvärd mobiliserande funktion. Oberoende av hur det ligger till så kunde sambandet återfinnas både på individnivån, med undantag av deltagande i lagliga demonstrationer, och på den aggregerade nivån. Resultaten står alltså i klar motsats till resultat från flera tidigare undersökningar i vilka man funnit att det sociala kapitalet är irrelevant för politiskt deltagande (se van Deth 1997, 2001a; Muhlberger 2003).

Betydelsen av socialt förtroende och socialt umgänge utanför de formella föreningarna blev däremot mindre klar jämfört med det starka sambandet som uppdagades med föreningsengagemanget. På den aggregerade nivån kunde man i de flesta avseenden finna ett samband (dock inte när det gäller valdeltagande eller deltagande i demonstrationer), men på individnivån blev mönstret svårtolkat i och med koefficienternas varierande riktning och styrka. Det är tänkbart att olika former av socialt kapital inverkar på olika aspekter av det politiska livet som det politiska deltagandet utgör endast en del av. I tidigare undersökningar har man funnit länkar mellan t.ex. socialt förtroende och uppfattningen av olika medborgarnormer (som

exempelvis att följa lagar och regler) (Tyler 2008: 270, 289, 281; Bäck 2006: 44–46).

Utgående från detta förstärks behovet att också i fortsättningen betrakta socialt kapital som ett samlingsbegrepp och en metafor som består av olika indikatorer. Det kan förvisso finnas inbördes samband mellan dessa beståndsdelar, men samtidigt ser de ut att ha olika betydelse åtminstone när det gäller det politiska deltagandet. Till exempel Michael Woolcock (2001: 71) hör till dem som föredrar att se på det sociala förtroendet som en konsekvens av socialt kapital, snarare än en integrerad beståndsdel. Hans argument stöds bl.a. av Field (2003: 64), som hävdar att förtroende inte borde behandlas som ett element av socialt kapital eftersom det är ett så komplext fenomen, och att det inte nödvändigtvis är ett resultat av gemensamma normer och starka nätverk. Det är också med detta i åtanke som jag i min avhandling har utgått från att i första hand betrakta det sociala kapitalets beståndsdelar som separata variabler. Det ser ändå ut att vara samma länder som figurerar på toppen respektive botten av de listor som beskrivet det genomsnittliga sociala förtroendet och deltagandet i formella och informella nätverk, vilket motiverar till att även granska den sammanlagda effekten av dessa.

Flera motiveringar har också presenterats för att nivån av socialt kapital i ett samhälle kan ha betydelse för hur sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande ser ut på individnivån. I och med förbättrad tillgång till både programvara och lämpliga data har också analysmodellerna kunnat utvecklas. Flernivåmodeller, där individ- och kontextdata analyseras hierarkiskt, har blivit allt populärare inom forskningen om socialt kapital eftersom man genom dessa separat kan bedöma betydelsen av varje nivå. Olika determinanter kan också ha olika relevans beroende på nivån. Syftet i denna avhandling har dock uttalat varit att undersöka huruvida *det individuella sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande varierar enligt nivå av kontextuellt socialt kapital*, snarare än att fokusera på länderna som variabler. Därför har jag utgått ifrån att indela länderna i tre kontexter och analyserat samma mekanism inom samtliga kontexter med hjälp av regressionsanalyser. Utgångshypotesen var att socialt kapital har en ökande effekt på alla slag av politiskt deltagande, men att effekten på individnivån är större ju lägre det kontextuella

(aggregerade) sociala kapitalet är. Hypotesen var grundad på Putnams idé om det samhälleliga sociala kapitalets betydelse och förväntningen att det sociala kapitalet har en spillover-effekt som går från samhälle till individ.

De analyser som utfördes visade emellertid att mekanismerna såg ganska likadana ut oberoende av det kontextuella sociala kapitalet. Samtidig motsäger resultaten alltså också Uslaners (1999: 132) påstående om att där det kontextuella sociala förtroendet är lågt, är också dess effekter svagare. Den förväntade trenden återfanns i en mycket svag form när det gällde föreningsengagemangets betydelse, men resultaten måste tolkas med försiktighet då modellernas anpassningsgrad inte alltid hade den önskvärda nivån. Detta innebär alltså att hypotesen om att det kontextuella sociala kapitalet har en betydelse inte kan verifieras. Resultaten betyder givetvis inte att kontextuellt socialt kapital inte har någon betydelse alls, men det påverkar inte i någon större utsträckning det individuella sociala kapitalets effekt på det politiska deltagandet. Det är givetvis möjligt att samhälleligt eller kontextuellt socialt kapital har en större betydelse i något annat sammanhang. En utmaning för fortsatt forskning blir således att kartlägga om, och i vilken mån, individer möjligtvis kan dra nytta av att de bor i ett samhälle där det sociala kapitalet genomsnittligt sett är högt.

En åtminstone indirekt implikation av avhandlingens resultat är att individer vars personliga sociala kapital är högt (och som följaktligen är politiskt mer aktiva) också har mer inflytande i samhället, åtminstone när det gäller att forma policybeslut och att driva igenom förändringar som motsvarar deras värderingar och målsättningar (se även Nielson & Paxton 2010). En intressant aspekt som efterlyser mer uppmärksamhet är därför också hur socialt kapital är förknippat med makt, både när det gäller enskilda individer och samhällen.

We must never forget that there are numerous examples of communities having social capital without the corresponding political power. Without some contextual elaboration of the dominant structures and institutions that regulate, guarantee, and produce participation and political power, our under-

standing of the importance of social capital becomes inflated (Cohen 2001: 271).

I denna avhandling har jag tagit fasta på två kontextuella faktorer som påverkar nivån av socialt kapital, d.v.s. graden av ekonomisk jämlikhet och graden av korrupktion, men fler utredningar behövs om hur institutioner och strukturer kan forma socialt kapital och hur det sociala kapitalet kan omformas till inflytande eller makt t.ex. i områden där det genomsnittliga sociala kapitalet är lågt.

I öppenhetens namn måste några kommentarer tilläggas om vad avhandlingen och dess resultat *inte* förmår berätta. För det första grundar sig resultatet på ett tvärsnittsurval i varje land. Det är således inte möjligt att säga någonting om trender, d.v.s. hur sjunkande eller ökande socialt kapital kan sänka eller öka det politiska deltagandet. Det som presenterats är alltså enbart sambanden under en given tidpunkt, vilket gör att man bör vara något aktsam med uttalanden som gäller kausala förhållanden. För denna studie bedömdes ändå att ESS-undersökningen från 2002/2003 utgör det mest tillförlitliga datamaterialet både när det gäller formuleringen av enkätfrågorna och när det gäller insamlingsmetoderna. I och med det ökade intresset för teorin om socialt kapital kan man hoppas att frågor om socialt kapital kommer att inkluderas i kommande enkätundersökningar på ett konsekvent sätt, så att man senare också kan dra trovärdiga slutsatser som grundar sig på ett längre tidsperspektiv. I detta läge är möjligheterna ännu begränsade.

Ett annat problem som alltid kommer upp i studier om det sociala kapitalets betydelse är svårigheten att bestämma den kausala riktningen. När det gäller teorin om socialt kapital är det logiskt att den kausala pilen kan gå åt båda hållen: man kan gott tänka sig att politiskt deltagande, åtminstone de mer kollektiva formerna, också kan skapa socialt kapital t.ex. genom att sammanföra individer med samma samhälleliga målsättningar. Den intuitiva utgångspunkten är att attityder (t.ex. socialt förtroende) föregår beteende (Uslaner 2001: 106), men attityder kan också hänga ihop med andra attityder. För denna avhandling har målet uttalat varit att utgående från teorin om socialt kapital undersöka effekten av det sociala kapitalets indikatorer för politiskt deltagande. Analyserna visar att det i de flesta avseenden

ser ut att finnas ett samband mellan dessa variabler även om de kausala mekanismerna inte alltid är lätta att förklara. Frågan om potentiell omvänd kausalitet lämnas emellertid till andra undersökningar.

Slutligen ger resultaten belägg för att socialt kapital, med speciell betoning på deltagande i frivilliga föreningar, har en betydelse för politiskt deltagande. Det sociala förtroendets betydelse blev, i motsats till förväntningarna, förhållandevis svagt och tidigare framlagda hypoteser om förtroendets roll som "underlättare av kollektivt handlande" får inget klart stöd. Socialt kapital är inte vare sig en nödvändig eller tillräcklig förutsättning för högt politiskt deltagande (förutsatt att högt deltagande är vad som eftersträvas), utan många andra faktorer spelar in både på den samhälleliga och den individuella nivån. I synnerhet valdeltagandet och deltagandet i demonstrationer ser ut att följa ett annorlunda mönster och det sociala kapitalets roll för dessa former blir oklar, om än inte helt obekräftad.

Det politiska deltagandet utgör en fundamental del av den demokratiska beslutsfattningsprocessen. Därmed knyts undersökningen av det sociala kapitalets roll för det politiska deltagandet också till frågan om demokratins framtid, och hur man kan förbättra den. Intresset har ökat till exempel när det gäller olika deliberativa innovationer som enligt idealet grundar sig på upplysta och välargumenterade samtal i strävan efter att nå konsensus i någon fråga (Bengtsson 2007: 188–194). Här kan socialt kapital, och inte minst mellanmänskligt förtroende, visa sig ha en betydande roll eftersom samtalen är betydligt lättare att genomföra i en tillitsfull atmosfär där deltagarna lyssnar på och respekterar också avvikande åsikter och där de kan lita på motparternas objektivitet (Rothstein 2003: 292–293). Följaktligen finns det ännu utrymme för vidare forskning i när det gäller att utreda vilka politiska konsekvenser det sociala kapitalet och dess indikatorer har.

8 English summary

Social Capital and Political Participation in Europe

Introduction

When Robert D. Putnam's book *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* was published in 1993, the idea that the civic society is an important key to both institutional performance and the quality of democracy was not entirely new (see Almond & Verba 1963). Nevertheless, this book, as well as his bestselling *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community* (2000) undoubtedly lifted the theory of social capital to the political science research agenda. The roots of the theory can be found in both classical sociology and political economy, and in the footsteps of Coleman, Bourdieu and Putnam the theory has been applied in a variety of disciplines, ranging from political science to public administration, sociology to national economy and even health and medicine (Eriksson 2003).

The theory of social capital has often been the starting point when explaining differences between both individuals as well as societies when it comes to different aspects of political life and democracy. Both politicians and researchers have been worried about the state of democracy because too few of us vote, we no longer engage ourselves in community matters and we are skeptical towards the political institutions and the actors within them (Inglehart & Norris 2003; Norris 2002; Möller 1998; Putnam 1993; 2000; Verba, Schlozman & Brady 1995). Putnam, for instance, speaks of the weakening community bonds resulting in many of the above-mentioned problems in the United States (Putnam 2000: 25), and later on similar trends have been found in other parts of the world.

Putnam defined social capital as "connections among individuals – social networks and the norms of reciprocity and trustworthiness that arise from them" (Putnam 2000: 19). Although

there are quite a few conceptual and methodological problems attached to this definition, most researchers have agreed that social capital has both a structural dimension (social networks) and an attitudinal dimension (social trust). It is essential that both dimensions are included but studied separately, since there may be a causal relationship between the two of them (Rothstein 2003: 96-98). This aspect has received too little attention in many previous studies of social capital and its effects.

Another important finding is that social capital can be found at the individual as well as the community (aggregate) level. However, this is also an aspect that should be specified more carefully both in theoretical and methodological terms. Communities may have a certain level of (contextual) social capital, and within these contexts there are individuals with varying resources of social capital. According to Putnam (2000: 20), who makes a distinction between the “public” and the “private” face of social capital, there may be spillover-effects from the societal level to the individuals in the way that poorly connected individuals and “bystanders” may benefit from a well-connected society. The literature has thus far concentrated on the effects of social capital on either the aggregate or the individual level, but there are few examples of studies that combine both. So despite the fact that the original definitions of social capital have been both vague and difficult to operationalize, the growing interest in the idea still indicates that there is potential for new applications of the theory that include all the important dimensions.

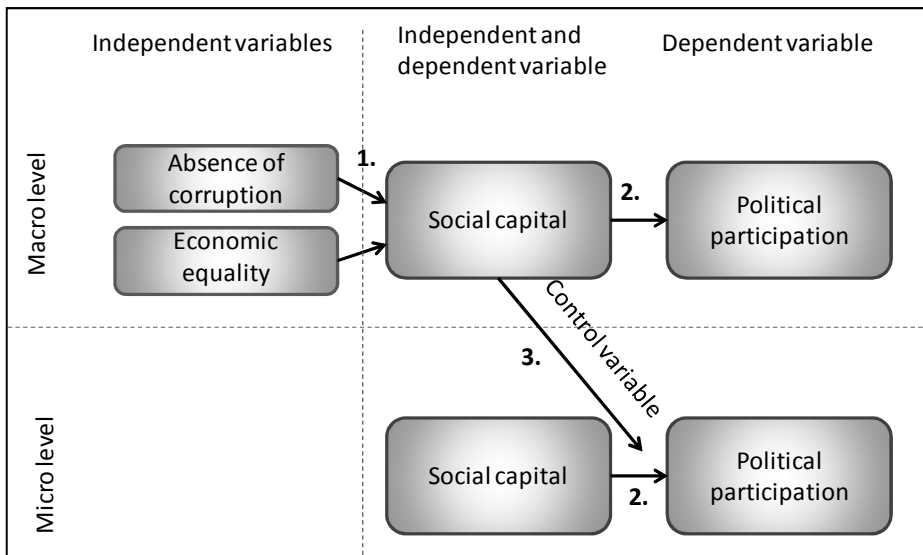
Research design and hypotheses

The focus of this thesis is on the contextual determinants of social capital and the relationship between social capital and political participation. The figure below (Figure 8.1) illustrates the research design. Analyses will be conducted first at the macro level (countries), then at the micro level (individuals) and finally at the individual level, controlling for three contexts (groups of countries).

Here the definition of social capital embraces three indicators: interpersonal (social) trust, participation in voluntary organizations

and social interaction outside the formal organizations. Thus, both the structural and attitudinal dimensions are included, and attention is given to the fact that social interaction can take place both within formal organizations and within personal networks of friends, relatives, co-workers etc. These indicators and their effects are studied separately, but it is also possible to create an interaction term, consisting of all of the three variables, in order to determine the overall level of social capital in a country.

Figure 8.1 Research design

Political participation includes traditional forms of participation (such as voting and party membership) as well as new and “unconventional” forms of participation (e.g. contacting politicians, political consumption, signing petitions and taking part in lawful demonstrations). Eight different forms of participation will be studied separately as well as the “repertoire of participation” (a scale variable consisting of all forms of participation except voting). Furthermore, the effects of social capital on political participation will be examined on

both the aggregate and the individual level according to the following hypotheses:

H1 The higher the level of economic equality and the lower the level of corruption in a country, the higher the level of social capital.

H2a The higher the level of social capital in a country, the higher the level of political participation.

H2b The more social capital resources an individual possesses, the more politically active the individual becomes.

H3a Social capital has a positive (increasing) effect on political participation in all contexts.

However (H3B), the lower the level of (contextual) social capital, the higher the effect of individual social capital on political participation.

Firstly, I examine two contextual factors that are expected to affect the level of social capital in different countries: the level of economic equality and the level of corruption. These two factors are crucial for the formation of social capital, since they influence people's assessments of justice, equal opportunity and their optimism (Rothstein & Uslaner 2005). The expectation is that countries with a high level of corruption and a high level of economic inequality will also score low on the level of social capital. Scatter plot diagrams are used to illustrate the relationships (*H1*)

Secondly, the relationship between social capital and different forms of political participation is examined at the aggregate level (*H2a*) using scatter plot diagrams, and at the individual level (*H2b*) through regression analyses (logit and poisson models). According to the hypotheses, a high level of social capital goes hand in hand with high levels of political participation and vice versa.

In order to test the third hypothesis (*H3*), derived from Putnam's idea of the public and the private face of social capital, the countries are divided into three groups according to their average level of social capital, i.e. the "contextual social capital", measured with an interaction term consisting of social trust, participation in

voluntary organizations and other social interaction. These three groups constitute three contexts of “high”, “medium” and “low” contextual social capital. Then the regression analyses at the individual level will be run within these contexts and it is hypothesized that, while the direction of the relationship is the same within all three groups (*H3a*), the social capital indicators will have a stronger effect on political participation the lower the contextual social capital is (*H3b*). In other words, social capital is expected to have the greatest impact on political participation within the “low contextual social capital” group, and the lowest impact within the “high contextual social capital” group.

Data and methods

Round 1 (2002/2003) of the *European Social Survey* (ESS) is used in order to test the hypotheses and to operationalize the variables. ESS includes 22 European countries and Israel, and a total of over 40,000 respondents (see Table 4.1). When comparing the countries, a product weight (design weight*population size weight) is used to correct any small errors in the sample. Bar charts are used to present descriptive statistics for the variation in both social capital and political participation in Europe. Scatter plot diagrams show the relationship between social capital and political participation at the aggregate level, and regression analyses (logit and poisson models) are employed at the individual level. Data is analyzed with the help of SPSS and Stata. The following operationalizations are made in order to convert the survey items into measurable variables:

Contextual determinants of social capital:

Social capital has been said to depend on the level of economic equality and the degree of (or absence of) corruption. Economic equality is measured by the Gini-index and degree of corruption by the CPI-index (*Corruption Perceptions Index*) from Transparency

International. There will also be an analysis on the combined effect of the two (gini*cpi) on political participation.

Independent variables:

While social capital constitutes the dependent variable for the first part of the analysis (H1), it will be seen as the main independent variable for the second and third part of the research problem (H2a&b and H3a&b). According to the definition, three indicators of social capital will be included: social trust (a scale variable consisting of three survey items), participation in voluntary organizations (0–11) and social interaction (measured by how often the respondent meets with friends, relatives and/or co-workers). In order to determine the overall level of social capital in the ESS-countries, an interaction term is computed by multiplying the three items (social trust*participation in voluntary organizations*social interaction). The interaction term is then used to divide the countries into three “contexts” of high, medium and low social capital.

Dependent variables:

The effect of social capital is tested on eight different forms of political participation as well as the “repertoire of political participation” (consisting of all forms of participation except voting). The forms of political action that are studied are voting, party membership, contacting politicians, wearing campaign badges, donating money to political groups or organizations, political consumerism (including both “boycotting” and “buycotting”), signing petitions and participating in lawful demonstrations.

Control variables:

Previous research has found a number of variables that have a significant impact on political participation. The analyses therefore also include “social” control variables (gender, age and education) and a number of political attitude and resource variables (political interest, subjective political knowledge, party identification and institutional

trust. The latter is divided into two different variables, namely “trust in the representative institutions” and “trust in the implementing institutions”.

Results and conclusions

The analyses regarding hypothesis 1 clearly show that the level of social capital is dependent upon the degree of corruption and economic equality. Countries with low levels of corruption consistently demonstrate higher levels of social capital ($r^2=0,792$), and economic equality also goes hand in hand with high social capital ($r^2=0,376$) albeit with a weaker correlation. The relationship between the interaction term (gini*cpi) is especially strong ($r^2=0,833$) and significant at the 0.001-level. *H1* is consequently verified, supporting previous findings by e.g. Rothstein and Uslaner (2005).

The second hypothesis (*H2a*) was first studied at the aggregate level. The countries were scatter plotted according to their level of social capital and their level of different forms of political participation. The analyses show that with most forms of participation, the overall level of social capital seems to play a role. Social capital was significantly correlated to all forms of participation except for voting and participating in lawful demonstrations. Also, looking at the different indicators, social trust was not a significant predictor of donating money to political organizations or demonstrating, and social interaction was not significant for voting, contacting politicians or demonstrating. In fact, none of the indicators (or their combination) was significant for participation in lawful demonstrations. The impact of social capital on voting increased significantly when Greece and Italy were excluded from the analysis as outliers. These countries have laws about compulsory voting but penalties for failing to vote are not strictly sanctioned or enforced.

According to Newton and Giebler (2008: 11, 28), voting and demonstrating are “clearly deviant cases that do not confirm the general pattern” of political participation and “the extreme cases of low cost/high participation voting and high cost/low participation demonstrations are both poor predictors of other forms of political

activity". This might also be the reason why the impact of social capital is weak or non-existent when it comes to voting and demonstrating. In sum, *H2a* can, with some caution, be verified for almost all forms of participation, with the exceptions of voting and participation in lawful demonstrations.

Is there also a relationship between social capital and political participation at the individual level? Regression analyses (logit) were run including the indicators of social capital and all forms of political participation, controlling for a number of social and "traditional" explanatory variables. The analyses do not produce a straight-forward answer. The effect of social trust seems to be the most disputable: social trust had no significant effect on voting or taking part in a demonstration, a significant but negative impact on party membership and contacting politicians, and a significant and positive impact on the rest of the activities. Social interaction had a rather strong but negative effect on voting. The only clear relationship can be found when it comes to participation in voluntary organizations, which turned out to be a strongly significant predictor of all forms of political action at the individual level. Hence, *H2b* can, without question, only be verified for the effect of participation in voluntary organizations on political participation. The effect of other social interaction is also strong for all forms of participation except for voting, while the effect of social trust remains weak and dubious.

As a third dimension it was studied whether or not contextual social capital has an impact on the relationship between social capital and political participation at the individual level. The ESS-countries were thus divided in three groups of "high", "medium" and "low" social capital. It was hypothesized (*H3a*) that social capital will have an increasing effect on political participation in all three groups, but the impact will be more pronounced (stronger) in an environment of low contextual social capital (*H3b*). This is both because it was expected that "personal" or "individual" social capital becomes more important when there is little contextual social capital to go around and because of the possible spillover effect of social capital. The analyses, however, do not verify the hypotheses all the way through. While *H3a* is verified, with minor exceptions, for *H3b* the results are more inconclusive. The expected trend can be found as regards participation

in voluntary organizations, i.e. the effect of participation in voluntary organizations is the highest in countries where the average level of social capital is the lowest, and the effect is the smallest in the group that has the highest level of contextual social capital. For the other two indicators of social capital, social trust and social interaction, the group division has no significant effect. Uslaner (1999) suggests that when there is little individual social capital, the contextual social capital is also scarcer, which in turn lessens its effects. This does not seem to be true either, at least when it comes to political participation. In sum, social capital increases political participation more or less in the same manner within all three groups of contextual social capital (*H3a*), but *H3b* can only be verified for the effect of participation in voluntary organizations.

The results from this dissertation project bring about the following observations. First of all, social capital *is* context dependent and the average level of social capital in a country is affected by the level of corruption and the level of economic equality in that country. The origins of social capital can be found at different levels of society, and it is therefore important that both levels are taken into account also in future studies.

Second, the analyses show that the social capital indicators have different effects on political participation. In this thesis both the structural and attitudinal dimensions were included, by defining social capital as a product of social trust, memberships in voluntary organizations and social interaction. All these indicators can be argued to be relevant for political participation, but according to the analyses, membership and participation in voluntary organizations is clearly the most important of the three. The factors in the voluntary organizations that make active participants also more politically active is not as clear, but some suggestions have been presented. On the one hand, voluntary organizations may function as potential mobilizing agencies by uniting individuals and providing opportunities for participation through recruitment. Group members may be able to influence one another, create common norms and spread information (Teorell 2003). On the other hand, it is possible that there is some sort of self-selection going on, i.e. the same individuals that are actively taking part in a variety of voluntary organizations are also more politically engaged.

The effect of social trust and other social interaction on political participation is, however, less clear. It is possible that different forms of social capital have a varying impact on different aspects of political life (of which political participation is only one part). Previous research has found links for instance between social trust and the perception of certain civic norms, such as obeying laws and following common rules (Tyler 2008: 270, 289, 281; Bäck 2006: 44–46). In other words, there is still a need for more research on what exactly constitutes “politically important” social capital.

The findings in this project also suggest that social capital should be seen as a metaphor, consisting of different indicators. There may, of course, be internal relationships between these indicators, but at the same time their relevance for political participation varies. Some researchers (see Woolcock 2001: 71) prefer to see social trust as a consequence of social capital, rather than an integrated part of it. For example, Field (2003: 64) argues that social trust should not be seen as an element of social capital because it is such a complex phenomenon (and not necessarily a result of shared norms or strong networks) that should be studied separately. Keeping these arguments in mind, I have mainly looked at the effects of the social capital indicators separately. However, it appears as if the same countries figure at the top and the bottom of the lists describing the average level of these indicators.

At least an indirect implication of the results of this thesis is that individuals who have high personal social capital (and who are consequently more politically active) also have more influence in society, at least when it comes to forming policies and inducing changes that reflect their values and goals (see Nielson & Paxton 2010). An interesting aspect that needs more attention is therefore how social capital is connected to power, both when it comes to individuals and societies.

We must never forget that there are numerous examples of communities having social capital without the corresponding political power. Without some contextual elaboration of the dominant structures and institutions that regulate, guarantee, and produce participation and political power, our understanding of the importance of social capital becomes inflated (Cohen 2001: 271).

This thesis has focused on two contextual factors influencing the level of social capital at the aggregate level: the degree of corruption and the degree of economic equality. However, more research is needed on how institutions and structures can develop social capital and how social capital can be transformed into influence and power, for instance in societies with low average levels of social capital.

Referenser

- Adams, Nicholas, Macintosh, Ann & Johnston, Jim (2005). "E-petitioning: Enabling Ground-up Participation". *International Federation for Information processing* (2005) 189: 265–279.
- Almond, Gabriel & Verba, Sidney (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Armingeon, Klaus (2007). "Political participation and associational involvement". I van Deth, Montero & Westholm (eds.). *Citizenship and Involvement in European Democracies. A comparative analysis*. London and New York: Routledge.
- Badescu, Gabriel (2003). "Social trust and democratization in the post-communist societies". I Badescu, Gabriel & Uslaner, Eric (eds.). *Social Capital and the Transition to Democracy*. London and New York: Routledge.
- Barnes, Samuel & Kaase, Max (1979). *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Bartokowsky, Jerzy (2003). "Social capital in Poland". I Badescu, Gabriel & Uslaner, Eric (eds.). *Social Capital and the Transition to Democracy*. London and New York: Routledge.
- Bengtsson, Åsa & Grönlund, Kimmo (2005). "Muu poliittinen osallistuminen". I Paloheimo, Heikki (toim.). *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Bengtsson, Åsa (2007). *Politiskt deltagande*. Lund: Studentlitteratur.
- Blais, André (2000). *To Vote or Not to Vote. The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Borg, Sami (2005). *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Julkaisu 2005: 3. Oikeusministeriö. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Homo Academicus*. Paris: Éditions de Minuit.
- Bourdieu, Pierre (1986). *Kultursociologiska texter/Pierre Bourdieu: i urval av Donald Broady och Mikael Palme*. Stockholm: Salamander.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.

- Bourdieu, Pierre (1998). *Om televisionen; följd av Journalistikens herravälde*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Bradburn, Norman M. & Sudman, Seymour (1988). *Polls and Surveys. Understanding what they tell us*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Brambor, Thomas, Clark, William & Golder, Matt (2006). "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses". *Political Analysis*, 14(1): 63–82.
- Brehm, John & Rahn, Wendy (1997). "Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital". *American Journal of Political Science*, 14(3): 999–1023.
- Brennan, Geoffrey (1998). "Democratic trust: a Rational-Choice Theory View". I Braithwaite, Valerie & Levi, Margaret (eds.). *Trust and Governance*. New York: Russel Sage Foundation.
- Broadly, Donald (1991). *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Doktorsavhandling vid samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet. Stockholm: HLS Förlag.
- Broadly, Donald (1998). *Kapitalbegreppet och utbildningssociologiska verktyg*. Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers No. 15. Uppsala: Uppsala universitet.
- Broadly, Donald (2002). "Nätverk och fält". I Gunneriusson, Håkan (red.). *Sociala nätverk och fält*. Opuscula Historica Upsaliensia 28. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Burns, Nancy, Schlozman, Kay & Verba, Sidney (2001). *The Private Roots of Public Action: Gender, Equality and Political Participation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bäck, Maria (2006). *Socialt förtroende och politisk orientering*. Meddelanden från Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi. Statskunskap. Ser A:550. Åbo: Åbo Akademi
- Castles, Francis G. & Obinger, Herbert (2008). "Worlds, Families, Regimes: Country Clusters in European and OECD Area Public Policy". *West European Politics*, 31(1-2): 321–344.
- Cohen, Cathy J. (2001). "Social capital, Intervening Institutions and Political Power". I Saegert S., Thompson, J.P. & Warren M. (eds.). *Social Capital and Poor Communities*. New York: Russel Sage Foundation.

- Coleman, James (1988). "Social Capital and the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology*, 94: S95–S121.
- Coleman, James (1994). *Foundations of Social Theory*. Cambridge MA.: Belknap Press.
- Conover, Pamela, Crewe, Ivor & Searing, Donald (1991). "The Nature of Citizenship in the United States and Great Britain: Empirical Comments on Theoretical Themes". *Journal of Politics*, 53(3): 800–832.
- Curtis, James E., Baer, Douglas E & Grabb, Edward G. (2001). "Nations of Joiners: Explaining Voluntary Association Membership in Democratic Societies". *American Sociological Review*, 66(6): 783–805.
- Dalton, Russell J. (2006). *Citizen Politics. Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Chatham: Chatham House.
- van Deth, Jan (1997). "Introduction. Social Involvement and Democratic Politics". I van Deth (ed.). *Private Groups and Public Life. Social Participation, Voluntary Associations and Political Involvement in Representative Democracies*. London: Routledge.
- van Deth, Jan (2001a). "The Proof of the Pudding: Social Capital, Democracy and Citizenship". Paper presented at the EURESCO Conference. Exeter, United Kingdom, Sept. 2001.
- van Deth, Jan (2001b). "Studying Political Participation. Towards a Theory of Everything?" Introductory paper prepared for delivery at the Joint Sessions of Workshops of the *European Consortium for Political Research*. Workshop "Electronic Democracy: Mobilisation, Organisation and Participation via new ICTs" Grenoble, 6-11 April 2001.
- De Hart, Joep & Dekker, Paul (1999) "Civic engagement and volunteering in the Netherlands: a 'Putnamian' analysis". I van Deth, J., Maraffi, M., Newton, K. & Whitley, P. (eds.). *Social Capital and European Democracy*. Routledge: ECPR Studies in European Political Science.
- Diani, Mario & della Porta, Donatella. (2006). *Social Movements. An introduction*. 2nd edition. Oxford: Wiley-Blackwell
- Dillman, Don A. (2000). *Mail and Internet Surveys. The Tailored Design Method*. Second edition. New York: Wiley.

- Dogan, Mattei (1994). "Use and Misuse of Statistics in Comparative Research. Limits to the Quantification in Comparative Politics: The Gap between Substance and Method". I Dogan, Mattei & Ali Kazancigil (eds.). *Comparing nations. Concepts, Strategies, Substance*. Oxford U.K. & Cambridge, U.S.A.: Blackwell.
- Eriksson, Malin (2003). "Socialt kapital. Teori, begrepp och mätning – en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa". CERUM Working Paper 60: 2003. Umeå: CERUM.
- Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (2006). "Deltagandets mekanismer". I Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber.
- Fennema, Meindert & Tillie, Jean (2001). "Political Participation and Political Trust in Amsterdam. Civic Communities and Ethnic Networks". *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25 (4): 703–726.
- Field, Andy (2005). *Discovering Statistics Using SPSS*. 2nd edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Field, John (2003). *Social Capital. Key Ideas*. London: Routledge.
- Foley, Michel, Edwards, Bob & Diani, Mario (2001). "Social Capital Reconsidered". I Foley, Michel, Edwards, Bob & Diani, Mario (eds.). *Beyond Tocqueville. Civil Society and the Social Capital Debate in Comparative Perspective*. Hanover and London: Tufts University.
- Glaeser, Edward, Laibson, David, Scheinkman, José, Soutter, Christine (2000). "Measuring Trust". *The Quarterly Journal of Economics*. (Aug. 2000), 115(3): 811-846.
- Goul Andersen, Jørgen & Hoff, Jens (2001). *Democracy and Citizenship in Scandinavia*. Houndsmill: Palgrave.
- Gratschew, Maria (2002). "Compulsory Voting". I Gratschew, M. & López Pintor, R. (eds.). *Voter Turnout since 1945: A Global Report*. International IDEA: Stockholm.
- Grönlund, Kimmo (1999). *Kontext, valsystem och aktivitet*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Grönlund, Kimmo, Paloheimo, Heikki & Wass, Hanna (2005). "Äänsetysosallistuminen". I Paloheimo, Heikki (toim.). *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.

- Grönlund, Kimmo & Setälä, Maija (2007). "Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout". *Comparative European Politics*, 5(4): 400–442.
- Hardin, Russell (1999). "Do we want trust in government?". I Warren, Mark E. (ed.). *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hardin, Russell (2002). *Trust and Trustworthiness*. New York: Russell Sage Foundation.
- Hasselberg, Ylva, Müller, Leos och Stenlås, Niklas (2002). "Åter till historiens nätverk". I Gunneriusson, Håkan (red.). *Sociala nätverk och fält*. Opuscula Historica Upsaliensia 28. Uppsala: Uppsala universitet.
- Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (2003). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Howard, Marc M. (2003). "Why post-communist citizens do not join voluntary organizations". I Badescu, Gabriel & Uslander, Eric (eds.). *Social Capital and the Transition to Democracy*. London and New York: Routledge.
- Ilmonen, Kai (toim.) (2000). *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Inglehart, Ronald (1997). *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, Ronald (1999). "Trust, well-being and democracy". I Warren, Mark E. (ed.). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Inglehart, Ronald & Norris, Pippa (2003). *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change Around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jäntti, Markus & Nordberg, Leif (2004). "Ginikoefficienten och ojämlikhet". Institutionen för samhällsstatistik och statistik. Åbo Akademi.
- Kaase, Max (1999). "Interpersonal Trust, Political Trust and Non-institutionalised Political Participation in Western Europe". *West European Politics*, 22 (3): 1–21.

- Kajanoja, Jouko & Simpura, Jussi (toim.) (2000). *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. STAKES/VATT Raportteja 252. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaunismaa, Pekka (2000). "Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma". I Ilmonen, Kai (toim.). *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kirchheimer, Otto (1966). "The Transformation of Western European Political Parties. I LaPalombara, Joseph & Weiner, Myron (eds.). *Political Parties and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.
- Kotkavirta, Jussi (2000) "Luottamus instituutioihin ja yksilöllinen hyvinvointi". I Ilmonen, Kai (toim.). *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kumlin, Staffan & Rothstein, Bo (2005). "Making and Breaking Social Capital: The Impact of Welfare-State Institutions". *Comparative Political Studies* 38(4): 339–365.
- Lane, Jan-Erik & Ersson, Svante (1999). *Politics and Society in Western Europe*. London: Sage.
- Lijphart, Arend (2000). "Turnout". I Rose, Richard (ed.). *International Encyclopedia of Elections*. Washington DC: CQ Press.
- Listhaug, Ola & Wiberg, Matti (1995). "Confidence in Political and Private Institutions". I Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs, Dieter (eds.). *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Luhmann, Niklas (1979). *Trust and Power*. Chichester: Wiley.
- Lunabba, Maria (2005). "Surveys som instrument för mätning av förtroende. Indikatorer, nivåer och kontext". Papper presenterat vid Nordiska statsvetarkongressen (NOPSA) i Reykjavik, Island, 11. –13 augusti 2005.
- Lundåsen, Susanne (2004). *En föreningsbaserad demokrati? Ideella föreningar och valdeltagande i Sveriges kommuner under 1990-talet*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Mac Gillivray, Alex & Walker, Perry (2000). "Local Social Capital: Making it Work on the Ground. I Baron, Stephen, Field, John & Schuller, Tom (eds.). *Social Capital. Critical Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.

- McKnight, D. Harrison & Chervany, Norman L. (2001). "Conceptualizing Trust: A typology and E-Commerce customer Relationships Model". Proceedings of the 34th Hawaii Conference on System Sciences 2001.
- Mair, Peter (2001). "In the aggregate: Mass electoral behaviour in Western Europe 1950-2000". I Keman, Hans (ed.). *Comparative Democracy*. London: Sage.
- Mair, Peter & van Biezen, Ingrid (2001). "Party Membership in Twenty European Democracies, 1980-2000". I *Party Politics* (7)1: 5-21.
- Mansbridge, Jane (1999). "Altruistic trust". I Warren, Mark E. (ed.). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattila, Mikko & Sänkiaho, Risto (2005). "Luottamus poliittiseen järjestelmään". I Paloheimo, Heikki (toim.). *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- van der Meer, Job (2003). "Rain or Fog? An Empirical Examination of Social Capital's Rainmaker Effects. I Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (eds.). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Micheletti, Michele and Dietlind Stolle. 2004. "Politiska konsumenter: Marknaden som arena för politiska val". I Sören Holmberg and Lennart Weibull (red.). *Ju mer vi är tillsammans*. SOM Institutet.
- Miller, Alan S., & Mitamura, Tomoko (2003). "Are Surveys on Trust Trustworthy?". *Social Psychology Quarterly* (March 2003), 66(1): 62-70.
- Milner, Henry (2000). "Social Capital and Political Participation: What Can We Learn from Comparative Data on Local Elections". Paper for the Political Studies Association – UK 50th Annual Conference, April 2000, London.
- Misztal, Barbara (1996). *Trust in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Muhlberger, Peter (2003). "Political Trust vs. Generalized Trust in Political Participation". Paper for the 2003 Annual Meeting of the American Political Science Association, Aug. 2003.
- Müller, Wolfgang C. (2006). "Party Patronage and Party Colonization of the State". I Katz, Richard S. & Crotty, William J. (eds.). *Handbook of Party Politics*. London: Sage Publications Ltd.

- Möller, Tommy (1998). *Politikerförakt eller mogen misstro? ÅJOUR*. Svenska kommunförbundet. Stockholm: Kommentus förlag.
- Newton, Kenneth (1999). "Social Capital and Democracy in Modern Europe". I van Deth, J., Maraffi, M., Newton, K. & Whitley, P. (eds.). *Social Capital and European Democracy*. Routledge: ECPR Studies in European Political Science.
- Newton, Kenneth (2001). "Trust, Social Capital, Civil Society and Democracy". *International Political Science Review*, 22(2): 201–214.
- Newton, Kenneth & Giebler, Heiko (2008). *Patterns of Participation: Political and Social Participation in 22 countries*. Discussion Paper SP-IV 2008-201. Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB).
- Nielson, Lisa & Paxton, Pamela (2010). "Social Capital and Political Consumerism: A Multilevel Analysis". *Social Problems*, 57(1): 5–24.
- Nilson, Tom (2005). *Till vilken nytta? Om det lokala politiska deltagandets karaktär, komplexitet och konsekvenser*. Lund Political Studies 139. Lund: Lunds universitet.
- Norris, Pippa (2002). *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, Pippa, Lovenduski, Joni & Campbell, Rosie (2004). "Gender and Political Participation". Research report, April 2004, The Electoral Commission.
- Offe, Claus & Fuchs, Susanne (2002). "The decline of Social Capital? The German Case". I Putnam, Robert D. (ed.). *Democracies in Flux. The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Oskarsson, Sven (2003). "Valdeltagandets mekanismer" I Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber.
- Patterson, Orlando (1999). "Liberty Against the Democratic State: on the Historical and Contemporary Sources of American Distrust". I Warren, Mark E. (ed.). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pattie, Charles, Sayd, Patrick & Whiteley, Paul (2003). "Citizenship and Civic Engagement: Attitudes and Behaviour in Britain". *Political Studies*, 51(3): 443–468.

- Paxton, Pamela (1999). "Is Social Capital Declining in the United States? A Multiple Indicator Assessment". *American Journal of Sociology*, 105(1): 88-127.
- Paxton, Pamela (1999). "Trust in Decline?". *Contexts*, 4(1): 40-46.
- Pharr, Susan J. & Putnam, Robert D. (eds.) (2002). *Disaffected Democracies. What's troubling the trilateral countries?*. Princeton: Princeton University Press.
- Portes, Alejandro (1998). "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology". *Annual Review of Sociology*, 24: 1-24.
- Putnam, Robert D. (1993). *Making Democracy Work: civic traditions in modern Italy*. With Robert Leonardi och Raffaella Y. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. (1996). *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. I samarbete med Robert Leonardi och Raffaella Y. Nanetti. Stockholm: SNS.
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Rothstein, Bo (2002). "Social Capital in a Social Democratic State". I Putnam, Robert D. (ed.). *Democracies in Flux. The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Rothstein, Bo (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Rothstein, Bo & Stolle, Dietlind (2003a). "Social Capital, Impartiality and the Welfare State: An Institutional Approach. I Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (eds.). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rothstein, Bo & Stolle, Dietlind (2003b). "Introduction: Social Capital in Scandinavia". *Scandinavian Political Studies*, 26(1): 1-26.
- Rothstein, Bo & Uslaner, Eric (2005). "All For All. Equality, Corruption and Social Trust". *World Politics* 58(1): 41-72.
- Schmid, Allan A. (2002). "Using Motive to Distinguish Social Capital from its Outputs". *Journal of Economic Issues*, 36(3): 747-768.

- Schuller, Tom, Baron, Stephen & Field, John (eds.) (2000). "Social Capital: A Review and Critique". I Schuller, Tom, Baron, Stephen & Field, John (eds.). *Social Capital. Critical Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Shah, Dhavan, McLeod, Douglas, Friedland, Lewis & Nelson, Michelle (2007). "The Politics of Consumption/The Consumption of Politics". *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 611(6): 6–15.
- Siisiäinen, Martti (1999). "Voluntary associations and social capital in Finland". I van Deth, J., Maraffi, M., Newton, K. & Whitley, P. (eds.). *Social Capital and European Democracy*. Routledge: ECPR Studies in European Political Science.
- Soroka, Stuart N., Helliwell, John F. & Johnston, Richard (2003). "Measuring and Modelling Trust". Nov. 2003 Forthcoming in Fiona Kay and Richard Johnston (eds.). *Diversity, Social Capital and the Welfare State*. Vancouver, BC. University of British Columbia Press.
- Stolle, Dietlind (2003). "The Sources of Social Capital". I Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (eds.). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Stolle, Dietlind & Hooghe, Marc (2003). "Conflicting Approaches to the Study of Social Capital". *Ethical Perspectives* 10(1): 22–45.
- Stolle, Dietlind, Hooghe, Marc & Micheletti, Michele (2005). "Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation". *International Political Science Review*. Vol. 26(3): 245–269.
- Stone, Wendy (2001). "Measuring Social Capital. Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life". Research paper No. 24, February 2001. Australian Institute of Family Studies.
- Teorell, Jan (2003). "Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden", *Scandinavian Political Studies*, 26(1): 49–66.

- Topf, Richard (1995a). "Electoral Participation". I Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs, Dieter (eds.). *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Topf, Richard (1995b). "Beyond Electoral Participation". I Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs, Dieter (eds.). *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Torcal, Mariano & Montero, José Ramón (1999). "Facets of social capital in new democracies: the formation and consequences of social capital in Spain. I van Deth, J., Maraffi, M., Newton, K. & Whitley, P. (eds.). *Social Capital and European Democracy*. Routledge: ECPR Studies in European Political Science.
- Tyler, Tom R. (1998). "Trust and Democratic Governance". I Braithwaite, Valerie & Levi, Margaret (eds.) *Trust and Governance*. New York: Russel Sage Foundation.
- Uslaner, Eric M. (1999). "Democracy and Social Capital". I Warren, Mark E. (ed.). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, Eric M. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, Eric M. (2003). "Trust, Democracy and Governance: Can Government Policies Influence Generalized Trust?". I Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (eds.). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Verba, Sidney, Nie, Norman & Kim, Jae-on (1971). *The Modes of Democratic Participation: a Cross-national Analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Verba, Sidney, Nie, Norman (1972). *Participation in America – Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row Publishers.
- Verba, Sidney, Nie, Norman & Kim, Jae-on (1978). *Participation and Political Equality: A Seven-Nation Comparison*. New York: Cambridge University Press.
- Verba, Sidney, Schlozman, Kay & Brady, Henry E. (1995). *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

- Warren, Mark E. (ed.) (1999). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weldon, Steven (2006) "Downsize my Polity? The Impact of Size on Party Membership and Member Activism". *Party Politics*, 12(4): 467–481.
- Welzel, Christian, Inglehart, Ronald & Deutsch, Franziska (2005). "Social Capital, Voluntary Associations and Collective Action: Which Aspects of Social Capital Have the Greatest 'Civic' Payoff?". *Journal of Civil Society*, 1 (2): 121–146.
- Wollebaek, Dag & Selle, Per (2003). "The Importance of Passive Membership for Social Capital Formation". I Hooghe, Mark & Stolle, Dietlind (eds.). *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Woolcock, Michael (2001). "The place of social capital in understanding social and economic outcomes". *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1): 1–27.

URL

European Social Survey	http://www.europeansocialsurvey.org/
Human development reports	http://hdr.undp.org/en/
Transparency International	http://www.transparency.org/
IFES Election guide	www.electionguide.org
Wikipedia	www.wikipedia.org
Gini-koefficienten	http://en.wikipedia.org/wiki/Gini_coefficient(24.06.2009)

Bilagor

Bilaga 1 Operationalisering av variablerna			
Oberoende variabel	Variabelnamn¹	Enkätfrågans formulering	Kodning
Socialt förtroende	ppltrst	<i>Generellt sett, skulle du säga att de flesta människor är att lita på, eller kan man aldrig vara nog försiktig ?</i>	0 (Man kan inte vara nog försiktig) - 10 (Man kan lita på de flesta människor)
	pplfair	<i>Tror Ni att de flesta människor skulle försöka utnyttja Er om de fick chansen eller skulle de försöka vara ärliga och rättvisa?</i>	0 (De flesta människor skulle försöka utnyttja mig) - 10 (De flesta människor skulle försöka vara ärliga och rättvisa)
	pplhlp	<i>Tror Ni att de flesta människor för det mesta försöker vara hjälpsamma mot andra eller att de främst ser till sig själva?</i>	0 (De flesta människor ser främst till sig själva) - 10 (Människor försöker för det mesta vara hjälpsamma)
	ppltrst, pplfair, pplhlp (SumGenFör)	<i>Summavariabel för socialt förtroende</i>	0 (Lågt förtroende) - 10 (Högt förtroende) (Mean.2 (ppltrst, pplfair, pplhlp) (Cronbachs alfa 0,765)
Deltagande i frivilliga föreningar		<i>Säg om något eller några av svarsalternativen passar in på dig just nu eller under de senaste 12</i>	
	sptcmmb, sptcptp (Sport)	<i>Idrottsförening eller förening för utomhusaktiviteter</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cltommb, cltoptp (Kultur)	<i>Kultur eller hobbyförening</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	trummb, truptp (Fack)	<i>Fackförening</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	prfommb, prfoptp (Yrke)	<i>Organisation för affärsidkare, lantbrukare eller annan självständig yrkesutövning</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Konsum)	<i>Konsument eller bilorganisation</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Human)	<i>Organisation för humanitär hjälp, mänskliga rättigheter, minoriteter eller invandrare</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Miljö)	<i>Miljö-, freds- eller djurrättsorganisation</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Religion)	<i>Religiös eller kyrklig förening</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Vetensk)	<i>Organisation för vetenskap, utbildning eller hem och skola</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	cnsoymb, cnsoptp (Klubb)	<i>Sällskapsklubb, ungdomsförening, pensionärsförening, kvinnoorganisation eller vänskapsförening</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)

Bilagor

<i>forts. Deltagande i frivilliga föreningar</i>	cnsoymb, cnsoptp (Övrigt)	<i>Annan organisation</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
	(Sport, Kultur, Fack, Yrke, Konsum, Human, Miljö, Religion, Vetensk, Klubb, Övrig) (DeltRep)	<i>Antal föreningar (repertoar) som respondenten varit medlem eller deltagit i</i>	0-11 (Sport + Kultur + Fack + Yrke + Konsum + Human + Miljö + Religion + Vetensk + Klubb + Övrig) (Cronbachs alfa 0,663)
Socialt umgänge	scsmeet	<i>Hur ofta umgås du med vänner, släktingar eller arbetskamrater?</i>	0 (Aldrig eller mindre än en gång i månaden), 1 (En gång i månaden), 2 (Flera gånger i månaden), 3 (En gång i veckan), 4 (Varje dag eller 0 (Mindre än "flera gånger i månaden"(0-2)), 1 (Minst en gång i veckan (3-4))
	scsmeet (SocUmg)	<i>Dummyvariabel för socialt umgänge</i>	
Socialt kapital (interaktionsterm)	(SumGenFör, DeltRep, SocUmg) (SoCa)	<i>Interaktionsterm för socialt kapital</i>	Kontinuerlig (SumGenför*DeltRep* SocUmg)
Beroende variabler	Variabelnamn¹	Enkätfrågans formulering	Kodning
Valdeltagande	vote	<i>En del människor röstar inte nuförtiden, av en eller annan anledning. Röstade Ni i det senaste nationella valet (månad/år?)</i>	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Deltagande i partiverksamhet	prtyymb, prptytp	<i>Säg om något eller några av svarsalternativen passar in på dig just nu eller under de senaste 12 månaderna. Varit medlem eller deltagit i ett politiskt parti?</i>	0 (Varken medlem eller deltagit)/1 (Antingen medlem eller deltagit)
Kontaktat politiker eller tjänsteman	cntplt (Kontakt)	<i>Har du under de senaste 12 månaderna kontaktat en politiker eller offentlig tjänsteman på riks- eller lokal nivå?</i>	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Burit eller visat upp kampanjmärke	badge (Kampanj)	<i>Har du under de senaste 12 månaderna burit eller visat upp något kampanjmärke?</i>	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Skänkt pengar till en politisk organisation eller grupp	dntmny (PolDonera)	<i>Har du under de senaste 12 månaderna skänkt pengar till en politisk organisation eller politisk grupp?</i>	0 (Nej)/ 1 (Ja)

Bilagor

Politisk konsumtion	bghtprd, bctprd (PolKonsum)	Har du under de senaste 12 månaderna medvetet köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl och/eller bojkottat vissa produkter?	0 (Nej, inte gjort någotdera)/ 1 (Ja, gjort någotdera eller både och)
Skrivit under namnsamling	sgnptit (Underteckn)	Har du under de senaste 12 månaderna skrivit under en namnsamling?	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Deltagande i lagliga demonstrationer	pbldmn (Demonstr)	Har du under de senaste 12 månaderna deltagit i en laglig demonstration?	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Repertoar av politiskt deltagande	(Polpart, Parti, Poldonera, Kontakt, Kampanj, Bojkott, PolKonsum, Underteckn, Demonstr) (Aktivism)	Summavariabel för politiskt deltagande (valdeltagande ingår ej)	0-8 (Polpart+Parti+Poldonera+Kontakt+Kampanj+Bojkott+PolKonsum+Underteckn+ Demonstr) (Cronbachs alfa 0,658)
Kontrollvariabler	Variabelnamn¹	Enkätfrågans formulering	Kodning
Kön	gndr	Är intervjupersonen man eller kvinna?	0=kvinna, 1=man
Ålder	yrbrn (Ålder)	Respondentens ålder (angivet i år)	kontinuerlig (2002-yrbrn) Obs. Respondenter som är yngre än 18 år har inte beaktats i analyserna.
Utbildning	edulvl	Hur många år har du sammanlagt gått i helidsutbildning? Räkna från första klass.	kontinuerlig
Politiskt intresse	polintr (PolIntre)	Hur intresserad är ni av politik?	0 (Ointresserad=ganska eller mycket ointresserad)/ 1 (Intresserad=ganska eller mycket intresserad)
Subjektiv politisk kunskap	polcmpl (PolKompl)	Hur ofta verkar politik så komplicerat att Ni inte riktigt förstår vad det handlar om?	1 (Aldrig), 2 (Sällan), 3 (Ibland), 4 (Då och då), 5 (Ofta)
	poldes (PolSvår)	Hur svårt eller lätt tycker ni att dete är att ta ställning i politiska frågor?	1 (Mycket lätt), 2 (Lätt), 3 (Varken svårt eller lätt), 4 (Svårt), 5 (Mycket svårt)

Bilagor

<i>forts. Subjektiv politisk kunskap</i>	(PolKompl, PolSvår) (PolKnsk)	<i>(Dikotomiserad) summavariabel för subjektiv politisk kunskap</i>	Summavariabeln (PolKompl+PolSvår) antar värden 2-10 men är omkodad: 0 (Låg kunskapsnivå 6-10)/ 1 (Hög kunskapsnivå 2-5)
Partiidentifikation	clsprty	<i>Finns det något särskilt politiskt parti som du känner att du står närmare till än något annat parti?</i>	0 (Nej)/ 1 (Ja)
Förtroende för den representativa demokratins institutioner	trstprl, trstplt (FörtrRep)	<i>På en skala från 0-10, hur stor tillit till riksdag och hur stor tillit till politiker (Summavariabel)</i>	0 (Inget förtroende alls)-20 (Fullständigt förtroende) (trstprl+trstplt) (Cronbachs alfa 0,797)
Förtroende för de implementerande institutionerna	trstlgl, trstplc (FörtrImp)	<i>På en skala från 0-10, hur stor tillit till polisen och hur stor tillit till rättsväsendet (Summavariabel)</i>	0 (Inget förtroende alls)-20 (Fullständigt förtroende) (trstlgl+trstplc) (Cronbachs alfa 0,731)

¹ Anger de ursprungliga variabelnamnen så som de ingår i ESS. Kursiverat inom parenteserna de omkodade variabelernas nya namn.

Alla de svar som i ESS kodats som "vet ej" eller "vill ej svara" har här kodats som saknade värden ("missing values") och ingår inte i analyserna.

Bilaga 2 Frekvenser för deltagande i frivilliga föreningar och socialt umgänge

<i>Deltagande i frivilliga föreningar, % (N)</i>				
Land	0 föreningar	1 förening	minst 2 föreningar	3 eller flera föreningar
Österrike	23,5 (531)	17,9 (403)	17,3 (390)	41,3 (932)
Belgien	22,2 (422)	24,5 (466)	16,3 (310)	36,9 (701)
Schweiz	N/A	N/A	N/A	N/A
Tjeckien	N/A	N/A	N/A	N/A
Tyskland	27,1 (791)	23,9 (699)	18,5 (539)	30,5 (890)
Danmark	7,4 (111)	20,8 (314)	24,4 (367)	47,4 (714)
Spanien	57,5 (995)	19,4 (336)	9,7 (167)	13,4 (231)
Finland	16,8 (336)	24,7 (494)	23,3 (466)	35,2 (704)
Frankrike	43,4 (652)	22,2 (334)	10,4 (156)	24,0 (361)
Grekland	76,0 (1951)	14,3 (368)	5,3 (137)	4,3 (110)
Ungern	68,0 (1146)	16,7 (281)	6,5 (109)	8,8 (149)
Irland	26,7 (547)	22,7 (465)	16,8 (343)	33,8 (691)
Israel	40,7 (1017)	19,8 (494)	13,7 (343)	33,8 (691)
Italien	54,4 (657)	20,0 (242)	10,6 (128)	14,9 (180)
Luxemburg	20,8 (323)	23,5 (364)	18,6 (288)	37,2 (577)
Nederländerna	14,1 (334)	22,0 (520)	20,3 (481)	43,5 (1029)
Norge	14,7 (229)	19,6 (400)	20,3 (414)	45,3 (923)
Polen	76,4 (1612)	15,2 (321)	4,0 (85)	4,4 (92)
Portugal	67,1 (1014)	18,9 (286)	7,3 (110)	6,7 (101)
Sverige	9,1 (181)	20,0 (400)	21,5 (430)	49,5 (101)
Slovenien	44,8 (680)	29,0 (440)	13,6 (207)	12,6 (192)
Storbritannien	25,9 (531)	23,6 (485)	17,2 (353)	33,3 (683)
ESS totalt	41,4 (17530)	19,2 (8112)	13,7 (5823)	25,7 (10893)

Bilagor

<i>Hur ofta umgås du med vänner, släktingar eller arbetskamrater? (Socialt umgänge) % (N)</i>					
Land	Aldrig eller mindre än en gång i månaden	En gång i månaden	Flera gånger i månaden	En gång i veckan	Varje dag eller flera gånger i veckan
Österrike	8,7 (196)	6,8 (152)	18,4 (414)	17,9 (403)	48,1 (1081)
Belgien	7,1 (135)	6,0 (113)	19,0 (361)	16,2 (308)	51,6 (979)
Schweiz	3,0 (62)	7,1 (144)	18,6 (379)	20,6 (420)	50,7 (1033)
Tjeckien	14,6 (198)	11,8 (159)	26,4 (357)	18,1 (245)	29,1 (394)
Tyskland	6,9 (200)	9,7 (282)	25,1 (731)	19,3 (564)	39,1 (1140)
Danmark	2,5 (37)	6,3 (94)	12,7 (190)	22,7 (340)	55,9 (893)
Spanien	9,1 (155)	5,9 (100)	14,2 (243)	15,5 (265)	55,4 (946)
Finland	5,4 (108)	7,6 (151)	18,2 (364)	19,9 (397)	49,0 (980)
Frankrike	5,5 (83)	5,9 (83)	20,7 (310)	15,3 (229)	52,7 (790)
Grekland	24,1 (616)	13,4 (342)	19,3 (493)	15,5 (398)	27,8 (712)
Ungern	31,1 (523)	15,7 (265)	15,9 (267)	14,8 (250)	22,5 (379)
Irland	7,9 (161)	8,1 (166)	8,9 (182)	32,8 (670)	42,2 (862)
Israel	6,8 (169)	6,5 (162)	14,5 (361)	19,8 (492)	52,4 (1302)
Italien	13,5 (162)	6,5 (78)	17,6 (212)	21,1 (255)	41,2 (496)
Luxemburg	10,0 (154)	8,1 (125)	16,1 (249)	17,7 (273)	48,1 (743)
Nederländerna	4,4 (104)	5,2 (123)	19,1 (451)	15,7 (370)	55,7 (1316)
Norge	2,4 (48)	3,7 (75)	13,9 (282)	11,8 (240)	68,3 (1391)
Polen	16,2 (341)	16,6 (350)	22,3 (470)	16,6 (350)	28,2 (594)
Portugal	10,1 (152)	4,3 (65)	11,0 (166)	13,0 (196)	61,7 (931)
Sverige	2,9 (57)	5,9 (118)	22,1 (441)	15,9 (317)	53,3 (1065)
Slovenien	13,4 (203)	12,7 (192)	21,4 (325)	17,6 (267)	34,9 (529)
Storbritannien	7,2 (147)	7,5 (154)	13,1 (269)	21,1 (432)	51,1 (1046)
ESS totalt	9,5 (4011)	17,8 (3498)	35,6 (7517)	53,7 (7681)	53,7 (19546)

Bilaga 3 Socialt kapital enligt sociala bakgrundsvariabler

	Socialt kapital (interaktionsterm) medeltal											
	AT*	BE	CH**	CZ**	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	46,68	38,54			30,72	57,94	18,35	39,59	23,76	37,34	3,17	6,20
Kvinna	35,41	34,06			26,67	65,39	12,94	44,29	23,26	33,04	5,44	8,54
18-25 år	38,62	40,89			33,24	50,43	20,26	42,67	28,46	28,41	4,41	12,30
26-34 år	43,04	43,85			30,87	58,56	17,65	49,46	21,19	31,20	6,21	6,50
35-49 år	47,98	36,64			30,33	66,87	19,34	45,70	27,31	36,83	6,09	7,43
50-64 år	39,13	34,80			29,58	71,23	12,76	39,72	21,67	40,38	3,41	5,60
65+ år	25,39	26,65			21,13	50,78	10,33	34,59	17,81	32,85	1,48	3,60
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		24,16			14,99	28,63	7,86	31,61	11,37	10,11	1,18	4,69
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		24,59			22,66	44,15	11,21	32,39	20,41	23,76	3,14	3,85
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		35,68			26,52	63,69	19,99	44,58	26,25	36,75	4,97	9,14
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		53,03			39,74	82,18	33,96	54,76	36,29	61,02	14,93	16,70
N	2250	1867			2917	1501	1723	1998	1501	2047	2566	1683

forts.	Socialt kapital (interaktionsterm) medeltal										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESSot
Man	43,32	28,31	17,64	39,57	49,50	57,95	4,86	13,07	54,61	16,13	29,86
Kvinna	32,89	26,81	11,98	30,48	45,77	62,59	3,98	7,58	54,19	10,70	26,17
18-25 år	38,37	22,54	17,35	34,14	43,12	44,37	6,35	15,12	50,93	17,14	27,41
26-34 år	35,69	26,87	15,48	31,77	43,24	30,11	4,24	7,41	56,88	14,16	28,64
35-49 år	41,66	28,41	15,73	39,50	53,05	67,71	4,04	13,07	60,44	15,47	31,48
50-64 år	38,78	30,94	13,64	38,38	51,69	67,56	2,48	8,75	56,79	11,66	29,72
65+ år	29,27	26,05	10,70	33,09	39,43	45,46	1,62	5,89	45,99	5,78	20,39
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	21,82	10,30	6,46	24,66	28,06	17,00	5,45	5,45	41,64	9,91	13,39
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	30,80	17,59	11,06	30,99	35,37	38,42	12,69	12,69	50,29	9,89	20,93
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	41,62	23,78	19,95	37,77	49,78	54,42	13,45	13,45	51,08	16,00	27,60
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	66,17	42,77	28,43	52,65	69,51	84,06	26,64	26,64	71,05	22,91	47,66
N	2038	2486	1206	1539	2363	2036	2101	2109	1990	1515	42237

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

** Uppgifter saknas för deltagande i frivilliga föreningar

Bilagor

<i>Socialt förtroende, medeltal</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	5,23	4,98	5,73	4,40	5,09	6,64	4,88	6,22	4,77	5,38	3,46	4,27
Kvinna	5,28	4,92	5,72	4,41	5,07	7,00	4,79	6,45	4,89	5,30	3,42	4,30
18-25 år	5,26	5,00	5,37	4,34	5,20	6,54	4,89	6,21	4,99	4,93	3,67	4,35
26-34 år	5,40	4,93	5,47	4,54	4,85	6,60	4,82	6,41	4,65	4,93	3,50	4,22
35-49 år	5,39	5,08	5,79	4,37	5,07	6,95	4,96	6,27	4,89	5,32	3,51	4,32
50-64 år	5,15	4,78	5,79	4,33	5,08	6,82	4,70	6,21	4,66	5,42	3,22	4,20
65+ år	4,94	4,88	5,85	4,45	5,18	7,01	4,71	6,61	4,99	5,71	3,35	4,15
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		4,66	5,51	3,31	4,67	6,13	4,51	6,36	4,60	4,98	3,18	4,04
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		4,67	5,31	4,13	4,89	6,44	4,94	6,24	4,64	5,24	3,31	4,00
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		4,99	5,73	4,41	5,03	6,82	5,07	6,25	4,89	5,19	3,57	4,61
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		5,31	6,12	4,90	5,37	7,36	5,14	6,51	5,21	5,72	4,32	4,81
N	2250	1867	2040	1337	2917	1501	1723	1998	1501	2047	2566	1683

<i>Socialt förtroende, medeltal</i>											
<i>forts.</i>	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	5,82	5,71	4,36	5,14	5,67	6,42	3,70	4,44	6,11	4,37	5,12
Kvinna	5,81	5,87	4,45	5,10	5,74	6,67	3,90	4,25	6,41	4,21	5,12
18-25 år	5,53	4,56	4,27	5,21	5,56	6,26	4,306	4,75	6,01	4,53	5,04
26-34 år	5,38	4,75	4,44	4,98	5,63	6,41	3,68	7,27	6,10	4,15	5,02
35-49 år	5,89	4,76	4,52	5,08	5,81	6,58	3,72	4,13	6,30	4,16	5,19
50-64 år	5,95	4,95	4,40	5,10	5,65	6,52	3,64	4,02	6,35	4,16	5,12
65+ år	6,22	4,95	4,36	5,35	5,76	6,77	3,66	4,51	6,40	4,39	5,13
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	5,69	4,37	3,96	4,98	5,40	5,00	3,51	4,20	6,08	4,11	4,51
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	5,71	4,45	4,28	5,22	5,44	6,44	3,67	4,42	6,10	3,95	4,93
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	5,79	4,72	4,69	5,04	5,81	6,40	3,94	4,34	6,13	4,48	5,23
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	6,29	5,21	4,97	5,54	6,08	6,88	4,24	4,95	6,61	4,97	5,7
N	2038	2486	1206	1539	2363	2036	2101	2109	1990	1515	42237

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Deltagande i frivilliga föreningar, medeltal</i>												
	AT*	BE	CH**	CZ**	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	2,79	2,07			2,05	2,71	1,10	2,13	1,46	2,16	0,54	0,76
Kvinna	2,08	2,35			1,67	2,68	0,81	2,15	1,36	1,86	0,31	0,54
18-25 år	1,97	2,19			1,64	2,01	1,06	1,85	1,44	1,55	0,36	0,74
26-34 år	2,38	2,46			1,84	2,35	1,07	2,31	1,24	1,94	0,58	0,60
35-49 år	2,85	2,24			2,00	2,93	1,18	2,46	1,70	2,16	0,56	0,75
50-64 år	2,54	2,32			2,11	3,25	0,83	2,28	1,42	2,36	0,38	0,60
65+ år	1,64	1,80			1,52	2,31	0,70	1,74	1,06	1,68	0,21	0,42
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		1,67			0,98	1,80	0,57	1,63	0,85	0,73	0,18	0,40
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		1,64			1,29	2,03	0,71	1,67	1,25	1,38	0,32	0,42
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		2,16			1,76	2,80	1,16	2,22	1,57	2,20	0,50	0,77
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		3,02			2,56	3,33	1,90	2,85	1,96	3,30	1,20	1,48
N	2250	1867	2040	1337	2917	1501	1723	1998	1501	2047	2566	1683

<i>forts. Deltagande i frivilliga föreningar, medeltal</i>											
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESSot
Man	2,30	1,64	1,24	2,43	2,66	2,58	0,44	0,78	2,79	1,24	1,70
Kvinna	1,86	1,56	0,86	1,94	2,36	2,56	0,35	0,49	2,63	0,86	1,43
18-25 år	1,86	1,32	1,12	1,93	2,02	1,82	0,43	0,77	2,26	1,04	1,38
26-34 år	2,04	1,49	1,04	2,06	2,20	2,40	0,37	0,46	2,69	1,12	1,54
35-49 år	2,34	1,76	1,14	2,50	2,69	2,83	0,43	0,85	3,06	1,29	1,78
50-64 år	2,18	1,79	1,04	2,51	2,84	2,98	0,32	0,59	2,93	1,02	1,73
65+ år	1,56	1,50	0,78	2,05	2,23	2,22	0,24	0,39	2,42	0,56	1,19
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	1,16	0,70	0,48	1,62	1,51	2,50	0,23	0,37	2,15	0,76	0,84
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	1,73	1,14	0,80	1,94	2,09	1,78	0,35	0,75	2,66	0,89	1,23
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	2,32	1,38	1,39	2,38	2,53	2,37	0,40	0,89	2,51	1,21	1,52
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	3,44	2,38	2,00	3,00	3,45	3,42	0,77	1,45	3,40	1,65	2,50
N	2038	2486	1206	1539	2363	2036	2101	2109	1990	1515	42237

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

** Uppgifter saknas för deltagande i frivilliga föreningar

Bilagor

<i>Socialt umgänge (minst en gång i veckan), % (N för hela kategorin)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	66 (1039)	68 (962)	70 (981)	46 (639)	57 (1407)	75 (760)	72 (811)	66 (960)	68 (679)	72 (956)	50 (1112)	40 (808)
Kvinna	66 (1207)	68 (907)	72 (1057)	48 (705)	60 (1510)	82 (737)	70 (898)	72 (1040)	68 (821)	72 (1092)	38 (1449)	35 (876)
18-25 år	86 (266)	86 (235)	86 (132)	79 (94)	86 (279)	93 (159)	91 (171)	87 (260)	89 (182)	87 (196)	67 (264)	71 (207)
26-34 år	72 (313)	81 (273)	81 (280)	55 (157)	72 (360)	91 (236)	78 (244)	78 (254)	73 (248)	72 (323)	56 (408)	43 (241)
35-49 år	67 (720)	62 (523)	73 (681)	45 (303)	58 (870)	76 (399)	68 (438)	64 (517)	64 (383)	67 (539)	40 (609)	30 (438)
50-64 år	58 (539)	58 (381)	64 (497)	44 (390)	45 (716)	72 (410)	66 (328)	58 (500)	63 (341)	68 (494)	39 (534)	25 (415)
65+ år	52 (338)	61 (319)	62 (375)	39 (368)	45 (522)	71 (248)	63 (457)	65 (360)	60 (300)	76 (466)	32 (673)	27 (308)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		64 (282)	72 (57)	71 (14)	61 (49)	55 (20)	63 (668)	64 (411)	62 (388)	73 (15)	34 (1032)	42 (556)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		68 (372)	69 (313)	53 (198)	67 (401)	78 (350)	73 (326)	70 (388)	65 (386)	72 (1127)	44 (444)	32 (471)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		70 (699)	71 (1340)	46 (977)	58 (1835)	80 (865)	76 (458)	73 (697)	71 (334)	73 (424)	51 (823)	37 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		68 (515)	75 (328)	47 (150)	55 (630)	76 (257)	79 (250)	67 (497)	75 (391)	72 (478)	56 (257)	33 (221)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Socialt umgänge ('minst en gång i veckan'), % (N för hela kategorin)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	79 (943)	72 (1135)	67 (548)	67 (732)	69 (1042)	78 (1103)	48 (1032)	78 (630)	69 (1013)	57 (720)	65 (20012)
Kvinna	72 (1098)	72 (1347)	59 (655)	65 (809)	73 (1322)	82 (933)	42 (1073)	73 (880)	70 (981)	49 (795)	64 (22192)
18-25 år	91 (254)	83 (406)	78 (136)	78 (220)	90 (162)	95 (230)	74 (356)	90 (155)	90 (222)	85 (222)	84 (4781)
26-34 år	74 (336)	76 (457)	70 (184)	68 (208)	79 (348)	93 (345)	47 (299)	78 (214)	78 (288)	65 (214)	72 (6230)
35-49 år	73 (539)	65 (592)	57 (357)	62 (380)	73 (737)	81 (623)	35 (553)	73 (387)	66 (533)	44 (412)	62 (11533)
50-64 år	68 (510)	64 (459)	56 (290)	60 (321)	64 (613)	75 (495)	30 (427)	76 (316)	60 (504)	39 (341)	57 (9821)
65+ år	72 (313)	69 (366)	58 (194)	58 (218)	63 (443)	61 (315)	31 (321)	64 (371)	61 (359)	38 (256)	55 (7890)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	72 (454)	57 (253)	54 (281)	61 (488)	74 (253)	50 (2)	44 (506)	70 (873)	70 (565)	50 (455)	57 (7622)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	78 (504)	74 (333)	66 (393)	65 (189)	65 (757)	71 (296)	47 (651)	82 (261)	66 (388)	48 (360)	64 (8908)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	75 (821)	74 (1085)	66 (432)	69 (550)	76 (799)	81 (1143)	43 (645)	82 (241)	73 (430)	58 (553)	66 (15533)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	75 (262)	75 (785)	55 (96)	69 (245)	72 (551)	83 (563)	46 (294)	79 (135)	68 (610)	54 (140)	68 (7655)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

Bilaga 4 Politiskt deltagande enligt sociala bakgrundsvariabler

	<i>Valdeltagande (% som röstat)</i>											
	AT*	BE**	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	86 (956)		72 (796)	61 (417)	84 (1285)	94 (701)	80 (758)	80 (841)	78 (591)	73 (901)	90 (1019)	80 (777)
Kvinna	88 (1142)		65 (861)	68 (426)	85 (1397)	94 (719)	78 (858)	83 (908)	73 (709)	73 (1045)	89 (1368)	82 (859)
18-25 år	73 (235)		31 (86)	56 (89)	75 (256)	87 (138)	43 (136)	64 (142)	57 (141)	44 (144)	71 (203)	75 (199)
26-34 år	88 (295)		51 (224)	57 (155)	83 (326)	89 (230)	75 (234)	73 (244)	58 (209)	64 (316)	92 (384)	84 (241)
35-49 år	91 (687)		70 (573)	68 (295)	88 (839)	96 (392)	81 (435)	83 (507)	76 (342)	70 (522)	91 (574)	83 (437)
50-64 år	90 (530)		75 (414)	65 (388)	87 (699)	97 (404)	86 (328)	87 (497)	86 (319)	81 (489)	94 (529)	87 (414)
65+ år	87 (333)		83 (345)	66 (368)	87 (518)	95 (250)	85 (458)	87 (359)	82 (287)	82 (465)	93 (666)	81 (307)
och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan			68 (41)	64 (11)	41 (32)	94 (16)	81 (665)	91 (382)	77 (345)	73 (15)	93 (1011)	69 (516)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan			56 (193)	48 (184)	62 (254)	92 (296)	76 (289)	76 (251)	71 (332)	69 (1063)	85 (387)	78 (465)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning			68 (1157)	64 (962)	86 (1781)	94 (855)	74 (416)	80 (621)	75 (277)	76 (404)	87 (727)	90 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)			81 (266)	85 (150)	93 (612)	97 (247)	83 (241)	88 (489)	77 (346)	79 (461)	91 (257)	95 (219)

Bilagor

forts.	Valdeltagande (% som röstat)										
	IE	IL	IT	LU**	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	78 (941)	77 (1243)	92 (523)		88 (998)	85 (1044)	70 (954)	75 (586)	86 (959)	81 (661)	81 (20671)
Kvinna	77 (1096)	79 (1069)	88 (625)		85 (1274)	84 (900)	63 (1007)	71 (851)	89 (805)	80 (743)	80 (18479)
18-25 år	54 (254)	56 (342)	87 (122)		77 (150)	61 (207)	52 (319)	57 (129)	81 (210)	57 (186)	63 (4028)
26-34 år	71 (335)	78 (453)	88 (181)		82 (344)	77 (332)	55 (297)	65 (206)	83 (282)	85 (213)	76 (5918)
35-49 år	85 (540)	85 (592)	93 (353)		87 (724)	88 (605)	75 (552)	72 (386)	87 (524)	80 (400)	83 (11106)
50-64 år	91 (510)	87 (452)	94 (289)		90 (607)	92 (486)	77 (425)	84 (314)	91 (491)	87 (338)	87 (9583)
65+ år	89 (314)	89 (359)	87 (192)		88 (441)	92 (311)	72 (319)	81 (365)	89 (358)	89 (254)	85 (7788)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	78 (455)	75 (242)	86 (278)		77 (217)	100 (1)	61 (449)	73 (849)	82 (470)	75 (381)	78 (7023)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	69 (501)	68 (275)	85 (349)		82 (932)	81 (269)	58 (571)	62 (228)	87 (388)	79 (341)	74 (7831)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	80 (819)	76 (1008)	95 (425)		88 (777)	83 (1112)	72 (638)	74 (226)	82 (415)	82 (536)	80 (14642)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	85 (262)	85 (770)	94 (95)		94 (545)	91 (547)	78 (294)	87 (134)	94 (593)	89 (139)	88 (7358)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

** Länderna har röstningsplikt

Bilagor

<i>Partimedlemskap (% som arbetat för, varit medlem eller deltagit i ett politiskt parti)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	22 (1042)	13 (963)	9 (981)	6 (644)	8 (1407)	10 (762)	10 (818)	10 (960)	6 (679)	7 (957)	10 (1113)	5 (809)
Kvinna	13 (1214)	8 (907)	6 (1059)	2 (707)	5 (1512)	7 (740)	5 (911)	7 (1040)	6 (824)	4 (1095)	6 (1453)	3 (876)
18-25 år	12 (266)	9 (235)	3 (133)	2 (94)	6 (279)	7 (160)	5 (173)	2 (260)	8 (182)	3 (169)	6 (265)	3 (207)
26-34 år	12 (318)	9 (273)	6 (280)	4 (158)	3 (360)	4 (237)	10 (246)	4 (254)	3 (248)	2 (323)	8 (408)	3 (248)
35-49 år	18 (721)	10 (523)	8 (681)	3 (303)	5 (872)	7 (399)	11 (443)	8 (517)	7 (383)	7 (539)	9 (611)	6 (438)
50-64 år	23 (541)	15 (382)	10 (497)	7 (393)	9 (716)	11 (410)	7 (332)	13 (500)	6 (342)	4 (494)	10 (535)	4 (415)
65+ år	16 (340)	11 (319)	7 (376)	2 (371)	7 (522)	11 (251)	5 (463)	15 (360)	5 (302)	8 (469)	5 (674)	4 (308)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		9 (283)	9 (57)	0 (15)	2 (49)	15 (20)	15 (20)	13 (411)	4 (391)	7 (15)	6 (1035)	2 (556)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		8 (372)	3,2 (313)	2 (199)	4 (402)	9 (351)	9 (351)	7 (388)	3 (386)	3 (1127)	7 (444)	4 (472)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		11 (699)	7 (1342)	4 (982)	5 (1835)	7 (866)	7 (866)	7 (697)	7 (334)	7 (425)	8 (824)	3 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		12 (515)	13 (328)	6 (150)	11 (630)	10 (257)	10 (257)	8 (497)	9 (391)	10 (480)	11 (258)	7 (221)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Partimedlemskap (% som arbetat för, varit medlem eller deltagit i ett politiskt parti)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	10 (944)	16 (1143)	10 (548)	12 (734)	7 (1042)	16 (1103)	5 (1032)	8 (630)	12 (1014)	8 (723)	10 (20048)
Kvinna	5 (1102)	10 (1351)	4 (659)	6 (815)	6 (1322)	12 (933)	2 (1078)	3 (881)	10 (981)	4 (795)	6 (22255)
18-25 år	6 (254)	10 (408)	4 (136)	5 (224)	4 (162)	12 (230)	4 (357)	5 (155)	9 (222)	4 (223)	6 (4794)
26-34 år	4 (336)	13 (461)	6 (184)	5 (209)	5 (348)	10 (345)	2 (299)	5 (214)	7 (289)	3 (214)	6 (6246)
35-49 år	7 (542)	13 (595)	9 (357)	9 (380)	6 (737)	15 (623)	5 (554)	7 (387)	8 (533)	5 (412)	9 (11550)
50-64 år	10 (511)	15 (459)	7 (292)	15 (322)	8 (613)	18 (495)	5 (427)	8 (316)	12 (504)	9 (341)	11 (9837)
65+ år	7 (314)	16 (366)	5 (196)	14 (218)	7 (443)	15 (315)	3 (324)	2 (372)	16 (359)	6 (258)	8 (7920)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	5 (457)	8 (254)	4 (283)	8 (492)	3 (253)	0 (2)	1 (508)	3 (874)	10 (565)	4 (456)	5 (7655)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	7 (505)	13 (335)	5 (394)	10 (189)	4 (757)	12 (296)	3 (652)	5 (261)	10 (388)	4 (360)	6 (8922)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	7 (822)	12 (1089)	8 (433)	10 (552)	7 (799)	13 (1143)	4 (645)	10 (241)	9 (430)	7 (554)	8 (15555)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	10 (262)	17 (789)	13 (96)	10 (247)	11 (551)	19 (563)	8 (296)	10 (135)	13 (611)	9 (140)	12 (7668)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Kontaktat politiker eller tjänstemän (% som kontaktat)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	22 (1030)	19 (962)	21 (978)	27 (642)	11 (1407)	20 (761)	15 (808)	28 (959)	19 (679)	20 (957)	13 (1109)	16 (807)
Kvinna	14 (1197)	17 (901)	13 (1057)	16 (694)	16 (1512)	16 (738)	9 (898)	21 (1039)	15 (824)	17 (1094)	17 (1449)	14 (871)
18-25 år	11 (261)	11 (235)	5 (131)	16 (94)	10 (279)	11 (160)	11 (172)	14 (260)	13 (182)	7 (169)	16 (265)	14 (207)
26-34 år	16 (314)	24 (273)	15 (280)	22 (155)	11 (360)	15 (237)	16 (243)	27 (254)	15 (248)	12 (323)	15 (407)	13 (240)
35-49 år	20 (714)	19 (520)	22 (679)	23 (301)	16 (872)	22 (398)	16 (439)	31 (517)	21 (383)	21 (539)	18 (605)	21 (437)
50-64 år	22 (534)	21 (381)	19 (497)	27 (386)	17 (716)	23 (409)	11 (329)	31 (500)	20 (342)	22 (494)	16 (535)	16 (413)
65+ år	14 (335)	15 (318)	14 (375)	16 (369)	9 (522)	12 (250)	7 (455)	18 (359)	13 (302)	22 (469)	10 (673)	9 (306)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		11 (281)	18 (57)	7 (15)	2 (49)	20 (20)	6 (669)	14 (409)	14 (391)	40 (15)	12 (1033)	7 (553)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		11 (372)	4,5 (312)	10 (197)	6 (402)	13 (351)	10 (328)	19 (388)	14 (386)	13 (1127)	13 (441)	16 (470)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		18 (698)	17 (1338)	23 (969)	12 (1835)	17 (864)	14 (454)	24 (697)	16 (334)	19 (425)	15 (822)	15 (381)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		26 (512)	29 (328)	28 (149)	21 (630)	27 (257)	24 (249)	38 (497)	23 (391)	30 (480)	23 (257)	28 (220)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Kontaktat politiker eller tjänstemän (% som kontaktat)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	25 (936)	14 (1135)	17 (544)	22 (732)	17 (1040)	27 (1103)	11 (1029)	15 (625)	19 (1013)	15 (717)	19 (19973)
Kvinna	20 (1085)	10 (1344)	8 (651)	15 (811)	13 (1321)	20 (933)	8 (1074)	9 (873)	14 (981)	10 (785)	14 (22132)
18-25 år	14 (250)	7 (404)	10 (135)	14 (223)	6 (162)	14 (230)	9 (355)	10 (154)	10 (222)	13 (221)	11 (4771)
26-34 år	24 (332)	14 (459)	14 (184)	15 (209)	12 (348)	23 (345)	9 (297)	10 (214)	14 (289)	12 (212)	16 (6223)
35-49 år	26 (534)	16 (591)	16 (356)	26 (379)	19 (735)	29 (623)	12 (552)	16 (385)	20 (532)	14 (411)	20 (11502)
50-64 år	26 (505)	11 (457)	13 (290)	21 (321)	17 (612)	28 (495)	13 (426)	15 (309)	19 (504)	15 (337)	19 (9792)
65+ år	19 (312)	9 (366)	6 (188)	15 (218)	10 (443)	16 (315)	4 (324)	7 (372)	14 (359)	8 (251)	12 (7881)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	20 (447)	8 (252)	6 (275)	10 (490)	5 (253)	0 (2)	3 (506)	9 (865)	11 (565)	8 (448)	10 (7595)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	22 (504)	11 (333)	8 (392)	22 (187)	10 (755)	14 (296)	73 (650)	8 (258)	14 (387)	9 (355)	12 (8891)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	23 (810)	9 (1085)	17 (433)	19 (551)	13 (798)	22 (1143)	12 (644)	17 (240)	15 (430)	15 (551)	17 (15502)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	26 (260)	17 (784)	25 (94)	26 (246)	28 (551)	33 (563)	21 (294)	21 (135)	24 (611)	24 (140)	26 (7648)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Kontaktat politiker eller tjänstemän (% som kontaktat)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	22 (1030)	19 (962)	21 (978)	27 (642)	11 (1407)	20 (761)	15 (808)	28 (959)	19 (679)	20 (957)	13 (1109)	16 (807)
Kvinna	14 (1197)	17 (901)	13 (1057)	16 (694)	16 (1512)	16 (738)	9 (898)	21 (1039)	15 (824)	17 (1094)	17 (1449)	14 (871)
18-25 år	11 (261)	11 (235)	5 (131)	16 (94)	10 (279)	11 (160)	11 (172)	14 (260)	13 (182)	7 (169)	16 (265)	14 (207)
26-34 år	16 (314)	24 (273)	15 (280)	22 (155)	11 (360)	15 (237)	16 (243)	27 (254)	15 (248)	12 (323)	15 (407)	13 (240)
35-49 år	20 (714)	19 (520)	22 (679)	23 (301)	16 (872)	22 (398)	16 (439)	31 (517)	21 (383)	21 (539)	18 (605)	21 (437)
50-64 år	22 (534)	21 (381)	19 (497)	27 (386)	17 (716)	23 (409)	11 (329)	31 (500)	20 (342)	22 (494)	16 (535)	16 (413)
65+ år	14 (335)	15 (318)	14 (375)	16 (369)	9 (522)	12 (250)	7 (455)	18 (359)	13 (302)	22 (469)	10 (673)	9 (306)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		11 (281)	18 (57)	7 (15)	2 (49)	20 (20)	6 (669)	14 (409)	14 (391)	40 (15)	12 (1033)	7 (553)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		11 (372)	4,5 (312)	10 (197)	6 (402)	13 (351)	10 (328)	19 (388)	14 (386)	13 (1127)	13 (441)	16 (470)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		18 (698)	17 (1338)	23 (969)	12 (1835)	17 (864)	14 (454)	24 (697)	16 (334)	19 (425)	15 (822)	15 (381)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		26 (512)	29 (328)	28 (149)	21 (630)	27 (257)	24 (249)	38 (497)	23 (391)	30 (480)	23 (257)	28 (220)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Kontaktat politiker eller tjänstemän (% som kontaktat)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	25 (936)	14 (1135)	17 (544)	22 (732)	17 (1040)	27 (1103)	11 (1029)	15 (625)	19 (1013)	15 (717)	19 (19973)
Kvinna	20 (1085)	10 (1344)	8 (651)	15 (811)	13 (1321)	20 (933)	8 (1074)	9 (873)	14 (981)	10 (785)	14 (22132)
18-25 år	14 (250)	7 (404)	10 (135)	14 (223)	6 (162)	14 (230)	9 (355)	10 (154)	10 (222)	13 (221)	11 (4771)
26-34 år	24 (332)	14 (459)	14 (184)	15 (209)	12 (348)	23 (345)	9 (297)	10 (214)	14 (289)	12 (212)	16 (6223)
35-49 år	26 (534)	16 (591)	16 (356)	26 (379)	19 (735)	29 (623)	12 (552)	16 (385)	20 (532)	14 (411)	20 (11502)
50-64 år	26 (505)	11 (457)	13 (290)	21 (321)	17 (612)	28 (495)	13 (426)	15 (309)	19 (504)	15 (337)	19 (9792)
65+ år	19 (312)	9 (366)	6 (188)	15 (218)	10 (443)	16 (315)	4 (324)	7 (372)	14 (359)	8 (251)	12 (7881)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	20 (447)	8 (252)	6 (275)	10 (490)	5 (253)	0 (2)	3 (506)	9 (865)	11 (565)	8 (448)	10 (7595)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	22 (504)	11 (333)	8 (392)	22 (187)	10 (755)	14 (296)	73 (650)	8 (258)	14 (387)	9 (355)	12 (8891)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	23 (810)	9 (1085)	17 (433)	19 (551)	13 (798)	22 (1143)	12 (644)	17 (240)	15 (430)	15 (551)	17 (15502)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	26 (260)	17 (784)	25 (94)	26 (246)	28 (551)	33 (563)	21 (294)	21 (135)	24 (611)	24 (140)	26 (7648)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Skänkt pengar till en politisk organisation eller grupp (% som donerat)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	13 (1030)	10 (960)	20 (980)	1301 (635)	10 (1407)	9 (761)	7 (803)	7 (958)	4 (679)	9 (957)	3 (1107)	2 (806)
Kvinna	10 (1199)	9 (899)	18 (1057)	10 (694)	9 (1511)	9 (738)	3 (897)	7 (1040)	3 (824)	6 (1093)	2 (1447)	2 (874)
18-25 år	9 (264)	6 (235)	12 (132)	5 (93)	4 (279)	9 (160)	5 (172)	8 (260)	4 (182)	11 (169)	2 (265)	0 (207)
26-34 år	10 (313)	11 (273)	15 (280)	10 (155)	5 (360)	8 (237)	7 (244)	4 (253)	1 (248)	5 (323)	2 (405)	2 (241)
35-49 år	12 (713)	9 (521)	21 (681)	11 (298)	10 (872)	10 (398)	6 (437)	6 (516)	3 (383)	7 (539)	4 (604)	3 (438)
50-64 år	13 (536)	13 (381)	21 (496)	14 (382)	11 (716)	9 (410)	5 (327)	7 (500)	4 (342)	8 (494)	2 (535)	1 (412)
65+ år	12 (335)	9 (313)	18 (375)	13 (370)	12 (521)	8 (249)	2 (453)	9 (360)	5 (302)	8 (468)	1 (672)	2 (307)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		8 (280)	21 (57)	14 (14)	2 (49)	10 (20)	3 (668)	6 (411)	2 (391)	7 (15)	1 (1003)	2 (554)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		6 (371)	10 (313)	5 (198)	5 (401)	9 (351)	3 (324)	7 (387)	2 (386)	6 (1126)	3 (428)	1 (470)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		10 (696)	18 (1339)	13 (965)	8 (1835)	8 (865)	6 (453)	7 (697)	5 (334)	8 (425)	3 (821)	1 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		12 (512)	28 (328)	14 (147)	16 (630)	13 (256)	11 (250)	7 (496)	5 (391)	10 (480)	7 (257)	4 (220)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Skänkt pengar till en politisk organisation eller grupp (% som donerat)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	13 (925)	11 (1133)	5 (545)	16 (727)	10 (1039)	11 (1103)	11 (1026)	6 (624)	7 (1013)	7 (715)	10 (19933)
Kvinna	9 (1072)	14 (1333)	2 (655)	14 (813)	7 (1322)	13 (931)	8 (1071)	2 (872)	6 (980)	6 (782)	8 (22104)
18-25 år	8 (246)	11 (401)	2 (135)	7 (221)	7 (161)	14 (230)	7 (354)	4 (154)	5 (222)	2 (221)	7 (4763)
26-34 år	8 (325)	14 (457)	3 (184)	10 (208)	8 (348)	8 (344)	8 (298)	5 (312)	7 (289)	5 (211)	7 (6209)
35-49 år	9 (530)	12 (589)	4 (357)	18 (379)	8 (736)	10 (622)	13 (551)	5 (385)	6 (532)	8 (409)	9 (11490)
50-64 år	13 (501)	12 (456)	3 (290)	19 (321)	9 (612)	15 (495)	9 (422)	4 (309)	7 (504)	8 (338)	10 (9779)
65+ år	14 (308)	12 (363)	4 (192)	18 (217)	8 (443)	12 (315)	8 (323)	2 (371)	8 (358)	6 (248)	8 (7863)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	8 (447)	6 (252)	2 (277)	9 (490)	3 (253)	50 (2)	4 (503)	2 (864)	5 (563)	5 (447)	4 (7590)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	8 (496)	11 (329)	2 (393)	12 (186)	4 (755)	8 (296)	7 (650)	3 (258)	6 (388)	4 (354)	6 (8870)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	12 (794)	11 (1077)	4 (433)	16 (550)	9 (798)	11 (1142)	12 (641)	6 (239)	6 (430)	8 (550)	10 (15466)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	16 (260)	16 (783)	8 (96)	23 (245)	16 (551)	15 (562)	20 (294)	9 (135)	8 (611)	10 (139)	13 (7643)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Politisk konsumtion (% som deltagit)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	32 (1042)	28 (963)	49 (981)	23 (644)	41 (1407)	44 (333)	14 (818)	38 (960)	36 (679)	39 (957)	12 1113	12 (809)
Kvinna	35 (1214)	34 (907)	56 (1059)	29 (707)	50 (1512)	52 (386)	13 (911)	55 (1040)	36 (824)	43 (1095)	12 1453	12 (876)
18-25 år	37 (266)	32 (235)	39 (133)	34 (94)	43 (279)	42 (160)	13 (173)	56 (260)	42 (182)	29 (169)	18 (265)	15 (207)
26-34 år	40 (318)	40 (273)	52 (280)	35 (158)	46 (360)	58 (237)	23 (246)	63 (254)	38 (248)	45 (323)	17 (408)	15 (242)
35-49 år	39 (721)	32 (523)	60 (681)	31 (303)	54 (872)	53 (399)	19 (443)	49 (517)	43 (383)	47 (539)	18 (611)	13 (438)
50-64 år	32 (541)	34 (382)	56 (497)	28 (393)	47 (716)	51 (410)	10 (332)	47 (500)	38 (342)	45 (494)	8 (535)	10 (415)
65+ år	22 (340)	16 (319)	46 (376)	13 (371)	35 (522)	32 (251)	5 (463)	29 (360)	21 (302)	35 (469)	4 (674)	7 (308)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		16 (283)	39 (57)	7 (15)	22 (49)	15 (20)	4 (679)	26 (411)	17 (391)	20 (15)	4 (1035)	6 (556)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		18 (372)	35 (313)	14 (199)	31 (402)	31 (351)	12 (331)	43 (388)	29 (386)	28 (1127)	10 (444)	8 (472)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		29 (699)	53 (1342)	26 (982)	44 (1835)	50 (866)	18 (461)	49 (697)	39 (334)	48 (425)	18 (824)	13 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		51 (515)	71 (328)	44 (150)	60 (630)	69 (257)	32 (251)	66 (497)	58 (391)	65 (480)	29 (258)	30 (221)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Politisk konsumtion (% som deltagit)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	27 (944)	21 (1143)	8 (548)	34 (734)	28 (1042)	37 (1103)	10 (1032)	9 (630)	54 (1014)	12 (723)	29 (20048)
Kvinna	28 (1102)	21 (1351)	12 (659)	31 (815)	31 (1322)	46 (933)	13 (1078)	8 (881)	67 (981)	11 (795)	32 (22255)
18-25 år	25 (254)	23 (408)	10 (136)	31 (224)	27 (162)	41 (230)	11 (357)	14 (155)	64 (222)	13 (223)	30 (4794)
26-34 år	33 (336)	28 (461)	8 (184)	31 (209)	33 (348)	50 (345)	15 (299)	10 (214)	74 (289)	18 (214)	36 (6246)
35-49 år	37 (542)	21 (595)	17 (357)	41 (380)	35 (737)	48 (623)	15 (554)	12 (387)	67 (533)	12 (412)	36 (11550)
50-64 år	24 (511)	20 (459)	10 (292)	36 (322)	32 (613)	41 (495)	12 (427)	9 (316)	61 (504)	11 (341)	32 (9837)
65+ år	17 (314)	12 (366)	4 (196)	26 (218)	19 (443)	21 (315)	5 (324)	2 (372)	40 (359)	5 (258)	19 (7920)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	12 (457)	7 (254)	4 (283)	20 (492)	12 (253)	0 (2)	3 (508)	3 (874)	44 (565)	8 (456)	12 (7655)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	21 (505)	12 (335)	7 (394)	31 (189)	18 (757)	20 (296)	5 (652)	10 (261)	56 (388)	8 (360)	21 (8922)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	35 (822)	17 (1089)	16 (433)	37 (552)	33 (799)	39 (1143)	14 (645)	19 (241)	67 (430)	16 (554)	34 (15555)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	49 (262)	35 (789)	18 (96)	52 (247)	50 (551)	60 (563)	35 (296)	25 (135)	73 (611)	21 (140)	52 (7668)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Skrivit under namninsamling (% som undertecknat)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	28 (1032)	33 (956)	40 (974)	15 (695)	32 (489)	26 (762)	23 (807)	19 (957)	35 (677)	36 (956)	4 (1446)	5 (807)
Kvinna	27 (1199)	35 (898)	41 (1048)	15 (634)	30 (424)	31 (737)	22 (896)	29 (1040)	33 (822)	42 (1092)	5 (1108)	4 (874)
18-25 år	30 (263)	42 (234)	39 (132)	21 (92)	32 (279)	36 (160)	31 (172)	33 (260)	40 (182)	42 (168)	6 (265)	4 (207)
26-34 år	31 (315)	41 (272)	41 (278)	22 (155)	34 (360)	38 (237)	32 (242)	36 (253)	41 (248)	44 (322)	6 (406)	5 (242)
35-49 år	31 (711)	37 (520)	46 (673)	20 (296)	36 (870)	28 (399)	29 (440)	26 (515)	40 (380)	44 (538)	6 (604)	6 (437)
50-64 år	26 (539)	34 (381)	44 (494)	15 (385)	34 (715)	27 (410)	18 (328)	21 (550)	33 (341)	44 (494)	4 (534)	4 (414)
65+ år	18 (334)	17 (314)	32 (372)	7 (370)	21 (520)	16 (248)	8 (452)	11 (360)	19 (302)	29 (469)	3 (672)	3 (307)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		14 (281)	34 (56)	0 (14)	2 (49)	10 (20)	9 (670)	9 (411)	9 (411)	13 (15)	2 (1031)	2 (553)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		26 (369)	29 (312)	6 (198)	21 (400)	24 (351)	24 (328)	23 (387)	23 (387)	32 (1126)	3 (439)	3 (472)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		37 (694)	40 (1329)	15 (965)	31 (1833)	26 (864)	30 (451)	28 (696)	28 (696)	46 (425)	6 (822)	4 (381)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		47 (510)	54 (325)	29 (147)	42 (629)	42 (257)	40 (248)	32 (496)	32 (496)	52 (478)	14 (257)	10 (221)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Skrivit under namninsamling (% som undertecknat)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	26 (925)	19 (1127)	19 (543)	29 (727)	20 (1038)	36 (1101)	7 (1028)	8 (624)	37 (1010)	11 (717)	24 (19917)
Kvinna	28 (1074)	16 (1335)	18 (652)	26 (808)	25 (1317)	39 (931)	7 (1071)	6 (871)	45 (966)	12 (783)	24 (22062)
18-25 år	33 (245)	17 (402)	16 (135)	32 (222)	20 (162)	43 (229)	9 (354)	10 (154)	43 (221)	20 (221)	27 (4759)
26-34 år	29 (325)	23 (455)	18 (183)	27 (207)	23 (347)	39 (344)	8 (297)	9 (213)	46 (286)	19 (211)	28 (6198)
35-49 år	34 (533)	16 (586)	26 (355)	33 (377)	28 (734)	42 (621)	9 (551)	8 (384)	46 (530)	11 (411)	28 (11456)
50-64 år	25 (499)	18 (454)	20 (288)	27 (320)	23 (609)	36 (495)	6 (424)	8 (308)	44 (496)	9 (339)	24 (9767)
65+ år	12 (310)	10 (363)	7 (192)	19 (216)	17 (442)	21 (315)	3 (324)	2 (372)	24 (356)	6 (249)	14 (7859)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	11 (448)	6 (252)	5 (276)	17 (488)	10 (252)	0 (2)	2 (505)	4 (865)	31 (561)	8 (447)	9 (7586)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	24 (496)	14 (331)	16 (392)	23 (189)	17 (753)	26 (296)	5 (648)	2 (258)	41 (380)	7 (355)	20 (8865)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	34 (798)	13 (1076)	25 (430)	31 (544)	24 (797)	36 (1141)	10 (643)	15 (238)	44 (428)	16 (551)	27 (15440)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	40 (257)	28 (777)	35 (96)	42 (246)	34 (549)	45 (561)	15 (294)	20 (134)	47 (606)	20 (140)	38 (7617)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Deltagit i en laglig demonstration (% som deltagit)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	11 (1031)	7 (960)	8 (981)	3 (635)	12 (1407)	7 (761)	18 (809)	2 (958)	20 (678)	4 (957)	5 (1107)	4 (808)
Kvinna	10 (1198)	10 (899)	8 (1059)	6 (691)	10 (1512)	10 (739)	14 (898)	2 (1040)	15 (824)	5 (1094)	4 (1448)	3 (874)
18-25 år	20 (262)	13 (233)	14 (133)	11 (93)	22 (279)	21 (160)	27 (173)	4 (260)	29 (182)	5 (169)	8 (265)	5 (207)
26-34 år	15 (315)	10 (273)	7 (280)	5 (155)	12 (360)	8 (236)	21 (242)	4 (253)	17 (248)	4 (323)	7 (406)	4 (242)
35-49 år	11 (713)	7 (520)	10 (681)	5 (298)	12 (872)	8 (399)	19 (438)	1 (516)	20 (383)	6 (539)	4 (604)	4 (438)
50-64 år	6 (536)	10 (381)	7 (497)	4 (381)	11 (716)	6 (410)	14 (330)	1 (500)	16 (342)	4 (494)	4 (535)	3 (412)
65+ år	2 (334)	5 (317)	3 (376)	1 (369)	4 (522)	2 (250)	6 (454)	1 (360)	5 (301)	3 (469)	2 (672)	3 (308)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		5 (282)	11 (57)	7 (14)	2 (49)	0 (20)	7 (671)	1 (411)	6 (390)	0 (15)	2 (1033)	2 (555)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		6 (370)	6 (313)	2 (198)	12 (402)	10 (350)	15 (325)	3 (387)	15 (386)	2 (1127)	3 (438)	3 (471)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		10 (697)	7 (1342)	4 (962)	10 (1835)	8 (866)	21 (456)	1 (697)	17 (334)	6 (425)	6 (822)	3 (382)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		11 (510)	13 (328)	8 (147)	15 (630)	9 (257)	33 (249)	3 (496)	30 (391)	8 (480)	11 (257)	11 (220)

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Deltagit i en laglig demonstration (% som deltagit)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	9 (921)	13 (1133)	13 (546)	24 (732)	3 (1040)	9 (1103)	2 (1028)	5 (625)	7 (1013)	4 (716)	9 (19949)
Kvinna	5 (1071)	8 (1337)	9 (654)	17 (809)	2 (1318)	9 (993)	1 (1072)	3 (872)	6 (980)	2 (783)	7 (22105)
18-25 år	13 (246)	15 (404)	18 (134)	32 (221)	3 (161)	10 (230)	3 (355)	7 (154)	9 (222)	6 (221)	13 (4764)
26-34 år	9 (323)	12 (456)	10 (184)	12 (209)	2 (348)	10 (345)	2 (299)	5 (213)	6 (289)	2 (211)	9 (6210)
35-49 år	7 (528)	12 (590)	13 (357)	15 (378)	3 (734)	10 (623)	1 (550)	4 (385)	7 (532)	3 (411)	8 (11489)
50-64 år	5 (501)	8 (455)	9 (291)	15 (320)	3 (612)	9 (495)	1 (424)	6 (309)	5 (504)	1 (340)	7 (9785)
65+ år	2 (307)	4 (364)	4 (192)	10 (218)	2 (442)	3 (315)	0 (323)	1 (372)	6 (359)	2 (246)	3 (7870)
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	2 (445)	4 (251)	3 (278)	17 (490)	3 (253)	50 (2)	0 (505)	2 (865)	6 (564)	2 (446)	4 (7596)
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	7 (492)	10 (333)	11 (392)	33 (188)	2 (753)	8 (296)	2 (650)	2 (258)	4 (388)	3 (355)	6 (8872)
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	9 (795)	7 (1078)	13 (433)	18 (549)	2 (797)	7 (1143)	1 (642)	10 (239)	7 (430)	3 (551)	8 (15475)
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	10 (260)	16 (783)	26 (96)	20 (246)	4 (551)	14 (563)	2 (294)	10 (135)	7 (610)	4 (140)	12 (7643)

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

Bilagor

<i>Repertoar av politiskt deltagande (medeltal)</i>												
	AT*	BE	CH	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	GB	GR	HU
Man	1,40	1,21	1,76	0,99	1,36	1,29	0,96	1,28	1,47	1,39	0,55	0,47
Kvinna	1,26	1,21	1,85	0,84	1,41	1,49	0,74	1,61	1,33	1,45	0,43	0,43
18-25 år	1,34	1,22	1,37	1,04	1,42	1,51	1,12	1,61	1,81	1,15	0,60	0,48
26-34 år	1,49	1,58	1,72	1,15	1,37	1,57	1,27	1,78	1,43	1,42	0,59	0,47
35-49 år	1,49	1,23	2,11	1,06	1,60	1,52	1,13	1,55	1,65	1,62	0,66	0,59
50-64 år	1,34	1,37	1,96	1,02	1,50	1,46	0,70	1,57	1,43	1,60	0,45	0,43
65+ år	0,88	0,72	1,43	0,53	0,99	0,86	0,32	0,90	0,79	1,21	0,25	0,32
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)		0,62	1,61	0,43	0,45	0,60	0,36	0,75	0,71	0,93	0,26	0,26
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan		0,77	1,07	0,39	0,93	1,02	0,73	1,30	1,13	1,01	0,43	0,40
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning		1,23	1,78	0,93	1,32	1,37	1,13	1,50	1,49	1,66	0,62	0,43
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)		1,83	2,65	1,52	1,96	2,02	1,82	2,09	2,26	2,18	1,01	1,00
N	2250	1867	2040	1337	2917	1501	1723	1998	1501	2047	2566	1683

Bilagor

<i>forts.</i>	<i>Repertoar av politiskt deltagande (medeltal)</i>										
	IE	IL	IT	LU	NL	NO	PL	PT	SE	SI	ESStot
Man	1,26	1,06	0,76	1,43	0,92	1,65	0,49	0,58	1,64	0,61	1,14
Kvinna	1,10	0,85	0,65	1,17	0,93	1,77	0,45	0,37	1,85	0,46	1,08
18-25 år	1,13	0,95	0,72	1,31	0,74	1,67	0,50	0,62	1,81	0,63	1,11
26-34 år	1,25	1,20	0,67	1,09	0,94	1,78	0,50	0,51	1,97	0,62	1,21
35-49 år	1,39	1,02	0,92	1,55	1,10	1,93	0,60	0,59	1,93	0,56	1,30
50-64 år	1,16	0,89	0,67	1,37	0,99	1,83	0,49	0,55	1,80	0,53	1,18
65+ år	0,73	0,60	0,34	1,00	0,66	1,03	0,27	0,19	1,18	0,32	0,70
Förskola, låg- och mellanstadium eller första stadiet av grundskolan (eller lägre)	0,60	0,37	0,24	0,84	0,38	1,00	0,13	0,26	1,29	0,34	0,48
Högstadium eller andra stadiet av grundskolan	1,00	0,82	0,55	1,35	0,59	1,10	0,30	0,37	1,57	0,36	0,81
Gymnasium och eftergymnasial utbildning utom högre utbildning	1,40	0,76	0,97	1,36	0,95	1,57	0,58	0,88	1,86	0,69	1,12
Högre högskoleexamen (första och andra stadiet)	1,79	1,46	1,40	1,99	1,61	2,31	1,17	1,15	2,18	0,96	1,84
N	2038	2486	1206	1539	2363	2036	2101	2109	1990	1515	42237

* Utbildningsklassificeringen avviker från de övriga länderna och finns därför inte med i den internationella databasen

CIP Cataloguing in Publication

Bäck, Maria.

Socialt kapital och politiskt deltagande i
Europa / Maria Bäck. – Åbo : Åbo Akademis
förlag, 2011.

Diss.: Åbo Akademi. – Summary.

ISBN 978-951-765-598-9

ISBN 978-951-765-598-9
ISBN 978-951-765-599-6 (digital)
UNIPRINT
Åbo 2011

CIP Cataloguing in Publication

Bäck, Maria.

Socialt kapital och politiskt deltagande i
Europa / Maria Bäck. – Åbo : Åbo Akademis
förlag, 2011.

Diss.: Åbo Akademi. – Summary.

ISBN 978-951-765-598-9

ISBN 978-951-765-598-9
ISBN 978-951-765-599-6 (digital)
UNIPRINT
Åbo 2011

SOCIALT KAPITAL OCH POLITISKT DELTAGANDE I EUROPA

Teorin om socialt kapital har ofta fått stå som utgångspunkt när man strävat efter att finna skillnader mellan såväl individer som samhällen när det gäller olika aspekter av det politiska livet och demokratin, inte minst det politiska deltagandet. Luckor i den tidigare forskningen har dock funnits både när det gäller att inkludera olika indikatorer av socialt kapital och att beakta möjliga skillnader mellan olika nivåer.

Inledningsvis undersöker författaren två faktorer som i hög grad påverkar nivån av socialt kapital i Europa: grad av korruption och grad av ekonomisk jämlikhet. Vidare granskas vilka samband som finns mellan olika indikatorer av socialt kapital och olika typer av politiskt deltagande, både på den aggregerade nivån och på individnivån. Slutligen undersöks också huruvida det individuella sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande varierar enligt makronivån på socialt kapital.

Resultaten tyder på att socialt kapital har, med få undantag, ett samband med politiskt deltagande, såväl på den aggregerade nivån som på individnivån. Deltagandet i de frivilliga föreningarna är dock i detta avseende den klart viktigaste av de sociala kapitalets indikatorer, medan betydelsen av socialt förtroende och socialt umgänge utanför de formella föreningarna blir mindre tydlig. Det kontextuella sociala kapitalets spillover-effekt till individnivån blir emellertid verifierad, även om vissa tendenser till det kan skönjas när det gäller deltagandet i frivilliga föreningar och politiskt deltagande av olika slag.

